

Muzeul Vrancei

CRONICA VRANCEI

Focșani • 2013

BISERICA NEAMULUI DIN MARAȘEȘTI

Muzeul Vrancei

Cronica Vrancei

XV

Tipar: S.C. PAPER PRINT INVEST S.A.
Brăila, Șos. Baldovinești nr. 20 Tel./Fax: 0239 610 210
e-mail: paper_printinvest@yahoo.com

<http://cimec.ro> / <http://muzeulvrancei.ro>

Muzeul Vrancei

**Cronica
Vrancei
XV**

Coordonator : Horia Dumitrescu

**Editura PALLAS
Focșani
2013**

<http://cimec.ro> / <http://muzeulvrancei.ro>

Consilier editorial:

Horia Dumitrescu

Culegere text:

**Aurora - Emilia Apostu
Ramona Miron
Niculina Hapău**

Coperta și tehnoredactare:

Paul Oprea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Cronica Vrancei, vol. 15

Coordonator: Horia Dumitrescu

Editura Pallas, Focșani, 2013

ISBN 978-973-7815-51-4

**Volum editat cu sprijinul
Consiliului Județean Vrancea**

<http://cimec.ro> / <http://muzeulvrancei.ro>

CUPRINS

Argument	7
----------------	---

Aurora – Emilia Apostu

Valori artistice ale Epocii bronzului în așezarea de la Căndești	9
--	---

Ionuț Iliescu

Aurora – Emilia Apostu

Evoluția Adjudului până la formarea târgului în secolul al XVI-lea..	24
--	----

Horia Dumitrescu

Marilena Sima

Gheorghe Longinescu (1826 - 1882). Documente inedite	53
--	----

Angel Tâlvăr

Comunitatea Israelită din Focșani între anii 1901 - 1910	83
--	----

Corina – Mariana Duca

Congresele de la Focșani din primul deceniu al secolului al XIX-lea	118
--	-----

Horia Dumitrescu

Vizitele principelui moștenitor Ferdinand la Focșani	152
--	-----

Marius Cîrjan

Fortificații militare românești în contextul bătăliilor de la Mărăști, Mărășești și Oituz	161
--	-----

Costin Scurtu

Participarea militarilor dobrogeni la bătălia de la Mărășești din vara anului 1917	177
---	-----

Ramona Miron

Alegerile parlamentare din noiembrie 1919 în județul Putna.....	197
---	-----

Horia Dumitrescu

Vizitele principelui moștenitor Carol la Focșani222

Ramona Miron

Familia lui Duiliu Zamfirescu în „Însemnările” lui

I. M. Dimitrescu.....231

Lelia Pavel

Mausoleul Eroilor din Soveja.....252

Dumitru Huțanu

Correspondența particulară - document și sursă de informație280

Luminița Giurgiu

Mausoleul de la Mărășești în atenția Ministerului

Apărării Naționale305

Gheorghe Miron

Aspecte privind prezența trupelor germane în județul Putna

între anii 1940 - 1944.....311

Ionuț Iliescu

Calea ferată Tecuci - Făurei. Mărturii documentare341

Ionuț Iliescu

Contribuții la istoricul căilor ferate din sudul județului Vrancea.

Proiecte și realizări (1945 – 1967).....351

Mădălina Stănescu

Biserica „Sfântul Dumitru” din Focșani.358

Argument

Apariția unei publicații științifice cu un conținut diversificat a devenit o necesitate reclamată tot mai insistent de realitate.

O necesitate impusă de multitudinea și valoarea intrinsecă și semantică a patrimonului cultural vrâncean.

O necesitate impusă de numărul din ce în ce mai mare de intelectuali vrânceni implicați în cercetarea și evidențierea acestuia.

O necesitate resimțită acut de procesul instructiv – educativ din școlile vrâncene.

O necesitate pentru regăsirea în conștiința oamenilor locului a raportului trecut – prezent – viitor, ca temelie a permanenței și progresului civilizației românești.

Acestor necesități încearcă să le răspundă noua publicație a instituției noastre, „Cronica Vrancei”.

În concepția noastră, publicația se dorește a fi o frescă sugestivă a trecutului și prezentului cultural – istoric al județului. În paginile sale se vor regăsi evenimente, oameni de seamă din toate domeniile, informații legate de istoria instituțiilor administrative, juridice, de învățământ, de cultură, de monumentele de cult și laice.

O edităm și cu speranța ca, în timp, „Cronica Vrancei” să devină o adevărată reflectare a prezențului uman vrâncean, implicat în viața cultural – științifică a acestui spațiu geografic românesc.

VALORI ARTISTICE ALE EPOCII BRONZULUI ÎN AȘEZAREA DE LA CÂNDEȘTI

Aurora - Emilia Apostu

Dezvoltat de-a lungul dealurilor subcarpătice din bazinul inferior al Siretului, la nord de Dunăre, bronzul central - european a evoluat pe mai multe paliere cronologice ¹.

În bazinul Troțușului, perioada mijlocie a Epocii bronzului (Cultura Monteoru) s-a dezvoltat și a fost dată pe baza relațiilor cu mediile învecinate datate cu radiocarbon. Aceasta se caracterizează prin manifestări artistice deosebite: eleganța formelor și ornamentarea extrem de bogată și expresivă a vaselor ceramice care, în unele privințe, repetă motivele ornamentale din eneolitic. Printre motivele decorative caracteristice bronzului mijlociu (în general), un loc aparte îl ocupă simbolurile solare și reprezentările de plante, motivele geometrice și motive ce sugerează cultul solar, cel al fertilității și al fecundității. Un rol ritual l-au jucat și carele votive, figurinele de animale și păsări ².

Cultura Monteoru este cunoscută mai ales în urma cercetărilor întreprinse de Ion Nestor, Marilena Florescu și Eugenia Zaharia, în perioada anilor 1960 - 1965 ³.

¹ Ion Motzoi - Chicideanu, *Câteva observații asupra Culturii Monteoru* - extras, European Archaeology online, aprilie, 2003, p. 9.

² Marilena Florescu, *Contribuția cercetărilor de la Cârdești și Mânăstioara - Fitionești (jud. Vrancea) la cunoașterea istoriei străvechi (mileniile II - I î.e.n.) a zonelor situate la Curbura Carpaților Răsăriteni* în „Revista muzeelor și monumentelor. Monumente istorice și de artă”, Nr. 1, 1981, anul I, p. 26 - 34.

³ Irina Șarban, N. Juglan, *Șantierul arheologic Siliștea - „Pe Cetățuie” (com. Români, jud. Neamț), Siliștea - „Pe Cetățuie” (Siliștea and Români Villages,*

Astfel, prima etapă distinctă, datată între anii 3.000 - 2.500 a.Ch.⁴, reprezintă intervalul în timpul căruia, în subcarpații din nord-estul Munteniei, la scurtă vreme după locuirile cu materiale amestecate Cucuteni B / Tripolie târziu și Cernavodă I (pe baza lor), s-a constituit fenomenul Monteoru.

Al doilea palier cronologic este intervalul dintre anii 2.500 - 2.200 a.Ch., urmând cel dintre 2.200 - 1.900 a.Ch. și 1.900 - 1.700 / 1.600 a.Ch., după care 1.600 - ?, perioadă ce încheie această epocă de mijloc⁵.

Bogatul și impresionantul material arheologic descoperit pe suprafața întregului județ și deținut de Muzeul Vrancei, este semnificativ și relevant în interpretarea datelor legate de această cultură, în toate privințele sale. Împreună cu stațiunea eponimă de la Sărata - Monteoru⁶, stațiunea complexă și pluristratificată de la Cândești a fost la fel de importantă în descifrarea tuturor problemelor monteorene. În contextul descoperirilor arheologice, efectuate între anii 1962 - 1988⁷ și ulterior, provenite din situl de la Cândești⁸ (comuna Dumbrăveni), punctul „Coasta Nacului” („Cetățuia”) se

Neamt County), în *Buletinul Cercurilor Științifice Studentești. Arheologie - Istorie - Muzeologie*, nr. 8, 2002, p. 27 - 35.

⁴ Ion Motzoi - Chicideanu, *op. cit.*, p. 10.

⁵ *Ibidem*, p. 10 - 11.

⁶ **Sărata - Monteoru** (comuna Merei, județul Buzău). Stațiune pluristratificată. Așezare și necropolă. Prezintă mai multe straturi culturale (denumite I c₄ - 3, 2, 1, I c₃ (trei niveluri), I c₂ (două niveluri), I c₁, I b, I a, II a și II b, straturi folosite pentru identificarea perioadelor cronologice ale Culturii Monteoru. Atât în așezare, cât și în necropola de înhumatie cercetările au fost efectuate, între anii 1926 - 1954, de către Ion Nestor.

⁷ Aurora - Emilia Apostu, *Considerații privind stațiunea arheologică și tezaurul de podoabe de la Cândești*, în *Cronica Vrancei*, vol. VIII, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2008, p. 29 - 39.

⁸ Idem, *Inele de buclă din aur din tezaurul Muzeului Vrancei*, în *Cronica Vrancei*, vol. VIII, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2008, p. 40 - 47.

încadrează și obiectele din ceramică aparținând Culturii Monteoru, obiecte ce fac subiectul studiului de față.

Fiind împărțită în opt etape distincte (I C_{4-3, 2, 1}, I C₃ - cu trei niveluri, I C₂ - cu două niveluri de locuire, I C₁, I_b, I_a, II_a, II_b)⁹, Cultura Monteoru, prin colecția sa de artefacte, este prezentă într-un procent de peste 60 %¹⁰ pe teritoriul județului nostru (și în cadrul muzeului), prin descoperirile de mare valoare și însemnătate, atât din punct de vedere istoric, cât și artistic.

Cele mai vechi descoperiri de la noi aparțin etapei I C₄₋₃, cu forma specifică de ceașcă cu o toartă (cu șea și prag) și a vasului etajat de „ofrandă”. Această etapă (împreună cu etapa I C₃) este caracterizată de motivele geometrice incizate; etapelor I C₂ - I_b le sunt caracteristice motivele geometrice realizate prin linii în relief, înlocuite cu incizii late, ultima fază II_b fiind redată prin canelurile și motivele solare (simbolurile solare).

Categoriile de vase, ce vor fi prezentate în lucrare, provin în urma unor cercetări arheologice sistematice, de amploare efectuate în anul 1971, în necropola de pe „Coasta Nacului” („Cetățuia”)¹¹.

Au fost trasate mai multe secțiuni¹² în vatra satului, descoperindu-se peste 800 de morminte, atât de înhumatie, cât și

⁹ Acad. Mircea Petrescu – Dâmbovița, Alexandru Vulpe (coord.), *Istoria Românilor*, vol. I, *Moștenirea timpurilor îndepărtate*, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 221 - 223.

¹⁰ Lelia Pavel, Aurora - Emilia Apostu, Dumitru Huțanu, Horia Dumitrescu, *Patrimoniul cultural național construit din județul Vrancea*, Editura Pallas, Focșani, 2008, p. 54 - 61; Aurora - Emilia Apostu, *Considerații privind...*, p. 29.

¹¹ Aurora - Emilia Apostu, *Meșteșug și artă în ceramica monteoreană*, în *Cronica Vrancei*, vol. IX, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2011, p.

¹² Marilena Florescu, *Câteva observații referitoare la ritul și ritualurile practicate de purtătorii Culturii Monteoru în lumina săpăturilor de la Cândești (jud. Vrancea) în Carpica*, vol. X, Bacău, 1978, p. 97 - 136; Idem, *Contribuția cercetărilor de la Cândești și Minăstioara – Fitonești...*, p. 26 - 34.

incinerare, din care au fost scoase un număr mare de piese cu valoare istorică, de toate tipurile și categoriile de descoperiri ce fac parte din fondul sau tezaurul vrâncean și nu numai. Printre obiectele descoperite sunt și aceste forme de vase ce vor fi descrise în continuare.

În secțiunea I trasată (S I), caroul nr. 3 (C 3), mormântul I (M I), a fost identificată, la adâncimea de - 0,50 m de la nivelul de călcare, o grămadă din pietre de râu. Cercetarea în detaliu a dus la descoperirea unei gropi de formă oarecum rectangulară (mai precis, ovală), acoperită cu pietre de râu. Alte pietre erau dispuse de-a lungul laturii sudice, ca un soi de „căptușeală”. La adâncimea de - 1,23 m se afla un schelet de adult, în poziție chircită pe stânga, cu brațele aduse în dreptul feței și având craniul îndreptat pe direcția VSV 261 °.

Membrele inferioare erau îndoite din genunchi, cu călcăiele aduse spre șezut (poziție chircită - ca în pântecul mamei). În dreptul cefei și al bazinului, oarecum peste oasele calcinate, se aflau două vase din ceramică; ambele vase fiind găsite aproape de fundul gropii, peste resturile de oase.

Drept inventar, mormântul notat cu M I / 1971, a avut o ceașcă cu corp bombat, cu două toarte trase din buză, supraînălțate și prevăzute la partea superioară cu șea și prag și un vas - askos, de aceeași factură compozițională ¹³.

Ansamblul de vase descoperit în mormântul - M I (I C 4 - I C 3)

Primul vas:

Vasul - *askos* este modelat cu mâna, dintr-o pastă de lut de bună calitate, de culoare cenușie, la exterior cu slip. Forma: askos, cu corpul bombat în partea inferioară și tronconic în partea superioară

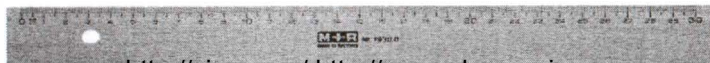
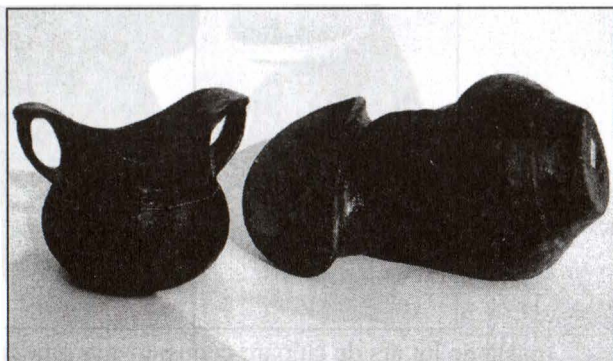
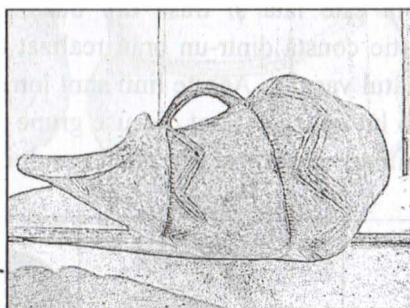
¹³ Ion Motzoi - Chicideanu, Monica Chicideanu - Șandor, *Cimitirul din Epoca Bronzului de la Cârломănești – La Arman. Campaniile 2003 – 2007, în Materiale și Cercetări Arheologice* (MCA), Serie Nouă, vol. VI, Editura Academiei Române, București, 2010, p. 21 - 27, 71.

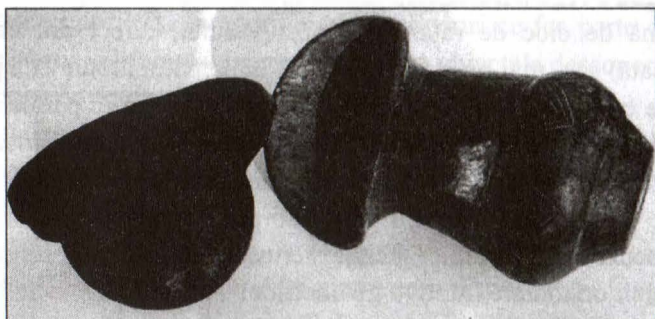
(în patru registre diferite). Gâtul este înalt și oblic, gura largă, buza în formă de cioc de rață. Sub buza vasului, direct din ea (nu apare atașată) sau, mai bine zis, din gâtul oblic puțin arcuit - de pe la mijloc -, se curbează o toartă bandată (arcuită) până spre partea inferioară a brâului, cu o extindere spre exterior aproximativă cât partea bombată a registrului trei din corpul vasului. Fundul vasului este plat.

Prezintă decorații pe tot corpul, în patru registre, prin incizii cu benzi de linii frânte, incizii încrustate, hașuri, zig - zaguri, separate de linii orizontale (motive geometrice). Ardere reductantă în cuptor.

Dimensiuni:

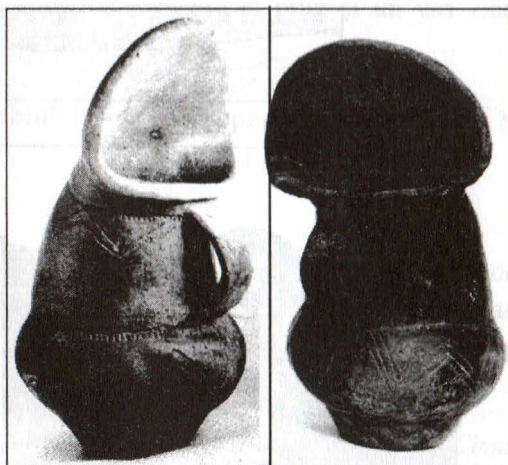
Î = 218 mm; DLA = 140 mm; DM = 120 mm; DG = 75 mm;
DB = 65 mm; DT = 20 mm; GR = 5 mm.

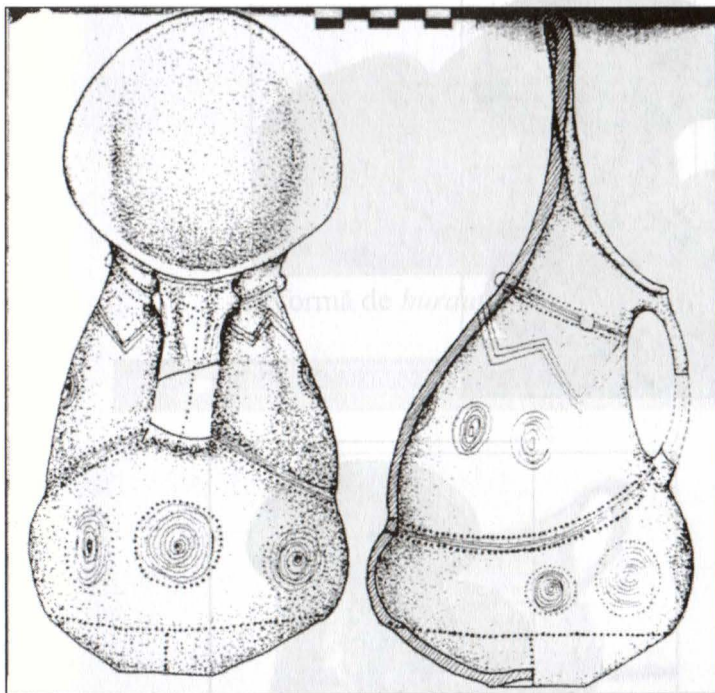

Tipuri de vase I C₄ - I C₃ din stațiunea de la Cândești
(sec. al XXX-lea - XXII-lea a.Ch.)

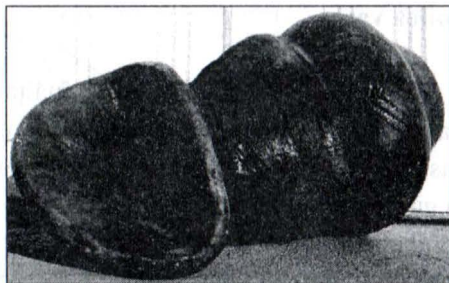
Toarta este lată și trasă din buză, fiind aplicată pe corp. Decorul artistic constă dintr-un brâu realizat din trei linii incizate ce conturează gâtul vasului. Aceste linii sunt întrerupte, la distanțe egale, de pastile din lut aplicate. Sunt dispuse grupe de câte trei linii incizate așezate unghiular, ce pornesc din brâul vasului.

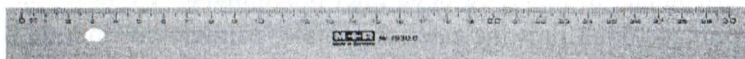
pastă de lut ars de culoare cenușiu - maronie modelare cu
mâna incizare ardere în cuptor

- în formă de *burchi* și cu cioc de rață -

Comuna Dumbrăveni, sat Cândești, punct „Coasta Nacului”
(„Cetățuia”)

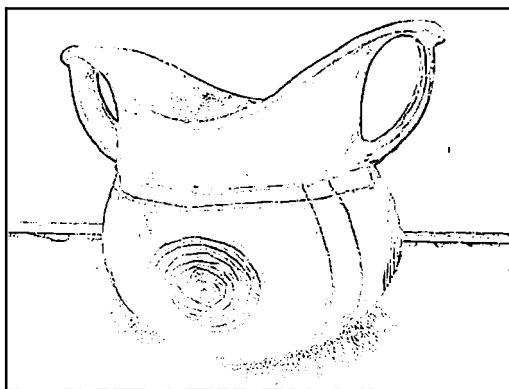
Al doilea vas:

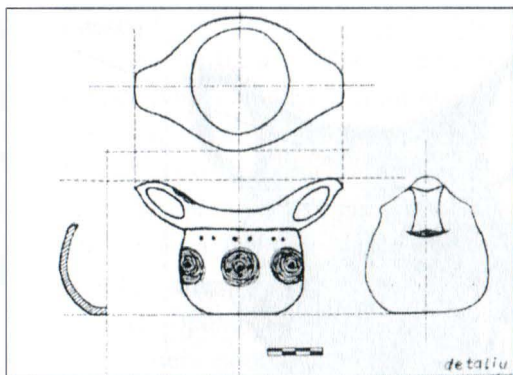
Vas - ceașcă, cu două toarte supraînălțate, din pastă de lut fină, de culoare brun - negricioasă, cu slip. Între umăr și buza vasului (din buza vasului) sunt două toarte bandate (trase în bandă), mult înălțate peste gura vasului, cu șcaua și pragul foarte bine delimitate.

Decorul specific este alcătuit din cercuri concentrice incizate, dispuse pe corpul vasului și separate de câte două linii incizate, oblice, până la fundul vasului. Gâtul este delimitat de corp printr-o linie orizontală, în relief, cu două mici proeminențe. De la limita toartelor pornesc două linii incizate, orizontale, paralele cu linia de separație. Fundul vasului este de tip „umbo”.

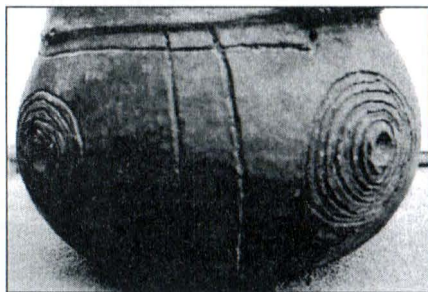
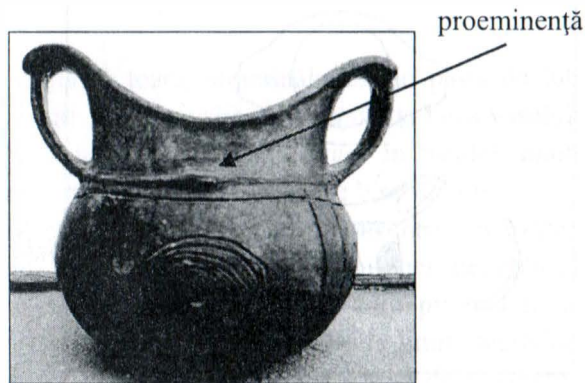
Dimensiuni:

Î = 90 mm; DM = 140 mm; DG = 85 mm; DB = 50 mm;
DT = 15 mm; L = 70 mm; LA = 95 mm; A = 60 mm; GR = 3 mm.

Vas - ceașcă cu două toarte supraînălțate

Mormântul M 1 - cercetări efectuate în anul 1971, I C₄ - I C₃

Decorul ceștii este constituit dintr-o bandă alcătuită dintr-o linie continuă, incizată, flancată de linii întrerupte, de asemenea incizate, bandă dispusă vertical pe umărul vasului. Pântecul este decorat cu o bandă dublă de linii incizate, dispusă în zig - zag.

Deasupra, ca și dedesubtul benzii, sunt dispuse în grupe de câte două - trei, împunsături circulare; alte împunsături similare fiind dispuse la unghiurile de incidență ale benzii în zig - zag.

În aceeași secțiune I trasată (S I / 1971), în schimb, caroul cu nr. 2 (C 2), mormântul 1 (M 1), au fost identificate alte cinci vase din pastă de lut ars, de tipul: vase - bol din ceramică, două vase - ccașcă

cu tortiţe supraînălţate (ca cel prezentat anterior) şi un văscior miniatural, fără tortiţe - cu aspect de căniţă.

Pasta din lut ars utilizată la modelarea formelor respective de vase este de bună calitate (cu mult nisip în compoziţie) ¹⁴, arsă de cele mai multe ori cu slip * şi fin prelucrată. Netezirea ceramicii (pastei) este dată de acest strat de slip (care de cele mai multe ori se păstrează pe alocuri) ce apare lustruit sau aspru, a-netezit sau netezit etc. ¹⁵, strat ce caracterizează tipul de ceramică utilizată în prelucrare: uzuală, semifină, fină etc.

După operaţia de modelare a pastei din lut ars se efectuează arderea formei modelate. În această cultură (epocă), predomină arderea reductantă, scurtă, la temperaturi joase (dată de lipsa sau limitarea oxigenului în atmosfera arderii etc.), ceramica arsă oxidant fiind mult mai puţină. Arderea este influenţată şi de diferitele minerale din compoziţia lutului ce accelerează / frânează procesul respectiv ¹⁶.

Alte elemente de care trebuie ținut cont în rezultatele finale ale ceramicii monteorene descoperite şi în ceea ce priveşte modelarea, arderea şi finisarea acesteia, sunt proprietăţile fizice şi chimice ale lutului (textură, plasticitate, culoare, porozitate, impurităţi, degresant, pigmenţi etc.). Ceramica apare astfel, cu sau fără impurităţi în prelucrare, pigmentată sau pictată, colorată sau cenuşie ¹⁷.

¹⁴ Marilena Florescu, *Câteva observaţii referitoare la tipurile de aşezare aparţinând Culturii Monteoru, în lumina cercetărilor din zona sud - vestică a Moldovei în Danubivs. Istorie*, vol. IV, Galaţi, 1970, p. 96.

* slip = baie de lut fin cu care se acoperă vasul după modelare (N. Harţuche, F. Anastasiu, *Catalogul selectiv al colecţiei de arheologie a Muzeului Brăilei. Le catalogue sélectif de la collection d'archéologie du Musée de Brăila*, Muzeul Brăilei, 1976, p. 362).

¹⁵ Gheorghe Lazarovici, *Metode şi tehnici moderne de cercetare în arheologie*, Centrul de Perfecţionare a Personalului din Cultură şi Artă, de Pregătire Postliceală şi Postuniversitară din cadrul Ministerului Culturii, Bucureşti, 1998, p. 176 - 180.

¹⁶ *Ibidem*, p. 181 - 182.

¹⁷ *Ibidem*, p. 183.

În general, pasta din lut monteoreană, este de culoare cenușiu - negricioasă, dar și gălbui - cărămizie sau brună, cu aspect de ardere uniformă sau neuniformă, acoperită de cele mai multe ori și de stratul subțire de slip ce dă urma de lustruire a vasului.

Modelarea acestora cu mâna s-a făcut cu grijă, reușindu-se ca pereții vaselor să fie perfecți sau rareori cu mici greșeli în execuție, dar, de cele mai multe ori, acestea fiind insesizabile. De aici rezultă și formele diversificate de vase ceramice ce-i dau Culturii Monteoru aspectul de perfecțiune sau apogeu.

Deși cercetările sistematice de la Căndești s-au încheiat după anul 1988 ¹⁸, nu se poate vorbi despre stațiune ca despre un sit arheologic „epuizat”, aceasta putând încă oferi cercetătorilor un bogat material de studiu - artefacte - (vase ceramice, obiecte de uz casnic etc.), cât și posibile piese de podoabă din os, corn, bronz și aur ce nu au fost încă „aduse la lumină”.

În concluzie, inventarele funerare sunt constituite în special din ceramică, prezentă în complexe descoperite, morminte propriu-zise ca și „cenotafe”, forma principală fiind ceașca cu două toarte supraînălțate, la care se adaugă cupe, vase de ofrandă de tipul spendegefäß-uri, străchini, castroane, pixide etc.

Formele ceramice în general, indică importanța lichidelor depuse alături de defuncți, fiind vorba de o depunere simbolizată doar, prin prezența recipientelor sau, în alte cazuri - când vasele depuse în morminte nu aveau conținut de alimente / băuturi -, depunerea era oricum considerată ritual de înmormântare. În același sens, pledează și *kantharos*-urile de mari / mici dimensiuni descoperite de asemenea, întregi, în mormintele cercetate și așezate în umplutura din pietre de râu, uneori la marginea gropilor de diferite forme ¹⁹.

¹⁸ Lelia Pavel, Aurora - Emilia Apostu, Dumitru Huțanu, Horia Dumitrescu, *op. cit.*, p. 54 - 61.

¹⁹ Ion Motzoi - Chicideanu, Monica Chicideanu - Șandor, *op. cit.*, p. 34.

Unele dintre elementele de structură funerară înregistrate la Căndești (com. Dumbrăveni) sunt cunoscute și la Cărlomănești - punctul „*La Arman*” dar comparația nu poate fi exploatată căci, deși cimitirul de la Căndești a avut peste 800 de morminte, nu a fost încă introdus în circulație²⁰. Informațiile disponibile sunt, la ora actuală, cu totul parțiale, iar pe „*Arman*” numărul mormintelor cercetate este încă redus cu totul²¹. Comparația cu structurile funerare de la Sărata Monteoru sunt împiedicate, mai întâi de faptul că, două zone funerare, numite convențional Cimitirul 1 și Cimitirul 2, nu au fost încă publicate iar, pe de altă parte, chiar pentru Cimitirul 4 există unele neclarități²².

²⁰ *Ibidem.*

²¹ *Ibidem*, p. 36.

²² *Ibidem.*

EVOLUȚIA ADJUDULUI PÂNĂ LA FORMAREA TÂRGULUI ÎN SECOLUL AL XVI-LEA

**Ionuț Iliescu
Aurora - Emilia Apostu**

Situat în nord - estul județului Vrancea, Municipiul Adjud este amplasat în Câmpia Siretului inferior, pe interfluviul Siret - Trotuș (la confluența râului Trotuș cu râul Siret), la 47 km nord de Municipiul Focșani.

Terenul pe care este așezat Adjudul este în general plan, fiind mărginit de colinele subcarpatice cu înălțimi până la 400 m. Altitudinea generală medie a orașului este de cca. 100 m (135 m) față de nivelul mării. Terenul este favorabil culturilor agricole, corespunde construcțiilor de locuit și are pânza de apă potabilă sub 10 m adâncime. Climatul temperat corespunde așezării la latitudinea nordică de 46° 5' 30" și longitudinea estică 24° 48' 20", cu o temperatură medie anuală de 8 - 10 ° C, iar media precipitațiilor fiind de 500 mm / m² într-un an¹.

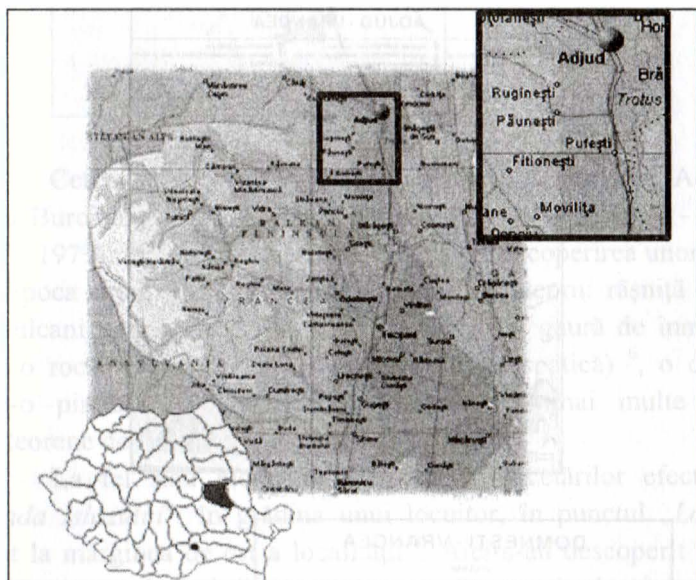
Din cercetările geologice rezultă că subsolul municipiului prezintă straturi de pietrișuri și nisipuri cuaternare, formând, din punct de vedere hidrologic, depozite acvifere însemnate, alimentate de râurile Trotuș, Siret și de precipitațiile atmosferice directe².

În componența Municipiului Adjud intră și localitățile suburbane Burcioaia (situată la 5 km sud de oraș), Adjudu - Vechi și comuna Șişcani aflate la distanța de 5, respectiv 7 km nord de Adjud.

¹ Alexandru Deșliu, *Adjud, Ghid turistic. Touristique guide. Touristic guide*, Editura Pallas, Focșani 2002, p. 5 - 7.

² *Ibidem*.

Cunoscut din vechime pentru așezarea sa - la intersecția căilor de comunicație dintre provinciile românești Moldova, Țara Românească și Transilvania³ - este considerat și astăzi un important nod feroviar și rutier, fapt care i-a influențat și determinat evoluția sa istorică, socială și economică⁴.

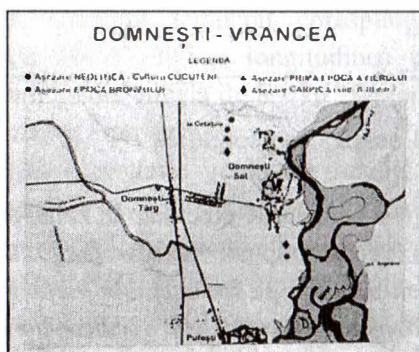
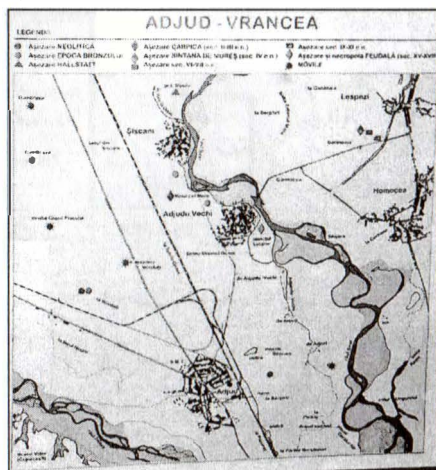
Localizarea geografică

Așa cum au dovedit-o cercetările efectuate în zonă, așezarea a fost locuită din cele mai vechi timpuri. Ea „își leagă istoria de așezarea sa pe drumul croit cândva, pe la începutul vieții geologice, de apele pornite din sihăstria Carpaților spre valea luminoasă a

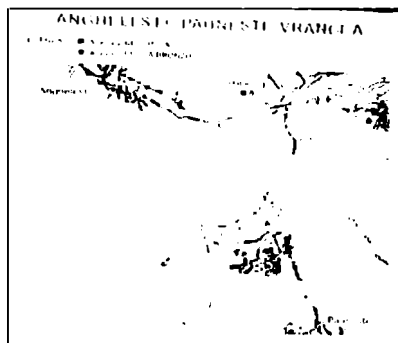
³ *Dicționar enciclopedic român*, vol. I (A - C), Editura Politică, București, 1962, p. 35; Ion Pătrașcu, Ion Curocichin, Petru Licsandru, Ionel Nistor, *Vrancea - monografie*, Editura Sport - Turism, București, 1981, p. 110.

⁴ Petru C. Buculei (coord.), Virgil Cobileac, Adrian Ionel Avram, *Orașul Adjud. Monografie istorico - geografică*, Adjud, 1998, p. 11 - 12.

Siretului. O neîntreruptă succesiune de civilizații s-a desfășurat pe aceste meleaguri încă de pe vremea când piatra și lutul constituiau principalele materiale din care omul preistoric își confecționa obiectele casnice necesare traiului. Urme de locuire permanentă a acestor locuri din vremi imemorabile se găsesc peste tot în jurul localității de azi”⁵.

⁵ Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 17.

Cercetările de suprafață efectuate în apropierea Adjudului (zona Burcioaia, Șișcani, Adjuda - Vechi, între anii 1960 - 1961 și 1977 - 1979), în punctul „*Movile*”, au dus la descoperirea unor vestigii din Epoca bronzului, aparținând Culturii Monteoru: râșniță dintr-un tuf vulcanic, topor de luptă, topor - ciocan cu gaură de înmănușare dintr-o rocă sedimentară detritică (gresie feldspatică) ⁶, o cataramă dintr-o piatră albă (gresie comună), cât și mai multe modele monteorene de fusaiole (cinci bucăți) ⁷.

La fel stau lucrurile și în cazul cercetărilor efectuate pe „*Strada Islazului*”, în grădina unui locuitor, în punctul „*La Izlaz*”, situat la marginea de est a localității ⁸. Aici s-au descoperit urme de locuire umană datând din aceeași perioadă, o serie de piese precum: vase - ceașcă, un vas cilindric, fibule, ce intră în categoria ceramicii hallstattiene târzii ⁹, dar și mai multe fragmente ceramice, aparținând Culturii Carpice, provenite din vase de provizii (chiupuri). Au mai fost

⁶ Victor Bobi, Aurora - Emilia Apostu, *Contribuții la întocmirea catalogului topoarelor - ciocan cu gaură de înmănușare, descoperite în zona de Curbură a Carpaților în Vrancea. Studii și comunicări*, vol. XI, Editura Vrantop, Focșani, 1997, p. 39, 46.

⁷ Aurora - Emilia Apostu, *Vechi așezări în zona Adjuda în Cronica Vrancei*, vol. II, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura DMPress, Focșani, 2001, p. 7 - 10.

⁸ Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 17.

⁹ *Ibidem*, p. 18.

descoperite și trei monede din argint, aparținând secolelor II - III d.Ch.¹⁰.

Cercetările efectuate în marginea nord - estică a localității, aflată pe terasa din dreapta Siretului, au dus la descoperirea unor urme de locuire (în locuințele - bordei cercetate) din secolele al VIII-lea și al IX-lea¹¹. În fapt, este vorba despre „mai multe fragmente ceramice care provin de la vase lucrate la roată cu turație mijlocie, având în compoziție nisip și micro-prundișuri ca degresant, fiind de culoare cărămizie și decorate cu motive formate din benzi de linii drepte și benzi de linii vălurite”¹². Cercetările au fost efectuate în cele zece morminte aparținând cimitirului - necropolă al vechiului târg al Adjudului, putând dovedi astfel analogiile cu alte necropole medievale de pe teritoriul Moldovei, ce confirmă rezultatele mult așteptate pentru cunoașterea istoriei vechilor orașe moldovene (Suceava, Baia, Neamț etc.)¹³.

Tot în vatra aceleași localități avea să fie descoperit și un engolpion * din bronz, pe care apare scris în limba greacă „*Sfântul Gheorghe*” datând din secolele al X-lea - al XI-lea¹⁴. Această cruce - relicvar * din bronz prezintă imaginea a doi sfinți, realizată prin

¹⁰ Aurora - Emilia Apostu, *op. cit.*, p. 10.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Alexandru Artimon, Anton Paragină, *Descoperirile arheologice de la Adjutul Vechi și semnificația lor istorică în Vrancea. Studii și comunicări*, vol. IV, Focșani, 1981, p. 150; Alexandru Artimon, *Civilizația medievală urbană din secolele XIV - XVII (Bacău, Tg.Troteuș, Adjud)*, Editura Documentis, Iași, 1998, p. 125.

¹³ Aurora - Emilia Apostu, *op. cit.*, p. 10.

* **engolpion** - iconiță lucrată dintr-un metal prețios sau din smalt, pe care o poartă arhieriei atârnată la gât (Ioan Oprea, Carmen - Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, *Dicționar Universal Ilustrat al Limbii Române*, vol. 4, *doiniță – gofrare*, Editura Litera, București, 2010, p. 82).

¹⁴ Alexandru Artimon, Anton Paragină, *op. cit.*, p. 125.

* **relicvariu** - cutie sau casetă de forme variate, în care se păstrează rămășițe din trupul sau din obiectele unui sfânt (Ioan Oprea, Carmen - Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, *Dicționar Universal ...*, vol. 9, *prospețime – schinduc*, 2011, p. 171).

incizie: „Ea are dimensiunile de 8,2 / 4,5 mm ..., cu extremitățile brațelor drepte și puțin lățite, cele superioare și inferioare având urechiușe cu ajutorul cărora se fixau cele două părți ale piesei. În planul central era reprezentată o figură umană schematizată; ea înfățișează un sfânt cu obișnuitul nimb deasupra capului, cu brațele ridicate în atitudine de orant, înveșmântat cu o tunică lungă, decorată cu motive geometrice”¹⁵. Inscripția a fost dispusă pe două rânduri: pe una din jumătățile piesei¹⁶ apare Sfântul Gheorghe, pe cealaltă jumătate este înfățișată Fecioara Maria. Piesa face parte din categoria așa - numitelor „cruciulișe siriene” după probabila zonă de confecționare a lor¹⁷.

Tot în aceeași zonă s-au descoperit fragmente ceramice într-o locuință din secolele al IX-lea - al XI-lea¹⁸.

Pentru zonele de jur - împrejurul Adjudului (Domnești - Sat, Pufești, Lespezi, Homocea, Văleni, Copăcești - Ruginești etc.), sunt interesante de semnalat următoarele descoperiri:

- primele semnalări au fost date la iveală în anul 1930, în localitatea Domnești - Sat, punctul „Cetățuie”, situat la mică distanță de albia Siretului, de către Emil Coliu. S-a descoperit un vas pictat de formă antropomorfă, aparținând Culturii Cucuteni, faza A (Epoca neolitică), fiind una din noile descoperiri la acea vreme, în domeniul ceramicii pictate din Moldova de Jos¹⁹; ulterior, în anul

¹⁵ Anton Paragină, *Habitatul medieval la Curbura exterioară a Carpaților în secolele X - XV*, Editura Istros, Brăila, 2002, p. 83.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, p. 84.

¹⁸ *Ibidem*, p. 115; Vezi și Aurora - Emilia Apostu, *Inventarul arheologic al județului Vrancea (I)*, în *Cronica Vrancei*, vol. IV, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2003, p. 12.

¹⁹ Emil Coliu, *O nouă descoperire în domeniul ceramicii pictate din Moldova - de - Jos*, în „*Milcovia*”. Revistă regională de studii, Anul IV, vol. 1 - 2, Tipografia „*Cartea Putnei*”, Focșani, 1933, p. 33 - 46; Aurora - Emilia Apostu, *Inventarul arheologic al județului Vrancea (II)* în *Cronica Vrancei*, vol. V, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2006, p. 25 - 26.

1972, descoperirile făcute de Victor Bobi în zonă, au confirmat acest fapt²⁰.

- în anul 1956, la Pufești, prin cercetările efectuate de specialiști ai Institutului Arheologic din Iași (conduși de Marlena Florescu), descoperirile făcute aici, aduc date noi asupra fazelor târzii ale Culturii Monteoru (Epoca bronzului)²¹.

- imediat după acestea, se cunosc descoperirile efectuate în localitățile Lespezi și Homocea²², de către Ioan Mitrea, în așezarea prefeudală descoperită (secolul VIII - început de secol IX), în anul 1975, cât și cele din „Dealul Bisericii”, din Lespezi etc.²³. Inventarul constă în mai multe obiecte ceramice, din pastă de lut ars, lucrată cu mâna și la roată, de tipul vaselor - borcan și a tipsiilor (tigăilor), cu ceramică întregibilă / ne-întregibilă, din Epoca neolitică - Cultura Cucuteni; apoi, foarte multe fragmente de vase ne-întregibile, cât și obiecte din bronz fragmentar din secolele VIII - IX d.Ch.²⁴.

Cultura Sântana de Mureș (sec. IV d.Ch.), după perioada marilor influențe romane și bizantine, dar și de influență bizantină, s-a descoperit la Lespezi, în urma cercetărilor sistematice și arheologice de suprafață, de către Ioan Mitrea. S-a pus în evidență un număr însemnat de vase ceramice, obiecte din os (împungătoare întregi și fragmentare) și monede din argint²⁵. Tot aici, în punctul „La Brazi”, situat la 7 km de șosea, se mai află o așezare din Epoca neolitică, una

²⁰ Aurora - Emilia Apostu, *Vechi așezări în zona Adjud...*, p. 8.

Idem, *Inventarul arheologic al județului Vrancea (II)...*, p. 26.

²¹ Idem, *Vechi așezări în zona Adjud...*, p. 8.

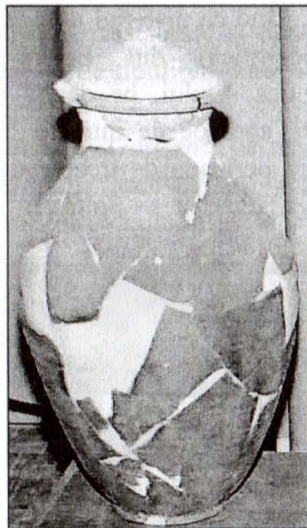
²² Ioan Mitrea, *Săpăturile de salvare din așezarea prefeudală de la Lespezi - Homocea în Carpica*, vol. III, Bacău, 1976, p. 183 - 184; Idem, *Cercetări arheologice privind secolele IV - XI în județul Vrancea în Studii și comunicări*, vol. I, Focșani, 1978, p. 51 - 52.

²³ Aurora - Emilia Apostu, *op. cit.*, p. 8.

²⁴ Idem, *Inventarul arheologic al județului Vrancea (III) în Cronica Vrancei*, vol. VI, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2006, p. 16.

²⁵ Idem, *Vechi așezări în zona Adjud...*, p. 9.

din Epoca fierului (Cultura La Tène), cât și ceramică și obiecte din bronz și fier aparținând Culturii Carpice (secolele II - III d.Ch.) ²⁶.

Așezarea de la Homocea a fost studiată și cercetată ulterior de Victor Bobi și Gheorghe Constantinescu, loc de unde au mai rezultat și două lulele (pipe) - plastică mică din ceramică - aparținând secolului al XVIII-lea ²⁷.

Din secolele al VI-lea - VII-lea d.Ch. (Cultura Ipotești - Căndești), există un număr important și semnificativ de piese, publicate în volumele de specialitate.

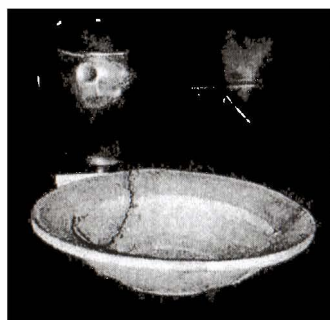
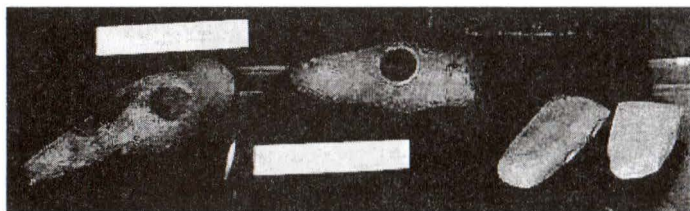
- din satul Copăcești, comuna Ruginești, provine un cercel din argint din secolul al XVIII-lea, ce face parte din categoria podoabelor, piesă descoperită în urma unor cercetări întâmplătoare ²⁸.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Aurora - Emilia Apostu, *Inventarul arheologic al județului Vrancea (II)*..., p. 26.

²⁸ *Ibidem*, p. 20.

- de la Anghelești, comuna Ruginești, în urma unor cercetări de suprafață, în punctul „La Cetate”, au rezultat unele obiecte din piatră, de tipul lamelor din silex neolitice și a unui topor - ciocan cu gaură de înmănușarc, având ca material de construcție o gresie litică (rocă sedimentară detritică) din Epoca bronzului (Cultura Montecoru)²⁹. În marginea satului, pe dealul din dreapta drumului Ruginești - Anghelești, aproape de intrarea în sat, s-au descoperit fragmente ceramice din perioada de trecere de la neolitic la Epoca bronzului timpuriu (faza Horodiștea - Foltești)³⁰.

- de la Ruginești provin cuțite de plug din fier, un fragment de râșniță, un mic cazan din aramă, toate restaurate, aparținând perioadei medii, dar și unele fragmente ceramice din Epoca bronzului (o dăltiță

²⁹ Aurora - Emilia Apostu, *Inventarul arheologic al județului Vrancea (III)*..., p. 13; Victor Bobi, Aurora - Emilia Apostu, *op. cit.*, p. 39, 46 - 48.

³⁰ Arhiva Muzeului Vrancei (în continuare se va cita: A. M. Vn.), fond Gheorghe Constantinescu, *Caiet de șantier*, inv. nr. 36.306, f. 1 - 2.

din piatră) și carpice aflate în prezent la Focșani, iar de la Sișcani, fragmente ceramice și topoare - ciocan din piatră (patru bucăți), de pe malul Siretului, aparținând, de asemenea, monteorenilor și carpilor³¹.

- piese întregi, bine restaurate și conservate provin și de la Văleni, comuna Ruginești, de tipul: un potir din bronz, un clopot din alamă - din secolele XVI - XVIII³², sondajele arheologice desfășurându-se în punctele „Gorgan”, pe malul drept al Troțușului, pentru neolitic (Cucuteni), apoi „Popa Cloșcă” pentru neolitic (Boian) și Epoca bronzului (Monteoru), cât și în punctul „Atanasii” pentru Culturile Cucuteni și Monteoru. Cercetările au fost efectuate de Victor Bobi. Dintre obiectele din fier descoperite, amintim un cuțit din clasa ustensilelor³³.

- de la Viișoara - Păunești provine un fragment dintr-o mäsută de cult din Epoca bronzului³⁴.

Cea mai recentă descoperire arheologică ce provine de la Adjud s-a făcut în anul 2004. În ziua de 13 mai 2004, deplasându-ne la Școala nr. 3 din Adjudu - Vechi, la invitația directorului Liceului din Adjud, profesor Daniela Ionașcu, am constatat existența unei amfore grecești, care a fost donată spre păstrare și expunere Muzeului Vrancei. A fost descoperită în vechiul târg al Adjudului - Vechi³⁵. Amfora, pe deplin restaurată, se află, în prezent, expusă în sala a treia (de arheologie) a Muzeului de Istorie din Focșani.

³¹ Aurora - Emilia Apostu, *Vechi așezări în zona Adjud...*, p. 9; Idem, *Inventarul arheologic al județului Vrancea (III)...*, p. 27.

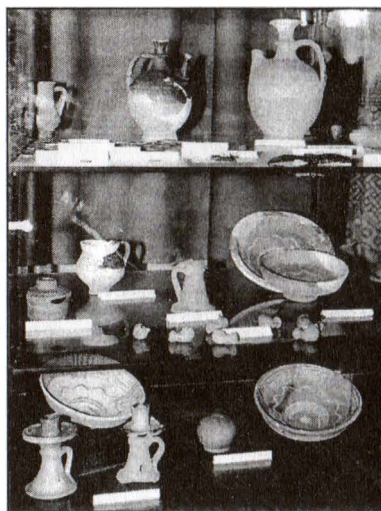
³² Idem, *Inventarul arheologic al județului Vrancea (III)...*, p. 36.

³³ *Ibidem*, p. 32.

³⁴ Aurora - Emilia Apostu, *Vechi așezări în zona Adjud...*, p. 10; Idem, *Inventarul arheologic al județului Vrancea (III)...*, p. 36.

³⁵ În urma unor desprinderi din malul drept al Siretului (prăbușirii malului) în punctul „Malul Siretului”, a fost descoperită o amforă aproape întreagă (lipsă o parte din toartă), de influență grecească, aparținând secolelor al III-lea - VI-lea d.Ch. Descoperirea a fost făcută de elevii Tănase Marian și Apopei Gabriel de la Școala nr. 3 din Adjudu - Vechi.

Pentru secolul al XIV-lea, săpăturile au scos la iveală o locuință - bordei, distrusă în cea mai mare parte de revărsările Siretului. Aici s-au găsit multe fragmente ceramice lucrate la roată, dintr-o pastă de calitate inferioară, cu multe pietricele. Având culoarea cărămidie, multe dintre ele se caracterizează printr-un gât scund și buză răsfrântă. Decorul s-a realizat prin trasarea unor linii orizontale ³⁶. Lor li se adaugă mai multe obiecte din fier, mai ales unelte agricole ³⁷.

Târgul medieval Adjud - reședință a ținutului cu același nume, ulterior parte componentă a Ținutului Putna, a luat ființă în secolul al XV-lea, pe locul așezării numită Adjudu - Vechi. De pe acest loc (Adjudu - Vechi), au provenit un număr de aproximativ 50 de obiecte din toate perioadele istorice, predominând vasele ceramice miniaturale și fragmentele ceramice decorate,

³⁶ Alexandru Artimon, Anton Paragină, *op. cit.*, p. 150 - 151.

³⁷ Petru C. Buculei (coord.), Virgil Cobileac, Adrian Ionel Avram, *op. cit.*, p. 19.

aparținând Epocii bronzului (Cultura Monteoru) cu mai multe faze de locuire. Apoi, trebuie menționate descoperirile efectuate în vatra satului Adjudu - Vechi, cât și cele rezultate în urma cercetărilor de suprafață: fragmente și piese de tipul amforelor aparținând Culturii Carpice, iar marea majoritate a acestora - cele de tipul cuțitelor, cuielor, piroanelor, pintenilor din fier, a oalelor, cănilor cu o toartă, vaselor - cupă ceramice, catarama și mărgelă, un creuzet din grafit și obiecte de cult, monede turcești și monede din argint (opt bucăți)³⁸ -, toate aparținând secolelor al XVI-lea - XVIII-lea, fiind descoperite în punctul „La Sondă”³⁹. Un alt sector cercetat a fost în punctul „Lutărie”, amplasat la cca. 700 - 800 m est de Adjudu - Vechi, pe terasa inferioară a Siretului⁴⁰. Au fost descoperite fragmente de vase aparținând Epocii bronzului (Cultura Monteoru), cercetările fiind efectuate de Marilena Florescu, în 1960 și, ulterior, de către Gheorghe Constantinescu⁴¹. Au urmat cercetări de suprafață întreprinse de Victor Bobi, care a confirmat existența descoperirilor anterioare. Cele mai multe dintre ele se află în Secția de Arheologie și Depozitul de istorie veche și medie ale Muzeului Vrancei din Focșani și sunt publicate într-un amplu volum de referință pentru cunoașterea trecutului, de către academician Mircea Petrescu - Dâmbovița și Eugenia Zaharia⁴².

Cu descoperirile de la Adjudu - Vechi și pe baza celor mai multe dintre acestea s-a putut completa imaginea istorică a acestei zone, s-au adăugat noi date și s-a confirmat o perioadă sau o cultură, desfășurată pe întreg teritoriul Moldovei până în sudul acesteia,

³⁸ Aurora - Emilia Apostu, *Inventarul arheologic al județului Vrancea (I)*..., p. 13.

³⁹ Idem, *Vechi așezări în zona Adjud...*, p. 8 - 9.

⁴⁰ N. Zaharia, M. Petrescu - Dâmbovița, Em. Zaharia, *Așezări din Moldova. De la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, București, 1970, p. 371.

⁴¹ A. M. Vn., fond Gheorghe Constantinescu, *Caiet de șantier*, inv. nr. 36.306, f. 3 - 6.

⁴² *Ibidem*.

conducând, implicit, la completarea imaginii istorice a teritoriului de la confluența Trotușului cu Siretul, zona Adjudului ⁴³.

Smulse pământului și salvate de apăsarea grea a uitării, deși venite din negura timpului, aceste mărturii răspund, pe de o parte, obsedantei sete de cunoaștere, pe de alta, unei datorii pe care fiecare generație o simte: aceea de a transmite viitorului ideea responsabilității față de trecut, de rescriere a lui în deplină concordanță cu optica și gradul ei de cunoaștere și înțelegere ⁴⁴.

Așezată pe malul drept al Siretului ⁴⁵, localitatea a beneficiat de terenuri propice atât agriculturii, cât și creșterii animalelor ⁴⁶.

În plus, Adjudu - Vechi a beneficiat și de o poziționare privilegiată - fapt care avea să-i garanteze existența înfloritoare de mai târziu - aflându-se, practic, la încrucișarea a două drumuri comerciale: pe de o parte, „*drumul moldovenesc*”, ce asigura legătura între Polonia și orașele dunărene, pe Valea Siretului; pe de altă parte, drumul ce venea dinspre Brașov pe Valea Trotușului, de la Adjud el îndreptându-se fie spre Țara Românească, fie spre Bârlad, Iași și Botoșani ⁴⁷.

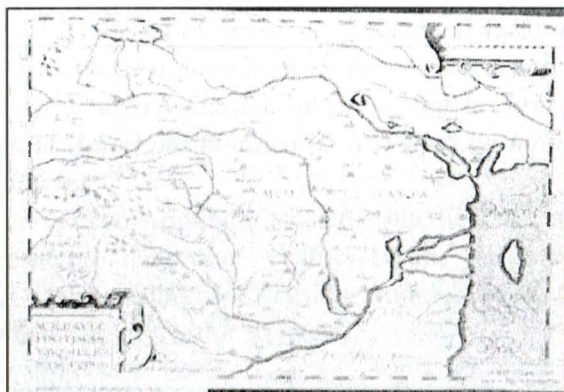
⁴³ Aurora - Emilia Apostu, *Vechi așezări în zona Adjud...*, p. 9.

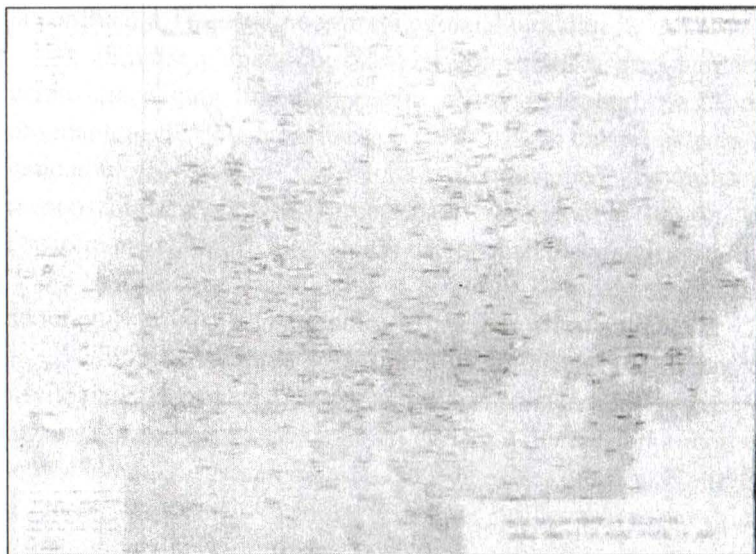
⁴⁴ *Ibidem*, p. 10.

⁴⁵ Mihail Canianu, Aureliu Candrea, „*Dicționar geografic al județului Putna de ~, Lucrare premiată de Societatea Geografică Română în ședința adunării generale din Martie 1893*”, București, Tipografia și Fonderia de Litere Thoma Basilescu, 1897, p. 6.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 5 - 7.

⁴⁷ Petru C. Buculei (coord.), Virgil Cobileac, Adrian Ionel Avram, *op. cit.*, p. 20.

Târgul Adjud face parte din categoria mediilor urbane est - carpatice, a căror geneză se datorează activității comerciale intense desfășurate aici ⁴⁸.

Fenomenul a fost complex, îndelungat, presupunând cristalizarea structurilor economice sociale și politice, pe fondul creșterii densității demografice ⁴⁹.

Trecerea Adjului de la faza rurală la cea urbană a avut loc în a doua jumătate a secolului al XIV-lea ⁵⁰.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 17.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 18.

Un rol important în acest sens l-a avut și factorul geografic: „*Poziția de intersecție a două zone de relief, Subcarpații și culoarul Siretului și apropierea vadurilor de peste râurile Siret și Trotuș îi oferea orașului Adjud posibilitatea de a-și exercita influența asupra unui vast teritoriu*”⁵¹.

În apropierea Adjudului existau multe așezări rurale, care au stimulat nașterea viitorului centru urban, asigurându-i baza demografică⁵². În secolul al XIV-lea, Adjudul era în calea marilor drumuri comerciale ale Țărilor Române.

De aici se mergea fie spre Trotuș - Tazlău - Piatra Neamț - Târgul-Neamț - Suceava, fie spre Trotuș - Comănești - Moinești - Bacău - Roman - Suceava - Iași, fie spre Brăila ori Chilia⁵³.

Adjudul făcea legătura arterelor comerciale transilvănene și moldave cu așa numitul „*drum muntenesc*”. La începutul secolului al XV-lea, el străbătea Moldova de-a lungul Văii Siretului, ajungând în

⁵⁰ *Ibidem*, p. 19.

⁵¹ *Ibidem*, p. 20.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Anton Paragină, *op. cit.*, p. 65.

Muntenia și făcând joncțiunea cu toate drumurile ce veneau dinspre Transilvania⁵⁴.

În acest context se produce prima mențiune documentară a Adjudului, în privilegiul comercial acordat de Iliăș Vodă (ianuarie 1432 - septembrie 1433), fiul lui Alexandru cel Bun sașilor din cele șapte Scaune din Transilvania (Sighișoara, Sibiu, de Ozd, Sebeș, Cincu, Orăștie și Miercurea)⁵⁵.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, documentul original se afla la Arhiva Națională din Sibiu, la Biblioteca Evanghelică din Brașov existând o copie a acestuia, făcută în 1802. Pasajul în care apare Adjudul, sub denumirea **Egyd halma** este următorul: „*cum dicti Cives [Cibienses] ac universi ali mercatores dictorum Sedium [Saxonicalium] ant alter evrum quandoquunque cum eorum venalibus seu mercibus terram dominii nostri [Moldaviensis] subintravernit, extunc in oppido nostro Eghyd halma computatis eorum rebus venalibus de qualibet marca dent quator grossos monetae terrae nostrae protributo*”⁵⁶.

Așadar, Domnia Moldovei impunea ca la pătrunderea negustorilor sași în Moldova, „în orașul nostru Adjud” să le fie acestora evaluate mărfurile, plătindu-se drept vamă câte patru groși. De aici, negustorii erau liberi să meargă „în orice oraș al nostru”, plătind pentru activitatea lor doi groși de marcă. Pentru boii și vacile achiziționate ei trebuiau să plătească doi groși de exemplar, pentru un cal șase groși, pentru însemnarea fiecărui animal trebuind să mai scoată din pungă câte un gros. La plecarea din Moldova, când vămuirea avea loc tot la Adjud, se luau patru groși pentru o marcă. La graniță, negustorul trebuia să plătească 12 groși pentru un cal, șase groși pentru o iapă, doi groși pentru o vacă sau un bou.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 68.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 70.

⁵⁶ Apud Mihail Canianu, Aureliu Candrea, *op. cit.*, p. 70.

Prin același document se reglementa și comercializarea obiectelor din aur și argint ⁵⁷.

Achiziționarea animalelor crescute aici în număr mare și trimiterea acestora în Transilvania în turme și cirezi sunt dovada prosperității zonei. De altfel, se pare că și Domnia avea herghelii în această zonă. În fine, unul din comișii lui Ștefan cel Mare deținea proprietăți în apropierea Adjudului - la Copăcești, la Urechești, pe Troțuș și la Crăinicești, pe Polocin ⁵⁸.

Acest privilegiu acordat sașilor „se pare că a fost dat la solicitarea acestora, pentru preîntâmpinarea eventualelor conflicte, domnia apărându-i pe negustorii ardeleni, nu fără a avea un minim de profit” ⁵⁹.

Din acest act rezultă că Adjudul era vamă pusă în legătură nu doar cu Oituzul, ci și cu Muntenia. Poate fi vorba și de un traseu mai vechi ⁶⁰, dar și de unul folosit de un timp mai puțin îndelungat. La intrare în Moldova mărfurile se evaluau la Adjud, fără a se mai pomeni altă vamă. În plus, la plecare, negustorul trebuia să plătească, în afară de vama mare de la Adjud, o altă taxă la graniță. Se pare că „avem de a face cu un traseu ce străbătea Curbura Carpaților pe la Buzău, drum vechi și ... mai la îndemâna celor dela Orăștie, Sebeș, Sibiu. Numai în aceste condiții la Adjud se putea plăti vama principală la intrarea și la ieșirea din țară, căci în condițiile drumului Oituzului vămuirea s-ar fi făcut la Târgul Troțuș sau Bacău” ⁶¹.

Asistăm, practic, la actul de naștere a târgului Adjud, fenomen la care au contribuit și o serie de factori externi, precum: slăbirea dominației mongole, emigrarea din Transilvania către Est în timpul anarhiei feudale din Ungaria (1272 -1318) și expansiunea regatului

⁵⁷ Anton Paragină, *op. cit.*, p. 70.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 54.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 66.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Ibidem*, p. 66, nota 128.

maghiar în zona Carpaților Răsăriteni ⁶² între 1342 - 1382. Lor li se adaugă și un factor intern de o deosebită importanță - *apariția ca stat de sine stătător a Moldovei*.

Ca și în cazul celorlalte orașe feudale românești, geneza Adjudului este pusă și ea pe seama coloniștilor străini, mai precis a sașilor și a ungurilor ⁶³. În legătură cu această problemă, marele istoric Nicolae Iorga considera că începuturile Adjudului se plasează chiar în secolul al XIII-lea, „*când Ungurii veniți de peste munte se întinseră până în Siretiu*” ⁶⁴. De altfel, dovada acestui fapt o constituie însuși numele târgului; Bogdan Petriceicu - Hașdeu considera că **Egyd halma** înseamnă „*movila lui Agiud*”, Adjudul fiind forma românească a numelui Egyd ⁶⁵. La rândul-i, acesta este un nume întâlnit des pe atunci în Ungaria, provenind din greco - latinul Aegidius. Această opinie avea să fie însoțită de Constantin C. Giurescu, față de care, atât Nicolae Iorga, cât și alți cercetători au manifestat rezerve ⁶⁶.

În zonă, ce-i drept, exista până nu demult o ridicătură de pământ cu acest nume, la circa 4 km de actualul oraș Adjud, în stânga șoselei ce merge spre Bacău.

Cercetările nu aveau însă să ducă la descoperiri din Epoca Medievală. „*Movila lui Egyd*” a fost pusă în legătură cu movilele de la Vârștăți, aflate la 3 km de Adjud, aproape de șoseaua Adjud - Târgul Ocna, despre care se crede că ar face parte dintr-un sistem de puncte de observație datând din timpul lui Ștefan cel Mare ⁶⁷.

⁶² Petru C. Buculei (coord.), Virgil Cobileac, Adrian Ionel Avram, *op. cit.*, p. 20.

⁶³ *Ibidem*, p. 21.

⁶⁴ Apud Horia Dumitrescu, *Vrancea văzută de Nicolae Iorga*, în *Cronica Vrancei*, vol. V, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2006, p. 154.

⁶⁵ Mihail Canianu, Aureliu Candrea, *op. cit.*, p. 8.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 9.

⁶⁷ Petru C. Buculei (coord.), Virgil Cobileac, Adrian Ionel Avram, *op. cit.*, p. 13.

Numele de **Aegidius** - întâlnit în calendarul bisericesc și onomastica Bisericii Catolice - este dovada prozelitismului ei, în condițiile în care, în secolele al XIII-lea și al XIV-lea mulți români din Ardeal, dar și unguri și sași s-au stabilit la sud de Carpați, în zona cuprinsă între Buzău, Troțuș și Siret, înființând așezări sau având un rol hotărâtor în dezvoltarea lor ⁶⁸. De asemenea, nu este de neglijat nici faptul că, denumirile unor așezări din zonă - precum Sascut și Șișcani - sunt de origine transilvăneană ⁶⁹. Alți cercetători consideră „*Agiud*” corespondentul moldav al transilvăneanului „*Aiud*” ⁷⁰.

În fine, Iorgu Iordan pune acest nume în legătură cu termenul de „*jude*”, întrebuintarea unor termeni care desemnează o astfel de funcție înregistrându-se și în cazul localităților Balta Giudelui (județul Iași) și Balta Judelui (în fostul județ Romanai) ⁷¹.

Și în secolul al XV-lea, târgul Adjud a avut garantată existența sa înfloritoare datorită drumurilor comerciale la care avea acces. Aici se intersecta drumul de pe Valea Siretului ⁷², care unea Marea Baltică cu Marea Neagră, cu cel ce venea dinspre Transilvania pe Valea Troțușului, de la Adjud, îndreptându-se spre Chilia ⁷³. Despre aceasta, sultanul Baiazid al II-lea Velî (1481 - 1512) spunea raguzanilor, într-o scrisoare din 1484, că „*este poarta de comerț a Moldovei și Ungariei*”⁷⁴.

Pe drumul de pe Valea Siretului mergeau negustorii ce ajungeau în Moldova dinspre Halici și Colomeea. Treceau prin Suceava, Pașcani, Roman, Bacău și Adjud, de unde fie că ajungeau la

⁶⁸ Anton Paragină, *op. cit.*, p. 84.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 66.

⁷⁰ Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 17.

⁷¹ Petru C. Buculei (coord.), Virgil Cobileac, Adrian Ionel Avram, *op. cit.*, p. 12.

⁷² Anton Paragină, *op. cit.*, p. 122.

⁷³ Petru C. Buculei (coord.), Virgil Cobileac, Adrian Ionel Avram, *op. cit.*, p. 27.

⁷⁴ Apud Anton Paragină, *op. cit.*, p. 65.

Târgoviște prin Focșani, fie că mergeau la Galați și Brăila (cea mai mare piață pentru pește), prin Tecuci ⁷⁵.

Și în acest secol, dezvoltarea Adjudului a fost garantată de legăturile sale comerciale cu Transilvania, de unde se ajungea în Țara de Jos și la Curbura Carpaților pe la Oituz și Trotuș ⁷⁶. Totodată, mergându-se de la Adjud, prin Ionășești spre Tecuci, negustorii dădeau în drumul ce cobora pe Valea Bârladului, mergând fie la Chilia, fie la Râmnicu Sărat prin Movileni - Soci. Drumul acesta avea să fie frecvent folosit de către domnii Moldovei și Munteniei, în timpul campaniilor lor militare. Pe aici au trecut Ștefan cel Mare (1457, 1470, 1471 și 1481), Bogdan cel Chior (1507), Ioan Vodă cel Viteaz (1574), Radu cel Frumos (1471) și Radu cel Mare (1507).

În fine, mai exista o variantă care trecea printr-o zonă dens populată: de la Adjud se ajungea la Domnești, de aici mergându-se până în zona Zăbrăuțiului, ajungându-se la Târgul Putna, apoi în zona Focșanilor de astăzi, pentru ca de aici drumul să se îndrepte către Buzău ⁷⁷.

În Tratatul comercial încheiat de Ștefan cel Mare cu Polonia, la 3 iulie 1460, Adjudul este menționat ca punct vamal ⁷⁸, important punct comercial pentru tranzitarea postavului din Polonia în Muntenia, prin Moldova, după cum rezultă din următorul fragment « ... *a cto povezetu sucuo do Basarab dati imet na colovno mite u Sociave ot grivnu tri grosi a u Romanova drugu i u Bacove i u Aziuda i u Putnoiu i u Vaslui i u Berlade i u Tecuci ot voza B zloti* ». Aceasta însemna: „cine va aduce postavuri în Basarabia, va plăti vamă în Suceava de grivnă trei groși, iar în târgul Romanului, în Bacău, în Adjud, în Putna, în Vaslui, în Bârlad și în Tecuci, de car doi galbeni ...” ⁷⁹.

⁷⁵ Petru C. Buculei (coord.), Virgil Cobileac, Adrian Ionel Avram, *op. cit.*, p. 27.

⁷⁶ Anton Paragină, *op. cit.*, p. 65.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 65 - 66.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 69.

⁷⁹ Apud Mihail Canianu, Aureliu Candrea, *op. cit.*, p. 9.

În secolele al XV-lea și al XVI-lea, prin Adjud circulau o sumedenie de mărfuri. Dacă pentru Muntenia se tranzitau aici piperul și lâna, în Adjud se puteau achiziționa cai, vite, porci, piei de animale domestice și sălbatice. În același înfloritor târg, ajungeau peștele de Brăila, ceară din Muntenia și Regatul Ungariei, jderi cu aceeași proveniență și argint ars din Transilvania ⁸⁰.

Dorind să ajungă în porturile de la Dunăre, negustorii din Lvov comercializau și în Adjud pânză litvană și germană, postav, catifea, șofran, diverse unelte din fier și obiecte din cositor. Dinspre Moldova se tranzitau spre Brașov pește și produse din pește, vite, piei și blănuri din animale, ceară, produse textile, fructe, sare, bumbac și covoare orientale ⁸¹.

La începutul secolului al XVI-lea, prin Adjud treceau postavurile de la Lemberg, sosind aici, dinspre Brașov, postavuri flamande de la Bruges și Maestricht, germane, de la Werden, Köln, Breslau și Aachen și italiene, de la Verona și Bergamo ⁸².

Adjudul era însă piață de desfacere și pentru produsele locale. Localnicii aveau în proprietate deplină terenuri agricole. Se acorda atenție deosebită nu doar culturilor cerealiere, ci și plantațiilor de vii și livezi, fără a mai vorbi de islazurile și fânețele necesare creșterii animalelor ⁸³, de grădini, bălți și păduri ⁸⁴. Cu prilejul târgurilor săptămânale și a bălciurilor periodice, ei își aduceau produsele și mărfurile în piața din Adjud - produse animaliere și agricole, lemne de foc și de construcție.

⁸⁰ Petru C. Buculei (coord.), Virgil Cobileac, Adrian Ionel Avram, *op. cit.*, p. 28.

⁸¹ *Ibidem*, p. 29.

⁸² Anton Paragină, *op. cit.*, p. 72.

⁸³ Petru C. Buculei (coord.), Virgil Cobileac, Adrian Ionel Avram, *op. cit.*, p. 27.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 42.

În prăvăliile adjudene se comercializau și obiectele casnice, produsele din lemn și uneltele agricole, realizate de meșterii locali ⁸⁵ în atelierele aflate în vatra localității ⁸⁶.

Dovada dezvoltării, deopotrivă a agriculturii și meșteșugurilor, o reprezintă uneltele agricole descoperite în locuințele ce datează din secolul al XVI-lea ⁸⁷. Un meșteșug la fel de bine atestat prin descoperirile arheologice l-a reprezentat olăritul, prin bogatul inventar ce include nu doar ceramică de uz casnic, ci și de lux. La rândul lor, numărul mare de scoabe ivite în săpătură atestă numărul mare al meșterilor ce prelucrau lemnul - dulgheri, teslari, rotari - și care clădeau case, ridicau biserici și poduri și făceau sănii și care. În aceleași locuințe din secolul al XVI-lea s-au descoperit călcâie de încălțăminte și catarama, dovadă a existenței meșterilor cizmari și curelari adjudei ⁸⁸.

La rândul lor, negustorii adjudei aveau un rol important în comunitatea locală. În perioada analizată, ei dispuneau de prăvălii pentru comercializarea mărfurilor și de magazine pentru depozitarea lor ⁸⁹.

Datorită vieții comerciale intense desfășurate aici, în târgul Adjud, în secolele al XV-lea și al XVI-lea, se stabilesc o serie de negustori străini, mai mult ca sigur sași și unguri, cu o delimitare strictă în ceea ce privește marfa comercializată ⁹⁰.

Negustorii locali apar pentru prima oară în documente în secolul al XVI-lea. Astfel, dintr-un document întocmit la Brașov la 24 ianuarie 1547 rezultă că negustorul adjudean Antal se ocupa cu vânzarea și cumpărarea de animale. Vânzându-i lui Kopak Ambrosie din Huși 20 de boi și neprimind banii cuveniți, Antal se mulțumește cu via și casa lui Ambrosie, pe care acesta le luase de la un negustor sas,

⁸⁵ *Ibidem*, p. 28.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 42.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 35.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 32.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 42.

⁹⁰ *Ibidem*, p. 23.

contra sumei de 104 florini . Ambrosie va da în judecată pe negustorul sas, Antal din Adjud implicându-se în acest proces ⁹¹.

Până la instaurarea monopolului turcesc, la jumătatea secolului al XVI-lea, monedele utilizate cu prilejul tranzacțiilor făcute la Adjud erau atât locale - groșii și grivnele - cât și străine - rublele, galbenii ungurești și zloții tătărești ⁹², precum și guldenii olandezi ⁹³.

În marea majoritate a cazurilor, monedele provin din cimitirul ce datează din secolul al XVI-lea ⁹⁴, foarte puține fiind descoperite în locuințele din aceeași perioadă (poloneze) ⁹⁵. Dintre ele remarcăm pe cea emisă de Ferdinand I, în 1543 și pe cea bătută în timpul lui Sigismund al III-lea (1587 - 1632) ⁹⁶.

În perioada analizată, Adjudul era condus de un șoltuz și 12 pârgari, așa cum se întâmpla în toate celelalte târguri moldovene, conform modelului polon și transilvănean. În documentele din 1580 și 1590 sunt menționați șoltuzii Balaș și Stan ⁹⁷. Dacă șoltuzul și pârgarii erau aleși de locuitori, în schimb, vornicul de târg era numit de Vodă. Șoltuzii și pârgarii se alegeau anual, dintre târgoveții cu stare, alcătuind un organism de conducere similar Consiliului orașenesc. Ei răspundeau de cumpărările, vânzările și daniile de locuri, totul fiind înregistrat în catastiful orașului, șoltuzul răspunzând și de pecetea acestuia. Sigiliul asigura valabilitatea documentelor emise de conducerea târgului ⁹⁸. Cel din secolele al XV-lea și al XVI-lea reprezenta vite, simbolizând astfel nu doar avântul pe care îl luase creșterea animalelor, străveche ocupație în zonă, dar și principalul

⁹¹ *Ibidem*, p. 29.

⁹² *Ibidem*, p. 31.

⁹³ Alexandru Artimon, Anton Paragină, *op. cit.*, p. 153.

⁹⁴ Alexandru Artimon, *Contribuții arheologice la istoria Adjudului în Carpica*, vol. VIII, Bacău, 1976, p. 241.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 242.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 241.

⁹⁷ Alexandru Artimon, Anton Paragină, *op. cit.*, p. 153.

⁹⁸ Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 79.

articol de comercializare, provenit de pe plaiurile adjudene⁹⁹. După expirarea mandatului și după trecerea unei anumite perioade, șoltuzii puteau fi realeși¹⁰⁰.

Târgul Adjud a fost și reședința ținutului cu același nume, atestat documentar la 6 martie 1507 și având sediu pentru dregătorii acestuia, cu atribuții fiscale și militare.

Ținutul Adjud cuprindea „*cursul inferior al Trotușului, de la limita cu ținutul Trotuș, împreună cu valea Siretului, în aval de Răcăciuni și amonte de Mărășești*”¹⁰¹.

Într-un surset de pe un uric de la Ștefănița Vodă, 22 aprilie 1517 - 14 ianuarie 1527 datat 17 aprilie 1522, se întăresc lui Tobuciu Mititelu și fratelui său mai multe sate. Unul dintre ele era „*Petrești pe pârâul Dineșului, unde au fost Gavril Diatu; Jude, până la pârâul Zincului ce este în ținutul Ajudii*”¹⁰².

De asemenea, se pomenește de același ținut și într-un hrisov emis de Petru Rareș, în 1527, în timpul primei sale domnii¹⁰³ (20 ianuarie 1527 - 14 septembrie 1538).

În 1566, ținutul Adjudului este menționat în Cronica moldo-polonă a lui Nikolaj Brzeski¹⁰⁴.

Se pare că abia la 1591 ținutul Adjudului s-a contopit cu cel al Putnei, acesta din urmă incluzând până atunci doar zona bazinului râului cu același nume¹⁰⁵.

Încă de la întemeiere, Adjudul, aidoma tuturor orașelor - târguri moldave, era în deplina proprietate a domniei¹⁰⁶. Vornicul de

⁹⁹ *Ibidem*, p. 20.

¹⁰⁰ Petru C. Buculei (coord.), Virgil Cobileac, Adrian Ionel Avram, *op. cit.*, p. 37.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 41.

¹⁰² Apud Alexandru Artimon, *op. cit.*, p. 251.

¹⁰³ Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 19.

¹⁰⁴ Alexandru Artimon, *op. cit.*, p. 251.

¹⁰⁵ *Monografia județului Putna*, Tipografia și Legătoria de cărți „*Cartea Putnei*”- Alex P. Alexandrescu, Focșani, 1943, p. 212, 220.

târg avea de îndeplinit o sarcină de maximă importanță - strângerea dărilor cuvenite lui Vodă - îngrijindu-se însă și de perceperea dijmelor și vâmlor, efectuarea zilelor de prestații în muncă și stabilirea prețurilor maxime pentru unele produse destinate comercializării ¹⁰⁷.

De asemenea, aceeași târgoveți - scutiți de vamă pentru vânzarea aici a propriilor produse - trebuiau să se achite și de obligațiile în natură.

Obligațiile fiscale erau achitate direct domniei, prin sistemul cislei, orășenii fiind grupați în unități fiscale, criteriul fiind cel al categoriilor sociale. Se impunea pe imobile, locuri de casă, prăvălii, dughene, pentru cârciumi percepându-se camăta.

Așa - numitele dări „a târgului” și „împărătească” erau, în fapt, contribuții pentru plata tributului către Poartă ¹⁰⁸.

Plata mucarerului și a araimlăcului se făcea în taleri, zloți, lei și orți, iar pentru armată se achita o dare numită jold. Urmau darea generală - fumăritul - și cele profesionale: cămăritul, săpunitul, lumânăritul, cotăritul și cântarul domnesc.

Cele mai importante erau însă dările pe animale, în 1591 gorștina fiind în ținutul Adjudului de 2.170 oi, ea fiind urmată de cea pe cornute mari - ialovița și sulgiul. Se pare că cele mai drastice dări erau cele impuse pe vitele mari - văcăritul, cunița, olămul și cornăritul ¹⁰⁹.

Existența înfloritoare a târgului Adjud în secolele al XV-lea și al XVI-lea este dovedită și de descoperirile arheologice. Pentru secolul al XV-lea, săpăturile au scos la iveală multe fragmente ceramice făcute din pastă cărămizie și cenușie, provenind de la vase de diverse tipuri, lucrate la roata rapidă. Din același secol datează un cuptor de uz casnic, distrus de lucrările pentru asfaltarea drumului

¹⁰⁶ Petru C. Buculei (coord.), Virgil Cobileac, Adrian Ionel Avram, *op. cit.*, p. 41.

¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 40.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 42.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 43.

Adjud - Podul Turcului. Cuptorul a fost realizat pe un strat de pietre de râu luate, înăuntrul lui găsindu-se fragmente de borcane, câni cu gura trilobată, ulcioare, castroane și un pahar din plumb - argint ¹¹⁰. Unele din asemenea fragmente s-au găsit și într-o groapă menajeră ¹¹¹.

Un prim cimitir descoperit aici datează din secolele al XIV-lea și al XV-lea incluzând zece morminte. Scheletele se aflau la o adâncime de - 0,60 m - 0,90 m, mormintele pentru adulți fiind săpate la o adâncime mai mare decât în cazul celor aparținând copiilor. Cei decedați erau depuși cu capul la vest și picioarele la est, „*culcați pe spate, cu brațele paralele cu corpul și îndoite din cot și așezate pe piept sau abdomen*” ¹¹². Într-un mormânt din această perioadă s-a descoperit un fragment de cahlă cu motiv figurativ, fapt care demonstrează că au existat și în acest târg locuințe decorate în interior cu plăci de perete, fiind încălzite cu sobe de teracotă. Asemenea descoperiri sunt aici frecvente pentru perioada respectivă ¹¹³.

Deși vatra târgului medieval Adjud, actualul sat Adjudu Vechi, a fost în repetate rânduri distrusă de apele Siretului ¹¹⁴, săpăturile arheologice aveau să fie rodnice și pentru secolul următor. Astfel, au putut fi săpate mai multe morminte, locuințe de suprafață și adâncite, cuptoare și gropi menajere. În toate aceste locații s-au descoperit monede din bronz, ceramică de uz casnic și ornamentală (cagle), obiecte din fier precum: cuie, piroane, scoabe și cuțite, cuptoare de ars oale și locuințe de suprafață ori adâncite din lemn ori paieantă, cu acoperișul în două ape.

Referitor la cuptorul descoperit în punctul „*Lutărie*”, în partea de sud a localității, s-a putut observa că avea în interior un pilon central ce sprijinea grătarul pe care se așezau vasele. Vatra camerei de foc păstra urme de folosire intensă, în interiorul ei fiind căzute multe

¹¹⁰ Alexandru Artimon, Anton Paragină, *op. cit.*, p. 152; Aurora - Emilia Apostu, *Inventarul arheologic al județului Vrancea (I)...*, p. 12.

¹¹¹ Alexandru Artimon, *op. cit.*, p. 239.

¹¹² *Ibidem*, p. 241.

¹¹³ *Ibidem*, p. 243.

¹¹⁴ Alexandru Artimon, Anton Paragină, *op. cit.*, p. 152.

fragmente de grătar și boltă. La rândul lor, fragmentele ceramice găsite aici au făcut parte din vase lucrate din pastă fină, de culoare cărămizie, având în compoziție nisip, smălțuite în brun la interior, la exterior prezentând dungi pictate în roșu sau brun. Alte fragmente de vase fuseseră lucrate din caolin, la exterior fiind smălțuite în verde - oliv, decorul fiind asigurat de ornamentele cu linii incizate ¹¹⁵.

Unul dintre bordeiele din secolul al XVI-lea, de formă rectangulară, avea dimensiunile de 5,80 / 4,80 m, fiind săpat la o adâncime de 1,15 m. Podeaua fusese realizată din pământ bătătorit, de la cuptor nemaiputându-se recupera decât vatra. Pe podea s-au găsit urme de cărbune, cenușă și arsură, dovadă a incendierii lui. Ulterior, locuința a fost reclădită la suprafață, vatra prezentând încă două nivele și, implicit, două faze de locuire. Moneda, obiectele din fier - o cataramă, două lame de cuțit, mai multe călcâie de încălțăminte, un piron și o seceră - și ceramica, fac toate trimitere la același secol al XVI-lea ¹¹⁶.

Ceramica provine de la vase cu pereții subțiri, lucrate la roată cu turație rapidă. Pasta acestor vase conținea pietricele și nisip cu grăunțele mărunț, pereții lor fiind aspri și zgrunțuroși ¹¹⁷, la exterior având culoarea alb - cenușie, cenușie și roșie - cărămizie. Referitor la vasele lucrate dintr-o pastă ce conținea mică și caolin, tortițele acestora porneau de sub buză, fiind alcătuite dintr-o bandă îngustă, albiată pe mijloc.

Oalele, decorate extrem de variat, erau smălțuite în verde, atât la exterior, cât și în interior. Vasele au fost ornamentate cu motive geometrice, fiind întâlnit des decorul cu roțiță dințată. Vasele din pastă roșie au fost pictate cu humă roșie sau brună ¹¹⁸.

La 16 mai 1600, la Adjud s-au regrupat cele două armate ale lui Mihai Viteazul, una fiind venită dinspre Țara Românească, iar

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 151.

¹¹⁶ Alexandru Artimon, *op. cit.*, p. 243.

¹¹⁷ *Ibidem*, p. 244.

¹¹⁸ *Ibidem*, p. 46.

cealaltă dinspre Transilvania, pe Valea Trotușului. De aici, oastea s-a îndreptat spre Suceava, pecetluindu-se prima Unire a tuturor românilor ¹¹⁹.

Ca urmare a frecventelor revărsări ale Siretului și a efectelor dezastruoase ale războaielor ruso - austro - turce de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, o parte din locuitorii târgului s-au mutat acum 3 km mai către sud, întemeindu-se astfel actualul oraș Adjud, pe moșia serdăresei Canta Ilinca, proprietara celei mai mari părți din terenurile aflate în zona de vărsare a Trotușului în Siret. Învoiala intervenită între cele două părți avea să fie oficializată de domnul Moldovei, Mihail Constantin Suțu (februarie 1793 – aprilie 1795) , la 15 februarie 1795 ¹²⁰.

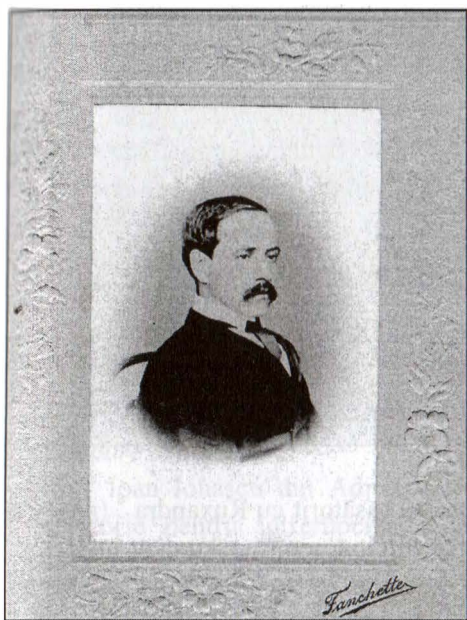
Rândurile de față au încercat să pună în evidență geneza și evoluția înfloritoare a târgului Adjud, subliniindu-i importanța sa economică și comercială în secolele al XV-lea și al XVI-lea.

¹¹⁹ Emil Giurgea, *Vrancea. Ghid turistic al județului*, Editura Sport - Turism, București, 1977, p. 62.

¹²⁰ *Ibidem*, p. 63.

GHEORGHE LONGINESCU (1826 - 1882). DOCUMENTE INEDITE.

**Horia Dumitrescu
Marilena Sima**

Istoria Focșanilor păstrează adânc încrustat în bronzul timpului alături de Mincu și Zamfirescu, de Saligny și Mehedinți, numele de Longinescu.

Gheorghe Longinescu s-a născut la 1 ianuarie 1826, la Botoșani, orașul lui Mihai Eminescu și Nicolae Iorga. De mic a rămas fără tată și a fost dat la stăpân. A venit la Focșani, împreună cu Costache Mărculescu și a fost primit în serviciu de Hagi Pavel Dumitru ¹.

Acesta avea instalat la subsolul magazinului un atelier de lumânări de ceară galbenă și albă, de

albine - însă, la acea vreme, ceara necesară se importa din Kiev și Odessa - lumânări galbene și albe de ceară poleite și înflorate ². A cărat apă cu ciubărul prin Focșani. A învățat singur să scrie și să citească. A muncit mult și a ajuns negustor mare în Focșani. Și-a deschis pe cont propriu un atelier de lumânări

¹ Ștefan O. Neagu, Nicu Mazere, *Focșani. File din istoria comerțului*, vol. 1 (1546 - 1948), Editura RAFET, Râmnicu Sărat, 2010, p. 85.

² *Ibidem*, p. 86.

⁴ Numele ei apare în documente și sub forma Rusandra, Rucsanda și Roxandra .

54

„Judea de poală ... Ne-ai crescut la piept și ne-ai îngrijit cum numai Mama puteai să îngrijești.

Nu știai de plăceri, nu știai de plimbări, fiindcă nu se crește mai greu decât un copil. Și ai avut atâția ! Și ai crescut atâția ! Că de-i copilul mic, necazul e mic, iar de-i mare, necazul e mai mare. Noi te-am necăjit prea mult cu de mici și de mari”⁶.

Până la căsătoria lor, Gheorghe Longinescu apare în puține documente. Într-un zăpis din 30 octombrie 1850, cumnatul său certifică că pentru suma de 220 de lei pe care i-a împrumutat, a trebuit să vândă o icoană de argint, o farfurioară de argint, 2 lingurițe și o pereche de păftăluțe din matostat * îmbrăcate cu argint suflate cu aur și cu colănaș de fier⁷.

La 30 septembrie 1852, „D. Georgi Loginescu” trebuia să aducă la Judecătoria Ținutului Putna „plata cuvenită redacție pentru publicarisire[a] închirierii hanului din Agiud a răp [o] s [atului] poroșnic Constantin Ionașcu”⁸.

Prezidentul Judecătoriei Ținutului Putna îl ruga, la 30 septembrie 1852, pe „Dl. Georgi Lovinescu”⁹ ca „pentru banii ce arați că au mai rămas a lua din cheltuielile orfanei fice a răp [o]s[atului] poroșnicu Costandin Ionașcu să mai fii îngăduitor pară ce Comisia Epitropicească va îmbunătăți jurnalele rânduiri de epitropi neparăsind pară atunci și îngrijire pentru cele trebuitoare orfanei”¹⁰.

Ioan Ionașcu din Adjud, fratele Catincăi Ionașcu, a făcut cerere la Judecătoria pentru întreruperea închirierii hanului său din localitate, cu

⁶ G. G. Longinescu, *Mama. Închinare rostită la Radio - București*, Luni 2 Aprilie, ora 21.30 de..., în *Natura. Revistă pentru răspândirea științei*, Anul XIX, Numărul 7, 15 Iulie 1930, p. 1.

* **matostat** - piatră semiprețioasă, varietate de calcedonie, de culoare verde (cu pietre roșii); jasp.

⁷ Arhiva Muzeului Vrancei (în continuare se va cita: A. M. Vn.), fond Gheorghe Longinescu. Corespondență și documente, inv. nr. 6.666.

⁸ *Ibidem*, inv. nr. 6.670, f.1.

⁹ Numele lui apare sub această formă și în alte acte, inclusiv în cel de naștere al fiului său, Mihail, născut la 20 iulie 1871 (Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vrancea, Registrul Starei Civile pentru Născuți pe anul 1871, p. 34).

¹⁰ A. M. Vn., fond Gheorghe Longinescu..., inv. nr. 6.673, f. 1.

promisiunea că va achita datoria în sumă de 680 lei către epitropul fetei, Gheorghe Longinescu . Hotărârea Judecătorie i-a fost comunicată la 27 octombrie 1852:

„D. Georgi Lovinescu din Focsani”:

„ ... Ioan Ionașcu din Agiud cu cerire a se conteni lucrările pentru închirierea hanului său din Agiud cu fângăduință a plăti dumnealui banii 680 lei ce are a da rămășiță din cheltuielile ce ai a întrebuințat cu sorăsa Catinca.

Judecătoria pe de o parte au continit lucrările închirierii hanului, iar pe de alta iau pus îndatori ca îndată să plătească banii pretindați de Dum[neata] ca niște bani cari s-au întrebuințat în niște cheltuieli pe cari era el dator a le faci și cari au primit a sa îmbunătățire, cu trecere prin sămuile ce au dat a tuturor condeilor cheltuite de dumneata.

Și încă pe viitorime a să îngriji ca nesmintit în cuviincioasa vreme săți dea banii pentru cheltuiala surorii sale ca să nu mai întâmpine nevoi ...

... Și când nu ar urma după îndatorire ci le-am pus de giudecător [ie], să te arăți încă o dată la giudecatori spre a se face cuvenita lucrare”¹¹.

Dar obligația de a i se plăti datoria de 680 lei nu a fost respectată și Gheorghe Longinescu s-a adresat, la 22 decembrie 1852, Judecătoriei Putna, de la care a primit răspuns abia la 5 februarie 1853: „ ... ți să răspunde că pentru banii ce ai a lua de la Ioan Ionașcu din Agiud, pentru ținerea orfanei Catinca fiica răposatulu Constantin Ionașc sau înaintat lucrări pentru închirierea cu mezat a hanului din Agiud pe vreme de un an și de să fii îngăduitor păra după îndeplinirea formalităților venirii iernii, când urmează a ți să face despăgubire”¹².

Gheorghe Longinescu revine la 4 aprilie 1853 cu o nouă cerere care i-a fost respinsă, după cum reiese din răspunsul Judecătoriei Ținutului Putna din 7 mai 1853: „Asupra jaloibii ce ai dat aceștii judecători la 4 april, potrivit în cererii presustsfii ți să răspunde că nu ți să poate împlini cerirea ce faci de a ți să lăsa cu chirie hanul răp[o]s [atului] poroșnic Constantin Ionașc.

¹¹ *Ibidem*, inv. nr. 6.667, f. 1.

¹² *Ibidem*, inv. nr. 6.671, f. 1.

*Iar pentru banii ce ai a lua pentru ținerea copilei să fii îngăduitor, pără la năuzarea hanului in. mezat, a căruia vânzare în curs de 40 zile, au și eșit prin foaia publicațiilor oficiale”*¹³.

În schimb, la 10 iulie 1853, „Dl. Georgi Lovinescu” a primit epitropia asupra averii Catincăi Ionașcu:

„Fiindcă după încredințarea luată de la Stărostie ținutului prin adresul No. 5941 dintre persoanele ... familiei casii răpos[atului] poroșnicu Constandin Ionașcu nice nul merită a i se da sarcina epitropiei nevrăsnicii Catinca orfana răposatului poroșnicu. și a i se da sarcina și Gheorghe Hengarînduitul epitrop după toate strămtorările ce i s-au făcut de Stărostie fiindcă ei n-au vroit a primi altile rânduiiri spre a păși în lucrare însărcinării.

*Apoi în divreme ce copila să află și anume în a dumatile purtării de grija potrivit zicerii presusfii, și să faci cunoscut că pentru iubirea de oamenire să ti filotimisăști a primi sarcina epitropiei asupra averii ei”*¹⁴.

În fine, la 25 iulie 1854, „Prezidenția Judecătoriei ținutului Putnei” îi comunica lui Georgi Lovinescu următoarele:

„Spre a să înainta lucrări pentru vânzarea de veci prin mezat a hanului din Agiud a lui Ioan Ionașcu, pentru dispăgubirea de banii ce sânt asupra a nevrăsniceii surorii sale Catinca și a Dumitali de bani ce ai a lua, urmând a se publica prin redacția foii oficiale termenul de 40 zile pentru aflarea ...

*Potrivit tinerii presusfii *, să faci cunoscut a aduci la judic[ată] plata cuvenită credinții pentru publicarisire”*¹⁵.

Prin muncă multă, Gheorghe Longinescu începe să-și agonisească averea. Astfel, la 30 octombrie 1853, Judecătoria Putna îi comunică că *„și se răspunde că dobânda banilor prețul dughenii lui Gheorghie Necolau s-au dobândarisit de Judecătorie, după cerirea ce au făcut, slobozindu-ise rămășița ... pentru banii ce ai a lua”*¹⁶.

¹³ Ibidem, inv. nr. 6.669.

¹⁴ Ibidem, inv. nr. 6.672.

* presustvie - sală de judecată într-un tribunal.

¹⁵ Ibidem, inv. nr. 6.668.

¹⁶ Ibidem, inv. nr. 6.675.

La Unirea Principatelor, Gheorghe și Ruxandra erau deja căsătoriți, ei având 33 de ani și ea numai 16 ani. Atunci „*n'a fost casă mai împodobită cu tricolor în Focșani, decât prăvălia noastră și nimeni nu s-a bucurat mai mult decât Tata și Mama de această unire care a dus la România Mare, dela Nistru pân' la Tisa*”¹⁷.

Domnitorul Alexandru Ioan Cuza „*a jucat hora Unirei în fața casei noastre (unde stăteați cu chirie atunci) și cu sabia a tăiat panglica tricoloră ce o întinsese tata dela prăvălia noastră la vecin, peste podul de piatră - tăind hotarul ce despărțea cele două țărișoare Moldova și Muntenia*”¹⁸.

Ca bun negustor ce era, Gheorghe Longinescu a început să-și investească banii câștigați din vânzarea lumânărilor în cumpărarea de terenuri, care, cu timpul, îi vor crea mari probleme nu numai lui, ci și familiei sale. La 11 mai 1863, președintele Tribunalului Putna dând curs suplicii lui Gheorghe Longinescu, a mers la fața locului pentru a rectifica măsurarea terenului pe care Constantin Gheorghiu l-a vândut negustorului. Terenul respectiv se afla alăturat binalelor * lui Pavel Dimitriu, aflat și el la această verificare. Concluzia a fost clară pentru ambele părți: „... *observându-lucrarea Dlu Gheorghe Corbu săvârșită la 13 Iunie 1862 și am găsit în regulă, măsurându-se numai partea locului în lungimi ce desparte beneaoa Dlui Ghiță Calotă și am găsit din țărșul pusu de Dlu Corbu cu mulțimirea ambelor părți până în mijloculu uliți Marii unde se strecoară apa, 8 stânjini 3 palmi 2 palmaci gospodu cu care măsură au rămasu mulțumiți atât oparte cât și alta*”¹⁹.

În mai 1865, Primăria Focșani „*pe încredințarea ce face Dnu Inginerul al orașului prin răspunsul cu No. 50 că a dat direcția cuvenită la locul Dlui petiționar, proiectându-i și planu pentru clădire după poziția locului îi liberează ceruta voe, însă cu obligația ca binaoa să fie de zidu și învelită cu*

¹⁷ G. G. Longinescu, *op. cit.*, p. 2.

¹⁸ Maria G. Longinescu, *Mama*, în „*Cronici Științifice. Cronici Sociale*, Librăria - Papetăria - Tipografia „*La Dodu*”, Ioan Nicolescu, Turnu - Măgurele, 1936, p. 19.

* **binale** - clădiri mari (de zidărie) sau aflate în construcție sau în reparație.

¹⁹ A. M. Vn., fond Gheorghe Longinescu..., inv. nr. 7.651, f. 1.

inimica fără să atace direcția sau vecinătățile căci ise va desființa ori ce lucrare.

Cu acest bilet se va arăta și la onor. poliție spre cunoștință”²⁰.

La 2 mai 1867, Longinescu a „făcut opozițiune contra esecutiunii silită pentru aducerea la îndeplinire a decisiunii N. 1 pronunsată de această Curte la 18 Fevruarie anul curent în procesul ce au avut cu D. Pavel Dimitriu pentru împresurarea unui locu din acest oraș Focșani”²¹. În mod inexplicabil, el nu s-a prezentat la procesul din 18 mai și Curtea a decis respingerea „opozițiunii” ca fiind „ne susținută” și a menținut executarea deciziunii inițiale²².

Procesul cu Pavel Dimitriu (Dumitriu) va continua și în anul 1869. La 26 mai 1869, Gheorghe Longinescu a făcut o nouă „opozițiune” împotriva deciziei Curții Apelative din Focșani Secția I de executare silită pentru „aducerea la îndeplinire a decisiunii No. 1 pronunsată de această Curte la 28 Fevruarie anul curent”.

În „petițiunea de opoziție”, Gheorghe Longinescu motiva că „La 18 a curentei citat fiind de a mă presenta la Onorabila Curte asupra opozițiuni făcută de mine contra esecutiunii silită pentru aducerea la îndeplinire a decisiunii No. 1 pronunsată de Onor. Curtea la 18 Fevruarie anulu curent, în procesul ce am avut cu Dl. Pavel Dimitriu pentru împresurarea unui locu din acest orașu, am venit și așteptându până va veni rândul procesului meu după ordina zilei, pela una oră după amiază vine un servitor al meu și îmi anunșă, că pe moment se viu acasă pentru că consorta mea de o dată sau bolnăvit foarte periculos. Am alergat acasă și găsinduo în adevăr bolnavă mam grăbit a aduce pe Doctorul, și mam întors la Onor. Curte, știind că procesul meu au fost pusu cel din urmă la ordina zilei. - Dar întorcându-mă am aflat, că în lipsa mea am fost chemat, și ne aflându-mă față sau pronusat decisiunea în lipsa mea. Contra acei decisiuni a onor. Curți No 44 facu opozițiune”²³. Dar, la 11 octombrie 1869, completul de judecată

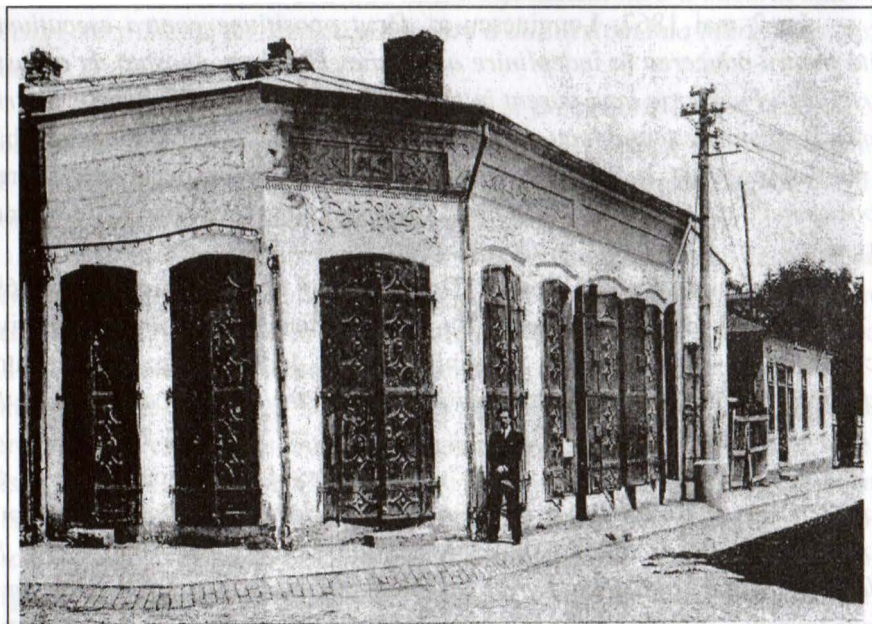
²⁰ Ibidem, inv. nr. 6.937, f. 1.

²¹ Ibidem, inv. nr. 7.653, f. 1.

²² Ibidem, f. 1 verso.

²³ Ibidem, inv. nr. 7.652, f. 1 verso

format din Ion Lapati, Nicolae Dimitrescu, Gheorghe Orleanu și Vl. Stamatini i-au respins „oposițiunea făcută ne fiind susținută cu probe”²⁴.

Casa Părintească în care s'a născut Ștefan G. Longinescu și frații lui, zidită în anul 1864. Focșani, Str. Mare a Uniunii colț cu Str. Lecot. Tana.

Generos din fire, Gheorghe Longinescu împrumuta bani pentru a-i ajuta pe cei care apelau la el.

Focșănenii C. Iacomescu și soția lui Leanca s-au împrumutat, la 19 februarie 1867, de 200 de galbeni, obligându-se a-i înapoia în termen de șase luni²⁵.

Pe spatele înscrisului semnat de cei doi soți, la 20 octombrie 1867, Gheorghe Longinescu, sub semnătură, trecea acele drepturi lui Gheorghe Simionescu, „de la cari am primit banii de plinu”²⁶.

²⁴ *Ibidem*, f. 2.

²⁵ *Ibidem*, inv. nr. 7.610, f. 1.

De profesiune „*amplœat*”, Gheorghe Simionescu a chemat în judecată pe Leanca Iacomescu pentru neplata drepturilor ce i se cuveneau. Procesul s-a judecat în ziua de 16 ianuarie 1868. Reclamantul a fost reprezentat de avocatul D. Mărgăritescu care a cerut în numele clientului său plata celor 200 de galbeni cu dobânda aferentă, cheltuieli de judecată și plata avocatului ²⁷. Leanca Iacomescu, văduvă la acea dată, nu s-a prezentat în fața instanței. Tribunalul Judeciului Putna a decis ca din averea răposatului ei soț să-i plătească lui Gheorghe Simionescu suma de 2.370,36 lei noi, la care se adăugau alți 94 lei noi, reprezentând taxa procesului, actele de procedură și plata avocatului.

Judecată în lipsă, i s-a acordat „*dreptul de opozițiune*” la Curtea de Apel din Focșani în termen de două luni de zile ²⁸.

Deși fabrica lui Gheorghe Longinescu vindea marfă de foarte bună calitate în șase județe, s-au găsit și comercianți necinstiți care l-au acționat în judecată. Din fostul județ Tecuci, comercianții Mihai Iacomî și Ștefănaș Constantin l-au acuzat de escrocherie, prin vânzarea unor lumânări de ceară. Procesul a fost fixat inițial, pe data de 20 aprilie 1870 dar, procedura fiind incompletă, s-a amânat pe 30 iunie. Gheorghe Longinescu s-a prezentat însoțit de avocatul Ștefan M. Tacu.

În numele clientului său, avocatul a susținut „*quă materialul cu care a format lumânările la cumpărat și el din străinătate, quă din aceste lumânari a vândut la mai multe persône din acest oraș dupe calitatea lor și cum s'a învoit, că în astfel de împrejurări ne esistând rea credință, prejudiciu și intențiunea criminală nu pôte fi susceptibilu de vreo uă penalitate*” ²⁹. Cei doi negustori din Tecuci au insistat pe acuzația lor. Tribunalul Judeciului Tecuci a avut în vedere și Procesul - verbal din 16 martie 1870 „*dresat*” de ajutorul de primar al urbei Tecuci în care „*nu se face constatare de quât quă numiți au vândut uă quantitate lumânări de ceară roșie la mai mulți comersanți din acest oraș, care ar fi falsificate, de ôre ce nu sunt nici cum de*

²⁶ *Ibidem*, f. 1 verso.

²⁷ *Ibidem*, inv. nr. 7.611, f. 1 verso.

²⁸ *Ibidem*, f.2 verso.

²⁹ *Ibidem*, inv. nr. 7.613, f.1.

ceară galbenă, ce cu totul de niște materiale străine, unturose și cu un miros nesuferit, numite parafini de gazu și ceară iaponeză”³⁰. Hotărârea Tribunalului Tecuci nu putea fi decât una favorabilă, „*Aquită pe Gheorghe Lovinescu și servul seu Ghiță de ori ce penalitate*”³¹.

Achiziționarea unor terenuri de pământ arabil i-au creat lui Gheorghe Longinescu probleme permanente. Prefectura Județului Putna îi comunica la 11 martie 1870 că solicitarea sa ca Ministerul de Interne să trimită un inginer pentru măsurătoarea moșiei cumpărată de la Stat, ce aparținea de comuna Bolotești, nu a fost aprobată și era sfătuit să se adreseze Ministerului de Finanțe³².

Din Procesul - verbal încheiat în ziua de 16 iulie 1871, rezultă că intrarea în posesia moșiei din Slobozia Ciorăști, cumpărată de la Lefter Neculai, comerciant și domiciliat în această comună, s-a făcut cu ajutorul lui Neculai Paraschivescu, portărel pe lângă Tribunalul Râmnicu - Sărat și al primarului comunei, T. Gogoneț.

Toți au mers la casa lui Neculai Lefter și negăsind pe nimeni care măcar să-l reprezinte, au procedat în spiritul art. 599 și 100, Cod procedură civilă, au scos toate mobilele și efectele din casă, le-au inventariat și le-au dat în paza lui Toader Gogonatu, funcționar în acea comună, numit custode. Originalul inventarului rămânea la portărel până când Neculai Lefter se prezenta la el și cu plata cuvenită custodelui. Lui Gheorghe Longinescu i s-au predat casa și moșia³³. Inventarul făcut cu această ocazie era următorul : „*Inventaru de mobilele găsite la casa proprietărei moșii ciorăști predată dl. G. Longhinescu, proprietarului ei dela dl Lefteru Neculai isgonitulu dinu imobilu acăruia mobile sânt proprietate - 1871 iuli [e] 16.*

un sipetu micu închisu, una ladă vechi stricată în care sau găsitu următoarele lucruri fiindu discuată: una sită vechi, două oale de tuciu, patru cratițe de tuciu, o tavă mică de aramă, o frigare de cafe, patru sticle negri, din cari două mari și două mici, șiasă oale de lutu goale, trei borcane de lutu

³⁰ *Ibidem*, f. 1 verso.

³¹ *Ibidem*, f. 2.

³² *Ibidem*, inv. nr. 7.614, f. 1.

³³ *Ibidem*, inv. nr. 7.615, f. 1 .

goale iară unulu plinu cu cărbuni pisați, una tigaie de aramă mare, un ciauou de tuciu micu, una parechi chirostii, trei ibrice de tinichea, una strecurătoare de tinichea pentru supă, două sacuri mici stricate, una frânghie pentru rufe, două gavage de lemn, o strecurătoare de tinichea pentru lapte, una frigare de fieru, două talere de tinichea și un taleru, _____ un sipetu deschis și în năuntru lui următoarele lucruri:

o paploma de dibilu roșu cu cerșiafu de madipolanu bună umplută cu lână, una idemu di camlot albastru, idemu idemu, una fustă de flanelu roșiu, una scurteică de postavu vechi blănită cu pelli de oaie niagră, un sialu de gātu prostu, un corvete de postavu, unu idemu mai supfire, una pălărie albă barbatiască de stofă, una pareche pantaloni negri vechi, unu legiceru de lână roșiu, una rochie de tulpanu cusenturi de ..bertă * și corsetu, un capotu albu de noapte, două fuste de madipolonu *, una cămașă de america femeiască, una legătură cu peticării, un sipetu micu deschis în care sau găsite următoarele lucruri:

una pălărie de damă vechi, două cutii cu mai multe mici lucruri petice din pălării și fulgi pentru pălării, unu manșionu vechiu, unu sialu femeiescu vechi de lână albă, unu gatiu, unu biciu de curea pentru călărie, unu sacu voiaju cu niște lână, două perechi ciorapi de lână și țevi de trestie, unu paltonu vechiu bărbătescu, o fustă de america, un servetu de masă, găsite aceste toate întron paneru de nueli.

o cutie sin năuntru o lingură de masă, pentru supă, 5 linguri de pacfont * pentru masă, șiapfe cuțite, 9 furculiși, un castron mari, două farfurii de bucate stirbite, 9 farfurii de masă și trei strachi [ne] de pământu, una ladă de brașovu, în cari sau găsit una cămășuță de tulpanu, 3 șervete di masă, trei perechi ciorapi de lână, trei cerșafuri de america, o față de masă di panză, un ciarșeafu cu spițuri *, trei feți de perni cusute în camva dinu care una simplă,

* bertă – broboadă de lână (cu ciucuri) purtată de fete la țară.

* madipolon - țesătură bumbac, pânză foarte rezistentă, fabricată odinioară în Madapolam – sat de lângă Narsapur, India.

* pacfon - aliaj din aramă și nichel ce imită argintul.

* spițuri - horbote (dantele) lucrate cu iglița.

una față de masă de târgu, 32 siervete di masă cu marca a. n. , 3 corsași, 1 cămasă femeiască de noapte, una perechi ismeni cu marca A. n., 3 illime

*9 camași femeiești de madepolonu, 1 dizmelușă, două capoate cusute de tolpanu, 4 bateste rupte, o fustă de americană; una idem de pichetu, 9 perechi ismeni femeiești de olandă, 8 peschire cu marca A. n., un peschiru de târgu *, 4 perechi ciorapi cu marca A și n, o legătură cu petici, una perechi ciorapi, delâna roșii, o perechi de ciorapi de mătăasă rupți, 5 cești de cafe niagră, 6 idemu de cafe cu lapte, 15 farfurioare, două ciainice di marmoră, un coferași idemu, un coferu, idemu, patru tave dinu care 2 mari și două mici, unu felinaru de candelă, 6 pahară dechistaru pentru vinu, 4 idemu mari, de apă dinu cari unu spartu, una chisea de clestară, 4 sticle de clestaru cu dopuri, unu glisteru femeiescu de costoru cu cutie de lemn, 2 paharușă de rachiu, un borcanu micu cu fasoli, două cutii de tiniche pentru pusu cafe, 2 cutii chibrituri, 4 linguriși de pacfont pentru dulciașă, o perechi chiulișă ca chisalogul de alamă mici, o râșnișă de cafe, o cutii de tinicea, una strecurătoare de ceaiu, o scuițătoare de lemn, un feru de calcat vechi, o limbă, una mașină de calcatu stricată, o bareche de paru, un vatrai de feru, 2 clești, una toaletă de masă, de nucu pe piceri, mică, în săltaru căria s-au găsitu:*

unu chimeru de picioru golu; 3 scrisori în dialect greco, unu peptine de capu, și alte mărunțusuri de doalet damiloru; una cutii cu mai multe aci, 2 perechi foarfeci mici, o ciască cu o perie de dinți, una perechi margeli albe, di piatră, 3 sfesnice de alamă, cu rarituri de sticlă, o cutii cu mai mulți nastori și catarami, o cutie cu g [h] emuri de ață, una perechi foarfeci mari mocănești, o cutii cu mai multe marunțuși ață și petici, una idemu ,un gherghefu de lână și cutii cu plumbi din cari una cu iarbă de pasce, o furcă de lemn pentru torsu, 2 piei de iepuri, o perechi galențide lemn, o perechi galoși de guma mici, o perechi sosoni, una salte cu paie, una idemu cu lână, cu fața de pidră, 4 pereni di paie, 2 idemu cu lână cu fața de pidră (?), unu macatu cu fața de adamascu de lână verdi, 3 perni cu paie, față de pidră (?), 12 perne umplute cu pene, fața de modipolanu, un așternut de lână roșu, un cerșiafu di medipolonu cusut în gherghefu, una fustă ruptă, un pachetu idemu,

* **peșchir** - ștergar, prosop, pânză pentru șters pe obraz și pe mâini.

o plapomă de lână cu cerșafu umplută cu lână vechi, o scurteică blănită vechi, una polca ruptă, una torba cupeticarii, una saltea de lână, cu fața de pidră, una idemu cu paie, un sacu ruptu cu puțină lână; unu idemu golu; două picaluri de marmoră, două paturi proaste de lemn, două scaune rupte, un scăunelu micu de lemn; una masă de lemn pe picere în saltaru caria s-au găsit adresa primarului respectiv No 187 dinu anul care esti, cu alăturările coprinse și alti mai multe acte, precum este o condică; cari toate acestea întrânsa sau pusu întron plicu și sigilându-se a mea privată și al Dl. oficialu sau așăzatu așa cum am zisă bine sigilate totu în saltaru mesii precum așeminea sau așezatu cartea cu titlu Cazania, una idemu poezii, una cutii marmoră pentru chibrituri, o oglindă închisă, o cutii care serva și ca o ghindă, 11 bucăți garnitură de feșnici pentru masă, unu borcanu de tutunu cu farfuria lui, două tăblițe de macava, două borcânele cu busuiocu, o perechi cărți de jocu, unu capacu de cutii de alamă, una cănuță de sticlă cu farfurii, 9 poze în privazuri, una icoană Sânta Treime, garnisită cu metalu albu, una idemu vechi Maica Domnului, una stecluță lungă cu aismă, una icoană vechi de lemn simplă, Sf. Gheorghe, 2 corone de panghică, una poală și perdele de icoană, două perechi perdele de adamască cu florile loru, una masă de lemn și fața deasupra coperită cu pînză, un peticu..., o perechi matanii mari negri, de santa agara, o perechi cumpene di trasu moneda după sistemul vechi., 2 flori garnituri făcute în casă pentru cias, una giantă mică siacă, 2 găini clocindu sup patu în casă”³⁴.

La 8 august 1871, Longinescu arendează lui Gheorghe Mihalache, Ioan Mihalache, Stan Mihalache și Mihai Olteanu câteva pogoane de arătură, pentru care cei patru săteni se obligau „ai plăti pogonu câte unu Galbenu și pe care bani săi răspundem negreșitu la Sf. Dumitru pentru anulu curentu. Căci la cazu dacă nu am fi următoru la termenu susu menționatu de a răspunde atunci am fi obligați ai plăti și cheltuele de se va urma cu judecata, fiindu solidaru unu pentru altu și toți pentru unu ...”³⁵.

Relațiile cu vecinii săi din Slobozia Ciorăști nu au fost lipsite de mici animozități. Astfel, la 21 august 1873, Gheorghe Longinescu adresa o suplică

³⁴ A. M. Vn., fond Gheorghe Longinescu..., inv. nr. 7.615, f. 2 - 3.

³⁵ *Ibidem*, inv. nr. 7.648, f. 1 - 1 verso.

Primăriei prin care solicita să se constate stricăciunea cauzată de „*orândașul*” Bunea Neculai și să fie despăgubit. Pârâtul trecuse peste partea de moșie arendată „*călcândui cu oile sale partia di moșii rămasă pe seama D^{lui} reclamantu*”³⁶. Primarul R. Bărbulescu s-a deplasat la fața locului „*de prigonire*” unde îl așteptau Gheorghe Longinescu, Bunea Neculai cu tovarășul său Ion Zodie și, în urma constatărilor, a hotărât: cei doi îi plăteau lui Longinescu ca despăgubire șase galbeni, iar în folosul Casei Comunale au fost amendați cu câte 10 bani pentru fiecare oaie sau berbec din cele 80 de ovine câte s-au constatat că au pășunat iarba³⁷. Cei doi au contestat „*actul de istimație făcutu de D. primar la niște mohor și iarbă ce sar fi pășunat de oile*”³⁸ lor. Trei consilieri comunali (Costandin Negrii, Vasile Ochiuzu și Dragomir Mihaie) s-au deplasat „*la fața locului prigonitoru*”, unde îi așteptau Bunea și Zodie, dar și Merăuță Vlășceanu, împuternicitul lui Longinescu. Concluzia : „*dupe toate preumblările și băgările de seamă făcute de noi pe la toate locurile arătate nouă de împuternicitulu Dlui Loghinescu nam pututu dovedi oaltă stricăciune de câtu ca jumătate pogon fâneață stricată întrun cotu unde sau văzutu urme de oi și baligă vechi căci la niște holdii de mohor arătati de acelu împuternicitu de D. Loghinescu nu sau pututu cunoști nimicu fiindu mohorul cositu și aridicatu precum și fâneață din acelu cotu asemenea cosită și aridicatu rodul din trânsul însă ocostă o jumătate pogonu fâneață stricată sau prefuitu în bani o jumătate napoleonu la cari să obligă pe reclamanți Bunea Neculaiu și Vasili Zodie a despăgubi pe D. Loghinescu proprietarul acei fâneți...*”³⁹.

Anul 1873 a însemnat și un nou proces care s-a încheiat în anul următor. La 3 iunie, el s-a adresat Procurorului General al Curții de Apel din Focșani. Nemulțumirea sa consta în faptul că, prin sentința Tribunalului Putna No. 347 / 872, era creditorul privilegiat al lui Gheorghe Simionescu, pentru suma de 150 galbeni, rest din prețul vânzării unei case către acesta și a solicitat înscrierea „*cu dreptul de preferență în tabloul de ordina creditorilor*”

³⁶ *Ibidem*, inv. nr. 7.612, f. 1.

³⁷ *Ibidem*, f. 1 verso.

³⁸ *Ibidem*, inv. nr. 7.649, f. 1.

³⁹ *Ibidem*, inv. nr. 7.650, f. 1.

debitorului ce urma ase face cu ocasiunea vânsării acelor case, urmărite de presvitera Joița Grigoriu”⁴⁰. La termenul următor, Gheorghe Longinescu a concurat, dând suma de 1.800 lei noi și și-a adjudecat definitiv acest drept.

Situația a rămas neschimbată până la 20 mai 1873 când, supleantul jude comisar a refăcut tabloul „fără ase arăta dreptul meu de privilegiu, arătându-se numai că am a lua bani dupe sentență, punându-mă deopotrivă cu ceilanți creditori hylographari”⁴¹.

Lucrurile nu s-au clarificat decât peste un an, când presvitera Zoița, soția defunctului preot Gheorghe Grigoriu, a intentat acțiune contra lui Gheorghii Loghinescu, la 28 iunie 1874, „pentru bani”⁴². La proces, Gheorghe Longinescu a fost reprezentat de către avocatul Ștefan M. Tacu.

Prin Sentința Civilă nr. 371, citită în ședința publică, din 12 octombrie 1874, Tribunalul Putna, sub președinția lui N. Mărculescu, l-a obligat ca Gheorghe Longinescu să plătească presviterii Zoița Gh. Grigoriu, suma de 483,16 lei, la care se adăugau 60 lei noi spese de judecată în care intrau și cheltuielile revânzării imobilului în cauză. În final, la 13 august 1875, Gheorghe Longinescu a trebuit să plătească suma de 555,98 lei noi⁴³.

În anii următori, Gheorghe Longinescu și-a investit banii câștigați din comerțul cu lumânări în achiziționarea de terenuri arabile, mai ales în comuna Bolotești.

Din cătuna Cofești, locul de naștere al mitropolitului Varlaam Moțoc al Moldovei (1580 – 1657), la 31 octombrie 1878, el a cumpărat de la trei proprietari (Neculai Crăciun, Vasile Christodor și Alixandru Cărjan) șase pogoane și 15 prăjini loc de imaș măsurate „cu prăjina gospodă de 12 palme domnești” , cu 40,5 galbeni sau 475,88 lei noi, calculat câte șase galbeni pogonul⁴⁴. Cei trei au primit toți banii „la facere actului prezentu”. Pământul cumpărat se învecina cu proprietățile lui Ioan Langa, Petre Hodor și răposatul Simion Chiru și hotarul Odobeștilor. La 23 martie 1878, el mai cumpărase de

⁴⁰ Ibidem, inv. nr. 7.616, f. 1 .

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem, inv. nr. 7.618, f. 1.

⁴³ Ibidem., f. 2 verso.

⁴⁴ Ibidem, inv. nr. 7.620, f. 1 – 1 verso.

la Ioan Gurițoiu , sătcan din Cofești, 24 de pogoane loc arabil și imaș , căruia i-a plătit suma de 1.500 franci,, *la facere acestui actu*”⁴⁵. Noua proprietate se învecina cu pământurile răzeșilor din Cofești , hotarul Odobeștilor și drumul numit Grindu mic.

Se pare că afacerile au început să nu-i mai meargă bine și Gheorghe Longinescu s-a văzut obligat să apeleaze la împrumuturi. Astfel, la 16 ianuarie 1880, încheie cu Anica Nicolau din Focșani un „*Actu de împrumutare cu ipotecă*” pentru suma de „700 galbeni austriaci cu zimți și negăuriți, pe termen de 3 ani de zile”⁴⁶. Procentul era de 1 % pe lună, achitat din 6 în 6 luni, începând cu 23 aprilie 1880 și urmat de 23 octombrie, până la împlinirea celor trei ani.

Garanta împrumutul cu imobilul („*bolta * mea cu atenansele ei*”) construit pe locul cumpărat la 8 august 1862 de la Constantin Gheorghiu și soția sa Melica, „*megieșit*” cu binalele defunctului Hagi Pavel Dimitriu, ulicioara ce iese din Strada Ovreească și duce în strada principală, Ulița Ovreească și cu Strada Mare. Imobilul era asigurat la Societatea „Dacia” și el se angaja să plătească regulat ratele de asigurare. În cazul în care „*la ecspirarea termenului nu voi plăti capitalul Dna Creditore este în dreptu a urmări vânzarea imobilului ipotecatu fără casu de Judecată sau notificare de punere în întârziere la care renunț numai pe basa acestui titlu, care va fi consideratu ca un titlu esecutoriu*”⁴⁷. Totodată , se obliga să nu închirieze imobilul fără aprobarea expresă a creditoarei „*sub pedeapsă de nulitate a contractului de închiriere*”.

La scurt timp, Gheorghe Longinescu se va împrumuta de alți 500 de galbeni austrieci de la Profira Carametu, tot din Focșani. La 10 februarie 1880, a încheiat un „*Act de Hipotecă*”⁴⁸, prin care se angaja să plătească suma în trei ani, cu dobândă de 10 % pe fiecare an, adică 50 de galbeni, rate ce vor

⁴⁵ *Ibidem*, inv. nr. 7.621, f. 1 – 1 verso.

⁴⁶ *Ibidem*, inv. nr. 7.631, f. 1.

* **bolță** - prăvălie (la început așezată într-o încăpere boltită), dugheană.

⁴⁷ A. M. Vn., fond Gheorghe Longinescu..., inv. nr. 7.631, f. 1 – 1 verso.

⁴⁸ *Ibidem*, inv. nr. 7.624, f. 1.

fi achitate la 10 februarie și 10 august, iar la expirarea celor trei ani îi achita și cci 500 de galbeni ⁴⁹.

Pentru siguranța creditoarei, Gheorghe Longinescu ipoteca moșia sa din Ciorăști, județul Râmnicu - Sărat, fostă a Mănăstirii „Sfântul Ioan” din Focșani, cu toate atenansele *ei. Moșia o cumpărase de la Stat, prin licitație, cu actul nr. 85 al Ministerului Finanțelor din 8 februarie 1869, cu prețul de 55,100 franci, cu amortizare în 12 ani, din care plătitise ratele pe 10 ani. În caz că nu respecta cele stabilite „*acestu actu se va investi cu formula esecutorie, fără niciu unu cazu de Judecată și se va pune în urmărire prin vânzare silită moșia hipotecată, fără ase ținea seamă de orice contractu aș fi făcutu de arendarea ei la orice persoană, iar în caz când nu sar ajunge, atunci se va indestula și din orice altă avere a mea mobilă sau imobilă*” ⁵⁰.

Anterior, la 18 februarie 1880, în fața lui P. Panaitescu - președintele Tribunalului Râmnicu - Sărat s-au prezentat Gheorghe Loghinescu și Costache Gheorghiu, procuratorul Profirei Caramet pentru înscrierea ipotecii asupra moșiei Ciorăști cu toate atenansele ei. Prin Ordonanța din acea zi, se înscrisa actul în Registrul de Inscripțiuni.

Prin Notificațiunea din 19 martie 1880, Costache Gheorghiu din Focșani, în calitate de cesionar al drepturilor Marghioalci Dimitrie Curelea din Focșani, moștenitoarea răposatei Profira I. Caramet, îi făcea cunoscut lui Gheorghe Longinescu că drepturile cesionate lui asupra sumei de 500 galbeni „*leam trecutu și eu Dlui C. Mărgăritescu tot din Focșani prin actul de cesiune autentificat de Trib [unalul] Putna No. 438 / 880 de la care am primitu tătă suma coprinsă în actu, rămâindu D^{sa} în dreptu a primi de la D^{sa} această sumă cu procente*.”

Prin urmare de acum înainte D^{sa} G. Loghinescu va cunoște de proprietaru al acestor drepturi pe D^{sa} Mărgăritescu căria îi va numera și banii” ⁵¹.

⁴⁹ Ibidem.

* atenanse - părțile accesorii ale unei case, dependențe.

⁵⁰ A. M. Vn., fond Gheorghe Longinescu..., inv. nr. 7.624, f. 1.

⁵¹ Ibidem, inv. nr. 7.623, f. 1.

Acumularea acestor datorii îi va îngreuna și mai mult negustoria cu lumânări. La 3 februarie 1881, Gheorghe Longinescu semna o poliță în sumă de 1.896,30 franci către Sigmund Grimberg, care reprezenta „*valóra primită în marfă*”⁵². Acesta a achitat întreaga sumă creditorilor lui Gheorghe Longinescu: G. Braunstein, David Gabel, Leon Braunstein, Neiger⁵³.

Din Iași, la 4 / 16 martie 1881, Fränkel & Schnürer îi făcea cunoscut lui Longinescu că bancherul nu vrea să trimită acceptul pentru sumele de 2.928,25 franci, respectiv 2.980 franci⁵⁴ și-l ruga „*a trimete [sumele datorate] cât de curând ca să nu fie buclucuri pe urmă. Pe viitor vă asigurăm că vom plăti pentru Dv. și vom evita protestul dacă acum era imposibil*”⁵⁵.

Situația devine dramatică în vara aceluiași an, când, la 12 august 1881, T. Grunberg din Focșani a solicitat președintelui Tribunalului Comercial Putna să-l declare falit pe comerciantul Gheorghe Loghinescu pentru neplata celor două bilete de ordine, fiecare în valoare de 1.896 lei noi⁵⁶. A doua zi, Longinescu era citat de Tribunalul Putna pentru ziua de 18 august curent, ora 11⁰⁰ dimineața⁵⁷. Nu cunoaștem care a fost deznodământul acestui proces.

În schimb, Longinescu continuă să cumpere pământ în comuna Bolotești, Plasa Gârlele. La 9 septembrie 1881, el cumpără două loturi. Petrea Hudor (Hador) din Bolotești îi trece „*în eternă vânzare*” 4,5 pogoane loc arabil, măsurat cu prăjina de 12 palme domnești, „*loc pe care l'am succesiune de la părinți*”⁵⁸. Pe viitor „*Dnu Longhinescu va stăpâni etern acest imobil ca o proprietate a sa cumpărată cu bună credință*”⁵⁹. Lotul era megieșit de altă proprietate a lui Longinescu și de cele stăpânite de Ioan Langa, Grigori Crăciun, Constantin Roșca⁶⁰.

⁵² *Ibidem*, inv. nr. 7.628, f. 1.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Ibidem*, inv. nr. 7.630, f. 1.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ *Ibidem*, inv. nr. 7.625, f. 1.

⁵⁷ *Ibidem*, inv. nr. 7.626, f. 1.

⁵⁸ *Ibidem*, inv. nr. 7.629, f. 1.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Ibidem*.

Pentru acest pământ, Longinescu a plătit „*la facerea prezentului act*”, suma de 317,25 lei noi.

De la Gheorghe Simion, domiciliat în comuna Făurei, Gheorghe Longinescu a cumpărat „*în prețu de nouă galbeni*” un pogon și jumătate loc arabil, care se învecina cu alte două proprietăți ale sale și cu cel deținut de Constantin Roșca, respectiv cu „*drumul vrânței*”⁶¹.

Păguboasă s-a dovedit a fi bunăvoința lui de a gira pe unii focșăneni.

La 5 iulie 1882, Longinescu gira pentru 580 lei noi, cu termen scadent în trei luni⁶², pe Danalachi din Focșani. La 29 august 1882, la trei luni și jumătate de la nașterea ultimului copil – o fetiță botezată Victoria – deși implinise numai 56 de ani, vârstă la care putea să mai realizeze multe în negoțul său și să-și crească cei opt copii care-i trăiau⁶³ din cei 19 născuți, Gheorghe Longinescu a încetat din viață. Ruxandra a adus catafalcul de la Biserica Domnească și l-a așezat în mijlocul salonului. L-a ținut nu 24 de ore cum făceau cele mai multe familii, ci trei zile⁶⁴. Rudele, prietenii și oamenii de pe moșii au venit să-l vadă pentru ultima dată. Toți știau că după înmormântare, toată averea se va vinde ca să se plătească datoriile – cele mai multe făcute de alții, dar Gheorghe Longinescu girase polițele.

⁶¹ *Ibidem*, inv. nr. 7.629, f. 1.

⁶² *Ibidem*, inv. nr.

⁶³ Cei opt copii au fost: **Ștefan** (născut la 5 octombrie 1865), **Ghiță** (Gheorghe) – n. 12 septembrie 1869, **Mihail** (n. 20 iulie 1871), **Dumitru** (n. 24 iunie 1876), **Nicolae** (n. 8 martie 1873), **Rusanda** (n. 21 martie 1878), **Maria** (n. 3 iunie 1879) și **Victoria** (n. 18 mai 1882).

⁶⁴ Maria G. Longinescu, *op. cit.*, p. 11.

A lăsat avere multă, dar și multe datorii. Soția sa, Ruxandra ar fi putut salva o parte din avere dacă ar fi jurat fals - așa cum au învățat-o avocații - că nu recunoaște datoriile ⁶⁵.

Ruxandra Longinescu le-a spus tuturor să se plătească tot, iar copiii „să-mi rămână săraci: numele lui Longinescu să rămână cinstit - așa - cum i-a plăcut lui să trăiască - o viață curată ca cristalul” ⁶⁶.

Nu întâmplător pe monumentul său funerar sunt gravate doar două cuvinte „*Negustor cinstit*”.

Ultima poliță în valoare de 580 lei noi, Ruxandra Longinescu a plătit-o la 1 februarie 1885 ⁶⁷, dar procesele au început încă din anul morții lui Gheorghe Longinescu. La 9 octombrie 1882, Catinca Boronescu, din Focșani, domiciliată pe Strada Principală, culoarea de galbină, a dat-o în judecată pentru o poliță în valoare de 170 napoleoni, semnată de Gheorghe Longinescu

⁶⁵ Horia Dumitrescu, *Ruxandra Longinescu (1843 - 1925)*, în *Cronica Vrancei*, vol. VIII, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2008, p. 153.

⁶⁶ Maria G. Longinescu, *op. cit.*, p. 12.

⁶⁷ A. M. Vn., fond Gheorghe Longinescu..., inv. nr.7.635, f. 2 verso.

la 8 aprilie 1882, cu termen scadent la 8 octombrie 1882 ⁶⁸. Ea pretindea plata sumei datorate, dobânda de la data scadentă până la achitarea întregii sume, spese pentru acțiune în valoare de 7,87 franci și cheltuieli de judecată ⁶⁹.

Avocatul Grigore Bălănescu a acționat în judecată civilă pe Rusanda Loghinescu, la 19 noiembrie 1882, ca „*să se recunoască judecătorește separațiunea patrimoniului defunctului G. Loghinescu constând din averea mobilă și imobilă pe care o vom desemna la timp, de patrimoniul moștenitorilor săi fii minori Eptropiași de muma lor sus numită*” ⁷⁰.

Prin Sentința Civilă pronunțată în ședința publică din 12 martie 1883, instanța a admis reclamațiunea și prin consecință „*Separă patrimoniul def. Giorge Longhinescu, prevăzut prin inventariul format și anecsatu la dosarul tutelui de aceea a herezilor săi*”.

Condamnă tot o dată pe Casa deff. Giorge Longhinescu, reprezentată prin soția sa Rucsanda ca tutrice legală, a plăti Dlui Grigore Bălănescu soma de șase zeci lei noi cheltueli de judecată” ⁷¹.

Rând pe rând, bunurile cumpărate de Gheorghe Longinescu vor fi vândute de soția sa pentru a se plăti datoriile rămase.

Tribunalul Râmnicu - Sărat îi notifica Ruxandrei Longinescu, la 15 ianuarie 1883, că pentru ziua de 26 februarie s-a fixat vânzarea de bună voie și cu licitație publică în Pretoriul acestui Tribunal a moșiei Ciorăști ⁷².

La 7 februarie 1883, avocatul Grigore Bălănescu acționa în judecată pe Ruxandra pentru o datorie făcută de soțul ei la 12 iulie 1882, când a împrumutat pe două bilete de ordin, sumele de 2.377 lei noi în aur și încă 214 lei noi. Deși a fost apărată de fratele ei, avocatul Gheorghe (George) Simionescu, prin Sentința Comercială nr. 6 din 19 februarie 1883, Tribunalul Județului Putna a obligat-o la plata acelor sume, „*cu procentul legal de șase la sută, dela 17 Ianuarie anul curent, data actelor de protest, și până la numerariu, plusu 80 optu zeci lei noi spese de Judecată*” ⁷³.

⁶⁸ *Ibidem*, inv. nr. 7.634, f. 1.

⁶⁹ *Ibidem*, f. 1 – 1 verso.

⁷⁰ *Ibidem*, inv. nr. 7.633, f. 1.

⁷¹ *Ibidem*, inv. nr. 7.640, f. 1 verso.

⁷² *Ibidem*, inv. nr. 7.642, f. 1.

⁷³ *Ibidem*, inv. nr. 7.643, f. 2 verso.

La 4 iulie 1883, avocatul George Simionescu, în calitate de procurator al Rucsandrei G. Longinescu a făcut „*oposiție*” contra Cărții de Judecată nr. 326 / 9 iunie 1883, pronunțată de Judecătoria Ocolului Focșani, prin care sora lui era obligată să plătească Mariței Fogbergu, suma de 1.100 lei noi cu procentele aferente și cheltuieli de judecată. La proces nu s-a prezentat decât Ruxandra Longinescu și, în pofida motivelor invocate, instanța a menținut tot dispozitivul Cărții de Judecată, obligând-o, în plus, să mai plătească 15 lei noi „*spese de Instanță*” ⁷⁴.

Proprietarul I. G. Ciurea din Focșani, procurator al Efrosinei Dănulețz, tot din Focșani, soma pe Rucsandra Longhinescu, „*casnică din orașul Focșani*” să plătească suma de 24.000 lei noi împrumutată de defunctul ei soț.

Gheorghe Longinescu împrumutase, la 14 martie 1881, suma de „24.000 (două zeci și patru mii lei noi) în monedă sunătoare de aur Napoleoni pe termen de cinci ani, cu începere de azi 14 (patru sprezece Martie 188 și unu) până la aceeași zi și lună a anului 1886 și cu procente de 12 % (doisprezece la sută) pe anu, plătițore tot d'auna înainte pe șase luni, aci în Focșani la domiciliul D^{nei} Efr. [osina] Dănuleț și care vor curge de drept fără altă modifiacățiune sau punere în întârziere, până la complecta aquitare” ⁷⁵. Pentru acești bani, Gheorghe Longinescu a oferit ca garanție ipotecară „*imobilul meu Ciorăști, din Districtul Râmnic Săratu, cu toate acaretele și îmbunătățilele făcute și care se vor mai face de mine și care Imobil este cumpăratu de la Stat în anul 1869 Decembrie 8*” ⁷⁶. Moșia sa se învecina cu apa Milcovului, cu proprietatea defunctului Iancu Pastia numită Ciorăști, cu locurile rurale ale locuitorilor împrumutăriți de Stat și cu sfoara de moșie a lui I. I. Pastia numită Goliceanca ⁷⁷.

Actul de ipotecă a fost investit cu formulă executorie la 31 mai 1883 și înscris în Registrul Inscripțiunilor de la Tribunalul Județului Râmnicu Sărat, în urma Ordonanței de Inscripțiune din 14 martie 1881, când în fața

⁷⁴ *Ibidem*, inv. nr. 7.641, f. 1 verso.

⁷⁵ *Ibidem*, inv. nr. 7.639, f. 1.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ *Ibidem*.

completului de judecată s-au prezentat Gheorghe Longinescu și I. G. Ciurea, procuratorul Efrosinei Dănuț⁷⁸.

Acțiunea intentată prin petițiunea din 19 noiembrie 1882, înregistrată la Tribunalul Județului Putna cu nr. 14.621, era semnată de Grigore Bălănescu care solicita separarea patrimoniului defunctului Gheorghe Longinescu de acela al herezilor [moștenitorii]. Procesul a avut loc în ziua de 12 martie 1883. Ruxandra nu s-a prezentat în fața instanței care a hotărât, prin Sentința Civilă nr. 66, că „*admite reclamațiunea Dlui Grigore Bălănescu și prin consecința. Separă patrimoniul def [unctului] Giorge Longhinescu, prevăzut prin inventariul format și anecsatu la dosarul tutelei de aceea a herezilor sei.*

Condamnă tot o dată pe Casa deff. [unctului] Giorge Longhinescu, reprezentată prin soția sa Rucsanda ca tutrice legale, a plăti D^{lui} Grigore Bălănescu soma de șase zeci lei noi cheltueli de judecată”⁷⁹.

Un alt împrumut contractat de Gheorghe Longinescu în timpul vieții s-a transformat într-un nou proces după moartea lui.

Prin „*Publicațiunea*” nr. 6.486 din 10 septembrie 1883, Tribunalul Județului Râmnicu Sărat făcea cunoscute următoarele:

„*Prin jurnalul No 3.586 din 5 augustu 1883 sa ficsatu ziua de seaptesprezece Dechembrie 1883 ora zece de dimineață pentru vînzarea prin licitațiune publică în pretoriul * acestui Tribunal a averi imobiliară a casii defunctului Gheorghe Longhinescu, reprezentată prin tutricea de dreptu Rucsanda Longhinescu, casnica și proprietară din urbea focșani spre despăgubirea Dlui Constantin Mărgăritescu, rentier asemenea din orașul focșani cisionarul Dlui Costache Gheorghiu, cu suma de cinci sute galbeni austriaci cu procentu 10 % pe fie care anu ce are se ia cu actul de ipotecă, înscrisu de acestu Tribunal la N. 14 / 80, rămasă definitivă și investită cu titlu executoriu.*

Imobilul cerutu aise face situațiunea și scosu în vînzare dupe cereria creditorului, Dlu Constantin Mărgăritescu este următorullu

⁷⁸ Ibidem, f. 4.

⁷⁹ Ibidem, inv. nr. 7.640, f. 1 verso.

* pretoriu - localul, incinta Tribunalului sau Judecătoriei.

Moșia Ciorăști pendinte de Comuna Slobozia Ciorăști, plasa orașului și marginea de Josu Districtul Râmnicu Săratu în marime de cinci sute pogone, compusă din pogone, parte arabile, parte fâneță și două suhaturi de pășunat vite; începe din pamantul lăcuitorilor din Comuna Slobozia Ciorăști, date dupe legea rurală și merge pînă în apa Milcovului; se învecinește spre răsărit și apusu cu moșia Dlui Iancu Pastia, numită Olăneasca, Despre miază noapte cu apa Milcovului și spre miază zi cu pamanturile locuitorilor.

Pe această moșie în centrul Comunei se află un han, compusu din trei odăi, construcție de nueli, cu pivniță de dedesuptu și învelitu cu scanduri, cum asemenea pe malul Milcovului o căsuță mică care seruia pentru sederia vătafului dupe moșie.

Asupra acestui imobil Dlui Grefier al Tribunalului, prin referatul cu data de 30 august 1883 atesta că există următoarele sarcini.

I. Gheorghe Longhinescu ipotechează prin actu înscrisu la N. 14 / 80 moșia sa Ciorăști din acestu Județu, pentru suma de 500 galbeni, ce a luat cu împrumutare dela doamna Profira Caramet care a cesionat acest dreptu în persoana Dlui Constantin Mărgăritescu.

II. Anul 1881 Gh. Longhinescu ipotechează tot această moșie prin actul înscrisu la N. 15 către D-na Efr [osina] Danuleșu pentru suma de 24.000 lei noi, cu care sa împrumutat

III. Anul 1883 Gh. Longhinescu arendează pe termen de cinci ani moșia Slobozia Ciorăși Dlor Bunea Neculai și Gheorghe Constantin cu prețu de 310 galbeni pe an și

IV. asupra acestii mosii s-a luat inscripțiune ipotecară de către Dlor Grigore Bălănescu pentru suma de lei noi patru mii cinci sute nouă zeci și unu.

Se somează dar toți aceia care ar pretinde vreun drept de proprietate usufructu, servitute chirie, prejudiciu ipotecă, sau ori ce alt drept asupra bunului urmărit ca înainte de adjudecațiune, săse presinte la Tribunal, spre ași arăta pretențiunile ce vor fi având sub pedeapsă în urmă de a nu lise mai ține seama”⁸⁰.

⁸⁰ Ibidem, inv. nr. 7.636, f. 1 – 1 verso.

Tot pentru vânzarea moșiei Ciorăști, Tribunalul Județului Râmnicu Sărat afișează, la 12 septembrie 1883, „Publicațiunea” nr. 6.550:

„Prin Jurnalul N. 3.620 sa dispusu vânzarea prin licitațiune publică în pretoriul acestui Tribunal averia imobiliară a Dlui Gheorghe Longhinescu acum dicated și reprezentat prin tutricea de dreptu Dna Rucsandra Longhinescu casnică din orașul focșani spre despăgubirea Dei. Efrosina Danulefu rentieră asemenea din focșani cu suma de lei noi două zeci și patru de mii în monedă sunătoare de aur napoleoni pe termin de cinci ani cu începerea dela 14 Martie 1881 și până la anul 1886 aceiași zi și lună cu procenti de 12 la sută pe an așa dupe cum se prevede în actul de ipotecă înscris de acest Tribunal la N. 15 / 81 rămas definitiv și investit cu titlu esecutoriu . Imobilul scos în vanzare dupe cererea Dnei Creditoare are următoarea situațiune moșia Ciorăști pendinte de Comuna Slobozia Ciorăști plasa orașului și marginea de Josu districtul Râmnicu Sărat în întindere ca cinci sute pogône compusă din pogône, parte arabile, parte fâneață și două suhaturi de pășunat vite începe din pământurile locuitorilor din comuna Slobozia Ciorăști date dupe legea rurală și merge până în apa Milcovului, se învecinește spre răsărit și apus cu moșia Dlui Iancu Pastia numită Oleneasca despre miază nopte cu apa Milcovului și despre miază zi cu pământurile locuitorilor.

Pe această moșie în centru comunei se află un han compus din trei odăi construcție de nueli, cu pivniță de desupt și învelit cu scânduri, cum asemenea pe malul milcovului o căsuță mică care servă pentru șederea vâtafului dupe moșie.

Termenul pentru vânzarea imobilului de mai susu prin Jurnalul menționat sa ficsat la seapte spre zeci Dechembrie 1883 ora zece de dimineață pentru cand ori ce personă capabilă se va presenta în pretoriul acestui Tribunal cu garanția cerută de lege spre a concura.

Sarcinile la care este supusă moșia Ciorăști dupe atestarea Dlui Grefier al Trebunalului prin referatul cu data 30 August 1883 sunt următoarele.

1. Anul 1880 Gh. Longhinescu ipotecează prin actul înscris la N. 14 / 80 moșia Ciorăști din acest județu pentru suma de 500 galbeni ce a luat cu

împrumutare de la Dna Profira Caramet, care a cesionat acest drept în persona Dlui Constantin Mărgăritescu.

2. Anul 1881 Gh. Longhinescu ipotecează tot această moșie prin acest înscris la N. 15 către Dna Efrosina Danulețu, pentru suma de lei 24.000 cu care sa împrumutat.

3. Anul 1883. Gh. Longhinescu arendează pe termen de cinci ani moșia Slobozia Ciorăști Dlor. Bunea Neculai și Gh. Constantin cu prețu de 310 galbeni pe anu și

4. Asupra acestei moșii sa luat inscripțiune ipotecară de către Dl. Gr. Bălănescu pentru suma de 4.591 lei.

Se somează dar toți aceia care ar pretinde vreun drept de proprietate uzufruct asupra numitului, chirii, privilegii, ipotecă sau ori ce alt drept asupra bunului urmărit ca mai înainte de adjudecațiune săse presante la Tribunal spre ași arăta pretențiunile ce vor fi având sub pedeapsa în urmă de a nu li se mai lua în seamă”⁸¹.

Datoriile făcute de Gheorghe Longinescu vor constitui mereu motive pentru alte procese intentate soției sale. La 4 august 1883, comerciantul August Steiner din Focșani chema în judecată pe Ruxandra Longinescu pentru suma de 1.100 lei noi, împrumutați de Gheorghe Longinescu, la 28 mai 1882⁸². Reclamantul s-a prezentat la proces asistat de avocatul G. Florescu, iar Ruxandra a fost reprezentată de avocatul George Simionescu. Și de data aceasta, Ruxandra a trebuit „să plătească reclamantului soma de una mie una sută lei noi, dinpreună cu procentul legal de la 21 Septembre 1882 și până la achitare, plus cincizeci lei cheltueli de judecată”⁸³.

O „oposițiune” a Ruxandrei împotriva hotărârii Nr. 767 / 82 pronunțată de Judecătoria Orașului Focșani în procesul intentat împotriva ei de Trifanu Boiu, prin care era obligată să-i plătească 50 napoleoni cu procentul și cheltuielile de judecată, s-a judecat în ședința publică din 4 octombrie 1883⁸⁴. „Oponenta” Ruxandra nu s-a prezentat la proces și Judecătoria Orașului

⁸¹ *Ibidem*, inv. nr. 7.635, f. 1 – 1 verso.

⁸² *Ibidem*, inv. nr. 7.638, f. 1.

⁸³ *Ibidem*, f. 2 verso.

⁸⁴ *Ibidem*, inv. nr. 7.637, f. 1.

Focșani nu numai că a menținut hotărârea nr. 767 / 82, ci a obligat-o să mai plătească 15 lei noi cheltuieli de judecată în afară de cele acordate prin hotărârea menționată⁸⁵.

Seria proceselor a continuat cu cel intentat de Societatea „Economia” din Focșani. Sentința Civilă nr. 169 / 83 care dădea câștig de cauză Societății „Economia” a fost atacată cu „oposițiune făcută în termen”. Procesul a avut loc în ședința publică din 10 ianuarie 1884⁸⁶. De data aceasta, Ruxandra Longinescu s-a prezentat la proces, fiind asistată de avocatul Ștefan M. Tacu.

Societatea „Economia” a fost reprezentată de avocatul Ion Muntenescu. Obiectul procesului îl constituia împrumutul de 2.000 lei contractat de Gheorghe Longinescu și Anastase Danalache, la 2 aprilie 1881, cu obligația de a-l plăti în solidar la 25 mai 1882. Ruxandra Longinescu făcuse această „oposițiune” în scopul de a prelungi plata acestui împrumut. Sentința Civilă nr. 6 din 10 ianuarie 1884 nu i-a fost favorabilă: „oposițiunea” a fost respinsă pe motiv că era nefondată, se menținea plata în solidar a celor 2.000 lei noi, cu procent de 18 % pe an de la 25 mai 1882 până la achitare, plus 40 lei noi spese de judecată⁸⁷.

Prin „Declarația” din 18 mai 1884, Ruxandra Longinescu rezolva și problema datoriei de 1.300 franci către August Steiner. În baza autorizațiunii ce o avea din partea consiliului de familie din 20 septembrie 1882, Ruxandra Longinescu era autorizată „a vinde voluntar averea mobilă și imobilă și a plăti datoria prin or ce modu mai favorabil pentru casă. Așa daru spre a nu se împovăra casa cu cheltuele, am convenitu ca Dl. Steineru a-și primi banii, ne mai avându nici o pretenție asupra casei”⁸⁸.

La 30 octombrie 1884, între Rucsandra Longhinescu și Iacob I. Ghelet, comerciant din Focșani s-a încheiat următorul „Contract”:

„Eu Rucsanda Longhinescu proprietară, am închiriat Dlui Iacob I. Ghelet prăvălia ce o posed în Focșani rămasă de la decedatul meu sociu pe

⁸⁵ Ibidem, f. 1 verso.

⁸⁶ Ibidem, inv. nr. 7.645, f. 1 – 2.

⁸⁷ Ibidem, f. 2 verso.

⁸⁸ Ibidem, inv. nr. 7.646, f. 1.

timp de șase luni, adică până la 23 aprilie anul viitor 1885, și cu condițiunile următoare

Am predat Dlui Chiriașu prăvălia din fața uliții principale solidă, cu ferestrele bune cu două rânduri, cu giamurile complete, precum și la ușa din năuntru;

Ușile de din afară de fier bune cu încuetoarele și cheile bune, rafturile cu două rânduri bune, trei rafturi (dulapuri) numite galanterie cu giamurile complete, una tijghea bună, înăuntru tencuiala la păreți bună.

Dnu chiriașu se va folosi de această prăvălie în timpul duratei contractului, vânzînd singur sau prin oamenii săi marfa ci va depune în prăvălie spre vânzare.

Eu proprietara declar că am primit întregul căseiu la 26 Octombrie corent însumă de două sute șasezeci lei până la 23 Aprilie 1885 când expiră termenul de închiriere.

Foncierul acestei prăvălii, zecimi județene, comunale, metri și alte dări privesc pe mine proprietarul fără a fi supărat chiriașul.

Dnu chiriașu la expirarea termenului va preda prăvălia în stare bună așa precumu a primito. Sa făcut prezentul contract în dublu exemplare, din cari acesta pe hârtie timbru sa primit de mine proprietara, iar cel - alt pe hârtie liberă sa primit de către Chiriașu”⁸⁹.

La 8 ianuarie 1896, Ruxanda G. Longinescu încheie un nou contract de închiriere pe trei ani cu Nicu M. Anastasiu, comerciant în Focșani, în următoarele condițiuni:

*„... 1. Eu Ruxanda G. Longinescu am dat cu chirie Dlui Nicu M. Anastasiu prăvălia cutrei odăi, bucătărie și trei băsci * sub prăvălie, toată ograda, până la casele cele noi, pe termen de 3 (trei) ani începător de la 23 aprilie 1896 până la 23 aprilie 1899 cu prețul anual de 917 (nouă sute seapte sprezeci) lei, plătibili în două rate la 23 aprilie și la 26 octombrie ale fie - cărui an.*

2. Eu Ruxanda G. Longinescu dau imobilul în bună stare și complet adică: ușile bune, încuetoarele bune, glamurile asemenea, odăile vopsite, în

⁸⁹ *Ibidem*, inv. nr. 7.644, f. 1 – 1 verso.

* **bască** - pivniță boltită.

curte caldarîm bun și trotuarul bun în fața prăvăliei, și la expirare mi le va preda, tot în starea în care le-a primit și după inventariul ce se va face la intrarea în imobil.

3) *Eu Nicu M. Anastasiu mă oblig că'n tot timpul locațiunei mele să mențin imobilul în bună stare, fără a cauza veri-o stricăciune și orice reparațiune s'ar ivi voi face în interiorul și exteriorul acaretului va fi pe cheltuiala mea fără a pretinde vre-o despăgubire de la proprietară.*

4) *Eu Nicu M. Anastasiu mă oblig a face'n ograda prăvăliei o bucătărie de care am necesitate, economicoasă pînă la cifra de 200 sute lei și toată cheltuiala acestei construcții noi mă va privi pe mine personal.*

5) *Eu Nicu M. Anastasiu declar că acceptu toate condițiile de mai sus și mă oblig a le executa plătind cistuirile * la termenele hotărâte, fără nici-o întârziere, la caz contrar, contractul se va considera reziliat, fără somațiune sau notificațiune.*

Pentru care sfîrșit s'a făcut două asemenea contracte, unul pe timbru și altul, fără timbru, luînd fiecare din părți cîte unul.

N. B. La facerea acestui contract declar că am primit 100 (una sută) lei”⁹⁰.

În aceeași zi, contractul a fost legalizat în pretoriul Judecătoriei de Pace din Focșani⁹¹. Ruxandra Longinescu a primit câștiul în sumă de 458,50 lei în ziua 23 aprilie (Sf. Gheorghe) pe anii 1896 și 1897⁹².

*Ceva nu a mers bine și, în ziua de 31 octombrie 1897: „Noi părțile am convenit a rezilia prezentul contract dela 23 aprilie 1898 cu condiția ca Dl. Nicu M. Anastasiu să dea imobilul în bună stare conform contractului, ear cât privește odaia care era obligat să o facă am convenit a n'o mai facă în urma a 80 lei pe cari îi dau chiar acum împreună cu câștiul * de Sf. Dumitru 1897”⁹³.*

* **cistuire** – repartizare proporțională a contribuțiilor, datoriilor.

⁹⁰ A. M. Vn., fond Gheorghe Longinescu..., inv. nr. 7.650, f. I – 1 verso.

⁹¹ *Ibidem*, f. 2.

⁹² *Ibidem*, f. 1 verso.

* **câști** – rată, termen de plată pentru arenda unei moșii sau pentru chiria unei case.

⁹³ A. M. Vn., fond Gheorghe Longinescu..., nr. inv. 7.650, f. 2 verso.

Privite ca mărturii ale familiei Longinescu, documentele relevă parcursul unui om căruia soarta îi prefigura spectrul sărăciei încă din adolescență și care, hotărât să o înfrunte, pășea pe drumul plin de hățisuri ale unei profesii în care producția și valorificarea însemnau o treaptă socială urcată în categoria producătorilor și negustorilor de mijloc din economia românească a timpului.

Cu stăruință, cu încăpățănare, cu muncă asiduă, cu energia tinereții și maturității, a reușit să-și încropească o stare materială capabilă să-i asigure întreținerea numeroasei sale familii. Au urmat greutățile, lupta cu neiertătoarele legi, scrise ori nescrise, ale începutului de economie capitalistă în societatea românească de la jumătatea secolului al XIX-lea.

Dar, ceea ce dă valoare documentelor, este suportul etic și material regăsit în viața cărturarilor Longinești până la împlinirea personalităților lor. Și prin aceste mărturii se subînțelege faptul că atât Gheorghe Longinescu cât, mai ales, Ruxandra Longinescu – care a învățat să se semneze abia la vârsta de 70 de ani - au intuit și au înțeles că drumul spre împlinire al copiilor lor nu poate fi altul decât învățătura. Școala, doar școala cu toate reptele ei, rămânea singurul mijloc și țel al unui viitor onorabil și onest pentru urmașii lor.

Din această perspectivă de evaluare a documentelor, putem afirma, fără vreo umbră de îndoială, că Ruxandrei Longinescu și lui Gheorghe Longinescu la începuturi, li se datorează, în bună parte, prezența pe firmamentul științei și culturii românești a numelor Ștefan Gh. Longinescu, Gheorghe Gh. (G. G) Longinescu, Nicolae Longinescu. Totul și toate au izvodit din dramatica experiență de viață a acestora, atât de limpede sugerată de ineditul documentelor aduse acum la lumina tiparului.

COMUNITATEA ISRAELITĂ DIN FOCȘANI ÎNTRE ANII 1901 - 1910

Angel Tîlvăr

Pe plan național, referindu-ne la primul deceniu al secolului trecut, realizarea cea mai importantă a evreilor din România a fost înființarea Uniunii Evreilor Pământenii, organizație politică ce avea drept scop fundamental obținerea cetățeniei pentru această minoritate națională. Ca și astăzi, cetățenia însemna ¹ „*dreptul unei persoane de a fi cetățean al unui stat. Acest drept este garantat prin Constituție și conferă drepturi (de a ocupa funcții publice, de a vota) dar și obligații și responsabilități (de a plăti taxe și de a efectua serviciul militar)*” ².

La începutul secolului XX, populația mozaică a orașului de pe Milcov era destul de numeroasă, dacă ținem cont de faptul că la 1900, din cei 17.039 locuitori ai săi, 4.259 erau evrei ³.

Interesele acestora erau apărute de Epitropia Comunității Israelite, instituție de tradiție, foarte bine organizată, în ciuda faptului că nu avea încă un Statut ⁴ care să fie recunoscut de autoritățile locale și județene ⁵.

¹ Florin Petrescu, *Istoria evreilor. Holocaustul.*, Ediția a II-a, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2007, p. 37.

² *Ibidem*, p. 165 - 166.

³ Teodor Iordănescu, *Focșanii. Date asupra orașului în legătură cu planul de amenajare*, în *Milcovia. Revistă regională de studii*, Anul I, vol. 1, Tipografia „Cartea Putnei”, Focșani, 1930, p. 58.

⁴ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vrancea (în continuare se va cita: S. J. A. N. Vn.,) fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 50 / 1905, f. 53.

⁵ *Ibidem*, dosar nr. 47 / 1908, f. 8.

Alegerea membrilor Epitropiei era un eveniment deosebit de important în viața Comunității, prilejuit nu doar de expirarea unui mandat, ci și de demisiile depuse de componenții acesteia ⁶.

În aprilie 1903, de exemplu, Epitropia era compusă din I. Flittmann - președinte, M. Ungar - secretar și B. L. Margulies, Adolf Scheffer, I. Zilberman, J. L. Freier, S. Lustig și I. Leizersohn - membri ⁷.

Pentru buna desfășurare a alegerilor membrilor Epitropiei, la 26 august 1903, Primăria Orașului Focșani solicita Comunității Israelite o listă cu evreii cu drept de vot din localitate ⁸. În cazul de față este vorba despre alegeri anticipate, actualii membri fiind aleși la 27 august 1900, mandatul având o perioadă de cinci ani. În condițiile în care unii epitropi au demisionat, iar alții absentau de la ședințe, s-a ajuns la demisia în bloc a membrilor Epitropiei ⁹. Cu toate acestea, până la instalarea în funcție a noilor membri - persoane care să prezinte probitate morală, fără antecedente penale și care „*să conducă cu tragere de inimă tot ceea ce privește mersul regulat a intereselor comunității*” ¹⁰ - demisionarii aveau obligația de a gira afacerile Comunității ¹¹.

Drept urmare, la 6 septembrie 1903, Primăria Orașului Focșani a făcut următoarea

„Convocare

Noi, Primarul orașului, convocăm în adunare extraordinară obștea israelită din acest oraș, spre a se întruni în palatul comunal, sala ocupată de judecătoria de pace etajul de jos, în ziua de 28 Septembrie 1903 orele 10 dimineața, pentru a proceda la alegerea a nouă membri în epitropia Comunității israelite în locul actualilor epitropi care au demisionat.

⁶ Ibidem, dosar nr. 38 / 1903, f. 4 - 5.

⁷ Ibidem, f. 24.

⁸ Ibidem, f. 35.

⁹ Ibidem, f. 39 - 39 verso.

¹⁰ Ibidem, f. 58 - 58 verso.

¹¹ Ibidem, f. 39.

Biuroul alegerii se va presida de Sub - semnatul conform delegațiunei ce ni s-a dat de Dl. Primar.

*Scrutinul va sta deschis după ora 10 a. m. până la ora 5 p. m.
p. Primar, A. G. Enescu*

p. Secretar, Gr. Ionescu”¹².

Din cei 574 de evrei cu drept de vot ¹³, s-au prezentat la alegeri 362 dintre ei, acordând încrederea lor următorilor câștigători: doctorul Rosin, Osias Cohl, Jaques Zviebel, L. Cremnitzer, Mauriciu Leibovici, N. Sager, M. Abramovici, I. Leidersohn și I. Last ¹⁴.

După aprobarea alegerilor de către Primăria Orașului Focșani¹⁵, Eptropia și-a definitivat structura astfel: Osias Cohl a fost ales președinte, Mauriciu Leibovici - vicepreședinte, Jacques Zwiebel - casier și doctorul Rosin - secretar ¹⁶.

Instabilitatea conducerii Eptropiei continuă, demisiile și schimbările de funcții ¹⁷ culminând cu alegerile din 7 iulie 1904 ¹⁸, când 202 evrei cu drept de vot ¹⁹, din totalul de 544 ²⁰, i-au adus în fruntea Comunității pe S. Zoler, S. Cofler, doctorii Văleanu și Klang, Adolf Ghellert, M. Neger, Max Adler, M. Abramovici și E. Briil ²¹. Președinte avea să fie desemnat S. Zoller ²².

Un rol extrem de important în acești ani în desemnarea conducerii Comunității - urmărindu-se alcătuirea ei din membri cu adevărat capabili - l-a avut Loja „Instrucțiunea” din Focșani, alcătuită din persoane de frunte din localitate, evrei și nu numai (comercianți,

¹² *Ibidem*, f. 41.

¹³ *Ibidem*, f. 52.

¹⁴ *Ibidem*, f. 58 - 58 verso.

¹⁵ *Ibidem*, f. 60.

¹⁶ *Ibidem*, f. 62.

¹⁷ *Ibidem*, dosar nr. 52 / 1904, f. 16, 35 - 36, 43, 54 - 57.

¹⁸ *Ibidem*, f. 74.

¹⁹ *Ibidem*, f. 77.

²⁰ *Ibidem*, f. 73.

²¹ *Ibidem*, f. 79 verso - 80.

²² *Ibidem*, f. 96.

industriași, intelectuali din diverse domenii, rabini etc.). Faptul este dovedit de următorul fragment din Raportul de activitate al Lojii pe anul 1904: „Pe tărâmul cultural și al intereselor comunității, Loja << Instrucțiunea >> a stat tot - d'auna în frunte. Mai în toate formațiunile de epitropi ai Comunității, Loja noastră a fost reprezentată. În epitropia de acum doi ani, a figurat fr. nostru I. Flittman ca Președinte, care a desfășurat o activitate demnă de toată lauda. Din epitropia actuală fac parte ffr. nostru S. Zoller ca Președinte și Dr. Văleanu, cari de asemenea depun toate silințele pentru bunul mers al afacerilor Comunității.

În vara anului curent, epitropia demisionând, interesele Comunității au fost părăsite, Loja noastră s-a crezut datoră de a lua afacerea în mână și a scoate pe coreligionari din apatia lor. În urma unui manifest al Lojei și a unei ședințe ținută în Lojă, la care au luat parte reprezentanții tuturor coreligionarilor noștri focșăneni, s-a produs o mișcare pentru alegerea unei epitropii noi.

Loja se poate mândri că, mulțumită ei, comunitatea noastră are acum epitropi capabili și harnici, de la cari obștea întreagă așteaptă foarte mult

Președinte,

Secretar,

Max Adler

Ios. Kaufman”²³.

Peste numai doi ani însă, situația existentă în cadrul Epitropiei Comunității Israelite din Focșani impunea efectuarea de noi alegeri, după cum rezultă din Memoriul înaintat Primăriei Orașului Focșani, la 15 septembrie 1906, act semnat de 75 de persoane: „Având în vedere că actualul Comitet al Epitropia Israelită din localitatea s-a descompletat cu totul prin demisionarea membrilor, ast - fel că interesele Epitropiei au ramas fără a fi conduse de un Comitet din a

²³ Apud Bogdan Constantin Dogaru, *Francmasoneria în județul Vrancea & societățile fraterne evreiești*, Supliment al revistei „Oglinda Literară”, Tipografia ATEC, Focșani, 2011, p. 63 - 64.

cărei cauza se va sustrage toate veniturile de către persoane streine și de oare ce această Epitropia este pusă sub controlul Dvs, respectos vă rugăm să binevoiți a dispune de urgență numirea unei Comisiune propusă de noi a-i confirma în această calitate, punându-i în posesiunea averei Epitropia și a fi autorizați de a conduce toate interesele până la alegerea unei nouă Comitet.

Propunem persoanele alese de noi pentru Comisiune pe Domnii

1) Dlu Doctor Weiner, 2) I. Flitman dentist, 3) Herman Hartenberg, 4) Gherșeu Belner, 5) H. Scheffer și al 6) M. Rosenfeld, în care persoane avem toată încrederea pentru administrarea averei Epitropia”²⁴.

La rândul său, la 10 octombrie 1906, Epitropia cerea Primăriei prezidarea alegerii a nouă membri, căci „*din cauza lipsei unei administrațiuni, existența instituțiunelor este periclitată*”²⁵.

Alegerile au avut loc la 22 octombrie 1906, la Școala Israelită de Băieți, convocarea fiind făcută de Primărie și de președintele Comunității, Iacob Koffler. Au fost desemnați ca membri ai Epitropiei Iacob Kofler, I. M. Neiger, Moritz Vogel, Max Geldbeutel, Sig. Rosenberg, Herman Pascal, doctorii Rosin și Weiner, Lazăr Linden, N. Bercovici și S. Grünstein. Președinte a fost numit Max Geldbeutel, vicepreședinte Moritz Vogel și casier Herman Pascal²⁶.

Nici acest mandat nu avea să fie dus la bun sfârșit; la 12 iulie 1910, Primăria focșăneană primea următoarea Adresă semnată de 73 de persoane²⁷: „*Subsemnații concetățeni israeliți din Focșani văzând starea deplorabilă în care ne aflăm din cauza relei Administrațiune a Epitropilor ne-am întrunit în Sinagoga Croitorilor din Focșani și am decis a alege o comisiune interimară compusă din*

²⁴ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 49 / 1906, f. 26 - 27.

²⁵ *Ibidem*, f. 28.

²⁶ *Ibidem*, f. 29 - 30.

²⁷ *Ibidem*, dosar nr. 78 / 1910, f. 3 - 3 verso.

Domnii Osias Cohl; Max Adler; N. Sager; Meir Abramovici; A. Freier; Samson Bernstein și H. Hacken”²⁸.

După aprobarea Primăriei²⁹, noii epitropi aveau de preluat scriptele și întreaga avere a Comunității de la fosta conducere a acesteia³⁰. Comitetul Epitropiei îl avea ca președinte pe Osias Kohl, A. Hacken fiind desemnat vicepreședinte, Meer Abramovici - casier, Samson Bernstein - secretar și H. Freier - consilier³¹.

La 7 decembrie 1910, Epitropia informa Primăria că „*Actuala Comisiune Interimară, conduce interesele Comunității noastre spre deplina mulțumire a tuturor concetățenilor*”³², în ciuda a două demisii din cadrul ei. Datorită acestei situații, alegerile aveau să fie amânate pentru 1911³³, la vot fiind așteptați 675 de persoane³⁴.

Uneori, epitropii nu se ridicau la înălțimea așteptărilor coreligionarilor lor, fie pentru că nu-și făceau datoria, fie pentru că se dedau la tot felul de abuzuri. În asemenea cazuri, lipsa de credibilitate a acestora era cel mai bun pretext pentru înlăturarea lor din fruntea Comunității, prin desfășurarea de noi alegeri.

Așa s-a întâmplat la 4 august 1903, când Epitropia înștiința Primăria focșăneană că „*în urma intervențiunei unui însemnăt număr de coreligionari din localitate, Epitropia în ședința de la 3 cor. a luat decisiunea, ca pe lângă actualii epitropi, să mai figureze în Comunitate ca Epitropi și Domnii M. Rappaport, Max Adler, M. Filderman și M. Abramovici, având aceleași drepturi și îndatoriri ca și actualii Epitropi*”³⁵.

Cerând aprobarea Primăriei pentru luarea acestei inițiative, Epitropia a fost refuzată politicos, căci „... *cererea ce faceți ... este în*

²⁸ *Ibidem*, f. 6.

²⁹ *Ibidem*, f. 4.

³⁰ *Ibidem*, f. 5.

³¹ *Ibidem*, f. 10.

³² *Ibidem*, f. 13.

³³ *Ibidem*, f. 14 - 14 verso.

³⁴ *Ibidem*, f. 12.

³⁵ *Ibidem*, dosar nr. 52 / 1904, f. 1.

afară din legile și regulamentele relative la epitropii, plus că parte din cei recomandați și-au pierdut drepturile cetățenești prin sentințe judecătorești și sunt în neputință a administra averea altora, când legea pentru a lor i-a declarat incapabili.

Dacă epitropia are nevoie de alți membri în locul actualilor membri, urmează ca acestea să se facă prin alegere, așa cum s-a făcut și în trecut”³⁶.

Nici noua conducere a Comunității nu a avut un mandat liniștit, după cum rezultă din cererea de demisie înaintată Primăriei de către Osias Kohl, la 30 decembrie 1903: *„Prin alegerea efectuată în ziua de 28 Septembrie 1903, am fost ales membru în comunitatea israelită din localitate, de către majoritatea obștei israelite. Am primit această sarcină grea având de scop ca în mod sincer și real să contribui la bunul mers al comunității.*

În ședința din 28 Decembrie cor. pe când ne aflam în cancelaria Epitropiei, au năvălit în sală Domnii Adolf Sefer, Carol Sefer, I. Flittmann, Strul Grunstein, I. M. Rabner, O. Kivu, P. Kivu, I. Steiner, M. Bintlér, Avram Cohn, Marcu Zaharia, adresându-ne cuvinte amenințătoare și ofensatoare. În atare împrejurări neputând îndeplini sarcina onorifică de membru și președinte al Epitropiei, vă rog respectos Domnule Primar, să binevoiți a mă considera demisionat din această însărcinare”³⁷.

Nefiind de acord cu nemulțumiri, Primăria avea să fie categorică: *„Se respinge dimisia și se va ruga a continua să administreze Comunitatea cu ceilalți colegi, conform legilor existente, neținând seamă de pretențiile ilegale ale oricărui enoriaș”³⁸.*

Toți ceilalți colegi ai lui Osias Kohl au avut o atitudine similară, dar Primăria a rămas de neînduplecat³⁹. Singura demisie

³⁶ *Ibidem*, f. 32.

³⁷ *Ibidem*, dosar nr. 52 / 1904, f. 1.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*, f. 2.

aprobată a fost cea a lui Maurice Leibovitz, care urma să-și schimbe domiciliul ⁴⁰.

În toamna anului 1905, situația devenise din nou delicată, după cum reiese dintr-un Memoriu înaintat Primăriei de 93 de evrei: „*Subsemnații ne permitem prin prezenta a vă aduce la cunoștința Dvs. despre reaoa administrarea a actualului Comitet al Comunității Israelite din localitate.*

I. Actualul Comitet pentru administrarea intereselor obștea a fost ales un număr de nouă persoane și anume: S. Zoller, I. Cofler, M. Adler, A. Gheller, M. Neigher, Dr. Wăleanu, Dr. Klang, M. Abramovici și Brill Eissig, însă partea din D-lor au demisionat și partea s-au retras, astfel că în prezent comunitatea e condusă numai din patru membri și anume: S. Zoller, A. Gheller, M. Abramovici și Brill Eissig, prin urmare comitetul fiind dis - completat urmează a se face o nouă alegirea.

II. Actualul Comitet fiind un număr numai din patru persoane, dispun numai după placul D-lor și anume: fac impuneri exagerate, care e imposibil a le putea corespunde coreligionarii noștri și tot odată au desființat avantajele pe care au fost deja, după cum le veți vedea mai jos:

- 1) Impunere de taxă de 20 bani la kg de carne;*
- 2) Taxă de 10 bani pentru tăerea păsări;*
- 3) Taxa pentru înscrierea unui copil la școală*
- 4) Taxa școlară*
- 5) Taxă de examen*
- 6) Taxa de cununie*
- 7) Taxa pentru Botez*
- 8) Taxa specială impusă.*

Apoi au desființat următoarele înlesniri ce au fost deja de la fostul Comitet și anume:

- 1) Spitalul*
- 2) Casa săracilor*

⁴⁰ *Ibidem*, f. 11 - 12.

3) *Medicamente gratuite*

4) *Visitarea gratuită⁴¹ a Medicilor a săracilor în Casa de Boală.*

III-lea: Au ridicat de la Societatea Mercur suma de 3.000 lei depuși de Dlu Zwiebel, bani resultați din produsul Balului dat de Societatea Doamnelor.

Cu ocasiunea alegirea Comitetului s-a numit ca secretar al Comunității Dl. A. Gheller, dar Dsa îndeplinește funcțiunea de Cassier, iar funcțiunea sa o îndeplinește Domnul M. Ungar care e o persoană nerecunoscută de nimeni, semnează ca secretar, percepe un salariu, procedează după placul său, ceva mai mult că e o persoană și incorectă.

În vedere acestor fapte pe care le-am expus și care sunt în detrimentul Comunității și a coreligionarilor noștri care sunt lipsiți de mijloace din a cărei cauză sunt expuși ca copii să rămăie fără școală față cu impunerile făcute - și având în vedere că nici Comitetul nu e complet după cum a fost constituit, vă rugăm respectos Dle Primar, ca să luați în considerație plângerea noastră care e fondată și a dispune de urgență în primul rând a se desolva actualul Comitet și a dispune tot odată și o nouă alegirea generală pentru constituirea unei noue Comitet pentru regularea situațiunea a Comunității noastre și a ușura impunerile asupra cărora nu putem plăti față de timpurile cele critice, sperând că veți face dreptate ca un bun părinte ce sunteți, al întregului oraș”⁴¹.

Primăria a cerut reprezentanților evreilor abținere de la excese și luarea unei decizii care să mulțumească întreaga Comunitate⁴².

În 1908, Epitropia se afla în proces cu Solomon Schwartz, căruia îi pretindea, pe bună dreptate, suma de 789,80 lei⁴³.

⁴¹ *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1905, f. 52 - 52 verso, 54 - 54 verso.

⁴² *Ibidem*, f. 53.

⁴³ *Ibidem*, dosar nr. 47 / 1908, f. 1 - 1 verso.

La 24 ianuarie 1900, Comunitatea s-a angajat să plătească acestuia suma de mai sus, în schimbul confecționării de mobilier pentru Școala Israelită de Băieți din strada Ștefan cel Mare ⁴⁴.

La 15 februarie 1908, Primăria cere să se achite datoria către Solomon Schwartz, imediat după aprobarea bugetului Comunității pe 1908 - 1909, inclusiv dobânda și cheltuielile de judecată ⁴⁵.

Un factor esențial în buna administrare a averii Comunității Israelite l-a constituit bugetul acesteia. Întocmit de Epitropie, și legalizat, aprobat de Primăria Orașului Focșani, acesta trebuia să fie întocmit în spiritul legislației în vigoare și să fie cât mai echilibrat cu putință.

Cel din 1903, de pildă, prevedea la venituri suma de 46.074,80 lei, iar la cheltuieli 45.341,15, rezultând un excedent de 733,65 lei ⁴⁶.

Veniturile se bazau pe excedentele anilor precedenți, pe vânzările unor proprietăți ale Comunității, pe închirierea unor terenuri sau imobile, pe asistențele religioase la cununii și botezuri și taxe voluntare pe tăierea cărnii de pasăre, vită și miel.

Cheltuielile vizau retribuția clerului și a personalului administrativ, întreținerea celor două școli primare de băieți și de fete, a Spitalului Israelit și a sinagogilor, acțiuni de binefacere, susținerea unor procese, efectuarea unor lucrări de întreținere și reparații, diverse investiții, taxe către Statul român.

Retribuția clerului implica plata rabinului și a hahamului, inclusiv la retragerea acestuia din urmă din serviciu ⁴⁷. În 1903, de pildă, Comunitatea întreținea un rabin și cinci hahami ⁴⁸. Tot acum, personalul administrativ includea pe secretar, pe curier și pe „credincios” ⁴⁹.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 2.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 4.

⁴⁶ *Ibidem*, dosar nr. 38 / 1903, f. 9.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 10 - 16.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 18.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 19 - 24.

Atunci când împrejurările o cereau, se trecea la procedura de rectificare a bugetului (mărirea cheltuielilor, de exemplu, așa cum s-a întâmplat în noiembrie 1904) ⁵⁰.

Neaprobarea, într-o primă fază, de către Primărie a bugetului Comunității israelite pe anul respectiv avea să atragă după sine protestul acesteia, înaintat direct Ministerului de Interne ⁵¹.

Motivând că există prevederi de ordin legislativ cu caracter general - și nu „*un text espres de lege sau regulament*” ⁵² - Primăria în cauză și-a motivat decizia pe considerentul că epitropii evrei nu sunt autorizați să perceapă taxe și contribuții **obligatorii**. Se insista asupra faptului că „*taxa asupra articolelor de consumațiune, nu apasă în mod proporțional cu averea fiecărui israelit, mai cu seamă când de fapt bogătașii cari mai în genere respectă mai puțin obiceiurile religioase se nutresc și cu articole puse în consumație de creștini, așa că aceștia sunt scutiți în mod indirect de tacsele pe care populațiunea săracă cu mai mult respect de îndatoririle religioase este nevoită a le plăti*” ⁵³.

Luând act de cele întâmplate, la 4 iulie 1906, Ministerul de Interne atrăgea atenția Primăriei Orașului Focșani că „*nu are nici un amestec la aprobarea bugetelor, compturilor și perceperea taxelor înființate de comunitatea israelită*” ⁵⁴.

În aceeași lună, surprinsă fiind de această decizie, care ar fi dat prea multă libertate epitropilor în gestionarea banului coreligionarilor lor, mai ales în condițiile în care nu mai erau controlați de Primărie, Comunitatea s-a adresat din nou aceluiasi Minister, solicitând revenirea la situația de dinainte. Cu alte cuvinte, controlul Statului - bazat pe Legea referitoare la organizarea comunelor urbane și pe Sentința Curții de Apel Galați nr. 70 din

⁵⁰ *Ibidem*, dosar nr. 52 / 1904, f. 118 - 118 verso.

⁵¹ *Ibidem*, dosar nr. 49 / 1906, f. 23.

⁵² *Ibidem*, f. 17.

⁵³ *Ibidem*, f. 18.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 22.

10 martie 1899 - în ceea ce privește încasarea și cheltuirea fondurilor Comunității de către Epitropie - era un lucru pe cât de legal, pe atât de necesar ⁵⁵.

Ca și în perioada anterioară, stabilirea prețului la carnea cușer a fost o problemă sensibilă, înăsprind adesea raporturile dintre Epitropie și evreul de rând.

La 25 septembrie 1903 expira contractul încheiat între Comunitate și antreprenorul taxei de carne cușer și a tăiatului păsărilor. Noul antreprenor, stabilit în urma ținerii unei licitații, era I. Segal, care primea timp de trei ani câte 20.690 lei.

Pentru a veni în sprijinul săracilor, Epitropia a scăzut taxa de carne cușer de la 25 de bani / kg la 10 bani, iar pentru carnea de pasăre, reducerea era mai mică - de la 25 de bani la 15 bani / kg.

Rezulta însă un deficit bugetar, care urma a fi acoperit prin perceperea unei taxe școlare, fiind vizați părinții elevilor și elevelor care dispun de sumele necesare. Dacă această măsură nu era de ajuns, taxa la cele două tipuri de carne urma să crească cu câte 5 bani / kg fiecare.

Primăria avea să aprobe hotărârea Epitropiei, fiind într-adevăr un caz de protecție socială ⁵⁶.

Ca și în anii trecuți, în Focșani au funcționat hahami fără autorizație din partea Comunității Israelite. La 11 noiembrie 1903, Epitropia aducea la cunoștința Primăriei un astfel de caz: „Un oarecare Bențien Margulies, subvenționat de Epitropia cu suma de 50 lei lunar, fără a avea veri o atribuțiune în Comunitate, își însușește calitatea de Haham, fără a avea permisiunea Epitropiei, neîntrunind condițiunile cerute de ritul mosaic și nici autosafiunea onor Primăriei; așa că umblă din casă în casă tăind păseri pe la evrei percepând taxe în folosul său cauzând comunităței pagube însemnate” ⁵⁷.

⁵⁵ Ibidem, f. 25 - 25 verso.

⁵⁶ Ibidem, dosar nr. 38 / 1903, f. 37 - 37 verso.

⁵⁷ Ibidem, f. 64.

La cererea acesteia, Primăria a dispus ca Poliția să-i interzică acestuia să mai exercite profesiunea de haham ⁵⁸.

Doi ani mai târziu, taxa pe carnea cușer se transformă din nou în prilej de încordare a raporturilor dintre Epitropie și Primărie, mai precis Serviciul Veterinar din subordinea acesteia. Acest fapt apare într-o Adresă înaintată Primăriei de către Epitropie, la 9 martie 1905:

„Epitropia pentru întreținerea instituțiilor sele culturale și de binefacere, are singurul venit << Gabela >> pe carne cușăr și a tăiatului păsărilor; o dare ce se plătește voluntar de fie care coreligionar evreu ...

Această taxă se încasează prin vânzătorii de carne cușăr, care au îndatorire de a nu vinde carnea cușăr mai scumpă decât cea obicinuită decât cu taxa percepută de Comunitatea ...

Epitropia pentru a putea proteja populațiunea săracă de a nu fi exploatată, ..., este necesar ca la abatorul de vite, vitele ce au a fi tăiate de către hahamii Comunităței pentru consumațiunea populațiunei israelite să se taie numai la acei măcelari cari sunt înțeleși cu Comunitatea.

Cum însă la Abatorul de vite, hahamii funcționari plătiți de Comunitate sunt obligați de către Domnu Medic veterinar a tăia la or ce măcelar fără deosebire, ..., venim cu profund respect a vă ruga Domnule Primar ca în interesul populațiunei sărace să binevoiți a dispune ca la abator, hahamii Comunităței să nu fie obligați a tăia la or ce măcelar, ci numai la acei care vor fi înțeleși cu Comunitatea; și numai astfel se va putea evita exploatarea care de altfel se practică de către Măcelarii în dauna populațiunei sărace, fapt recunoscut și de instanțele superioare ...

Această măsură se cere a fi aplicată și pentru motivul că măcelarii avuți, acaparând comerțul de carne cușăr, împiedică pe măcelarii mai puțin avuți de a tăia și ei din când în când câte o vită, înlăturând astfel o concurență ce li s-ar putea crea, temându-se poate

⁵⁸ Ibidem, f. 65.

că cei mai pușin avuși având posibilitatea de a pune în consumațiune carne cușer, vor crea o concurență poate și la carnea obicinuită.

Obligativitatea de a se tăia vite de către hahamii Comunităței la or ce măcelar fără deosebire, mai dăunează Comunitatea și prin faptul că măcelarii căroră s-au tăiat vite de către hahami neputând consuma carnea toată la scaunele de carne cușăr, o pune în vânzare în prăvălia sa în mod ilicit ca carne cușăr, fără a întruni condițiunile cerute de ritul mosaic, cauzând Comunităței daune și întrucât privește Gabela”⁵⁹.

La rândul său, medicul veterinar este de altă părere, pe care o face cunoscută Primăriei printr-un Raport din 17 martie 1905:

„1) Comitetul israilit ar dori ca la abator pe viitor să fie doi șefi, din care unul recunoscut de legile țării și al II de Comitetul Israilit și care cu timpul să ajungă a-și disputa drepturile și prioritatea.

2) Comitetul doresce a monopoliza vânzarea cărnei cușer, prin limitarea dreptului de tăere și vânzare la 2 - 3 măcelari, împedecând astfel concurența.

3) Pare că ar dori să forțeze pe măcelari, să le vândă carne cu prețul fixat de comitet, fără a ține socoteala de prețul cumpărării vitelor; cu alte cuvinte să se facă stăpâni pe averea altuia, fără a pune vre un capital.

4) Deci s-ar limita numărul măcelarilor în sensul dorinței comitetului, s-ar creia două categorii de măcelari: favorizași și nedreptățiși, în care caz s-ar naște turburări, desordine și uri între ei.

5) Pentru o mai bună equitate sunt de părere:

a) a se lasa comerțul și concurența liberă.

b) a se menține dispoziția actuală, ca hahamii bine înțeleș cei autorisași de comitet să tae absolut la toși măcelarii care voesc a tăia vite pe cușer.....

d) Dacă Comitetul voește a vinde carne eftin, să închirieze două - trei prăvălii în hală, din cele libere, să tae în socoteala sa vite,

⁵⁹ Ibidem, dosar nr. 50 / 1905, f. 12 - 14 verso.

să vândă astfel carnea cu ce preț ar voi și astfel ar face concurența mai mare și mai legală.

e) Cred că limitând numărul măcelarilor și al prăvăliilor, se micșorează numărul vitelor tăete, prăvălii se vor închiria mai puține, în plus publicul Israelit va fi la discreția a doi sau trei măcelari uniți și învoiți cu câțiva membri din comitet; așa că dupe cum înțeleg eu membrii comitetului din gură spun una și în inimă pare a avea alta”⁶⁰.

Trecând peste faptul că prețul cărnii cușer era mai mare cu 10 bani / kg (95 bani - 1 leu în loc de 85 bani, taxa cușer fiind de 15 bani / kg) din cauza speculei făcute de măcelari⁶¹, Primăria nu dă câștig de cauză Epitropiei, situația rămânând neschimbată⁶².

În strânsă legătură cu problema cărnii cușer se află și Abatorul de păsări al Comunității Israelite, cunoscut îndeobște sub numele de „tăietoarea de păsări”⁶³.

Funcționând de obicei într-un local închiriat, pentru care Comunitatea achita și taxa pentru apă⁶⁴, Abatorul de păsări a constituit un real factor de risc pentru focșăneni, nereușindu-se construirea unui local cu această destinație, așa cum necesitatea o impunea. Grăitor în acest sens este următorul paragraf dintr-un Raport înaintat Primăriei de către medicul veterinar al orașului Focșani, la începutul anului 1904:

„La 1901, Iunie 8 cu raportul N. 20, o comisiune compusă din Doctorul Grossu, inginerul comunei și un Domn Consilier comunal inspectând această tăietoare, o găsește foarte rudimentară, improprie scopului, cari produce cea mai mare infecție, în urma căreia Primăria cu adresa nr. 3.879 iulie 13 din 1901 dă un termen de două luni ca să se construiască o tăietoare sistematică dupe indicația acelei

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Ibidem, f. 31 - 31 verso.

⁶² Ibidem, f. 31.

⁶³ Ibidem, dosar nr. 53 / 1904, f. 13.

⁶⁴ Ibidem, dosar nr. 38 / 1903, f. 10 - 16.

comisiuni, contrar va opri tăerea paserilor în acea barată și până astăzi e tot așa de rudimentară, improprie cu desăvârșire scopului, infectă și infectantă, pentru care sunt de părere ca să se oprească tăerea paserilor în acest local și să se construiască o tăetoare mai sistematică la marginea orașului, conform industriilor insalubre intrând în categoria abatoriilor”⁶⁵.

Rezoluția Primăriei este cât se poate de tranșantă: *„Se va face cunoscut Domnului Polițaiu a pune în vederea Comunității să facă un abator; iar pe cel actual Domnul Polițaiu îl va închide cu începere de la una Aprilie viitor”⁶⁶.*

La 22 martie 1904, situația Abatorului din strada Canalul Halei era neschimbată, autoritățile afirmând că: *„aceasta ne miră cu atât mai mult cu cât că vice președinte a acelei comisiuni este Dl. Doctor R. Rosin, care în calitate de medic poate să-și dea seama mai bine cât este de periculos a se tolera în centrul orașului un asemenea focar de infecțiune”⁶⁷.*

La 14 mai 1904, Comunitatea, luând atitudine, înștiințează Primăria că a decis să construiască un Abator de păsări pe un teren aflat în proprietatea sa, situat pe strada Vergula, planul construcției fiind deja întocmit⁶⁸. În luna următoare, Primăria avea să aprobe proiectul, acesta fiind în valoare de 3.000 lei și respectând prevederile legale⁶⁹.

Din păcate însă, totul a rămas literă moartă: nici Abatorul cel nou nu s-a construit, nici cel vechi nu s-a desființat, în ciuda descinderilor repetate ale Poliției⁷⁰. Comunitatea a obținut, în cele din urmă, o autorizație de funcționare provizorie⁷¹.

⁶⁵ *Ibidem*, dosar nr. 52 / 1904, f. 13 - 13 verso.

⁶⁶ *Ibidem*, f. 13.

⁶⁷ *Ibidem*, f. 15 - 15 verso.

⁶⁸ *Ibidem*, f. 45.

⁶⁹ *Ibidem*, f. 45 verso.

⁷⁰ *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1905, f. 1.

⁷¹ *Ibidem*, f. 1 verso.

În 1905, vechiul Abator este închis și mutat într-un local din strada Israelită, aparținând fostei Școli Israelite ⁷². Primăria, nemulțumită de această improvizație, atrage atenția Epitropiei că dacă într-o lună nu va construi Abatorul, va fi obligată să utilizeze doar Abatorul public al orașului ⁷³.

În luna august și acest Abator este închis ⁷⁴, dar hahamii continuă să-l folosească în mod ilegal ⁷⁵, motivând că au aprobare pentru acest lucru din partea Comunității ⁷⁶. În fapt, hahamii profitau și de neglijența în serviciu dovedită de Poliție, care nu pune în practică deciziile Primăriei, riscând să se ajungă, în conformitate cu legislația timpului, în instanța Curții de Apel ⁷⁷.

Presată de situație, Poliția a făcut mai multe descinderi la fața locului, a anchetat hahamii și a încercat să-l lămurească pe președintele Epitropiei să închidă Abatorul, dar acesta a afirmat că va face declarații doar în fața instanței ⁷⁸.

În noiembrie 1905, localul Abatorului este închis, Poliția asigurând paza în zonă, pentru mai multă siguranță ⁷⁹. În scurt timp, Comunitatea va înființa un Abator (o baracă) pe strada Concordia, în spatele Spitalului Israelit, fără a avea însă autorizație ⁸⁰; dar și acesta va fi închis de Poliție, din ordinul Primăriei ⁸¹.

Nefiind dispusă să cedeze, Epitropia va muta Abatorul de pășări de aici pe strada Florilor, în imediata apropiere a Cimitirului Israelit ⁸².

⁷² *Ibidem*, f. 36.

⁷³ *Ibidem*, f. 37.

⁷⁴ *Ibidem*, f. 41.

⁷⁵ *Ibidem*, f. 43.

⁷⁶ *Ibidem*, f. 51.

⁷⁷ *Ibidem*, f. 56 - 56 verso.

⁷⁸ *Ibidem*, f. 57 verso.

⁷⁹ *Ibidem*, f. 58.

⁸⁰ *Ibidem*, f. 58 verso.

⁸¹ *Ibidem*, f. 59.

⁸² *Ibidem*, dosar nr. 49 / 1906, f. 5.

În februarie 1906, această tăietoare de păsări - o baracă - avea să fie și ea închisă ⁸³, funcționând în condiții improprii ⁸⁴. Peste numai două luni, aceasta își va relua activitatea ⁸⁵, Comunitatea motivând că dacă nu se va mai putea percepe taxă pentru tăierea cărnii, nu se vor mai putea întreține școlile și spitalul acesteia ⁸⁶.

La 18 iunie 1906, decisa să rezolve această problemă, Epitropia Comunității Israelite înainta Primăriei următoarea cerere: *„Pentru construirea abatorului de păsări necesar Comunității israelite din acest oraș am avut destinat un loc în fundul Curței fostului spital israelit din acest oraș strada Concordia, loc ce era propriu pentru sus zisul scop, din cauza că jur împrejur sunt numai proprietari de ale comunității, fără ca să fie și alți vecini cari să se crează jigniți din cauza acestui abator.*

Cum însă fostul Inginer Comunal Domnu Mihăileanu s-a opus personal de a se autoriza construirea abatorului pe acest loc, ne-am văzut siliți a cere autorizația pentru locul vechiului cimitir din strada Vergula Nr. 20.

Văzând însă că pe locul cimitirului sunt pretutindeni morminte și că ar fi un sacrilegiu a se profana aceste morminte, iar pe de alta, pentru a nu se da loc vecinilor la nemulțumiri.

Văzând asemenea că locul din curtea vechiului spital fiind mai potrivit și mai igienic pentru acest scop, vă rugăm cu onoare Domnule Primar să binevoiți a face să se preschimbe autorizațiunea ce ni s-a dat sub N 6.232 din 2 iulie 1904, astfel ca abatorul de păsări să se construiască în fundul curței fostul spital israelit din strada Concordia nr. 24” ⁸⁷.

La 28 iulie 1906, analizând situația, Primăria Orașului Focșani a aprobat cererea Comunității Israelite ⁸⁸.

⁸³ Ibidem, f. 9 - 10.

⁸⁴ Ibidem, f. 6 verso.

⁸⁵ Ibidem, f. 12.

⁸⁶ Ibidem, f. 6.

⁸⁷ Ibidem, f. 20 - 20 verso.

⁸⁸ Ibidem, f. 21.

Ca și în perioada anterioară, Comunitatea se îngrijea și de asigurarea azimei, care se consumă de mozaici cu ocazia Sărbătorilor Pascale.

Astfel, la 31 ianuarie 1903, Epitropia informa Primăria că a arendat lui Michel Gross, pe bază de licitație, dreptul de a furniza azima religioasă (pasca), aceste plătind o taxă de 2.225 lei. Făcută din făină de Iași, prețul azimei varia între 46 și 55 bani / kg.

Primăria, la rândul-i, trebuia să-și dea acordul și să elibereze concesionarului autorizația necesară ⁸⁹, inspectând brutăria respectivă ⁹⁰.

Dintre negustorii evrei, documentele vremii îi evidențiază pe I. Abramovici și Sol. I. Grinberger, specializați în comerțul cu porțelanuri, pe frații Finchelstein, profilați pe manufactură ⁹¹; Zalman Chon, vânzător de var ⁹²; pe Iacob Schefer și Iosif Aron, specializați în articole de îmbrăcăminte; pe L. I. Hoberun, profilat pe încălțăminte; pe M. Silberman și N. Rosenfeld, specializați în coloniale; pe Isidor Vogel și Herman Vogel, profilați pe fierărie; pe S. Chon, S. Mersohn, I. Schwartz și B. Rontzer, care comercializau articole de galanterie. De comerțul cu mobilă se ocupau Pușa și S. Veismann, de împrumuturi cu bani Iacob I. Gelber, de comerțul cu vinuri atât acesta din urmă, cât și H. Bercovici, între mulți alții (Sonmer, Neiger etc.), de produse spirtoase P. I. și Isidor Cupferman, de comercializarea pâinii N. M. Rusovici, de comerțul cu cherestea A. Rosenberg și M. Cazarovici și de cel cu lemne A. Grohemburg și alții ⁹³; de comerțul ambulant Simion Cohn și Haim Langear ⁹⁴.

⁸⁹ *Ibidem*, dosar nr. 38 / 1903, f. 3.

⁹⁰ *Ibidem*, dosar nr. 47 / 1908, f. 9 - 9 verso.

⁹¹ Ștefan O. Neagu, Nicu Mazere, *Focșani. File din istoria comerțului*, vol. I, (1546 - 1948), Editura Rafet, Buzău, 2009, p. 33 - 34.

⁹² *Ibidem*, p. 35.

⁹³ *Ibidem*, p. 33 - 34.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 37.

Lor li se adaugă bancherul Wilhelm Saier ⁹⁵, hangiul Iosif Solomon, patronul de tipografie comercială Leon Zvorene și Sabina Hacher, cu apreciatul ei local de *caffe chantante* ⁹⁶.

În anul 1906, din cei 59 de băcani din Focșani, 21 erau evrei, din cei 126 de cârciumari existenți, 46 erau mozaici; din 54 de proprietari de manufacturi, doar 20 erau mozaici; din 54 de proprietari de manufacturi, doar 20 erau creștini; evreii mai dețineau o drogherie, două depozite de mașini de cusut și biciclete, o prăvălie cu articole de brașovenie (din cinci existente). În fine, lor li se adaugă șase comercianți de cereale, la acest capitol evreii deținând monopol ⁹⁷. La rândul ei, mica industrie era reprezentată de fabrica de apă gazoasă a lui F. Freier (cu cinci lucrători străini) și cea de teracotă a lui I. Herman (cu 25 de lucrători, dintre care doar cinci străini) ⁹⁸.

Referitor la ateliere meșteșugărești aparținând evreilor, pentru anul 1902 sunt semnalate 159 de cazuri din totalul de 294, specializate în 28 de tipuri de meserii, lor adăugându-li-se un proprietar de birje, un negustor de lămpi, unul de pălării și unul de încălțăminte.

Cu alte cuvinte, evreii erau alămari, băieși, blănari, brutari, boiangii, croitori, cismari, ceasornicari, căciulari, cartelari [negustori], dărăcitori, dogari, droghiști, farmaciști, fierari, legători de cărți, producători de bragă, rotari, somerieri, strungari, spițeri, seidecari [meșteșugari și negustori de șei și hamuri], tinichigii, tâmplari, tapițeri, vopselari, zugravi etc. ⁹⁹.

În 1906, lucrătorii evrei erau specializați în 41 de meserii din cele 60 câte se practica în oraș. Astfel, celor menționați mai sus li se adaugă: bărbieri, căldărari, caretași, ceaprazari, cofetari, cojocari, cuferari, curelari, cusători, dulgheri, giuvaergii, instalatori, lăcătuși,

⁹⁵ *Ibidem*, p. 137 - 138.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 35.

⁹⁷ S. J. A. N. Vn., fond Camera de Comerț și Industrie Focșani, dosar nr. 1 / 1906, f. 117 verso.

⁹⁸ *Ibidem*, f. 118.

⁹⁹ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 21 / 1902, f. 8 - 19 verso.

legători, mecanici, modiști, perieri, săpunari, sculptori în lemn, sobari, sforari, tipografi, tricotori și umbrelari.

La acea vreme, din 2.338 lucrători - 834 erau evrei; din 930 de meseriași - 355 erau evrei; din 841 de calfe - 260 erau mozaici; din 567 de ucenici - 219 erau evrei ¹⁰⁰.

Așa cum era și firesc, evreii focșăneni au avut reprezentanți în Camera de Comerț și Industrie a Județului Putna. De pildă, în 1901 aceștia erau Al. Hamel - cofetar, M. Noivert - croitor de stofe, N. M. Rusoviciu - bogasier și Ghiță M. Rusovian - lipsan ¹⁰¹.

La rândul lor, cele două Școli israelite - de fete și de băieți - erau indisolubil legate de Comunitate, fiind, de altfel, întreținute de aceasta.

Funcționarea unor astfel de școli a fost impulsionată la Focșani, între altele și de un important eveniment găzduit de orașul de pe Milcov, în 1902: „*conferința profesorilor de limbă ebraică care a decis stabilirea unui program unic de predare și învățare a limbii ebraice*” ¹⁰².

Referitor la Școala de Fete, întreținerea acesteia însemna salarizarea personalului (două institutoare de limba română, dintre care una ocupa funcția de director, o institutoare de limba ebraică, o institutoare de lucru, o maestră de croitorie și un servitor cu soția) ¹⁰³, asigurarea lemnului de foc, repararea periodică a imobilului, a grilajului acestuia, a mobilierului și a toaletei, dotarea cu mobilier nou, material didactic, articole de cancelarie, unelte de gospodărie, întreținerea grădinii, plata asigurărilor și a impozitelor aferente instituției, plata delegaților examinatori ¹⁰⁴, a unui institutor de limbă

¹⁰⁰ Idem, fond Camera de Comerț și Industrie Focșani, dosar nr. 1 / 1906, f. 118 - 119.

¹⁰¹ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 25 / 1901, f. 23 - 25.

¹⁰² Bogdan Constantin Dogaru, *op. cit.*, p. 35.

¹⁰³ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 38 / 1903, f. 19 - 24 verso.

¹⁰⁴ *Ibidem*, f. 10 - 16.

germană (cu începere din 1904) ¹⁰⁵, a chiriei pentru localul aflat în proprietatea familiei Scheyer (în 1905) ¹⁰⁶.

În 1909, director era doamna Armin Scheffer, care răspundea de cele 170 de eleve (56 în clasa I, 53 în clasa a II-a, 32 în clasa a III-a și 29 în clasa a IV-a). Situația la învățătură a elevelor era foarte bună, numărul retragerilor și al cazurilor de repetenție fiind foarte mic.

Elevele aveau de parcurs următoarele materii: Scrierea și exerciții gramaticale, Citirea, Exerciții de memorie și liberă reproducere, Exerciții de compunere, Matematică, Istorie, Geografie, Științe fizico - naturale, Caligrafie, Desen, Exerciții corporale și jocuri gimnastice, Cânt, Lucru de mână, primind note inclusiv la Purtare și Frecvență ¹⁰⁷.

Efortul financiar făcut de Comunitate pentru Școala Primară Israelită de Băieți era similar, inclusiv chiria localului, proprietarul fiind același ¹⁰⁸.

Personalul era alcătuit din 10 persoane (directorul, doi institutori de limba română, un institutor de limba germană, trei institutori de limba ebraică, un ajutor de cancelarie, un servitor cu soția lui) ¹⁰⁹.

În 1905, Școala avea trei institutori de limbă germană ¹¹⁰.

La 15 februarie 1903, Ministerul de Interne informa Primăria Orașului Focșani că evreii din acest oraș au solicitat autorizație în vederea contractării unui împrumut de 45.000 lei, necesar construirii unei școli primare de băieți. Primăria era rugată să informeze Epitropia Comunității Israelite din Focșani că nu are nevoie de un

¹⁰⁵ *Ibidem*, dosar nr. 52 / 1904, f. 114.

¹⁰⁶ *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1905, f. 19 - 21 verso.

¹⁰⁷ S. J. A. N. Vn., fond Școala Primară de Fete a Comunității Israelite, dosar nr. 1 / 1909, f. 1 - 166 verso.

¹⁰⁸ Idem, fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 38 / 1903, f. 10 - 16.

¹⁰⁹ *Ibidem*, f. 19 - 24.

¹¹⁰ *Ibidem*, dosar nr. 52 / 1904, f. 114 - 115.

asemenea document, „*Epitropia fiind liberă să contracteze împrumutul cerut ori unde va găsi de cuviință*”¹¹¹.

La 27 iunie 1903, a avut loc ceremonia punerii pietrei fundamentale la clădirea Școlii Primare Israelite de Băieți, situată în strada Ștefan cel Mare¹¹².

Inaugurarea noului local de școală s-a făcut la 5 decembrie 1904, în prezența întregii suflări evreiești și a autorităților locale¹¹³.

Un an mai târziu, Comunitatea mai avea încă de plătit rate la împrumutul făcut la o Bancă din Paris (I. C. A.)¹¹⁴.

În această perioadă, Școala Primară Israelită de Băieți a fost condusă de Leon Grünberg - adept al alternării metodelor pedagogice (conversație - intuiție)¹¹⁵.

La 15 iunie 1904, conducerea acestei școli dădea publicității

„Programa examenului de finele anului școlar 1903 - 1904

Limba română

<i>Marți</i>	<i>15 iunie</i>	<i>ora 2 - 5 p. m.</i>	<i>Clasa I-a</i>
<i>Miercuri</i>	<i>16 - //</i>	<i>- //</i>	<i>- //</i> - <i>II-a</i>
<i>Joi</i>	<i>17 - //</i>	<i>- //</i>	<i>- //</i> - <i>III-a</i>
<i>Vineri</i>	<i>18 - //</i>	<i>- //</i>	<i>- //</i> - <i>IV-a</i>
<i>Duminică</i>	<i>20 - //</i>	<i>ora 9 - 12 a. m.</i>	<i>- //</i> - <i>preparatoră</i>

Limba ebraică

<i>Duminică</i>	<i>27 iunie</i>	<i>ora 9 - 12 a. m.</i>	<i>Clasa I-a</i>
<i>Luni</i>	<i>28 - //</i>	<i>- //</i>	<i>- //</i> - <i>II-a</i>
<i>Marți</i>	<i>29 - //</i>	<i>- //</i>	<i>- //</i> - <i>preparatoră</i>
<i>Miercuri</i>	<i>30 - //</i>	<i>- //</i>	<i>- //</i> - <i>III-a</i>
<i>Joi</i>	<i>1 iulie</i>	<i>- //</i>	<i>- //</i> - <i>IV-a</i>

¹¹¹ *Ibidem*, dosar nr. 38 / 1903, f. 1.

¹¹² *Ibidem*, f. 27.

¹¹³ *Ibidem*, dosar nr. 52 / 1904, f. 114 - 115.

¹¹⁴ *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1905, f. 19 - 21 verso.

¹¹⁵ Ionel Budescu, *Istoria învățământului din județul Vrancea, de la origini până la 1918*, Editura Paideia, București, 2003, p. 126.

Limba germană

Duminică 27 iunie ora 2 - 5 p. m.

Clasa IV-a

Marți 29 - // - - // -

- // - III-a

Examenele de limba română se țin în prezența onor. Comisiuni delegată de onor. Minister Cultelor și Instrucțiunei Publice, prin ordinul No 29.935 din 12 Iunie, iar examenele de limbele ebraică și germană, în prezența mai multor Domni Delegați aleși de Epitropie”¹¹⁶.

Într-un cadru festiv, în ziua de 4 iulie 1904, la Școala Primară Israelită de Băieți a avut loc festivitatea premierii elevelor și elevilor acestei Comunități (era vorba aici de vechiul local, cel închiriat, aflat în strada Israelită)¹¹⁷.

În cazul Școlii de Băieți, obiectele de studiu erau aceleași, cu excepția exercițiilor corporale și militare. În 1905, clasa I avea 71 de elevi, clasa a II-a - 70, clasa a III-a - 67, iar clasa a IV-a - 37¹¹⁸.

În anul 1906, a existat o așa - numită „clasă confesională”, cu 113 elevi, care nu învățau istorie, geografie, științe fizico - naturale și lucru manual¹¹⁹. În 1910, numărul elevilor era în creștere - 181¹²⁰.

În anul 1908, școala avea 212 elevi¹²¹, iar în 1909 - 218¹²².

Exercițiile militare se făceau cu un plutonier, în baza Legii referitoare la introducerea instrucției militare în școlile particulare. Conform acestui act normativ, plutonierul trebuie plătit de către școală cu 60 de lei pe lună¹²³. În cazul de față, suma trebuia suportată de Comunitatea Israelită¹²⁴. Un an mai târziu, aceasta trebuia să

¹¹⁶ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 11 / 1904, f. 27.

¹¹⁷ *Ibidem*, dosar nr. 52 / 1904, f. 68.

¹¹⁸ S. J. A. N. Vn., fond Școala Primară de Băieți a Comunității Israelite din Focșani, dosar nr. 1 / 1905, f. 1 - 247.

¹¹⁹ *Ibidem*, dosar nr. 2 / 1906, f. 1 - 225.

¹²⁰ *Ibidem*, dosar nr. 5 / 1910, f. 1 - 181.

¹²¹ *Ibidem*, dosar nr. 3 / 1908, f. 1 215.

¹²² *Ibidem*, dosar nr. 4 / 1909, f. 1 - 224.

¹²³ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 50 / 1907, f. 6.

¹²⁴ *Ibidem*, f. 6 verso.

achiziționeze, în același scop (instrucția militară), două arme cu aer comprimat și 30 de arme cu curele ¹²⁵.

Una din instituțiile de binefacere întreținute de Comunitate a fost Spitalul Israelit. Pe lângă cheltuielile legate de întreținere, reparații, asigurări și taxe, Epitropia subvenționa hrana și medicamentele bolnavilor ¹²⁶, și plătea salariile personalului (un medic, un chirurg, o bucătăreasă, un secretar, un intendent și un gardian) ¹²⁷. Din 1904, chirurgul este înlocuit de un sub - chirurg ¹²⁸.

Pe de o parte, instituția a fost mai mult decât benefică pentru un număr însemnat de bolnavi; pe de altă parte, au fost și momente când aici s-au petrecut lucruri destul de neplăcute, așa cum s-a întâmplat în 1902, când *„în curtea spitalului israelit, sub fereastra bolnavilor (curtea spitalului transformată în abator „cușer”) sângele aducător de miasme și infecții devenise focar de infecție atât pentru oraș, cât și pentru proprii bolnavi”* ¹²⁹.

Tot în acest an s-a stabilit în oraș familia doctorului Fridrich Kremnitzer (1869 - 1919), originară din orașul german Kremnitz. Datorită profesionalismului său, una din străzile orașului Focșani i-a purtat numele ¹³⁰.

În 1903, Comunitatea Israelită subvenționa patru sinagogi din Focșani: Sinagoga Mare, Sinagoga Croitorilor, Sinagoga Birjarilor și Sinagoga Achai - Vereai ¹³¹.

¹²⁵ *Ibidem*, dosar nr. 47 / 1908, f. 6.

¹²⁶ *Ibidem*, dosar nr. 38 / 1903, f. 10 - 16.

¹²⁷ *Ibidem*, f. 19 - 23 verso.

¹²⁸ *Ibidem*.

¹²⁹ Virgil Paragină, Valeria Paragină, *Medicina și Farmacia din Ținutul Putnei pe masa de disecție a istoriei*, vol. I, Editura Porto - Franco, Galați, 1993, p. 103.

¹³⁰ Ștefan O. Neagu, *Focșani și Ținutul Putnei leagăn al iudaismului românesc*, Editura Rafet, Râmnicu - Sărat, 2011, p. 125.

¹³¹ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 38 / 1903, f. 10 - 16.

În ceea ce privește oficierea anumitor servicii religioase, au existat uneori și mici neajunsuri, remediate de Epitropie cu ajutorul Primăriei. Așa s-a întâmplat, de pildă, în octombrie 1904, când Epitropia sesiza conducerea orașului:

„1) Că nu toți cei ce sunt chemați a oficia serviciul religios la căsătorie sau botezuri, sunt funcționari ai Comunității, așa că Epitropia nu are nici o autoritate asupra sa, astfel că ei pot oficia cununii sau botezuri așa cum cred de cuviință, fără a putea fi trași la răspundere.

2) Mulți dintre părinți dau noilor născuți alt nume decât al lor, așa că formele nu corespund cu realitatea. S-a văzut adeseori doi frați având diferite nume de familie.

Am constatat asemenea că mai mulți băieți au nume de femei. Acestea toate din cauza că unii părinți fără știință de carte nu știu să indice exact numele ce vroește a da copilului, sau nu se prezintă personal la oficiul stărei civile, ci trimite pe un altu.

*Pentru a se evita pe viitor asemenea confusiuni și a înlesni întrucâtva facerea formelor la oficiul stării civile, venim cu profund respect a vă ruga, Donmule Primar, să binevoiți a dispune de a nu se elibera de către oficiul stărei civile nici un buletin de naștere sau certificat de căsătorie pentru israeliți, până nu i se va prezenta mai întâi un act din partea epitropiei, după modul cum veți binevoi a ne indica, prin care să se convingă că formele sunt îndeplinite”*¹³².

La 20 noiembrie 1904, Primăria a adus la cunoștința epitropilor de la Sinagogile Mare, Bet Hamedraș, Croitorilor, Birjarilor, Cizmarilor, Achai Verei și Templului, toate aceste lucruri, subliniind că cine nu va respecta Codul Civil și deciziile Epitropiei Comunității Israelite va suporta rigorile legii¹³³.

În toamna anului 1907, Comunitatea Israelită avea să intre în conflict cu o societate de binefacere - „Societatea Sacră” - mărul discordiei constituindu-l administrarea Cimitirului Evreiesc. Astfel, la

¹³² *Ibidem*, dosar nr. 52 / 1904, f. 112 - 112 verso.

¹³³ *Ibidem*, f. 113 - 113 verso.

29 octombrie 1907, 26 de mozaici înaintea Primăriei următoarea Adresă: „Cimitirul israelit din acest oraș, cumpărat cu banii și pe numele Comunității israelite se stăpânește de un număr de persoane constituit în societate denumită „Sacra” și se administrează de o singură persoană, fără nici o formă legală, distribuindu-se locurile de înmormântare după plac și împrejurări.

*Această stare de lucruri neputând fi tolerabilă și mai departe, întrucât în acest oraș există o comunitate bine organizată, sub controlul Onor. Primăria locală, singura în drept și în putința de a administra cimitirul în mod legal, venim cu profund respect a vă ruga Domnule Primar să binevoiți a face ca și cimitirul, avutul comunității întregi, să treacă sub administrațiunea epitropiei Comunității israelite din localitate”*¹³⁴.

La cererea Primăriei, Epitropia a luat și ea poziție, criticând atitudinea „Societății Sacre” în problema Cimitirului Israelit. Taxa plătită de membrii Societății (50 de lei de fiecare) nu-i îndreptățește pe aceștia să pună stăpânire pe cimitir, negând autoritatea Epitropiei, recunoscută de Primărie drept singura reprezentantă oficială a Comunității Israelite din oraș, garantă a avutului acesteia. „Societatea Sacra” și-a arogat acest drept în virtutea unui model mai vechi de administrare a averii Comunității, când toate societățile de binefacere acționau în paralel, pe atunci neexistând Epitropia ca for tutelar. În plus, taxele percepute de „Societatea Sacra” și de personalul de serviciu al acesteia contraveneau normelor Epitropiei, care dorea drepturi egale pentru toată lumea, fără acordarea unor privilegii¹³⁵.

La 4 noiembrie 1907, Primăria Orașului Focșani a cerut reprezentantului „Societății Sacre”, B. L. Margulies, lămuriri în ceea ce privește modul de administrare a Cimitirului Israelit și a fondurilor rezultate din vânzarea locurilor de înmormântare¹³⁶.

¹³⁴ Ibidem, dosar nr. 50 / 1907, f. 7 / 7 verso.

¹³⁵ Ibidem, f. 9 - 10 verso.

¹³⁶ Ibidem, f. 11.

„Societatea Sacră” era compusă din următorii membri: doctor I. Nacht, rabin; Wilhelm Scheyer, Osias Kohl, I. Kirmaier, G. Grünfeld, H. Hacken, doctor W. Geller, P. Goldring, B. L. Margulies, Iacob Köfler, M. I. Cremnitzer, I. Sternberg, Adolphe Gellert, I. M. Neiger, Max Adler, Ios. L. Finkelstein, Adolf Scheffer, N. Sager, M. Filderman, M. Rabinovici, Avram Kohn, Max G. Grünfeld, M. Zosmer, Ch. Rosenberg și Iancu Leizersohn ¹³⁷.

Apoi, B. L. Margulies oferă Primăriei toate datele necesare cu privire la activitatea Societății pe care o reprezintă:

„Societățile sacre sunt o instituțiune atât de veche în cultul israelit cât sunt chiar însuși instituțiunile noastre religioase.

Atât în țară cât și în multe alte orașe din străinătate, îndată ce se formează o Comunitate se și formează această Societate, neapărat necesară instituțiunilor culturale israelite.

Membrii acestei Societăți se recrutează din oameni inimoși și cu totul desinteresați, care făcând o ofrandă (în Focșani, de la 50 lei în sus) la înscriere, dobândesc îndatorirea de a îngriji ca cimitirele să fie întreținute în perfectă regulă, ca morții să fie înmormântați după regulile cultului nostru, conform legilor și regulamentelor țării și igienice și potrivit situațiunii ce a ocupat fiind în viață.

Membrii comunității care nu dispun de mijloace, sunt înmormântați cu cheltuelile acestei societăți și cărora li se acordă chiar locuri de înmormântare de frunte, după meritele lor ce au dobândit în viața publică. Aceste cheltuieli variază între 30 - 40 lei de persoană.

Este foarte drept că, oamenii cu o situațiune materială mai bună sunt impuși la o dare oarecare, care se hotărăște pentru fiecare cas în parte.....

Registrele Societății stau la dispozițiunea Dv., spre a vă convinge despre aceasta, ceea ce de altfel trebuie să fie cunoscută comunității și Epitropilor, căci Bilanșurile noastre se publică regulat,

¹³⁷ Ibidem, f. 12 - 13.

se tipăresc și se distribuie în mod gratuit la toate instituțiunile de binefacere, la Epitropie precum și la persoanele marcante din oraș.

Societatea sacră este compusă din 25 persoane ..., care, în luna Septembrie a fiecărui an, se adună în Adunare Generală, ascultă raportul conducătorilor ei, verifică compturile, alege funcționarii ei pe un an și anume un Președinte, un vicepreședinte, un casier și un comitet de cinci.

Actualmente D. B. L. Margulies funcționează ca Președinte reales de 12 ori, Dr. Os. Kohl Vice - Președinte, D. G. Grinfeld ca Casier, iar din Comitet fac parte Domnii Iacob Köfler, P. Goldring, Iacob Sternberg, Ios. L. Finkelstein și Max Adler, care sunt consultați în casuri grave

Personalul de serviciu de înmormântare încasează o anumită taxă modestă de persoană și nimeni, absolut nimeni nu este despoiat, nici de administrațiunea acestei Societăți, nici de personalul ei de serviciu.

Recunoaștem meritele Epitropiei care de la 1856 a concentrat administrațiunea școalei, a cultului și a spitalului, cu toate acestea toate instituțiunile de caritate din acest oraș sunt conduse de Societăți aparte și cu totul independent de amestecul Epitropiei.

Astfel sinagogile se administrează ele singure și mai multe Societăți cu scopuri culturale și caritabile ca Societatea „Fraternă” pentru vindecarea bolnavilor și ajutor în cas de moarte, Societatea Lew - Echow și „Achai - Verei” pentru ajutor reciproc.

Societatea „Bnei - Brith” etc. precum și Societatea noastră sunt conduse de Comitetele lor, fără nici un amestec a Epitropiei.

Faptul că onor Primărie ... nu recunoaște în localitate decât o singură Epitropie nu face nici o probă contra Societății noastre, care nu are veleități de a se recomanda ca o Epitropie, ci ca o simplă Societate de binefacere cu scop de a administra total desinteresat cimitirul, a cărei administrație nu o putem ceda Epitropiei pentru motiv că experiența avută chiar de la 1896 încoace ne-a dovedit că Epitropii, pentru motive pe care nu voim să le cercetăm, abandonează afacerile comunității, lăsând în părăsire toate instituțiunile

administrare de ea, care posibilitate însă este exclusă la Societatea noastră, prin modul ei de organizare și devotamentul membrilor ei

Vedeți deci, Domnule Primar, că cimitirul nu se administrează de o singură persoană și nu se distribuiesc locuri de înmormântare după plac și împrejurări, ci în baza unei organizațiuni strămoșești, de un comitet de opt persoane, iar locurile de înmormântare se acordă după merit și pozițiunea socială a decedaților

În rezumat, Societatea noastră este convinsă că, dacă nu ar exista ea, Onor. Primărie ar primi foarte multe plângeri pentru a veni în ajutor la înmormântarea săracilor, sau s-ar umbla cu talgerul și aceasta numai din cauza nestabilității Epitropilor Comunității”¹³⁸.

Cercetând documentele trimise de „Societatea Sacră” pentru activitatea ei în perioada 1904 - 1907, Primăria a putut constata că atât proveniența veniturilor, cât și modul de utilizare a fondurilor disponibile nu prezintă motive de susceptibilitate.

Astfel, la venituri figurau următoarele taxe: de înscriere, pentru locuri de morminte, pentru cavouri de familie și pentru punerea de pietre comemorative pe morminte.

La cheltuieli figurau sume însemnate reprezentând ajutoare pentru înmormântarea săracilor, paza și întreținerea corespunzătoare a cimitirului nou și conservarea celui vechi¹³⁹.

Soluționarea cazului s-a făcut la 3 decembrie 1907, când Primăria avea să dea câștig de cauză Epitropiei Comunității Israelite. Având în vedere că din 1873 Comunitatea era proprietatea cimitirului, ea are dreptul deplin de administrare a acestui bun, prin intermediul epitropilor¹⁴⁰.

¹³⁸ *Ibidem*, f. 14 - 17.

¹³⁹ *Ibidem*, f. 19, 31 - 32 verso.

¹⁴⁰ *Ibidem*, f. 34.

Epitropia Comunității Israelite avea în proprietate două care funebre (dricuri) ¹⁴¹, nepercepând taxă pentru utilizarea lor la înmormântări, motiv pentru care a fost scutită de Primărie de impozitarea acestora ¹⁴². Ele se aflau în proprietate privată, proprietarii răspunzând de buna lor întreținere și neavând voie să perceapă la rândul lor taxe de la familiile îndoliate, indiferent de starea lor materială ¹⁴³.

Pentru Epitropia Comunității Israelite, actele de binefacere reprezentau nu doar o simplă prevedere bugetară, ci o datorie sfântă. Figurau aici ajutoarele bănești, achiziționarea de cărți pentru elevii săraci ¹⁴⁴, ajutorarea celor bolnavi ¹⁴⁵, ori trimiterea celor cu probleme grave de sănătate în stațiuni, pentru recuperare.

De exemplu, în 1907 avea să plece la Lacul Sărat o evreică suferindă de reumatism de un an și jumătate, timp în care a stat în spital cinci luni de zile; mai mult decât atât, soțul ei era infirm, abia putând câștiga cât să plătească chiria locuinței unde stăteau și să-și procure cele necesare pentru sine, pentru soția sa grav bolnavă, imobilizată la pat și pentru cei cinci copii ai lor. În opinia lui, tratamentul balnear rămăsese ultima speranță, „*căci este păcat a se canoni și a sucomba cu viața și eu a rămâne cu copiii*” ¹⁴⁶.

La 27 decembrie 1908, Epitropia organiza în sala Clubului „Unirea” o serată dansantă, cu tombolă, în scop de binefacere ¹⁴⁷. Astfel de acțiuni caritabile aveau loc frecvent, Primăria scutind Epitropia de plata taxelor prevăzute de lege ¹⁴⁸.

¹⁴¹ *Ibidem*, dosar nr. 38 / 1903, f. 45 - 45 verso.

¹⁴² *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1907, f. 9 - 10 verso.

¹⁴³ *Ibidem*, dosar nr. 49 / 1906, f. 1 - 2.

¹⁴⁴ *Ibidem*, dosar nr. 38 / 1903, f. 10 - 16.

¹⁴⁵ *Ibidem*, f. 36.

¹⁴⁶ *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1907, f. 3 - 5.

¹⁴⁷ *Ibidem*, dosar nr. 47 / 1908, f. 16.

¹⁴⁸ *Ibidem*, dosar nr. 78 / 1910, f. 1 - 2.

În această perioadă (anii 1903 - 1904), acțiuni de binefacere au fost întreprinse și de Loja „Instrucțiunea” din Focșani, beneficiarii fiind 600 de copii săraci și, în general, evreimea pauperă din oraș:

„Ne subvenționând pentru moment nici o instituțiune de binefacere, tot venitul Lojei este întrebuințat - scăzându-se cheltuielile - la ajutorarea celor nenorociți și siliți a implora ajutorul aproapelui.

Produsul net de 800 lei al unui bal dat de loja noastră în iarna anului trecut, a fost întrebuințat exclusiv pentru opera de binefacere, ca îmbrăcăminte de copii săraci, lemne pentru săraci și diverse alte ajutoare date unor sărmani absolut lipsiți de mijloace.

‘Loja noastră este pe cale a-și vedea realizată o operă de mare valoare caritabilă și morală prin înființarea unei societăți << Ajutorul >> la care să ea parte și coreligionari profani și care are de scop în primul rând de a desființa cerșitul din ușă în ușă și a întreține (a) un azil pentru bătrâni și infirmi.

Vom pune astfel capăt unei stări deplorabile și nedemne de veacul al XX-lea de a vedea nenorociți și schilozi, târându-se din ușe în ușe pentru a cerși bucata de pâine, care o vor putea căpăta și prin ajutorul societății, ce suntem pe cale a înființa ...”¹⁴⁹.

Tot în 1904, printr-o Adresă înaintată Primăriei, „Prima Societate << Fraternă >> pentru vindecarea membrilor bolnavi din Focșani” mulțumea întregului oraș pentru mărinimia de care a dat dovadă în a sprijini acțiunile sale caritabile: „Grație concursului ce a bine - voit a ne da Onor. Public prin cumpărări de bilete și prin ofrande, am putut realiza escedentul frumos conform comptului aci anexat și care după dispozițiunea Art. 61 din statute întrebuințau parte la fondul văduvelor și parte pentru alte necesare.

Îndeplinim cu aceasta datoria de a exprima Onor. Publicului mulțumirile noastre călduroase.

Cu deosebită stimă:

Comitetul:

Președinte, Iacob Köfler

¹⁴⁹ Apud Bogdan Constantin Dogaru, *op. cit.*, p. 63 - 64.

Vice - Președinte Iosef M. Eșenu

I Controlor A. Seiffert

II Controlor Iosif Schwartz

Casier A. Iuda

Secretar Z. Bercovici

Consilieri

Isr. Rosenweig

M. Mandel

Isr. Grünstein

H. Scheffer

M. Eltes”¹⁵⁰.

Din cei 222,60 lei strânși, 46,60 lei au fost donați de evrei focșăneni (Dr. Rabin Iacob Nacht, Wilhelm Scheyer, Sigmund Rosenberg, Adolphe Gellert, I. Kirmaier, D. N. Vlădescu, Elias Shapira, Mayer Goldenberg, Pinchas Goldring, M. Zaharia și o persoană ce nu a vrut să-și decline identitatea. Restul banilor proveneau de la 41 persoane din Panciu, Tecuci, Galați, Buzău, Iași și Constanța¹⁵¹.

Aceeași Societate a organizat în scop similar o reprezentație teatrală, la 29 mai 1904, din vânzarea biletelor rezultând 963 lei¹⁵².

La 6 martie 1905, Societatea filantropică „*Munca*” organiza o serată la salonul „*Ciurea*”, banii câștigați fiind donați parțial Epitropiei, de restul cumpărându-se pentru săraci azime de Paște¹⁵³.

Evenimentul a fost mediatizat și prin intermediul următorului afiș:

„Sala Ciurea

*Societatea „Munca” din localitate va da Azi Duminică
6 Martie 1905*

¹⁵⁰ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 52 / 1904, f. 52.

¹⁵¹ *Ibidem*, f. 52 verso.

¹⁵² *Ibidem*, f. 53.

¹⁵³ *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1905, f. 8.

un Mare
PURIM BAL

Mască și nemască în scop filantropic
Mare bătae cu flori, Confete și Serpentine
Mari surprize sunt rezervate Onor Public.
Domnii Cavaleri și Domnișoare care se vor întrece în
costume, vor primi un cadou din partea Societății.
Aranjatorul Balului va fi Profesorul de Dans Dl. G. Petrescu.
Muzica Regimentului 10 Putna
va fi împărțit în două. Orchestre și Muzica va distra
pe Onor. Public
Bufetul
va fi aranjat cu felurite mizeluri.
Preciul: Pentru o persoană 2 lei, Domnișoare 1 leu, Familia
5 lei.

Biletele se găsesc de vânzare după acum la Domnii S. Luftig,
Z. Raitner și P. Michelstein.

N. B. Sunt rugați toți Domnii care posed bilete de bal de a
purta stima și stricteța vis - à - vis de Onor. Dame mascate, iar
măscile vor avea buna - voință a se presenta la garderobă pentru
control.

Începutul la 9 ore seara.

Apel

Rugăm pe Onor. Cavaleri și D-șoare a ne da tot concursul
Dumneavoastră ca întotdeauna pentru a putea reuși scopul sus zis”¹⁵⁴.

La rândul său, acțiuni caritabile a organizat și „Societatea
Sacră”, deținătoare a unui fond bănesc la Cooperativa de Credit și
Economie << Mercur >> ¹⁵⁵ din Focșani: acordarea de împrumuturi și
ajutorarea văduvelor și săracilor, plata unor pensii ¹⁵⁶.

¹⁵⁴ *Ibidem*, f. 9.

¹⁵⁵ *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1907, f. 19.

¹⁵⁶ *Ibidem*, f. 24 - 25 verso.

La începutul anului 1907, Societatea << *Pietate* >> a Doamnelor israelite din Focșani a organizat două serate dansante în scop de binefacere, la Clubul „*Unirea*”¹⁵⁷.

În anul 1905, pe << *Lista Comitetelor și persoanelor de încredere ale Marei Loji „Zion” în chestiunea emigrărilor* >>¹⁵⁸ figurau și focșănenii Max Adler și H. Freier. Cu începere din 1886, în fiecare oraș s-au format comitete de emigrare a evreilor în Țara Sfântă.

Aceeași nobilă cauză a fost susținută și de membrii Lojii „*Instrucțiunea*”, având, în primul deceniu al secolului al XX-lea, următoarea structură: „*președinte: doctor L. Văleanu, vicepreședinte: J. Flittmann, mentor: Max Adler, trezorier: M. Trauber, secretar: Jos. Kaufmann, secretar: M. H. Brezis; membri: Iosef L. Finkelstein, Josef Steiner, Leo Geldbentel, Herman Hartenberg, Iosef Sommer, Jacques Zwiebel, Moritz Grunfeld, Rabinul Dr. I. Nacht, Mendel Kappaport, Levy Finkelstein, H. Freier, Anghel Goldstein, Leon Nissinger, Solomon Honig, Julius Adler, Josef Kaufmann, Jacob Kofler, Sigm. Rosenberg, Sal. Mintzer, A. S. Idelovici, Marcus Goldstein, Lazăr Linden, Josef Rosenberg, Adolf Scheffer, Mayer Hermann, B. Weinberg, Abr. Fildermann, Hermann Mohr, Philip Edelstein ...*”¹⁵⁹.

Păstrându-și tradițiile și integrându-se perfect în societate, membrii Comunității Israelite din Focșani au alcătuit, cu adevărat, cea mai puternică minoritate națională din oraș, nefiind luat în calcul nici pe departe doar aspectul numeric.

¹⁵⁷ *Ibidem*, f. 1 - 2.

¹⁵⁸ Bogdan Constantin Dogaru, *op. cit.*, p. 62.

¹⁵⁹ *Ibidem*, p. 62 - 63.

CONGRESELE DE LA FOCȘANI DIN PRIMUL DECENIU AL SECOLULUI AL XIX-LEA

Mariana Corina Duca

Începutul veacului al XX-lea s-a caracterizat printr-o continuă dorință de înnoire și reformare, care a cuprins toate segmentele societății românești.

Viața socială a orașului de pe malurile Milcovului a fost însuflețită la început de veac, printr-o serie de manifestări menite să înscrie Focșanii între marile centre culturale ale țării.

Cele mai frecvente evenimente organizate la Focșani între anii 1901 – 1910 au avut strânsă legătură cu învățământul românesc, care traversa o etapă de mari transformări impuse de marele „om al școlii” – Spiru Haret.

Încă din anul 1885, corpul didactic de la orașe și sate și-a exprimat dorința de a se întruni periodic pentru a discuta problemele stringente al învățământului, în cadrul unor conferințe și congrese. Deoarece aceste întruniri erau mult prea generale, s-a luat hotărârea organizării unor congrese pe cicluri școlare.

Cei care au lansat ideea organizării unor congrese mai restrânse, în cadrul cărora să se discute problemele unui anumit segment de cadre didactice, au fost învățătorii; ei erau singurii obligați prin lege să se întrunească anual în perioada 15 - 30 august în conferințe generale care să dezbată problemele învățământului primar ¹.

¹ Emil Bildescu, *Spiru Haret în știință, filozofie, politică, pedagogie, învățământ*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 319 – 320.

Primul Congres al corpului didactic primar a avut loc în zilele de 1, 2 și 3 iulie 1900, la București și a avut ca temă principală „Educația națională”. La lucrările Congresului au fost prezenți și ministrul Instrucțiunii Publice, dr. Constantin Istrati ², dar și Spiru Haret, în calitate de membru de onoare al Societății institutorilor. În cele trei zile ale Congresului s-a discutat despre: înființarea școlilor de adulți pentru neștiutorii de carte, organizarea de biblioteci rurale, sprijinirea elevilor săraci cu cărți și îmbrăcăminte, promovarea învățământului profesional ³.

Pe lângă aceste congrese generale, în fiecare județ din țară se organizau anual în timpul vacanțelor de primăvară sau de vară, întruniri ale cadrelor didactice, cunoscute sub numele de Conferințe generale ale învățătorilor.

Calificate drept o adevărată „școală reciprocă” de perfecționare a cadrelor didactice, aceste conferințe își propuneau să realizeze un util și fructuos schimb de experiență între învățători, atât în domeniul activităților metodice, cât și al celor practice. Cele mai multe conferințe se finalizau prin organizarea unor expoziții cu obiectele realizate de elevi la orele de lucru manual ⁴.

„Conferințele cadrelor didactice au tradiție veche în țara noastră, ele fiind de vârstă egală cu legea învățământului primar. În legea instrucțiunii de la 1864 se prevedea sarcina pentru revizorii școlari, de a organiza o dată pe an conferința subrevizorilor dintr-o circumscripție (care cuprindea 2 – 3 județe) și organizarea conferinței cadrelor didactice de două ori pe an, la începutul lunii iunie și la începutul lunii septembrie, la școala comunală centrală” ⁵. Dacă în perioada 1864 -1893, aceste conferințe au avut rolul unor adevărate școli pregătitoare pentru învățători și institutori, după

² Stelian Neagoe, *Istoria Guvernelor României de la începuturi – 1859 până în zilele noastre - 1995*, Editura Machiavelli, București, 1995, p. 68.

³ Emil Bildescu, *op. cit.*, p. 321.

⁴ Ionel Budescu, *Istoria învățământului din județul Vrancea de la origini până la 1918*, Editura Paideia, București, 2003, p. 192.

⁵ Emil Bildescu, *op. cit.*, p. 324.

reorganizarea școlilor normale care promovau absolvenți mult mai bine instruiți, profilul conferințelor s-a reorientat spre perfecționarea artei de a predă , în sensul îmbunătățirii metodelor de lucru la clasă ⁶.

Aceste conferințe generale ale cadrelor didactice au constituit an de an, evenimente importante în viața comunității putnene; ele au demonstrat starea de spirit a corpului didactic din județ, preocuparea acestuia pentru propășirea țării , dar și greutățile cu care se confrunta învățământul.

Un astfel de eveniment a avut loc în Focșani și la început de secol XX. Printr-o Adresă trimisă de către Revizorul școlar al județului Putna, G. Simionescu, președintelui Comisiei Interimare a urbei Focșani, Iorgu G. Poienaru ⁷, se aduceau la cunoștință următoarele: „Joi, 5 aprilie 1901, urmând a se deschide Conferința generală a institutorilor și învățătorilor din acest județ, s-a stabilit ca în aceeași zi, la orele 9 a. m. să se officieze la Catedrala orașului (Sfântul Ioan) un Tedeum, la care subsemnatul, cu onoare vă rogu să bine-voiți a lua parte și Domnia-Voastră” ⁸.

În cadrul acestor conferințe anuale ale învățătorilor s-a luat în discuție și starea materială precară a populației de la sate , dar și a unora dintre dascăli. De aceea, începând cu anul 1901, în toate satele județului Putna, s-au desfășurat ample acțiuni social-economice care aveau drept scop înființarea de bănci populare. Această inițiativă a fost permanent incurajată de către ministrul Instrucțiunii Publice, Spiru

⁶ *Ibidem*.

⁷ **Iorgu G. Poienaru**. Primar al orașului Focșani (29 aprilie 1901 – 22 decembrie 1904, 1 octombrie 1907 – 5 ianuarie 1911) și președinte al Comisiei Interimare între 19 februarie – 28 aprilie 1901, 28 ianuarie 1919 – 1 februarie 1920 și 29 ianuarie 1922 – 19 aprilie 1926 (Maria Dumitrescu, Horia Dumitrescu, *Primarii din Focșani între anii 1862 – 1937 în Cronica Vrancei*, vol. III, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2002, p. 225).

⁸ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vrancea (în continuare se va cita: S. J. A. N. Vn.), fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 8 / 1901, f. 10.

Haret, deoarece „corespundea cel mai bine trecutului său cooperatist și vocației sale de om de cifre”⁹.

Prima bancă populară din județul Putna a luat ființă în comuna Jariște, la 20 octombrie 1901 din inițiativa învățătorilor: Ion Saragea, I. V. Giurgea, V. S. Giurgea și a proprietarilor N. D. Hainăroșie, V. I. Vasilache și M. Tr. Nedelcu, având un capital inițial de 2.388.956 lei; Banca putea oferi împrumuturi pe o perioadă de la 2 luni la 2 ani, dobânzile percepute fiind de 12 %¹⁰. În același an s-au mai înființat bănci populare și în comunele: Păulești, Suraia, Scurta¹¹, Valea-Seacă¹², Adjudul-Nou¹³, Bolotești¹⁴, Sascut¹⁵, Pătești¹⁶, Târgu-Nămoloasa¹⁷.

Anul 1902 a consemnat înființarea unor noi bănci populare în județul Putna. Astfel, G. H. I. Vâlcu, președintele Asociației învățătorilor Putna și cadru didactic în comuna Nereju îi scria ministrului Haret, solicitându-i acordul pentru ca banca populară constituită în anul 1902, în comuna Nereju să poarte numele „*Spiru Haret*”. Răspunsul lui Haret a venit prompt: „*Domnule Vâlcu, primesc a se da numele meu băncii populare din Nereju și-i urez izbândă deplină și noroc*”¹⁸.

La 1 aprilie 1902 învățătorul Constantin Fotache înființează Banca populară „*Bogăția satului*” din comuna Nănești, iar

⁹ Șerban Orăscu, *Spiru Haret*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 93.

¹⁰ Cezar Cherciu, *Vrancea și Ținutul Putnei. Un secol de istorie. 1820 - 1920*, Editura Neuron, Focșani, 1995, p. 201.

¹¹ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 28 / 1903, f. 23.

¹² *Ibidem*, f. 31.

¹³ *Ibidem*, f. 41.

¹⁴ *Ibidem*, f. 55.

¹⁵ *Ibidem*, f. 61.

¹⁶ *Ibidem*, f. 71.

¹⁷ *Ibidem*, f. 78.

¹⁸ G. H. I. Vâlcu, *Amintiri despre Spiru Haret*, în *Revista Frământări didactice*, an. VIII, nr. 9 - 10, Librăria și Tipografia Vasile. N. Nanu, Focșani, 1932, p. 1.725.

Anastase Filoti fonda Banca „Podgoria Ruginești”, în comuna cu același nume; în august 1902 se inaugura în comuna Diochești Movilița, Banca populară „Zăbrăuți”¹⁹.

Dintr-o serie de adrese trimise pe adresa Prefecturii Județului Putna aflăm că pe parcursul anului 1903 au luat ființa noi bănci populare în mai multe localități ale județului.

Astfel, la 21 februarie 1903 se înființa Banca populară din comuna Tichiriș²⁰ iar pe 12 martie 1903 lua naștere Societatea de Împrumut și Păstrare „Mișina” din comuna Nistorești²¹.

În urma unei Adrese sosite de la Ministerul de Interne în care se arăta că autoritățile comunale nu oferă sprijinul adecvat băncilor populare, ci mai degrabă acționează în direcția ruinării lor, prefectul județului Putna, transmitea tuturor primarilor la data de 6 mai 1903 următoarele:

*„Vă invit ca prin publicațiuni întinse, în adunările satești, în biserică după terminarea serviciului divin, să căutați să dezmințiți știrile date de acești răuvoitori care nu pot fi alții decât cămătarii, ce până acum jefuiau pe săteni cu procente neînchipuit de mari ce le lua și dinpreună cu ceilalți funcționari comunali, dând tot sprijinul băncilor populare, să faceți pe locuitori să înțeleagă că întru cât acești bani au de scop de a-i scoate de sub ghiarile cămătarilor, de a-și putea forma ei singuri capitalul și de a-și îmbunătăți starea economică. Statul le poartă tot interesul și le dă tot sprijinul posibil”*²².

Pentru a avea o situație la zi cu băncile populare care funcționau în județul Putna, prefectul solicita la 19 iulie 1903, tuturor primarilor, să comunice în cel mai scurt timp, data la care au luat ființă și numele băncilor populare din localitățile pe care le conduc²³.

¹⁹ Cezar Cherciu, *op. cit.*, p. 204.

²⁰ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 28 / 1903, f. 6.

²¹ *Ibidem*, f. 7.

²² *Ibidem*, f. 19.

²³ *Ibidem*, f. 22.

Conform tabloului Statistic al băncilor populare din județul Putna, aflăm că: în Plasa Gârlele – Biliesți funcționau 19 bănci populare, în Plasa Răcăciuni, 17 astfel de instituții bancare, la nivelul Plasei Vrancea își desfășurau activitatea 10 bănci populare, în timp ce în Plasa Zăbrăuți, activau alte 7. În total, la nivelul județului Putna ființau în anul 1903, un număr de 53 bănci populare²⁴.

La data de 8 octombrie 1903, prin Adresa cu numărul 4.355, Ministerul Finanțelor - Direcția Creditul Agricol și Cassa Centrală a Băncilor populare, exprima dorința de a ține un Congres al băncilor populare sătești în orașul Focșani și solicita prefectului județului Putna să pună la dispoziția congresiștilor, o sală cu o capacitate de 600 de persoane, pentru zilele de Bobotează și de Sfântul Ion ale anului 1904²⁵.

O altă Adresă sosită la Prefectura Județului Putna pe 23 octombrie 1903, anunța hotărârea Ministerului Finanțelor - Direcția Creditul Agricol și Cassa Centrală a Băncilor populare ca la 23 noiembrie 1903, să se desfășoare la Focșani, o întrunire a tuturor conducătorilor băncilor populare, preliminară Congresului din ianuarie 1904²⁶.

Promovarea acestui eveniment s-a realizat printr-o serie de notificari trimise către toate primăriile județului Putna încă din data de 30 octombrie 1903, care anunțau deschiderea Conferinței băncilor populare, în data de 23 noiembrie 1903, la orele 10 a. m., în localul Prefecturii²⁷.

Congresul băncilor populare desfășurat la Focșani în data de 11 ianuarie 1904 s-a bucurat de prezența unor oameni politici de primă mână cum ar fi: Spiru Haret, ministrul Instrucțiunii Publice, Vintilă Brătianu, Constantin Stere, Ion Gh. Duca, subdirectorul Creditului Agricol și al băncilor populare. Participanții la Congres, în

²⁴ *Ibidem*, f. 93 – 93 verso.

²⁵ *Ibidem*, f. 101.

²⁶ *Ibidem*, f. 103.

²⁷ *Ibidem*, f. 104.

mare parte, preoți și învățători, au fost întâmpinați cu dragoste de Haret, care i-a numit „*apostoli ai celor mai folositoare instituții din țară*”²⁸.

Luna aprilie a anului 1904 a debutat prin organizarea la Focșani a Conferințelor generale ale corpului didactic primar din județul Putna.

La 3 martie 1904, Revizoratul Școlar al județului Putna îl invita pe primarul orașului Focșani, Iorgu G. Poienaru, să ia parte la Tedeumul oficiat la Catedrala „*Sfântul Ioan*”, în data de 1 aprilie 1904, orele 9.00; această ceremonie religioasă preceda deschiderea Conferințelor anuale ale membrilor corpului didactic primar, ale căror lucrări urmau să se desfășoare în localul Școlii de Băieți numărul 1 din Focșani²⁹.

Conferințele generale ale corpului didactic primar din județul Putna au ocazionat și organizarea unei excursii la Constața, programată pentru data de 7 aprilie 1904.

Prin Adresa cu numărul 1558 din 11 martie 1904, Revizoratul Școlar Putna, solicita Prefecturii Județului Putna, o serie de facilități pentru cele 80 de cadre didactice care urmau să ia parte la excursia de la malul mării: reducere de 50% pe căile ferate, reduceri la hotelurile din Constanța și punerea la dispoziția excursioniștilor a vaporului „*Principesa Maria*” sau „*Principele Carol I*”, pentru o plimbare pe Marea Neagră³⁰.

Pe 15 martie 1904, Prefectura Județului Putna intervenea atât pe lângă Ministerul Lucrărilor Publice, cât și pe lângă Prefectura Județului Constanța, „*pentru desfășurarea în bune condițiuni a excursiunii cadrelor didactice din județ*”³¹. La bunul mers al

²⁸ Cezar Cherciu, *op. cit.*, p. 208 – 209.

²⁹ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 11 / 1904, f. 19.

³⁰ Idem, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 50 / 1904, f. 8.

³¹ *Ibidem*, f. 9.

excursiei a contribuit și Primăria Orașului Focșani, care a alocat de la bugetul local, suma de 500 de lei ³².

Un alt eveniment care a însuflețit viața orașului de pe malurile Milcovului la începutul secolului XX a avut loc la 21 mai 1905, când Focșanii au găzduit cele de-al XXV-lea Congres al studenților români.

În cadrul ședinței Consiliului Comunal al Urbei Focșani din 16 mai 1905 s-au discutat ultimele detalii legate de găzduirea la Focșani a celor 90 de studenți din centrele universitare Iași și București ce se întruneau în cadrul celui de-al XXV-lea Congres al studenților români ³³. La punctul 5 din Procesul - verbal, întocmit de către ajutorul de primar Nicolae Bene la finalul ședinței se precizau urătoarele:

„În ziua de 21 Maiu curent, studenții români vor ține congresul anual în orașul nostru

Față cu datoria de ospitalitate și cu atenția ce suntem chemați a da acestui tineret care la rândul său va fi chemat a conlucra la propășirea țerei, am credut că intră în vederile D-vs, aranjând din timp la măsuri de găzduire și de darea unui banchet din partea Comunei. Pentru acoperirea cheltuielilor ce se reclamă în expusul scop și care nu se pot fixa cu precisiune astăzi, propun a se deschide un credit extra-ordinar de 800 lei din fondul prevădut în bugetul ordinar pe exercițiul curent la articolul 88” ³⁴. Toate aceste hotărâri erau transmise primarului orașului Focșani, Ernest Vârnăv ³⁵, care solicita Ministerului de Interne la 17 mai 1905, aprobarea unui credit e 800 de lei, necesar organizării Congresului studenților români de la Focșani ³⁶.

³² S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 11 / 1904, f. 20.

³³ *Ibidem*, dosar nr. 57 / 1905, f. 11.

³⁴ *Ibidem*, f. 1.

³⁵ **Ernest Vârnăv**. Președinte al Comisiei Interimare a orașului Focșani în perioada 25 decembrie 1904 – 1 martie 1905 și primar al orașului Focșani între 2 martie – 11 iulie 1905 (Maria Dumitrescu, Horia Dumitrescu, *op. cit.*, p. 220).

³⁶ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 57 / 1905, f. 2.

La 20 mai 1905, Primăria Comunei Urbane Focșani trimitea mai multor oficialități din oraș și județ, invitația de a participa la lucrările Congresului studenților români:

*„Am onoare a vă ruga să bine-voiți a lua parte la banchetul ce se va da la Primărie cu ocasiunea Congresului Studenților Români și la întreaga solemnitate care va avea loc în acest oraș, sâmbătă 21 Maiu curent”*³⁷. Printre invitații primarului Vârnăv s-au numărat: directorii instituțiilor de învățământ din Focșani, președintele Tribunalului Putna, decanul avocaților, senatori și deputați ai județului, comandantul Diviziei, consilierii comunali, președintele Camerei de Comerț, șeful Stației C.F. R. Focșani, inginerul județului, directorii ziarelor „Lupta” și „Ecoul Vrancei”³⁸.

Din „Programul pentru al XXV-lea Congres al Studenților Universitari din Iași și București”, întocmit prin grija Primăriei Comunei Urbane Focșani aflăm cum urmau să se desfășoare lucrările Congresului:

„Sâmbătă 21 Maiu, studenții universitari din Iași și București, vor ține al 25-lea Congres în orașul nostru

1) *Studenții din București vor sosi în gara Focșani cu trenul de persoane de la orele 1. 20 p. m., iar cei din Iași cu trenul de Moldova de la orele 4. p. m.*

2) *De la gară studenții vor pleca în corpore la grădina publică și de aci la sala Ciurea, unde se va ține Congresul*

3) *La orele 7. 30, comuna va oferi studenților un banchet în sala Ciurea*

4) *După masă, studenții în corpore, vor veni la grădina publică, unde Doamnele din Focșani au bine-voit a organiza o serbare, în beneficiul săracilor*

5) *Duminică 22 Maiu, studenții vor pleca la Odobești*

³⁷ Ibidem, f. 7.

³⁸ Ibidem, f. 7 verso.

Rugăm pe toți cetățenii să bine-voiască a da concursul lor, pentru a se face studenților o primire frumoasă și demnă de noi și de dâșii

*Primarul Comunei Urbane Focșani,
Ernest Vârnăv*³⁹.

Din Referatul întocmit la 24 mai 1905, de către ajutorul de primar Nicolae Bene, aflăm că suma de 800 de lei, aprobată de către Ministerul de Interne pentru organizarea Congresului studenților români, nu a fost suficientă, cheltuielile depășind cu 100 de lei creditul acordat; pentru cei 100 de lei Primăria Comunei Urbane Focșani solicita Ministerului de Interne, acordarea unui nou credit⁴⁰.

Anul 1906 aducea cu sine două evenimente de mare amploare pentru orașul Focșani: Conferințele generale ale corpului didactic primar din luna aprilie și Congresul învățătoresc din România desfășurat la finele lunii decembrie.

La 28 martie 1906, Revizoratul Școlar al Județului Putna îl informa pe primarul orașului Focșani, Ioan G. Ciurea⁴¹ în legătură cu debutul Conferințelor generale ale membrilor corpului didactic primar din județul Putna. Cremoniile urmau să se deschidă prin oficierea unui Tedeum la Catedrala „Sfântul Ioan” din Focșani, în ziua de 6 aprilie 1906 la orele 9 a. m. și continuau în localul Școlii de Băieți nr. 1. Prin această adresă, revizorul școlar al județului Putna, Constantin Gh. Tomescu îl invita pe primarul orașului să ia parte la ceremoniile inaugurale și să rostească o cuvântare în debutul conferințelor⁴².

La finalul anului 1906, Focșanii au devenit gazda celui de-al III-lea Congres învățătoresc din România.

Primul Congres învățătoresc a avut loc la Ploiești în perioada 28 -30 decembrie 1898. Pe ordinea de zi a lucrărilor s-au aflat subiecte

³⁹ *Ibidem*, f. 9.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 4 – 4 verso.

⁴¹ **Ioan G. Ciurea**. Primar al orașului Focșani în perioada 1 septembrie 1905 - 12 aprilie 1907 (Maria Dumitrescu, Horia Dumitrescu, *op. cit.*, p. 220).

⁴² S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 21 / 1906, f. 16.

stringente ale învățământului primar, cum ar fi: unificarea școlilor normale, școlile complementare și de adulți, unificarea revistelor școlare, cantinele școlare. Despre necesitatea constituirii cantinelor școlare și a susținerii acestora de către Stat a luat cuvântul învățătorul Ion Ciocârlan din Păunești, județul Putna ⁴³.

Cel de-al doilea Congres învățătoresc din România a fost găzduit în anul 1905 de către orașul Galați, în perioada 28 – 30 decembrie și s-a bucurat de participarea a 500 de învățători din întreg cuprinsul țării. Pe lângă subiectele legate de activitatea extrașcolară a învățătorilor, s-a luat în discuție și starea materială precară pe care o aveau mulți dintre slujitorii școlii românești, propunându-se soluții pentru îmbunătățirea acesteia ⁴⁴.

Lucrările celui de-al III-lea Congres învățătoresc din România s-au desfășurat la Focșani în zilele de 28, 29 și 30 decembrie 1906. Invitatul de onoare al congresiștilor a fost nimeni altul decât marele istoric și om politic Nicolae Iorga ⁴⁵.

Învățătorul sovejean Vasile Iftimescu ⁴⁶ a fost cel care a condus lucrările Congresului, în calitate de președinte, fiind susținut

⁴³ Mihai Bordeianu, Petru Vladcovschi, *Învățământul românesc în date*, Editura Junimea, Iași, 1979, p. 281.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 299.

⁴⁵ Ionel Budescu, *op. cit.* p. 197.

⁴⁶ **Vasile Iftimescu.** Născut la 10 martie 1849 în comuna Valea Sării, Plasa Vrancea, a funcționat ca învățător în județul Putna de la 13 octombrie 1873 și până la 27 octombrie 1895. Numit învățător la Soveja, el a desfășurat o muncă susținută pentru promovarea școlii populare, pentru ridicarea nivelului de cultură al sătenilor și pentru întemeierea Societății învățătorilor. Pentru ideile și activitatea sa politică, este urmărit de autorități și pedepsit cu mutări disciplinare și chiar cu destituirea. El a pus bazele „*Societății județene a învățătorilor din Putna*”. Activitatea societății județului Putna a culminat cu Adunarea generală de la Focșani din iulie 1898, în care s-a hotărât înființarea viitoarei „*Societăți învățătoresți din România*” și organizarea primului ei Congres general care avea să aibă loc la Ploiești, în decembrie 1898. Din inițiativa lui Iftimescu, s-a prezentat cu ocazia Conferinței învățătorilor rurali de la Brăila, din august 1890, proiectul primului Statut al „*Societății corpului primar sătesc din România*”. Însuși ministrul

128

de Ionescu Lungu și Gheorghe Slaviu în calitate de vicepreședinți și de Brătăsii și Toni, care îndeplineau funcția de secretari ⁴⁷.

Pe ordinea de zi a celui de-al III-lea Congres învățătoresc din România, s-au aflat următoarele chestiuni:

„a) Educația țărănimii din punct de vedere intelectual, moral și economic

b) Modificarea Statutelor „Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România”

c) Ameliorarea situației materiale și morale a învățătorilor prin: cursuri pedagogice pentru învățători, institute pentru fii de învățători, sporirea salariilor personalului didactic” ⁴⁸.

Congresiștii, întruniți la Focșani la finele anului 1906, au votat următoarele deziderate ale învățământului românesc:

„a) Răspândirea instrucțiunii cât mai adânc în popor; săteanul să fie legat obligator de școală de la 7 la 21 de ani

b) Răspândirea îndeletnicirilor practice pe regiuni, prin ateliere anume înființate

c) Organizarea desfacerii produselor obținute din îndeletnicirile practice, prin mijlocirea băncilor, care să plătească săteanului aconturi și să se îngrijească de desfacerea produselor finite, prin magazine anume înființate în centrele mai mari ale țării

d) Înființarea de ateliere pentru industria casnică, în cadrul schiturilor

e) Aplicarea cunoștințelor de agricultură pe lângă școli și pe lângă sediul școlilor silvice

f) Rezolvarea chestiunii pășunatului, în sensul de a înlesni pe crescătorii de vite și cea mai largă protecțiune a îmbunătățirii și selecționării raselor de animale pentru muncă, lapte și carne

Instrucțiunii Publice, Spiru Haret, ținea să-i aducă mulțumiri „*pentru munca depusă în folosul școlii și pentru activitatea extrașcolară despre care cu mulțumire Ministarul a luat cunoștință*” (Ionel Budescu, *op. cit.*, p. 224 - 226).

⁴⁷ Mihai Bordeianu, Petru Vladcovschi, *op. cit.* p. 301.

⁴⁸ *Ibidem*.

g) *Sprijinirea largă pentru industrializarea materiilor prime și a negoiului cu produse țărănești*

h) *Dezvoltarea băncilor populare și a altor asociațiuni pe temeiul cultivării spiritului de economie și a spiritului de întovărășire între săteni*

i) *Lărgirea drepturilor politice ale săteanului și deplina lui educație cetățenească*

j) *Înființarea de școli frobeliene și școli practice de menaj*

k) *Să se desființeze categoria de învățători ajutători*

l) *Salariul lunar al învățătorului să se ridice la 130 lei lunar*

m) *Redarea terenurilor școlare ce au existat și acordarea de terenuri pentru experiențe, acolo unde lipsesc*

n) *Plata suplinitorilor să se facă de către Stat, în caz de boală a titularului*

o) *Băi gratuite și reducerea cu 50 % pe C. F. R. pentru membrii corpului didactic”⁴⁹.*

Congresul învățătoresc de la Focșani, prin temele abordate de către participanți poate fi considerat un adevărat preludiu al mișcărilor țărănești din anul 1907:

„Solidaritatea dintre țăranii asupriți și unii învățători, împletirea intereselor lor, face ca la acest congres al entuziaștilor luminători ai satelor, problema drepturilor țăranilor să fie pusă cu multă energie. În luările de cuvânt învățătorii vrânceni au subliniat necesitatea elaborării unei legi privitoare la drepturile politice ale țăranilor, făcându-se apel la „toți oamenii de bine”, să lupte pentru ridicarea țăranilor”⁵⁰.

Mișcările țărănești din primăvara anului 1907 au cuprins și județul Putna începând cu data de 8 martie⁵¹. Deși revoltele nu au

⁴⁹ *Ibidem*, p. 301 – 302.

⁵⁰ Ionel Budescu, *op. cit.* p. 197.

⁵¹ Vezi detalii Gheorghe Miron, *Răscala din anul 1907 în județul Putna, în Cronica Vrancei*, vol. VII, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2008, p. 114.

avut aceeași amploare ca în alte zone ale țării, climatul din județ nu a fost propice găzduirii unui eveniment cultural național cum era Congresul Asociațiunii Române pentru Întăirea și Răspândirea Științelor, programat să se desfășoare în perioada 15 -20 septembrie 1907.

Potrivit unei Adrese sosită la Primăria Orașului Focșani, în octombrie 1906, Asociațiunea Română pentru Întăirea și Răspândirea Științelor, aducea la cunoștință primarului Ciurea, despre hotărârea de a organiza viitorul Congres al Asociațiunii la Focșani, în perioada 15 - 20 septembrie 1907. Această decizie a fost luată pe 7 / 20 septembrie 1906, în cadrul celui de-al V-lea Congres al Asociațiunii ce s-a desfășurat la București. *„Cu aceeași ocaziune s'a hotărât să se decerneze două premii a câte 1500 lei, dintre care unul, pentru cel mai bun memoriu asupra viilor indigene, iar celălalt, pentru cea mai meritorie lucrarea istorică asupra perioadei dela 1856 până la 1862, timp în care s'a zămislit și realizat unitatea definitivă a țărilor surori. Memoriile care vor concura spre premiere trebuiesc trimise Asociațiunii cel târziu până la 15 august 1907”*⁵².

În aceeași Adresă se solicita ca pe durata Congresului să se organizeze la Focșani și o expoziție locală care să pună în evidență frumusețea și bogăția județului Putna⁵³.

După un an în care revoltele țărănești au marcat întreaga evoluție a societății românești, anul 1908 anunța o restabilire a liniștii și revenirea la ordinea firească a lucrurilor. Un exemplu în acest sens este reprezentat de organizarea la 17 aprilie 1908, a Conferințelor generale ale institutorilor și învățătorilor din județul Putna.

La 10 aprilie 1908, prin Adresa cu numărul 1084, Revizoratul Școlar al Județului Putna, adresa primarului orașului Focșani, Iorgu Poienaru, invitația de a lua parte la ceremoniile din data de 17 aprilie 1917, ocazionate de deschiderea Conferințelor generale ale

⁵² *Ibidem*

⁵³ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 21 / 1906, f. 184.

institutorilor și învățătorilor din județ. Ca în fiecare an, conferințele urmau să se desfășoare în localul Școlii de Băieți nr. 1 din Focșani ⁵⁴.

Conform programului, întocmit de către revizorul școlar al județului Putna, I. I. Teodoru, Conferința generală a membrilor corpului didactic primar urban și rural urma să se deruleze pe parcursul a patru zile, după următoarea tematică:

„Ziua I, 17 aprilie 1908

1) 9 – 12 a. m. - Tedeum la Biserica Catedrală, la care vor lua parte toți membrii conferinței împreună cu revizorul școlar
- Cuvântarea de deschidere rostită de revizorul școlar
- Repartizarea membrilor în secțiuni după listele de mai înainte întocmit

2) 3 – 6 p. m.: a) Metodica exercițiilor pregătitoare pentru scris - citit

b) O lecție practică din lecțiile de vorbire și auz

c) Critica lecției

Ziua II, 18 aprilie 1908

1) 9 - 12 a. m.: a) Metodica predării scris - cititului

b) Două lecțiuni practice de scris - citit

c) Critica lecțiunilor

2) 3 – 6 p. m.: a) Explicarea legilor și regulamentelor de care are nevoie învățătorul în activitatea sa școlară și extra-școlară

b) Executarea „Imnului Regal” după melodia oficială

Ziua III, 19 aprilie 1908

1) 9 – 12 a. m.: a) Însemnătatea și metodica exercițiilor gimnastice

b) O lecție practică, exerciții în clasă însoțite de cântece potrivite

⁵⁴ *Ibidem*, dosar nr. 21 / 1908, f. 50.

c) *O lecție practică, exerciții de ordine în curte sau într'o sală deosebită, urmată de jocuri gimnastice*

d) *Critica lecțiilor*

2) 3 – 6 p. m.: a) *Metodica predării lucrului manual pentru băieți și a lucrului de mână, pentru fete*

b) *Două lecțiuni practice: de lucru manual pentru băieți și de lucru mână, pentru fete*

c) *Critica lecțiilor*

d) *Vizitarea expoziției de lucru manual și lucru de mână, realizată cu lucrările elevilor*

Ziua IV, 20 aprilie 1908

9 – 12 a. m. și 3 – 6 p. m.: a) *Exerciții pentru învățarea cântărilor liturgice urmate de lecțiuni practice*

b) *Critica lecțiilor*"⁵⁵.

În 1909, Conferințele generale ale corpului didactic urban și rural din județul Putna s-au desfășurat pe durata a 10 zile, în perioada 2 – 11 aprilie⁵⁶. Programul întocmit de revizorul școlar al județului I. I. Teodoru, a fost mult mai bine structurat.

Prima zi a Conferințelor, 2 aprilie 1909, a debutat ca și în anii precedenți printr-un Tedeum oficiat la Catedrala „*Sfântul Ioan*” din Focșani, urmat de un discurs al revizorului școlar. De la orele 15.00, Școala de Băieți nr. 1 din Focșani a găzduit o serie de discuții pe marginea noilor metode de expunere, dar și în legătură cu dificultățile întâmpinate în predarea scrisului și cititului după noul abecedar.

Pe 3 aprilie 1909, în a doua zi a Conferințelor au fost continuate subiectele din ziua precedentă, exemplificându-se cele discutate prin lecții de scriere și citire, pentru ca pe 4 aprilie, participanții să asiste la două prelegeri despre: „*Procesul psihic în câștigarea noțiunilor*” și „*Aplicarea principiilor psihologice în predarea diverselor obiecte de învățământ*”⁵⁷.

⁵⁵ *Ibidem*, f. 51 – 51 verso.

⁵⁶ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 22 / 1909, f. 35.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 36.

În zilele de 2, 3 și 4 aprilie, Conferințele generale ale corpului didactic urban și rural din județul Putna au fost găzduite ca de fiecare dată de Școala de Băieți nr. 1. În intervalul 5 -11 aprilie 1909, între orele 8 –11 a. m. cadrele didactice prezente în Focșani au asistat la lecții de citire, gramatică, compunere, religie, istorie, memorizare, geografie, aritmetică și științele naturii, susținute atât la Școlile nr. 2 și 3 de Băieți , cât și la Școlile de Fete nr. 1, 2 și 3 ⁵⁸.

Conferințele anuale ale învățătorilor, au crescut de la an la an, atât în ceea ce privește modul de organizare și durata , cât și în privința temelor luate în discuție. Revizoratul Școlar al Județului Putna cu sprijinul Primăriei Orașului Focșani a reușit să transforme aceste evenimente în momente de referință pentru societatea putneană.

Fără a minimaliza importanța acestor Conferințe anuale ale cadrelor didactice din județul Putna, trebuie să menționăm faptul că anul 1909 a rămas în conștiința putnenilor datorită Congresului Asociațiunii Române pentru Întărirea și Răspândirea Științelor, care s-a desfășurat la Focșani în perioada 20 – 25 septembrie.

Decizia de a organiza cel de-al 6-lea Congres al Asociațiunii Române pentru Întărirea și Răspândirea Științelor la Focșani nu era întâmplătoare având în vedere că de-a lungul timpului orașul de pe Milcov devenise un simbol al Unirii. Acest fapt era subliniat și de președintele Asociațiunii, Petru Poni, în *Apelul* lansat la 25 noiembrie 1908 pentru toți cei care doreau să ia parte la lucrările Congresului de la Focșani: „La anul, în toamna anului 1909, se va ține viitorul Congres în Focșani, între 20 – 25 Septemvrie. De astădată, orașul Focșani era locul indicat pentru întrunirea ei și acest Congres va avea o însemnătate specială deoarece, în 1909 se împlinesc 50 de ani dela unirea țărilor surori: Moldova și Muntenia” ⁵⁹. Cu această ocazie erau dezvăluite și titlurile conferințelor care urmau a fi susținute: „Unirea țărilor”, „Domnia lui Cuza - Vodă” și „Progresele făcute

⁵⁸ *Ibidem*, f. 37.

⁵⁹ *Ibidem*.

în acești 50 de ani din punctul de vedere cultural, național și economic”,⁶⁰.

Focșanii fuseseră aleși drept gazdă pentru cel de-al 6-lea Congres al Asociațiunii Române pentru Întărirea și Răspândirea Științelor, încă din septembrie 1906, însă datorită războaielor țărănești din anul 1907, Congresul programat pentru 15 – 20 septembrie 1907, a fost anulat.

Schimbul de corespondență privitor la găzduirea Congresului Asociațiunii de către orașul Focșani a fost reluat la 9 octombrie 1908 prin Adresa nr. 49, în care, președintele Asociațiunii Române pentru Întărirea și Răspândirea Științelor, Petru Poni, aducea la cunoștință Primăriei Orașului Focșani decizia de a organiza viitorul Congres al Asociațiunii la Focșani în toamna anului 1909, cu ocazia celebrării semicentenarului Unirii Principatelor. Acest Congres urma celor de la Iași din 1902, București - 1903, Craiova - 1904, Constanța – 1905, București - 1906 și dorea să pună accent pe transformările societății românești de la 1859 până în 1909. Cu aceeași ocazie urma să se realizeze și o expoziție cu specific local, deschisă spre vizitare timp de 20 de zile; pavilionul expozițional central, trebuia să cuprindă documente, fotografii și obiecte care, să-i preamărească pe făuritorii *Micii Uniri*.

Toate detaliile organizatorice legate de viitorul Congres al Asociațiunii Române pentru Întărirea și Răspândirea Științelor urmau să fie discutate în cadrul unui Comitet local, prezidat de prefectul județului Putna și alcătuit din reprezentanții de seamă ai tuturor instituțiilor importante din județ; Asociațiunea era reprezentată în acest Comitet de organizare prin liberalul Nicolae N. Săveanu, fost primar al orașului Focșani și prefect al județului Putna, deputat și

⁶⁰ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 66 / 1908, f. 10 – 12.

senator, care la aceea dată ocupa funcția de secretar general al Ministerului de Interne ⁶¹.

În paralel cu lucrările Congresului Asociațiunii Române pentru Înantarea și Răspândirea Științelor, orașul de pe Milcov urma să găzduiască o expoziție regională ce dorea să evidențieze dezvoltarea industriei din județul Putna, dar și valorile culturii tradiționale. Pentru a garanta succesul acestei expoziții, deschisă în localul Orfelinatului din Focșani și pe terenul de vis-à-vis, Prefectura Județului Putna în strânsă colaborare cu Primăria Orașului Focșani a lansat la 6 mai 1909 un Apel către toți cei care doreau să participe cu diverse obiecte la aceasă expoziție, solicitându-le să informeze din timp autoritățile în legătură cu produsele pe care doreau să le expună și să precizeze de ce suprafața aveau nevoie pentru etalarea lor. „În această expoziție se admite și obiectele care au fost trimise la Expoziția generală din București din anul 1906” ⁶².

Pe parcursul lunii mai 1909, au sosit la Prefectura Județului Putna o serie de confirmări ale participării la expoziția regională.

Școala Elementară de Meserii Panciu solicita un spațiu de 2 mp pentru expunerea obiectelor realizate de către elevii săi, iar Fabrica de produse chimice Mărășești avea nevoie tot de 2 mp pentru a-și prezenta produsele: îngrășăminte chimice, cleiuri, săpunuri, grăsime de oase ⁶³.

La 13 mai 1909, Plasa Caregna trimitea Prefecturii Putna, confirmarea de participare la expoziția regională din septembrie 1909 pentru: 5 persoane din comuna Păunești, 4 persoane din comuna Domnești, 2 persoane din comuna Movilița și câte o persoană din comunele Ruginești, Anghelești și Diochești ⁶⁴. O altă confirmare sosea

⁶¹ Vezi detalii, Ramona Miron, *Congresul Asociațiunii Române pentru Înantarea și Răspândirea Științelor. Focșani 1909*, în *Cronica Vrancei*, vol. XI, Editura Pallas, Focșani, 2011, p. 84 – 98.

⁶² S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 66 / 1908, f. 9.

⁶³ Idem, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 200 / 1909, f. 17 - 18.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 19 – 19 verso.

pe 27 mai 1909 de la Fabrica și Rafinăria de zahăr Mărășești, care solicita un pavilion expozițional de 6 mp. pentru produsele sale ⁶⁵.

În paralel cu aceste confirmări de participare la expoziția regională, la 15 iunie 1909, sosea de la București, *Programul* celui de-al 6-lea Congres al Asociațiunii Române pentru Întărirea și Răspândirea Științelor, desfășurat la Focșani în perioada 20 – 25 septembrie 1909.

Conform programului, ceremonia de deschiderea a Congresului urma să se desfășoare în sala mare a Liceului „Unirea”, pe 20 septembrie 1909, la orele 10 dimineața, pentru ca la ora 3 p. m. să se deschidă expoziția regională, găzduită de Școala de surdo – muți din Focșani. În aceeași seară, la orele 9. p.m., profesorul Dimitrie Onciul, urma să susțină conferința publică „*Asupra dezvoltării noastre culturale între 1859 - 1909*”; cea de-a doua conferință publică ținută de marele istoric și economist, Alexandru D. Xenopol, intitulată „*Asupra dezvoltării noastre economice dela 1859 până la 1909*”, era programată pentru data de 21 septembrie 1909, ora 9 p.m, în aceeași sală de festivități a Liceului „Unirea”. În perioada 21 - 23 septembrie, lucrările Congresului urmau să se desfășoare pe 12 secțiuni: „*matematicile, fizica, chimie, mineralogia, petrografia și geologia; botanica, zoologia și fiziologia; geniul civil și militar, medicina umană, medicina veterinară, farmacia, agricultura și silvicultura, geografia, științele sociale și economice*” ⁶⁶. În aceeași perioadă, cu sprijinul Ministerului Domeniilor erau planificate o serie de conferințe cu caracter practic despre: cultivarea viței de vie, pomicultură, sericicultură, apicultură, agricultură și agronomie. Pe lângă aceste conferințe generale și practice, participanții la Congres aveau posibilitatea de a efectua excursii în împrejurimi. Lucrările Congresului urmau să se încheie pe 23 septembrie 1909, în timp ce expoziția regională rămânea deschisă până pe 4 octombrie 1909 ⁶⁷.

⁶⁵ *Ibidem*, f. 27.

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ Vezi detalii, Ramona Miron, *op. cit.*, p. 99 – 106.

Deși programul Congresului devenise public, până la deschiderea lucrărilor au intervenit unele probleme, care au determinat câteva schimbări.

Cea mai importantă problema cu care s-au confruntat organizatorii Congresului a fost de ordin financiar. Pe 9 iulie 1909, prefectul județului Putna, I. Panaitescu îi scria lui Petru Poni, președintele Asociațiunii Române pentru Întăritarea și Răspândirea Științelor, informându-l despre lipsa fondurilor necesare organizării expoziției regionale ⁶⁸. În decursul aceleiași zile, printr-o telegramă trimisă de Nicolae N. Săveanu, delegatul Asociațiunii pentru organizarea expoziției, se trimitea următorul răspuns: „nici Internele nici Domeniile nu pot da nimic pentru expoziție” ⁶⁹. Ca urmare a acestui fapt, pe 12 iulie 1909, prin Adresa nr.3.068 prefectul de Putna îl informa pe primarul orașului Focșani, că datorită lipsei de fonduri, expoziția regională nu va mai avea loc ⁷⁰.

Pentru a suplini lipsa expoziției regionale, revizorul școlar Ioan I. Teodoru, sprijinit de prefectul județului Putna, a organizat în perioada 20 – 28 septembrie 1909, o expoziție școlară de lucru manual, dedicată celor 50 de ani de la Unirea Principatelor, dar și Congresului Asociațiunii Române pentru Întăritarea și Răspândirea Științelor ⁷¹. Fondurile pentru organizarea acestei expoziții au fost puse la dispoziție de către comunele Mărășești, Vultur, Nămolosa, Păunești și Sascut, fiecare contribuind cu suma de 200 lei ⁷².

Potrivit chitanțelor atașate de către revizorul școlar Ioan I. Teodoru la raportul privind cheltuielile ocazionate de organizarea expoziției școlare aflăm că cei 1.000 lei primiți în acest scop au fost împărțiți echitabil. Astfel, pentru primirea, aranjarea și predarea lucrărilor expuse s-a cheltuit suma de 85 lei, pentru supravegherea

⁶⁸ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 200 / 1909, f. 34.

⁶⁹ *Ibidem*, f. 35.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 38.

⁷¹ *Ibidem*, f. 66.

⁷² *Ibidem*, f. 68

expoziției suma de 40 de lei, iar pentru culegerea datelor statistice necesare monografiei școlilor rurale și urbane din județ s-a achitat suma de 71 de lei. Învățătorul din comuna Herăstrău care a întocmit harta cu localurile de școli din județul Putna a încasat de la Revizorat suma de 35 lei și 40 de bani, în timp ce un alt învățător din comuna Urechești, care a realizat tabloul sinoptic al școlilor înființate în fiecare an în județul Putna a fost remunerat cu suma de 35 lei ⁷³.

În vederea expoziției, Tipografia „Aurora” din Focșani a realizat o serie de 29 vederi cu aspecte din județul Putna, al căror cost s-a ridicat la suma de 348 lei, achitați din fondul pus la dispoziția Revizoratului Școlar al Județului Putna ⁷⁴. Din același fond s-a plătit suma de 170 de lei către Societatea Anonimă „Soccec & C” din București, care a realizat două albume foto cu legături de lux și margini aurite, în care au fost expuse vederile cu aspecte locale ⁷⁵.

Pentru premierea expozanților au fost comandate la Atelierul de gravură „M. Grescovschi” din București, un număr de 50 de medalii din metal cu diametrul de 50 mm și grosimea de 2,5 mm, achitate de către revizorul Ioan I. Teodoru, cu suma de 150 lei ⁷⁶. Participanții au mai primit din partea organizatorilor expoziției și un număr de 100 brevete, pentru care Tipografia „Alexandru Codreanu” din Focșani a încasat suma de 12,70 lei ⁷⁷.

Pentru a da un plus de valoare expoziției școlare, Revizoratul împreună cu autoritățile locale au comandat Institutului de Arte Grafice „Carol Göbel” din Capitală, un număr de 400 de litografii ale orașului Focșani, pentru executarea cărora s-a plătit suma de 325 lei ⁷⁸.

Organizarea la Focșani în perioada 20 – 25 septembrie 1909 a Congresului Asociațiunii Române pentru Înaintarea și Răspândirea

⁷³ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 93 / 1910, f. 59 – 69.

⁷⁴ *Ibidem*, f. 56.

⁷⁵ *Ibidem*, f. 57.

⁷⁶ *Ibidem*, f. 58.

⁷⁷ *Ibidem*, f. 70.

⁷⁸ *Ibidem*, f. 45.

Științelor a reprezentat un adevărat test pentru autoritățile locale în ceea ce privește mobilizarea populației și a instituțiilor , dar a presupus și un uriaș efort financiar. Prin Adresa nr. 4.395 din 1 octombrie 1909, Prefectura Județului Putna solicita Primăriei Orașului Focșani mandatarea sumei de 500 lei pentru acoperirea costurilor ocazionate de găzduirea și recepția dată pentru reprezentanții Congresului; în aceeași Adresă se menționa că pentru acest eveniment a fost alocată de la bugetul județului suma de 6.000 lei, care s-a dovedit insuficientă ⁷⁹.

Potrivit listelor de cheltuieli la care s-au atașat chitanțele emise de furnizori aflăm că numai pentru recepția oferită în seara de 22 septembrie 1909 în cinstea congresiștilor în sala de festivități a Liceului „Unirea”, s-a cheltuit suma de 4.630 lei. Banii au fost repartizați astfel: 3.500 lei – costul tacâmurilor ⁸⁰, 25 lei – iluminatul sălii de banchet, 148 lei – costul a 15 mese necesare servirii cinei festive, 69 lei – costul florilor folosite pentru decorarea sălii, 60 lei – tariful lăutarilor care au întreținut atmosfera ⁸¹.

Pentru excursiile organizate în județ cu prilejul Congresului, autoritățile județene au închiriat două trenuri speciale. Astfel, pentru trenul special Focșani – Mărășești, care i-a transportat pe congresiști în ziua de 21 septembrie 1909, s-a plătit suma de 140 lei ⁸², în timp ce pentru trenul închiriat pe 22 septembrie 1909 pe distanța Focșani – Odobești, s-a achitat suma de 125 lei ⁸³.

În vederea asigurării ordinii, Poliția a patrulet în perioada 20 - 24 septembrie 1909 cu trăsuri închiriate cu suma de 73 lei ⁸⁴. Pentru transportul invitaților și al bagajelor s-au folosit birje și hamali,

⁷⁹ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 66 / 1908, f. 23.

⁸⁰ *Ibidem*, dosar nr. 200 / 1909, f. 75.

⁸¹ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 93 / 1910, f. 38 – 42.

⁸² *Ibidem*, f. 43.

⁸³ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 200 / 1909, f. 85.

⁸⁴ *Ibidem*, dosar nr. 93 / 1910, f. 44.

plătiți cu suma de 7 lei ⁸⁵, iar pentru cazarea congresiștilor s-a achitat suma de 168 lei, către Hotelurile „*Dacia*”, „*Trandafirul*”, „*Bristol*” și „*Regal*” ⁸⁶.

Și pentru pavoazarea orașului s-au cheltuit sume importante. Astfel, pentru brazii necesari realizării ornamentelor care au împodobit orașul, dar și pentru cei folosiți la decorarea expoziției școlare, Prefectura a plătit suma de 85 lei ⁸⁷.

La 1 octombrie 1909, Tipografia „*Alexandru Codreanu*” din Focșani solicita Prefecturii Județului Putna achitarea sumei de 360 lei și 50 de bani, pentru brevetele, afișele și meniurile tipărite aici cu ocazia lucrărilor Congresului Asociațiunii ⁸⁸. Un ordin de plată similar a fost primit și de la Tipografia „*Aurora*” pentru suma de 139 lei și 25 de bani, reprezentând costul broșurilor și pliantelor oferite participanților la lucrările Congresului ⁸⁹.

Pe 23 septembrie 1909, cu prilejul Congresului Asociațiunii Române pentru Învățămintă și Răspândirea Științelor, s-a lansat lucrarea monografică „*Privire asupra județului Putna*”. Apărută sub egida Prefecturii Județului Putna, lucrarea tipărită la Tipografia „*Alexandru Codreanu*” din Focșani, a fost întocmită de către revizorul școlar Ioan I. Teodoru împreună cu C. G. Georgescu, funcționar al Prefecturii și M. Rainu. În cele 90 de pagini ale sale structurate pe 15 capitole, acest studiu făcea o trecere în revistă a evoluției județului Putna, oprindu-se asupra tuturor domeniilor de activitate. Pentru această lucrare, revizorul Ioan I. Teodoru, primea la 19 octombrie 1909, o indemnizație de 770 lei ⁹⁰.

Dincolo de eforturile pe care le-au presupus organizarea unui asemenea eveniment de talie națională, Congresul Asociațiunii Române pentru Învățămintă și Răspândirea Științelor desfășurat la

⁸⁵ *Ibidem*, f. 46.

⁸⁶ *Ibidem*, f. 49 – 52.

⁸⁷ *Ibidem*, f. 47 – 48.

⁸⁸ *Ibidem*, dosar nr. 200 / 1909, f. 72.

⁸⁹ *Ibidem*, f. 78.

⁹⁰ *Ibidem*, f. 82.

Focșani cu ocazia semicentenarului Unirii Principatelor s-a dovedit a fi un real succes, ecurile sale ajungând până în zilele noastre.

Continuând seria conferințelor ținute de istorici celebri, la 18 ianuarie 1910, orașul Focșani a găzduit în sala de festivități a Liceului „Unirea” conferința marelui istoric Nicolae Iorga, adresată intelectualilor din județ ⁹¹. Tot intelectualii, mai precis învățătorii, au fost invitați să ia parte în perioada 22 – 25 aprilie 1910, la Conferințele generale ale membrilor corpului didactic urban și rural din județ. Deschiderea lucrărilor a fost precedată de un Tedeum oficiat la Catedrala „Sfântul Ioan”, la care a luat parte și prefectul județului. Ca în fiecare an, gazda Conferințelor a fost Școala de Băieți nr. 1 din Focșani ⁹². Pe durata celor patru zile, cadrele didactice prezente la Conferințele generale au asistat la lecții de aritmetică și desen, dar și la realizarea unor experimente necesare în predarea științelor fizico – naturale. Pe 23 aprilie 1910, învățătorii din județ și-au însușit noțiuni de pedagogie și psihologie, asistând la conferințele: „*Greșeli de învățământ și educația observată în practica personală a membrilor corpului didactic*” și „*Memoria – rolul ei în educația intelectuală*” ⁹³.

Cel mai important eveniment al anului 1910, care a polarizat atenția întregii opinii publice, a fost fără îndoială cel de-al XI-lea Congres al Camerelor de Comerț și Industrie din România, care s-a desfășurat la Focșani în perioada 21 – 22 mai 1910.

La 19 februarie 1910, sosea pe adresa Primăriei Orașului Focșani, Adresa nr. 332, prin care, Camera de Comerț și Industrie, circumscripția a VII-a, Focșani, informa cu privire la desfășurarea celui de-al XI-lea Congres al Camerelor de Comerț și Industrie la Focșani, în zilele de 21 și 22 mai 1910. La acest Congres erau așteptați reprezentanți ai tuturor Camerelor de Comerț și Industrie din România, dar și un număr mare de personalități, printre care și

⁹¹ Cezar Cherciu, *Focșanii – O istorie în date și mărturii (sec. XVI – 1950)*, Editura Andrew, Focșani, 2010, p. 304.

⁹² S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 28 / 1910, f. 66.

⁹³ *Ibidem*, f. 67.

ministrul Industriei și Comerțului, Mihail G. Orleanu. În textul aceleiași Adrese, se solicita sprijinul financiar al Primăriei din Focșani, pentru organizarea evenimentului ⁹⁴.

La 27 martie 1910, Primăria Orașului Focșani răspundea solicitărilor Camerei de Comerț și Industrie din Focșani, alocând de la bugetul comunei, suma de 2000 lei pentru organizarea lucrărilor Congresului ⁹⁵.

Pe 29 martie 1910, Frederich Remer, președintele Camerei de Comerț din Focșani, transmitea mulțumiri Primăriei pentru sprijinul acordat în vederea organizării unui asemenea eveniment de talie națională, invitându-l pe primarul Iorgu G. Poienaru să participe la lucrările Congresului ⁹⁶.

La nivel național, Camerele de Comerț și Industrie au luat ființă la 30 septembrie 1864, în baza Decretului Domnesc semnat de Alexandru Ioan Cuza ⁹⁷. În Focșani, această instituție a fost înființată în anul 1878, fiind condusă inițial de Iacob V. Missir, care a deținut funcția de președinte al Camerei de Comerț și Industrie din Focșani, până în anul 1898 ⁹⁸. Treptat, Camera de Comerț și Industrie din Focșani s-a impus în activitatea comercială și industrială din România, devenind un puternic centru regional pentru județele Putna, Tecuci, Râmnicu Sărat și Buzău, dar și sediul circumscripției a VII-a financiară ⁹⁹.

În anul 1896, din inițiativa Camerei de Comerț și Industrie din Focșani, s-a desfășurat în oraș, primul Congres al podgorenilor vrânceni la care au luat parte și reprezentanții Camerei de Comerț și Industrie din Bordeaux, renumită zonă viticolă a Franței. Tot de numele Camerei de Comerț și Industrie din Focșani este legată și

⁹⁴ *Ibidem*, dosar nr. 69 / 1910, f. 1.

⁹⁵ *Ibidem*, f. 2.

⁹⁶ *Ibidem*, f. 5.

⁹⁷ Ștefan O. Neagu, Nicu Mazere, *Focșani. File din istoria comerțului (1546 – 1948)*, Editura Rafet, Focșani, 2010, p. 170.

⁹⁸ *Ibidem*, p. 171.

⁹⁹ *Ibidem*.

participarea județului Putna la Expoziția Universală de la Paris din anul 1900 , dar și la Expoziția Națională de la București din anul 1906 ocazionată de jubileul regal. Pentru participarea la această expoziție jubiliară, Camera de Comerț și Industrie din Focșani a fost recompensată cu o Diplomă de colaborator cu plachetă ¹⁰⁰.

Datorită rezultatelor înregistrate în plan național, Camera de Comerț și Industrie din Focșani și-a câștigat pe deplin dreptul de a găzdui cel de-al XI-lea Congres național al Camerelor de Comerț și Industrie.

La 12 mai 1910, președintele Cametrei de Comerț și Industrie din Focșani, Frederich Remer, expedia pe adresa Primăriei Orașului Focșani o Adresă în care reamintea că: „în zilele de 21 și 22 maiu 1910 se va ține în acest oraș al XI-lea Congres al Camerilor de Comerț și Industrie din România, în sala de solemnități a Liceului „Unirea” ¹⁰¹. În anexa Adresei era expedit și Programul manifestărilor de la Focșani:

„Ziua I, vineri 21 maiu 1910

Orele 9 – 12 a.m.: - Deschiderea Congresului

- << Amestecul Statului în comerț și industrie >>, conferință propusă de Camera de Comerț și Industrie din Galați

- << Învățămintul comercial >>, conferință propusă de Camerele de Comerț din Botoșani, Constanța și Pitești

- Fotografierea congresiștilor în grădina Liceului

Orele 3 – 6 p.m.: - << Registrele comerciale >>, conferință propusă de Camerele de Comerț din Botoșani, Constanța și Pitești

- << Măsuri contra falimentelor, declararea capitalului inițial al comerciantului, limitarea creditului,

¹⁰⁰ Ibidem, f. 171 – 172.

¹⁰¹ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 69 / 1910, f. 9.

crearea cazierului comercial, reglementarea funcționării comisionarilor >>, conferință propusă de Camera de Comerț din Iași

La orele 9 seara se va da în onoarea congresiștilor o mare serbare populară în grădina publică.

Ziua II, sâmbătă 22 maiu 1910

Orele 9 – 12 a.m.: - „Modificarea legii firmelor”, conferință propusă de Camerele de Comerț din București și Craiova

- „Desființarea legii monopolului băuturilor spirtoase”, conferință propusă de Camera de Comerț din Ploiești

- Desemnarea orașului pentru al

XII-lea Congres

La ora 3 p.m., congresiștii se vor aduna în gara Focșani de unde vor pleca cu trenul la Odobești, pentru a vizita câteva vii din podgorie.

La ora 8 p.m., Primăria Odobești și Camera de Comerț, vor servi d-lor congresiști o gustare.

La ora 11 noaptea, înapoierea la Focșani pentru despărțire”¹⁰².

Lucrările celui de-al XI-lea Congres al Camerelor de Comerț și Industrie din România au fost deschise de Frederich Remer, președintele Camerei de Comerț din Focșani, secondat de Cicerone Cimbrescu, secretarul instituției. În cuvântul de deschidere al celui de-al XI-lea Congres al Camerelor de Comerț și Industrie din România, Frederic Remer, i-a întâmpinat pe cei prezenți cu următoarele cuvinte:

„Domnule ministru și domnilor congresiști, în numele Camerelor de comerț vă urez bună venire în mijlocul nostru și vă mulțumesc din inimă pentru cinstea ce ne-ați făcut venind în număr atât de mare.

Vă primim cu dragoste în orașul nostru care deși mic are o însemnătate deosebită în istoria țării românești. Orașul Focșani este

¹⁰² Ibidem, f. 10.

leagănul Unirei țărilor surori care sunt întrupate astăzi în falnicul Regat sub înțeleapta cărmuire a marelui nostru Rege.

Exprim dorința unanimă ca rezoluțiunile Congresului vor fi la înălțimea așteptărilor țărei, cucerind astfel interesul și simpatia organelor superioare ale Statului pentru cauzele ce susținem.

În numele Camerelor de comerț, țin să aduc viile noastre mulțumiri domnului Orleanu, ministru al Industriei și Comerțului cum și domnilor reprezentanți ai autorităților locale care, cu o rară și deosebită bunăvoință ne-au dat tot sprijinul material și moral pentru organizarea acestui Congres.

Adresez de asemenea mulțumirile noastre domnilor senatori și deputați de Putna cum și concetățenilor noștri că au venit să asiste la debaterile Congresului nostru.

Urez încă o dată tuturor, bun venit !

Domnilor congresiști, avem de îndeplinit o pioasă datorie. În memoria noastră a tuturor este încă proaspătă amintirea figurei și personalității fostului nostru ilustru coleg G. Assan, pe care o moarte timpurie l-a răpit din mijlocul nostru.

G. Assan reprezintă un monument de muncă pe tărâmul economic al țării. El și-a închinat întreaga viață în această direcțiune folositoare țării și neamului nostru. Cu această ocaziune suntem datori să aducem tributul nostru de respect, recunoștință și venerațiune memoriei ilustrului nostru coleg dispărut dintre noi.

Termin urându-vă, succes la muncă !”¹⁰³.

Prezent la ceremonia de deschidere a Congresului, primarul orașului Focșani, Iorgu Poienaru a adresat un cuvânt de bun venit celor prezenți în sala de festivități a Liceului „Unirea”:

„Domnilor congresiști, ca primar al orașului Focșani m-am simțit dator să vin înaintea dumneavoastră și să vă zic bine ați venit !

După cum orașul nostru este simbolul Unirei celor două țări surori, de asemenea și dumneavoastră simbolizați și reprezentați

¹⁰³ S. J. A. N. Vn., fond Camera de Comerț și Industrie, dosar nr. 1 / 1910, f. 9 - 10.

industria și comerțul. Industria menită să mărească și să sporească averea națională a țării și comerțul care ne ține în contact cu toată lumea civilizată și ne face cunoscuți în toată lumea.

Și după cum Unirea a folosit tuturor românilor, doresc din toată inima ca și lucrările dumneavoastră să folosească întregei suflări românești.

Bine ați venit !” ¹⁰⁴.

Cele 11 delegații ale Camerelor de Comerț și Industrie din țară au abordat în discuțiile lor probleme importante ale economiei naționale, cum ar fi: naționalizarea comerțului și industriei de Stat, înființarea cooperației de Stat , dar și dezvoltarea învățământului comercial ¹⁰⁵.

În problema naționalizării comerțului și a învățământului comercial, Camera de Comerț și Industrie Iași, propunea la 21 mai 1909, următoarele:

„1. A se înființa școli comerciale inferioare în toate orașele reședințe de judeciu în numărul necesar populației școlare

2. A se înființa școli comerciale superioare în toate orașele reședințe de Camere de Comerț și Industrie

3. A se înființa Cursuri Universitare comerciale pe lângă ambele Universități din București și Iași

4. Programele acestor școli și Cursuri Universitare vor cuprinde specializarea necesară comerțului. Elevii școlilor inferioare vor urma cursurile superioare și universitare. Fiecare școală va poseda muzee și laboratorii necesare cunoașterii mărfurilor și chiar prin analize chimice

5. Absolvenții școlilor comerciale inferioare, superioare și universitare, gimnasilor, liceelor și ori cărei facultăți, care vor îmbrățișa cariera comercială, făcând practică ca funcționar comercial cel puțin trei ani, în ori ce ramuri de comerț, pe lângă că vor fi scutiți de serviciul militar și de plata taxelor militare, de plata patentei pe

¹⁰⁴ *Ibidem*, f. 10 - 11.

¹⁰⁵ Cezar Cherciu, *op. cit.*, p. 302.

primii trei ani, vor căpăta după recomandarea patronului prăvăliei, având etatea majoră, un capital inițial care să-i servească la începerea comerțului în sumă de la trei la zece mii. Acest capital se va servi din fondul special ce se va crea de Ministerul Comerțului, alimentat cu câte 2.000 lei vărsați anual de fie care judeciu și de fie care Cameră urbană reședință de judeciu, precum și din suma de una sută mie lei anual, ce se va înscrie anual la acest fond în bugetul Ministerului Comerțului

Normele după care se vor acorda aceste ajutoare, precum și modul restituirii lor fără procente, restituire ce se va începe după primii trei ani, se va stabili de un regulament special alcătuit de Ministerul Comerțului, cu avisul conform al Camerilor de Comerț

6. Pentru ușurarea bugetului Statului, gimnaziile și liceele clasice astăzi existente se vor transforma în școli comerciale inferioare și superioare, până la măsura ca gimnaziile să nu rămână decât unul de fie care oraș reședință de judeciu și trei licee, câte unul în București, Iași și Craiova

7. Inamovibilitatea tuturor funcțiunilor publice de orice rang și trepte

8. Scutirea serviciului militar se va prevedea dacă absolventul nu se va găsi în comerț de la etatea de 20 până la 29 ani”¹⁰⁶.

Printre cei care au onorat cu prezența lor orașul de pe Milcov s-au numărat atât renumitul economist și profesor universitar Grigore Trancu – Iași¹⁰⁷, cât și ministrul Industriei și Comerțului, Mihail

¹⁰⁶ S. J. A. N. Vn., fond Camera de Comerț și Industrie, dosar nr. 1 / 1910, f. 7 – 7 verso.

¹⁰⁷ **Grigore Trancu - Iași** (23 octombrie 1873, Târgu Frumos, Iași – 7 ianuarie 1940, București). Funcționar bancar, avocat, profesor și om politic, licențiat al Facultății de Drept din Iași și doctor în Științe economice al Academiei de Înalte Studii Comerciale din București. Membru al Partidului Național Liberal și reprezentant al acestei formațiuni politice în Parlamentul României în anul 1914; îi părăsește pe liberali în anul 1917, punând bazele Partidului Muncii, care își încetează existența în anul 1918. După încheierea războiului optează pentru Partidul Poporului prezidat de Alexandru Averescu

G. Orleanu ¹⁰⁸, care a vorbit despre greutățile cu care se confrunta industria și comerțul românesc dar și învățământul profesional ¹⁰⁹.

și este numit ministru al Muncii și Ocrotirii Sociale (13 martie 1920 – 13 decembrie 1921), reușind să promoveze în Parlament mai multe acte legislative ce vizau măsuri de protecție socială (Legea conflictelor de muncă, Legea sindicatelor profesionale), înființarea unor instituții publice (Camera de Muncă) și o lege care i-a purtat numele - „*Trancu - Iași*”, pentru încurajarea potențialilor investitori în construcția de locuințe și birouri (scutirea de impozite pe o perioadă de 10 ani). A deținut aceeași funcție și în guvenul Averescu din perioada 30 martie 1926 – 4 iunie 1927. Deși s-a retras din viața politică spre sfârșitul anilor 20, și-a continuat cariera de profesor universitar la Academia de Înalte Studii Comerciale din București, excelând în domeniul contabilității și al corespondenței comerciale. După o activitate prodigioasă în domeniul protecției sociale și a învățământului universitar, se stinge din viață la 67 de ani [Stan Stoica (coord.), *Dicționar Biografic de Istorie a României*, Editura Meronia, București, 2008, p. 543 – 544].

¹⁰⁸ **Mihail G. Orleanu** (20 noiembrie 1859, Focșani – 31 ianuarie 1942, Galați). Avocat, magistrat și om politic liberal, președinte al Adunării Deputaților (6 aprilie 1922 – 27 martie 1926). Absolvent al Institutului Academic din Iași (1897) și doctor în Drept la Paris în anul 1881, va ocupa inițial diverse funcții în magistratură: procuror la Tribunalul Iași (1882), judecător la Tribunalul Putna (1882), președinte al Tribunalului Dorohoi (1883), transferat la Râmnicu - Sărat în 1882 și înaintat ca procuror pe lângă Curtea de Apel Galați, în perioada 1887 – 1889. În anul 1889, se retrage din magistratură și intră în politică, înscriindu-se în P. N. L. Ales pentru prima dată deputat în 1895, este reales și în legislaturile următoare. Ministru al Industriei și Comerțului (1 noiembrie 1909 – 28 decembrie 1910) în guvernul Ion I. C. Brătianu, este frecvent susținător al industrializării țării. Autor al Legii privind reglementarea dreptului de asociere și a dreptului la grevă pentru salariații Statului (1909). Deține o lungă perioadă președinția Adunării Deputaților (6 aprilie 1922 – 27 martie 1926), timp în care Parlamentul a adoptat o serie de legi care au asigurat unificarea politică, administrativă și economică a României Mari. În anul 1927, devine senator de drept. Principala sa operă este lucrarea de doctorat *Des enfants naturels en droit romain. Preuve de la filiation naturelle en droit français* (Paris, 1882) [Stan Stoica (coord.), *op. cit.*, p. 416].

¹⁰⁹ S. J. A. N. Vn., fond Camera de Comerț și Industrie, dosar nr. 1 / 1910, f. 15.

În același discurs, referindu-se la naționalizarea industriei, ministrul „*a insistat ca românii să-i privească pe evrei drept modele, nu rivali*”¹¹⁰.

Discuții aprinse s-au purtat pe marginea amestecului Statului în industrie și comerț. Pentru a lămuri toate aceste controverse, profesorul Trancu – Iași venea cu următoarele lămuriri:

„Domnilor congresiști, dați-mi voie să vă explic în câteva cuvinte ce înțelegem prin amestecul Statului în Comerț și Industrie.

Prin amestecul Statului în Comerț și Industrie noi totdeauna am înțeles lucrul următor:

Statul să nu fie industriaș și să nu fie comerciant.

Camerile de comerț niciodată nu au înțeles cea ce domnul Ministru al Comerțului și al Industriei a arătat adineaurea în discursul domniei sale, adică nu au înțeles că or de câte ori în raporturile dintre clase se constată o oarecare înăsprire, Statul să nu poată să intervie și să reglementeze aceste raporturi.

*Prin amestecul Statului în comerț și industrie am înțeles că de îndată ce un comerciant sau un industriaș plătește patentă și toate dările către Stat, Statul să nu aibă voie să facă industrie și comerț alături de comercianți și industriași pe cari să-i concureze în mod neloial”*¹¹¹.

Congresiștii întruniți la Focșani au redactat și au expediat Regelui, principelui Ferdinand și prim - ministrului Ion I. C. Brătianu, trei telegrame conținând salutul lor și cele mai sincere sentimente de prețuire. Iată conținutul telegramei expediată cu acest prilej regelui Carol I:

„Membrii Camerelor de Comerț din țară, întruniți la Focșani în al XI-lea Congres, roagă pe Majestatea Voastră să primească cu această ocaziune omagiile lor de supunere și devotament către Tron și Dinastie.

¹¹⁰ Ștefan O. Neagu, Nicu Mazere, *op. cit.*, p. 38.

¹¹¹ S. J. A. N. Vn., fond Camera de Comerț și Industrie, dosar nr. 1 / 1910, f. 44 – 45.

*Rugăm pe A-tot-puternicul să dăruiască Majestății Voastre, viață îndelungată pentru înflorirea economică a țarei”*¹¹².

Temele discutate în cele două zile ale Congresului , dar și rezultatele discuțiilor de la Focșani au fost publicate în cadrul Raportului celui de-al XI-lea Congres al Camerelor de Comerț și Industrie, apărut la Tipografia Gh. A. Diaconescu din Focșani ¹¹³.

La 5 iunie 1910, Camera de Comerț și Industrie din Focșani, expedia pe adresa Primăriei Orașului Focșani o scrisoare de mulțumire pentru sprijinul acordat în organizarea evenimentului, dar și pentru participarea efectivă a primarului Iorgu G. Poienaru, la lucrările Congresului ¹¹⁴.

Cu cel de-al XI-lea Congres al Camerelor de Comerț și Industrie din primăvara anului 1910, se încheia un deceniu în care orașul de pe Milcov a fost gazdă primitoare pentru personalități din cele mai diverse domenii de activitate: învățători , profesori, oameni de știință, politicieni și mari oameni de cultură, care vor reveni de fiecare dată cu multă dragoste la Focșani, pentru a menține vie flacăra cunoașterii pe plaiurile „Mioriței”.

¹¹² *Ibidem*, f. 34.

¹¹³ Cezar Cherciu, *op. cit.*, p. 302.

¹¹⁴ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 69 / 1910, f. 11.

VIZITELE PRINCEPULUI MOȘTENITOR FERDINAND LA FOCȘANI

Horia Dumitrescu

În lipsa unui moștenitor direct ¹, în vara anului 1880, Carol I a făcut o călătorie în Germania pentru a reglementa succesiunea la tron, în conformitate cu art. 83 din Constituția română, care prevedea: „În lipsă de coborâtori în linie bărbătească ai Măriei Sale Carol I de Hohenzollern - Sigmaringen, succesiunea tronului se va cuveni celui mai în vârstă dintre frații săi sau coborâtorilor acestora” ².

Fratele mai mare al lui Carol I, principele Leopold de Hohenzollern, cât și nepotul cel mai în vârstă, Wilhelm, au notificat la 22 noiembrie 1880, respectiv la 20 decembrie 1886, că renunță la calitatea de moștenitori ai tronului României ³.

Astfel, succesiunea a revenit lui Ferdinand - Victor - Albert - Meinrad, născut la 12 / 24 august 1865, ca al doilea fiu al principelui Leopold de Hohenzollern și al principesei Antoaneta, infanta Portugaliei.

¹ Singurul copil al lui Carol I și al Elisabetei a fost o fată, Maria, care, spre disperarea părinților a murit, la numai patru ani, de scarlatină (8 septembrie 1870 – 9 aprilie 1874).

² Apud Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866 - 1947)*, vol. I, *Carol I*, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 118.

³ Dr. C. Diaconovich, *Enciclopedia Română. Publicată din însărcinarea și sub auspiciile Asociațiunii Pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, Tomul II. *Copepode - Keman (Cuprinde 8.402 articole cu o hartă, 2 adnexe și 20 ilustrațiuni în text)*, Sibiu, Editura și Tiparul lui W. Krafft, 1900, p. 402.

Prin „*pactul de familie*” din 21 noiembrie / 3 decembrie 1880, patronat de însuși împăratul Germaniei, Wilhelm I ⁴, șeful familiei de Hohenzollern, Ferdinand de Hohenzollern, nepotul lui Carol I, a fost confirmat ca moștenitor al Tronului României. El a învățat limba română cu profesorul Vasile D. Păun ⁵, care i-a fost preceptor între anii 1883 - 1888 și l-a însoțit în Germania unde și-a desăvârșit studiile ⁶.

Prin Decretul din 18 martie 1889 a fost numit „*Alteță Regală Principe de România*” ⁷.

La 19 aprilie / 1 mai 1889, principele Ferdinand, moștenitorul Coroanei, s-a stabilit în România ⁸.

De la 26 aprilie 1889, Ferdinand face parte din armata română, urcând destul de repede treptele ierarhiei militare (maior la 29 decembrie 1892 / 10 ianuarie 1893 - ziua căsătoriei sale, general de brigadă - 1898 și general de Corp de Armată - 1911).

⁴ **Wilhelm I** (Wilhelm Friedrich Ludwig). Rege al Prusiei (1861 – 1888) și împărat german (1871 – 1888).

⁵ **Vasile D. Păun** (9 februarie 1850, București - 1 martie 1908, București). Poet, teoretician și critic literar. Studii secundare la Liceele „*Gheorghe Lazăr*” și „*Sf. Sava*” din București. Profesor de limba română și limba latină la Gimnaziul „*Cantemir*” din București, unde din 1878 este și director. Din 1883 a fost preceptor al principelui Ferdinand pe care l-a însoțit în Germania, unde și-a desăvârșit studiile. În 1890 - profesor titular de limba și literatura română la Liceul „*Gheorghe Lazăr*” din București, iar între 1892 - 1903 a fost directorul școlii. L-a cunoscut pe Eminescu, cu care s-a împrietenit și care i-a pledat cauza pe lângă Iacob Negruzzi, atunci când la „*Convorbiri literare*” lui Păun i se resping categoric poeziile (*Dicționarul literaturii române de la origini până în 1900*, Editura Academiei R. S. R., București, 1979, p. 668).

⁶ Ferdinand și-a făcut studiile gimnaziale la Düsseldorf, cele universitare la Școala Superioară de Științe Politice și Economice din Tübingen și Universitatea Leipzig (Lipsca) și cele militare la Kassel (Cassel) - capitala istorică a landului Hessa (Dr. C. Diaconovich, *op. cit.*, p. 402).

⁷ *Ibidem*.

⁸ Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 146.

El s-a căsătorit la 29 decembrie 1892 / 10 ianuarie 1893, la Sigmaringen, cu Maria Alexandra Victoria (născută la 3 / 17 octombrie 1875), fiica lui Alfred duce de Edinburgh și Saxa - Coburg - Gotha și a Mariei Alexandrova, mare ducesă a Rusiei. Princesa Maria era nepoată de fiu a reginei Victoria a Angliei ⁹ și verișoară cu împăratul Wilhelm II al Germaniei și cu țarul Nicolae II Aleksandrovici al Rusiei.

Pentru tânăra familie s-a construit, între anii 1893 - 1895, Palatul Cotroceni din București, după planurile arhitectului francez Paul Gottereau, pe locul foișorului domnesc, casa egumenului și o parte din chilii. Partea de nord a acestuia a fost refăcută și completată cu două foișoare, din care unul imită celebrul foișor al lui Dionisie de la Hurezi, de arhitectul român Grigore Cerchez, care a introdus în noile construcții ridicate elemente de arhitectură tradițională românească, precum și elemente recuperate, în special pietrăria ¹⁰.

De asemenea, pentru moștenitorul Tronului s-a ridicat castelul Foișor la Sinaia ¹¹.

Principele Ferdinand a cunoscut orașul de pe Milcov în primăvara anului 1888. El i-a însoțit pe regele Carol I și regina

⁹ **Victoria.** Născută Alexandrina Victoria (24 mai 1819 – 22 ianuarie 1901). Încoronată regină a Angliei la 28 iunie 1838. S-a căsătorit cu vărul ei, Albert. Au avut opt copii: Victoria, prințesa moștenitoare – 1840; în 1858 s-a căsătorit cu prințul moștenitor al Prusiei și ulterior a devenit mama Kaizerului Wilhelm II; Prințul de Wales (mai târziu Eduard VII) – 1841; prințesa Alice (1843), devenită mare ducesă de Hesse; prințul Alfred, devenit duce de Edinburg și duce de Saxa – Coburg – Gotha (1844); prințesa Elena (1846), prințesă de Schleswig – Holstein; prințesa Louise (1848) – ducesă de Argyll; prințul Leopold (1853) – duce de Albany; prințesa Beatrice (1857), prințesă de Battenberg (*Enciclopedia Universală Britannica*, vol. 16, *Umanism – Zydeco*, Editura Litera, București, 2010, p. 110, 112).

¹⁰ Neculai Șandru, *Vulturul cantacuzin*, Editura Albatros, București, 1975, p. 133 – 134.

¹¹ Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 150.

Elisabeta și au stat în Focșani timp de două zile, fiind găzduiți și ospătați în casele și familia lui Gheorghe Apostoleanu ¹².

Regele Carol I a vizitat mai multe multe instituții ale orașului, școlile și forturile liniei fortificate Focșani - Nămolosa - Galați, ridicate de curând sub îngrijirea generalului Zamfir Gheorghiu ¹³.

¹² I. M. Dimitrescu, *Însemnări cu privire la orașul Focșani*. Cu o prefață de G. G. Longinescu Profesor Universitar, Tipărit cu prilejul congresului Ligii Culturale, dela Focșani din 28 și 29 Iunie 1931, Extras din Revista „Natura”, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, I. E. Torouțiu, București, 1931, p. 53.

¹³ **Zamfir Gheorghiu** (2 noiembrie 1843 – 1 august 1908). General de brigadă. După absolvirea cursurilor gimnaziale în liniștitul „oraș de pe Milcov”, urmează Școala de Ofițeri de Geniu din București, pe care o termină în 1860. La începutul Războiului de Independență este maior (6 iulie 1872), comandant al Batalionului de Geniu. Construiește fortificațiile de la Calafat și Plevna și minează fortificațiile otomane. La 1 decembrie 1877 este înaintat la gradul de locotenent – colonel, în 8 aprilie 1881 devine colonel, iar la 1 decembrie 1891 – general de brigadă. Ofițer în Batalionul de Geniu (1864 – 1868), apoi în Statul Major de Geniu al Diviziilor 1 și 2 (1869 – 1876) și al Regimentului de Infanterie (1878 – 1879). Director al Școlii de Ofițeri a Fiilor de Militari (1880). Director al Serviciului de Geniu din Marele Stat Major (1881 – 1885), director general adjunct al Direcției lucrărilor de fortificații și drum de fier (1886), comandantul Regimentului 2 Geniu (1887 – 1891), Comandantul Diviziei 6 Focșani (1892 – 1893). Trecut în rezervă la 5 iunie 1894. Profesor de desen la Școala de Arte și Meserii din București. Decorat cu „Steaua României” în grad de ofițer, cu „Virtutea Militară” de aur, „Apărătorii Independenței” și Ordinul „Sf. Ana” (rusec). Francmason din 1875 în Loja Înțelepții din Heliopolis – București (Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *Vocație și destin. 600 fișe – portret pentru un tablou spiritual – istoric al județului Vrancea*, Editura Terra, Focșani, 2000, p. 135 – 136.

Casa Apostoleanu.

Aici a fost semnat Armistițiul dintre România și Puterile Centrale
la 26 noiembrie / 9 decembrie 1917

În toamna anului 1889, fiind manevre regale în jurul Focșanilor, în apropierea forturilor, principele Ferdinand l-a însoțit pe regele Carol I. Ei au sosit în Focșani în ziua de 4 octombrie 1889, cu trenul la orele 16,30. Autoritățile comunale și județene, precum și o mare mulțime doritoare să-i cunoască și să-i salute, i-au întâmpinat cu multă căldură ¹⁴.

O gardă de onoare din Regimentul de Geniu a prezentat onorul, iar viceprimarul orașului i-a întâmpinat cu pâine și sare, după obiceiul pământului.

După ce a mulțumit pentru primirea făcută, Regele și principele Ferdinand au parcurs în caleașcă, escortați de plăieși călare, drumul către Biserica „Sfântul Ioan”, catedrala orașului, unde s-a

¹⁴ Tudora Ciubotaru, *Monografia Colegiului Național Unirea Focșani*, Editura Andrew, Focșani, 2007, p. 29.

oficiat un Te - Deum. De aici, Regele și prințul moștenitor au plecat spre Liceul „Unirea”, unde erau așteptați de o mulțime de elevi în frunte cu directorul Gheorghe Pamfil ¹⁵, pentru a-i saluta. După ce a discutat cu directorul, Regele a mulțumit pentru primirea făcută. Seara au rămas în casa Apostoleanu, unde gazda l-a salutat pe Rege cu un cuvânt în care amintea că este a doua oară când e onorat de înaltul oaspete ¹⁶, dar și-a făcut timp pentru a vizita și familiile Prodan și Tufelcică ¹⁷.

Anul 1913 aducea în familia principelui moștenitor o nouă bucurie, prin nașterea unui nou vlăstar.

După Carol (n. 15 octombrie 1893), Elisabeta (n. 12 octombrie 1894), Mărioara (n. 6 ianuarie 1900), Nicolae (n. 15 august 1903), Ileana (n. 5 ianuarie 1909), la 13 ianuarie 1913 se naștea Mircea, ultimul membru al familiei principelui moștenitor. Cine ar fi putut bănuși, că la numai trei ani (2 noiembrie 1916), micul prinț va înceta din viață, răpus de febră tifoidă.

Consiliul Comunal Focșani s-a întrunit în prima ședință, în ziua de 3 / 16 ianuarie 1913. Au răspuns prezent la apel: Theodor M. Bassarabeanu - primar, Dimitrie Rotta - al doilea ajutor de primar și consilierii: I. Lisievici, Cr. Solomon, N. Constantinescu, M. Rusovici, I. Coleș. A absentat L. P. Dimitriu - prim ajutor de primar, fiind bolnav ¹⁸.

Primarul Theodor M. Bassarabianu ¹⁹ a dat citire următoarei telegramă:

¹⁵ **Gheorghe Pamfil.** Eminent profesor de matematică, directorul Liceului „Unirea” între 1889 – 1895. (*Ibidem*, p. 45, 327).

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ I. M. Dimitrescu, *op. cit.*, p. 54.

¹⁸ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vrancea (în continuare se va cita: S. J. A. N. Vn.), fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 70 / 1913, f. 2.

¹⁹ **Theodor M. Bassarabianu.** Primar al Focșanilor între 16 martie 1911 - 4 ianuarie 1914 (Maria Dumitrescu, Horia Dumitrescu, *Primarii din Focșani între anii 1862 - 1937*, în *Cronica Vrancei*, vol. III, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2002, p. 220).

„A. A. L. Regele

Principelui Ferdinand și Principesei Maria

București

În numele Consiliului Comunal supun respectuos sentimentul bucuriei ce am simțit la vestea fericitului eveniment al nașterii unui nou vlăstar în ilustra Dinastie a Marelui și bunului nostru Suveran.

*Primar Focșani Th. M. Bassarabeanu”*²⁰.

De la Palatul Cotroceni, generalul Alexandru Robescu semna următoarea telegramă: „*Călduroase mulțumiri ale Altețelor Lor Regale pentru felicitările ce Dvs. și Consiliul Comunal aduceți cu prilejul nașterii principelui Mircea*”²¹.

În primăvara anului 1913, principele Ferdinand, însoțit de generalul Ioan Culcer²², comandantul Corpului III Armată²³, a inspectat în ziua de 15 mai, trupele din Focșani, asistând la o manevră de garnizoană²⁴. Prânzul l-a luat la popota ofițerilor. Însoțit de un aghiotant, a făcut o plimbare pe jos, pe Calea Cuza - Vodă și a vizitat pe bătrâna doamnă Smaranda Apostoleanu²⁵, în casa căreia mai

²⁰ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 70 / 1913, f. 2.

²¹ *Ibidem*, f. 1.

²² **Ioan Culcer** (1853 – 1928). Născut la 17 august 1853. Elev al Școlii de Ofițeri (1 august 1871). Sublocotenent (1 august 1873), locotenent (10 februarie 1878), căpitan (28 noiembrie 1880), locotenent – colonel (10 mai 1891), colonel (1 ianuarie 1895), general de brigadă (10 mai 1904), general de divizie (1 aprilie 1911). Comandant de Corp de Armată în războiul balcanic (1913), comandantul Armatei I la începutul Războiului de Reîntregire a Neamului (1916).

²³ Corpul III de Armată avea reședința la Galați și cuprindea teritoriile județelor: Prahova, Buzău, Ialomița, Râmnicu - Sărat, Brăila, Putna, Tecuci (afară de Plasele Zeletin și Berheci), Covurlui și Plasa Trotuș din județul Bacău.

²⁴ În Focșani era Divizia a VI-a, compusă din Brigada 11 și Brigada 12 Infanterie.

²⁵ **Smaranda Apostoleanu** (1844 – 1925). La vârsta de 15 ani, Smaranda – fiica spătarului Constantin Gâță din Panciu - s-a căsătorit cu omul politic și de stat, spătarul George (Gheorghe) Apostoleanu (1832 – 1895) „*doctor de leg”* (obținuse doctoratul în Drept la Berlin , în 1854), în vârstă de 30 de ani.

fusesse găzduit și ospătat împreună cu regele Carol I și regina Elisabeta²⁶.

După plecarea principelui moștenitor, au trebuit reglate de către autoritățile din Focșani cheltuielile de la cazarea suitei sale la Hotelurile „Regal”, „Trandaf” și „Bristol”.

La 22 mai 1913, D. Cohănescu - antreprenorul Hotelului „Regal”, solicita primarului Theodor M. Bassarabianu să i se mandateze suma de 25 lei²⁷ pentru cazarea ofițerilor care l-au însoțit pe principele Ferdinand.

În nota înaintată primarului erau trecute două saloane ocupate de generalii Popovici și Socec și cinci camere în care au fost cazați coloneii Poiană, Botea, Lupu și Basarabescu, respectiv comisarul Zdrafcu²⁸.

Primarul a dispus ca plata să se facă după ce polițaiul va verifica factura primită. În aceeași zi, polițaiul informa primarul, printr-un referat, că în realitate, suma pe care trebuia să o primească Cohănescu era de 15 lei²⁹, bani primiți de antreprenor în ziua de 2 august 1913, prin Ordonanța de plată nr. 500³⁰.

Împreună au avut cinci copii. Smaranda Apostoleanu a fost fondatoarea și prezidenta Crucii Roșii Putna, a Comitetului Școlii profesionale, a Societății Ortodoxe a Femeilor Române. În casele ei aveau loc petrecerile elitei orașului. Aici au fost găzduiți regele Carol, regina Elisabeta și principele moștenitor Ferdinand, în anii 1888 și 1889. În anul 1913, cu prilejul inspectării trupelor din Focșani, principele Ferdinand i-a făcut o vizită. Smaranda Apostoleanu a înființat un pension unde tinerele domnișoare din Focșani veneau la învățătură să se emancipeze. A decedat în 1925, supraviețuind soțului ei trei decenii. La 26 noiembrie / 9 decembrie 1917, în Casa Apostoleanu s-a semnat Armistițiul României cu Puterile Centrale.

²⁶ I. M. Dimitrescu, *op. cit.*, p. 60.

²⁷ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 70 / 1913, f. 17.

²⁸ *Ibidem*, f. 18.

²⁹ *Ibidem*, f. 17 verso.

³⁰ *Ibidem*, f. 17.

D. Cohănescu era antreprenor și al Hotelului „*Trandaf*”. Plata pe care o solicita primarului era de 21 lei ³¹, dar în urma referatului polițaiului orașului, ea a fost redusă la 16 lei ³².

Prin Ordonanța de plată nr. 321, Primăria Focșani i-a achitat suma de 16 lei la 14 iunie 1913 ³³.

La Hotelul „*Trandaf*” au fost cazați în două saloane, generalul Cerchez și colonelul Ion Greceanu, iar în patru camere: generalul Săulescu, colonelul Călinescu și locotenenții Mihăilescu și Străjescu ³⁴.

Primăria Orașului Focșani, prin Ordonanța de plată nr. 322 din 14 iunie 1913, a achitat suma de 22 lei ³⁵, reprezentând cazarea altor ofițeri din suita principelui Ferdinand la Marele Hotel și Restaurant „*Bristol*” (două saloane și șase camere) ³⁶.

Antreprenorul A. Gottesmann solicitase suma de 32 de lei ³⁷, dar în urma referatului polițaiului, ea a fost redusă la 22 lei ³⁸.

Bătrânul rege Carol I închidea ochii în ziua de 27 septembrie / 10 octombrie și în ziua următoare, principele Ferdinand, însoțit de soția sa Maria și de principele Carol, se prezenta în fața Parlamentului pentru a depune jurământul de rege al României.

³¹ *Ibidem*, f. 20.

³² *Ibidem*, f. 20 verso.

³³ *Ibidem*, f. 20.

³⁴ *Ibidem*, f. 22.

³⁵ *Ibidem*, f. 23.

³⁶ *Ibidem*, f. 24.

³⁷ *Ibidem*, f. 23.

³⁸ *Ibidem*, f. 23 verso.

FORTIFICAȚII MILITARE ROMÂNEȘTI ÎN CONTEXTUL BĂTĂLIILOR DE LA MĂRĂȘTI, MĂRĂȘEȘTI ȘI OITUZ

Marius Cîrjan

Ca urmare a eșecului suferit de armata română în campania militară a anului 1916, singurul teritoriu în care încă se conserva statalitatea românească în vara anului 1917 era Moldova. În acest context, factorii politici și militari români aveau ca obiectiv crucial apărarea acestei provincii istorice în care armata română, cu suportul consistent al Misiunii militare franceze conduse de generalul Henri Mathias Berthelot ¹, a fost angrenată într-un amplu proces de reorganizare și modernizare atât la nivelul instrucției, cât și al dotării cu material de război. Totodată, în perioada ianuarie - iulie 1917, Marele Cartier General român a acordat o atenție deosebită organizării defensive a teritoriului moldav prin crearea unor aliniamente compuse din fortificații de campanie menite să reziste unor noi ofensive a Puterilor Centrale, dar și pentru a pune la dispoziția trupelor române și ruse puncte de plecare în vederea unor acțiuni ofensive ².

Fortificații de campanie românești în contextul bătăliei de la Mărăști. După finalizarea procesului de reorganizare a armatei române, considerând contextul militar favorabil, Marele Cartier General român a decis ca Armata a II-a română (Corpurile 2 și

¹ Vezi pe larg Gheorghe Nicolescu, *Relații româno-franceze în anii primului război mondial (Misiunea H. M. Berthelot în România)*, Pitești, Editura Universității din Pitești, 2005.

² Informații ample referitoare la acest aspect pot fi consultate în Arhivele Militare Române (în continuare se va cita : A.M.R.), fond Marele Cartier General (1916 - 1920), dosar nr. 768.

4 Armată) să treacă la ofensivă începând cu data de 9 iulie 1917 pentru a rupe apărarea inamicului între cota 711 Încărcătoarea și Răcoasa și a ajunge în Valea Putnei. Linia frontului apărât de Armata a II-a măsura circa 37 km, în eșalonul întâi găsiindu-se trei divizii (Diviziile 8, 6 și 3 Infanterie), iar Divizia 1 Infanterie în rezervă.

Până la începerea ofensivei, Armata a II-a a organizat și pus în stare de apărare o poziție care consta dintr-o linie principală și o linie de oprire. Lucrările genistice executate erau bine adaptate la teren și acoperite cu rețele de sârmă pe mai multe rânduri de pari, dar poziția, în ansamblul ei, era dominată de inamic ³. Mihail Sadoveanu, în calitate de ziarist de război al redacției ziarului „România”, a remarcat acest aspect în urma vizitării, la scurt timp după bătălie, a unor zone de tranșee germane, cât și a liniilor defensive românești, consemnând următoarele: „*Liniile infanteriei noastre erau dincolo de Limpegioara, pe dealurile Drăgotești, Vărlan, Alba și Budui. Deși erau mai jos decât ale inamicului – tranșeele noastre pare că aveau unele avantaje în ceea ce privește focul artileriei inamice care nu le putea bate din plin. Mai sus, în păduri, pe dealurile Bălan, Dragoș și Curmătura erau instalate bateriile noastre de artilerie. Artileria grea, de care nemții n-au știut nimic până în aceste din urmă zile, era pe Dealul Mare. Ea putea arunca proiectile uriașe la doisprezece kilometri depărtare*” ⁴.

Încă din luna ianuarie 1917, pentru consolidarea defensivă a frontului, s-au adoptat măsuri pentru organizarea unei a doua poziții pe Dealul Mare, cota 774, sud Pralea. Această poziție a fost amenajată de trupele de pionieri, pe un frig îngrozitor, îndurând cele mai mari lipsuri în echipament și hrană, alternând munca istovitoare cu puținele clipe de odihnă în colibe improvizate din ramuri de brad. Trupele de pionieri au executat, de asemenea, adăposturile de la posturile de

³ Petre Zaharia, Emanoil Ene, Florea Pavlov, *Istoria armeei geniu din armata română*, vol. I, București, Editura Militară, 1994, p. 251.

⁴ Mihail Sadoveanu, *File Sângerate. Povestiri și impresii de pe front*, Iași, Editura Ziarului „România”, 1917, p. 108 - 109.

comandă și observatoarele acestora, adăposturile de la P.C. - care erau prevăzute cu tavane stratificate (lemn, pietriș și pământ) ș.a. Pentru ca infanteria să fie în măsură să execute singură asemenea adăposturi pentru propriile ei nevoi, la unele divizii (de exemplu, Divizia 1 Infanterie cantonată la Bârsănești) s-au organizat școli speciale în acest sens, sub conducerea pionierilor.

Ca o măsură de prevedere, pentru nevoile de ducere a luptei s-au pregătit materiale pentru obstacole de sârmă (sârmă ghimpată și pari de rețele gata ascuțiți) necesare consolidării terenului cucerit ⁵.

Regimentul 40 Infanterie, aflat în componența Armatei a II-a, a fost desfășurat pe Valea Cașinului, unde a organizat o poziție de luptă pe o lungime de 2 km și pe o adâncime de 500 de m. Batalioanele și companiile unității au lucrat zi și noapte pentru completarea lucrărilor ofensive. Au fost săpate noi șanțuri de tragere, s-au reparat și întărit cele vechi, care permiteau lovirea inamicului. Tranșeea din linia I-a (denumită și creasta de foc) a fost acoperită pe o zonă întinsă cu rețele de sârmă ghimpată, cu porțile mobile de trecere. Înaintea acestora se contruiseră tranșee de avanposturi, posturi de ascultare, legate unele de altele prin șanțuri „întortocheate” de comunicație, între care se aflau gropile de lup și abatisele.

În șanțul de luptă al fiecărei companii au fost executate din butuci groși și rezistenți – transportați din pădurile apropiate – adăposturi blindate cu câte 2 până la 3 ieșiri ⁶. Blindajul a fost conceput destul de solid cu scopul de a rezista proiectilelor de calibru mare pe care artileria inamică urma să le tragă în timpul pregătirii de artilerie. De asemenea, au fost construite adăposturi pentru comandanții de companii și plutoane, pentru agenții de legătură, telefoniști etc. Linia I-a și a II-a unde urmau să fie adăpostite rezervele fuseseră și ele organizate, astfel încât în jurul datei de 28 iunie

⁵ Petre Zaharia, Emanoil Ene, Florea Pavlov, *op. cit.*, p. 254.

⁶ Locotenent colonel Grigore Ionescu, *Gloria unui regiment*, București, Tipografiaile Române Unite, 1925, p. 142.

pregătirile de ofensivă ale regimentului erau finalizate în perspectiva atacului ⁷.

Tot în perspectiva declanșării ofensivei, trupele Armatei a II-a română au primit numeroase instrucțiuni în ceea ce privește ducerea războiului de poziții. Astfel, în „Planul de ofensivă al Corpului 2 Armată” comandat de generalul de Divizie Arthur Văitoianu, la punctul „Organizarea pozițiilor cucerite” se ordona următoarele: „De îndată ce Divizia 6-a și a 3-a vor fi cucerit prima linie inamică, ele o vor organiza și întoarce spre inamic. Se va avea grijă în special a se instala imediat rețelele de sârmă. Asemenea se va proceda și cu celelalte linii ce se vor cuceri, după cum s-a arătat” ⁸. La punctul „Organizarea și lucrările câmpului de bătaie” se prevedea organizarea a numeroase depozite de materiale pe toate direcțiile care trebuiau supravegheate de câte un ofițer sau subofițer de pionieri. Tot materialul abandonat de inamic trebuia adunat și utilizat imediat de către trupele care urmau să ocupe pozițiile adverse ⁹.

Chiar în timpul bătăliei 14 iulie 1917, M.C.G., prin Ordinul de Operații nr. 1962, a dat noi instrucțiuni privind organizarea genistică a teritoriului cucerit de la inamic: „Pentru a se asigura stăpânirea terenului câștigat, este necesar ca trupele să organizeze cât mai aproape de dușman o poziție solidă care să poată sluji și ca bază de dezvoltare mai departe a operațiunilor ofensive ale armatei”. În consecință, se ordona unităților atingerea liniei cota 1125 (Piscul Măgura Cașinului, legătura cu Armata IX rusă) - cota 1167 Măgura Cașinului – Cornul Măgurii – Măgura Sboina Neagră – Muntele Tiua Neagră - cota 1070 – cota 1116 – cota 727 – cota 568 – Sud Negulești – înălțimile de pe malul stâng al Putnei până în Valea Sării, unde urma a se face legătura cu Armata IV rusă. Linia de demarcație între Corpul

⁷ Ibidem, p. 143.

⁸ A.M.R., fond Armata a II-a (1914 - 1918), dosar nr. 377, f. 29.

⁹ Ibidem, f. 30.

IV și II Armată trebuia prelungit de la cota 896 pe Răchițaru Mare până la cota 1040 pe coasta sudică a Muntelui Tiua Neagră ¹⁰.

În timpul luptelor, instrucțiunile privind războiul de poziții emise de Comandamentul Armatei a II-a au fost aplicate de către trupe, fapt remarcat de către inspectorul general al trupelor de geniu, generalul Ion Rașcu, care la data de 17 iulie 1917 a consemnat în jurnalul de război: „*Trupele noastre (Armata a II-a) se consolidează pe pozițiile cucerite și au mai cucerit încă Măgura Cașinului*” ¹¹.

Bătălia de la Mărăști (9 / 22 iulie – 19 iulie / 1 august 1917)

a însemnat un important succes reputat de Armata a II-a română comandată de generalul de Corp de Armată Alexandru Averescu împotriva Grupului de Armate Gerok, care forma aripa dreaptă a Armatei I-a austro - ungare comandată de arhiducele Joszef. Defensiva inamică se baza pe un puternic front de luptă organizat pe 18 centre de rezistență și alte numeroase lucrări genistice în adâncime ¹². Puternice centre de rezistență se aflau la Poiana Coadă Văii Babei, Poiana Încărcătoare, la cota 536 și în localitatea Mărăști. Centrele de rezistență se bazau pe un sistem de fortificații de campanie, care aveau în punctele dominante cupole de oțel, un labirint de șanțuri de comunicație și de tragere, platforme amenajate pentru piesele de artilerie și mitraliere, adăposturi pentru personal și muniție. Rețelele de sârmă ghimpată erau eșalonate pe 6 - 8 rânduri, iar legătura între centrele de rezistență se realiza prin tranșee continue în profilul „*în picioare*”, dispunerea și amenajarea lor permițând ducerea luptei în încercuire ¹³.

¹⁰ *Ibidem*, dosar nr. 318, f. 50.

¹¹ Ion Rașcu, *Jurnalul meu din timpul Războiului pentru Întregirea Neamului*, Muzeul Vrancei, Ediție îngrijită, prefață și note de Dumitru Huțanu, Focșani, Editura Pallas, 2007, p. 140.

¹² Dumitru Preda, *Eliberare națională. Reîntregire teritorială. Mărăști, Mărășești, Oituz*, în „*Revista de Istorie Militară*”, nr. 4 (15), 1992, p. 16 - 20.

¹³ Gheorghe Bichicean, *Fortificațiile și războiul de poziție. Campania românească din vara anului 1917*, în „*1917 pe Frontul de Est*”, coordonatori: Valeriu Florin Dobrinescu și Horia Dumitrescu, Focșani,

Trupele române au reușit să creeze o ruptură în frontul inamic de 30 km. lărgime și 20 km. adâncime chiar în zona joncțiunii dintre Armata I austro - ungară și Armata a IX - a germană (500 km². și 30 de localități au fost eliberate) ¹⁴.

Fortificații de campanie românești în contextul bătăliei de la Mărășești. Referitor la amenajarea genistică a frontului din zona Mărășești care făcuse parte din zona de apărare a Armatei a IV-a rusă, pe ale cărei poziții au fost amplasate trupele Armatei I române, trebuie menționat faptul că valoarea lucrărilor era relativ scăzută datorită discontinuității și lipsei de eșalonare. Există o singură poziție compusă din două linii de tranșee continue, situate la aproximativ 150 - 200 m. una de cealaltă. În spate, la aproximativ 700 m. erau amenajate pozițiile rezervelor de regimente, compuse dintr-o tranșee continuă, în adâncime fiind executate doar unele lucrări „*de sapă*”, care mai mult jalonau raioanele de dispunere a rezervelor. În fața liniei din fața apărării au fost instalate unele baraje de sârmă ghimpată, dar fără o dezvoltare în adâncime ¹⁵.

Exceptând poziția de la Putna, pierdută de trupele rusești încă din prima zi de ofensivă, pe direcția principală de interzis au fost amenajate patru poziții de apărare: pe Valea Șușiței; pădurea Răzoare, Mărășești, Cosmeștii din Vale; Diocheți, Rateșul lui Haret și Păunești, Domnești. Distanța între poziții a fost de 3 - 5 km (între poziția a trei

Editura Vrantop, 1997, p. 59; Unele centre de rezistență, adaptate foarte bine la teren, nu au suferit decât distrugeri nesemnificative din partea artileriei române și ruse. În cazul redutei germane nr. 123 de la Răcoasa, trupa companiei a 9-a din Regimentul 30 Infanterie aflată sub comanda locotenentului Cuhn Alexandru a stat câteva ore la 30 de metri depărtare de reduit sub focul năpraznic al artileriei și mitralierelor inamice, iar atacatorii au rupt și tras cu mâinile de rețelele de sârmă. În cele din urmă reduitul a fost cucerit, capturându-se și numeroși prizonieri („*Monitorul Oastei*”, Partea oficială, nr. 91 din 23 august 1917, p. 1793 - 1794).

¹⁴ Dumitru Preda, *Eliberare națională. Reîntregire teritorială. Mărăști, Mărășești, Oituz*, în „*Revista de Istorie Militară*”, nr. 4 (15), 1992, p. 18.

¹⁵ Gheorghe Bichicean, *Fortificațiile și războiul de poziție. Campania românească din vara anului 1917*, p. 61 - 62.

și a patra, 11 km). Pozițiile erau formate din cel puțin trei linii (linia având una - două tranșee), din care cel puțin două erau continue și acoperite în față cu puternice obstacole de sârmă ghimpată pe mai multe rânduri de pari. Dintre pozițiile de apărare, cea mai puternic organizată a fost cea de pe aliniamentul pădurea Răzoare, Mărășești, care, de fapt, a și reprezentat principala stavilă în fața inamicului ¹⁶.

Linii de tranșee au fost amenajate și la est de Mărășești, pe linia Tecuci - Doaga. O contribuție importantă a venit din partea populației locale: *„Soldați, bătrâni, femei și copii și îndeosebi cercetașii noștri din Tecuci, adunați în grabă, și în pofida bombardamentelor de aviație, care incendiaseră gara, depozitele de alimente și de muniții - un adevărat infern - au săpat nopți întregi la tranșee pe întregul front. Nu știi dacă și când mai apucau să doarmă o oră-două pe noapte. Pentru că noaptea lucrau la săpatul tranșeeleor, iar ziua alergau să evacueze și să îngrijească răniții și să aducă la timp din depozitele de la Frunzeasca, alimentele ce se cereau pentru spitale și răniți. Și toate astea, sub focul artileriei inamice și al bombelor de avion...”* ¹⁷.

Într-o Foaie calificativă, descriind activitatea colonelului Athanasie Negru, șeful Inspectoratului Geniului al Armatei I-a română, în perioada bătăliei de la Mărășești și ulterior, generalul Eremia Grigorescu insera și aprecieri referitoare la valoarea militară a fortificațiilor de campanie executate de trupele aflate sub comanda sa: *„El [colonelul Negru - n.n.] a organizat și executat sistemul de apărare al frontului Armatei [I-a - n.n.] a cărui puternică și judicioasă aplicare la teren a produs admirația ofițerilor străini”* ¹⁸.

Concentrând un mare număr de unități (12,5 divizii) susținute de un impresionant material tehnic (800 piese de artilerie, 3 escadrile

¹⁶ Petre Zaharia, Emanoil Ene, Florea Pavlov, *op. cit.*, p. 262.

¹⁷ Alexandru Daia, *Eroi la 16 ani. Însemnările unui fost cercetaș. Jurnal de război (1916 - 1918)*, București, Editura Ion Creangă, 1981, p. 208.

¹⁸ D.A.N.I.C., fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 13 / 1918, f. 11.

de aviație, și chiar 13 care de asalt), Armata a IX-a germană, sub comanda generalului Johannes Karl Louis Richard von Eben, a declanșat o puternică ofensivă asupra Armatei I-a română comandată inițial de generalul de divizie Constantin Cristescu ¹⁹.

Ofensiva germană s-a declanșat în dimineața de 24 iulie, la ora 7,30, după o violentă pregătire de artilerie care a durat timp de trei ore. Forțele principale ale Corpului I Armată german au atacat puternic Divizia 34 Infanterie rusă, care, copleșită numeric de forțele adverse, a fost obligată să bată în retragere spre nord. Trupele germane au avut o tentativă de trecere a Siretului la Ciușlea, dar au fost respinse ²⁰. Utilizând masiv artileria, trupele germane și austro-ungare au reușit să distrugă pe largi zone ale frontului amenajările genistice defensive române și ruse. Efectele canonadei atacatorilor din ziua de 27 iulie 1917 asupra pozițiilor aflate în marginea de sud a localității Mărășești și în pădurea de la Cosmești ocupate de regimentele Diviziilor 5 și 9 Infanterie și de unitățile unei divizii ruse au fost descrise într-o lucrare publicată în perioada interbelică: *„Tot câmpul de bătaie este acoperit de fumul proiectilelor ce se sparg asupra pozițiilor noastre și ale inamicului. Obuze de diferite calibre, șrapnele cu fumuri de diferite culori, proiectilele brizante și cu gaze asfixiante își încrucișează traiectoriile în toate direcțiile, iar nori groși galben-roșcați ai gazelor înecăcioase se târăsc pe pământ, învăluind tranșeele cu pâcla lor otrăvitoare. Cu miile cădeau bombe pe pozițiile ce trebuiau atacate și le răscoleau, fărâmișând toate întăriturile și distrugând toate adăposturile. Săreau în țândări buștenii și traversele de fier cu care erau ferecate, cum sar jucăriile aruncate de copii. Talazurile șanșurilor se prăbușeau, rețele de sârmă se spulberau. Se*

¹⁹ Dumitru Preda, *Eliberare națională. Reîntregire teritorială. Mărăști, Mărășești, Oituz*, p. 18 - 19.

²⁰ Vezi, pe larg, Gheorghe Romanescu (coordonator), *Istoria infanteriei române*, vol. II, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985, p. 126 - 140.

*părea că se scufundă pământul și că văzduhul s-a aprins de numărul exploziilor*²¹.

Pentru a proteja soldații de canonada atacatorilor, generalul Eremia Grigorescu, chiar în timpul luptelor, a ordonat unităților să ia măsuri pentru organizarea apărării prin construirea de adăposturi și executarea altor lucrări genistice. În condițiile în care artileria germană „măturase” din calea sa trupele Diviziei 34 ruse și infanteria inamică amenința forțarea Siretului, în cursul nopții dintre 24 - 25 iulie 1917 trupele române înfruntând obuzele inamice și atacurile infanteriei au trecut în dreapta Siretului și au ocupat poziții chiar în fața germanilor. Rapiditatea manevrei executate de trupele române a produs derută în rândurile adversarilor care au descoperit că atacând sectoarele unde erau amplasate trupe ruse se găsesc „față în față” cu românii. La Comandamentul german, unii ofițeri chiar credeau că aveau de-a face cu trupe franceze din cauza asemănării uniformelor. Astfel soldații români au reușit să astupe spărtura prin care germanii urmăreau să pătrundă adânc spre nord și la est de Siret, și au organizat sumar o poziție pe aliniamentul Gîrla Morilor-Străjescu - Siret de pe care au respins atacurile ulterioare²².

Chiar și în acele condiții militare favorabile pentru trupele române, generalul Eremia Grigorescu a acordat în continuare o mare atenție executării lucrărilor de fortificație. La data de 4 august, în Ordinul nr. 2569 adresat Corpului 5 Armată, preciza: „*De îndată ce o trupă se oprește pe o poziție, trebuie să înceapă imediat punerea ei în stare de apărare, lucrându-se zi și noapte. Cred că toată lumea s-a convins de adevărul principiului Muncă multă, sânge puțin, muncă puțină, sânge mult. În special așezarea rețelelor de sârmă imediat este de o importanță netăgăduită. Se așează întâi rețelele de sârmă și apoi*

²¹ Florian Tucă, Cristache Gheorghe, Nicolae Ionescu, *Triunghiul de foc. Mărăști – Mărășești - Oituz*, București, Editura Sylvi, 1997, p. 52-53.

²² Conform relatărilor lui Nicolae Ionescu, participant la bătălia de la Mărășești în calitate de ofițer al Statului Major al generalului Eremia Grigorescu ((Nicolae Ionescu, *Generalul Eremia Grigorescu*, București, Editura Militară, 1967, p. 36).

*se sapă. În acest scop diviziile trebuie să aibă întotdeauna la îndemână pari gata făcuți pentru a-i bate imediat și întinde sârma”*²³.

Ofensiva Armatei a IX-a germană, chiar și după 29 de zile de atacuri și contraatacuri violente, nu și-a îndeplinit nici unul din scopurile propuse. Apărarea noastră a fost împinsă mai spre nord cu circa 8 - 12 km fără ca Siretul să fie trecut, acțiune care ar fi permis întoarcerea frontului Moldovei de către Centrali. Succesul armatei române s-a datorat și pregătirilor genistice deosebite realizate în perioada premergătoare bătăliei, fapt confirmat și de generalul Eremia Grigorescu care - după terminarea bătăliei -, prin Ordinul de Zi nr. 105 din 19 septembrie 1917, aducea mulțumiri trupelor de pionieri, „*pentru executarea la timp și în bune condițiuni a stavilei formată din fortificațiunile de câmp, cu care au întărit frontul luptătorilor*” precum și „*Inspectoratului de Geniu care a condus și supravegheat toate lucrările tehnice*”²⁴.

Fortificații de campanie românești în contextul bătăliei de la Oituz. În perioada menționată, concomitent cu luptele de la Mărășești, în zona muntoasă ce se întinde de o parte și de alta a văii Oituzului, în lungul comunicației care – din cele mai vechi timpuri – a constituit principala arteră de legătură între Transilvania și Moldova, s-a desfășurat bătălia de la Oituz²⁵.

Încetarea ofensivei Armatei a II-a, precum și retragerea unei părți din forțele ruse de pe front, a determinat pe arhiducele Josef să reia ideea unei ofensive între Siret și Prut, concomitent cu Armata a IX-a germană pe direcția Focșani - Adjud. Ofensiva de pe Valea Oituzului trebuia să aibă loc pe 26 iulie 1917 cu lovitura principală la sud de șoseaua Oituzului spre Onești. În același timp, începând din noaptea de 26 / 27 iulie sectorul Corpului 8 Armată rus de la stânga

²³ Petre Zaharia, Emanoil Ene, Florea Pavlov, *op. cit.*, p. 258.

²⁴ A.M.R., fond Inspectoratul General al Geniului (1916 - 1941), dosar nr. 14, f. 348.

²⁵ Ion Cupșa, *Mărăști, Mărășești, Oituz*, Editura Militară, București, 1967, p. 123.

Armatei a II-a română trebuia să fie ocupat de aceasta, mărindu-se astfel sectorul de apărare al Corpului 2 Armată ²⁶.

Diviziile 6 și 7 române, din componența Armatei a II-a română, care au suportat lovitura trupelor inamice la Oituz, luaseră în primire sectorul de la trupele ruse numai cu câteva zile mai înainte. Lucrările genistice erau puțin dezvoltate întrucât până la începutul bătăliei trupele române nu avuseseră suficient timp pentru a le completa ²⁷. Astfel, în preajma confruntării, unitățile aduseseră mici îmbunătățiri poziției și reușiseră să jaloneze prin frânturi de tranșee o a doua poziție la aproximativ 2 - 2,5 km mai înapoi ²⁸. Principalele poziții de apărare ale trupelor române se aflau pe vârfurile Pravila (cota 875), Ungureanu (779) și Bălcuța (619) în zona încredințată Corpului 4 armată, Măgura Cașin și vârful Războiului (961) pe restul frontului ²⁹.

Ofensiva germană a Corpului 8 Armată din Grupul Gerok a început în dimineața zilei de 26 iulie, în sectoarele ocupate de Diviziile 6 și 7 române, înainte de a fi începută înlocuirea Corpului 8 Armată rus. Prin urmare, între 26 iulie și 4 august – timp de 10 zile – Armata a II-a a dus lupte dârze de apărare, executând numeroase contraatacuri. Deși inițial apărarea a fost ruptă la joncțiunea dintre Diviziile 6 și 7 Infanterie, până la urmă Grupul Gerok nu a reușit să-și atingă scopurile propuse.

După finalizarea celei de-a treia bătălii de la Oituz, trupele Armatei a II-a au continuat consolidarea amenajărilor genistice. Astfel

²⁶ Petre Zaharia, Emanoil Ene, Florea Pavlov, *op. cit.*, p. 264.

²⁷ Pe data de 6 august 1917, cu doar două zile înaintea declanșării atacului trupelor germane, comandantul Diviziei 7 Infanterie, generalul N. Rujinski, informa eșaloanele superioare asupra faptului că: „*Organizarea defensivă a frontului lasă foarte mult de dorit. Tranșeele sunt foarte superficiale, lucrate, în mare parte făcute în adâncime de 60 cm (...). Adăposturile pentru oameni sunt foarte puține și acelea foarte slabe, bordate la suprafață, neblindate*” (Gheorghe Bichicean, *op. cit.*, p. 63).

²⁸ Ion Cupșa, *op. cit.*, p. 125.

²⁹ Gheorghe Romanescu (coordonator), *op. cit.*, p. 140.

că, în luna august a anului 1917, fuseseră executate sau erau în curs de executare următoarele poziții fortificate: **A.** Prima poziție ocupată de trupele de operațiuni; **B.** A doua poziție pe valea Zăbrăuți; **C.** Capul de pod Căiuți; **D.** A treia poziție: linia Troțuș – Taslău; **E.** A patra poziție: linia Siret – Bistrița; **F.** Legăturile lucrărilor de întărire ale Armatei I-a cu cele ale Armatei a II-a.

Lucrările primei poziții erau ocupate de trupele Corpului II Armată. În general, la momentul respectiv, lucrările erau în curs de execuție, purtându-se lupte în unele sectoare. Lucrările executate de infanterie pe aproape întreaga lungime a frontului erau prevăzute cu șanțuri pentru trăgători, iar în sub-sectorul 52 adăposturile infanteriei nu erau continue, ci se executaseră sub formă de măști adânci pentru protecția împotriva artileriei. În sectorul al doilea adăposturile infanteriei erau blindate, executându-se și adăposturi pentru muniții.

Întreg frontul de luptă era prevăzut cu rețele de sârmă, în general dispusă pe 4 - 5 rânduri de pari, iar în unele sectoare pe două zone a câte 5 rânduri de pari; în unele locuri pietroase sârma ghimpată a fost așezată pe capre continue. De asemenea, diferite zone vulnerabile erau protejate prin abatise dispuse între 30 și 300 de m. adâncime. În zona frontului de luptă existau șanțuri de comunicație ce legau tranșeele de adăposturi, care în general aveau o adâncime de 1.80 - 2.00 adâncime ³⁰.

De regulă în zonele aflate la înălțime, trupele au amenajat reduite, poziții puternic fortificate. Astfel, în sectorul I al Corpului 4 Armată, la cota 919 s-a executat un reduit organizat pe 3 rânduri de tranșee și 4 rânduri de rețele de sârmă ghimpată, având și un baraj de grenade franceze ³¹.

Până la finele lunii noiembrie 1917, trupele Armatei a II-a au consolidat din punct de vedere genistic aliniamentele frontului de luptă. Astfel, lucrările de întărire la poziția I-a ocupată de Corpul II Armată erau organizate pe 21 centre de rezistență legate între ele

³⁰ A. M. R., fond Marele Cartier General (1916 - 1920), dosar nr. 768, f. 43.

³¹ *Ibidem*, f. 43 - verso.

printr-o linie continuă de tranșee cu profilul pentru trăgători în picioare. În fața tranșeelelor era executată o bandă continuă de sârmă ghimpată pe 5 - 8 rânduri de pari. Amplasamentele pentru mitraliere și aruncătoarele de grenade erau blindate. În spatele liniei erau construite 81 de adăposturi pentru trupă și ofițeri, care erau legate prin comunicații de prima linie a frontului.

Linia de susținere era organizată pe 15 centre de rezistență legate între ele cu șanțuri aproape continue. În fața liniei exista o bandă de rețele de sârmă continuă așezată pe 3 - 5 rânduri de pari. Linia era legată prin șanțuri de comunicație cu linia I-a. În spatele liniei I erau executate 36 de adăposturi blindate pentru trupă, legate cu șanțuri de comunicație cu centrele de rezistență.

Linia a II-a era organizată pe 12 centre de rezistență aproape complet legate între ele. Adâncimea tranșeelelor varia între 1.60 - 2.00 m. Linia era prevăzută cu șanțuri de comunicație și o bandă continuă de sârmă ghimpată așezată pe 3 - 4 rânduri de pari. Existau și 16 amplasamente pentru mitraliere, 4 pentru aruncătoare de grenade fiind în execuție și lucrări pentru blindarea lor ³². În spatele liniei erau construite 30 de adăposturi cu capacitatea de a adăposti efectivele unui pluton ori secție. Pentru menținerea igienei trupelor erau amenajate băi și cuptoare de deparazitare ³³.

Lucrări similare existau și pe celelalte trei poziții ocupate de trupele Armatei a II-a română ³⁴.

Despre valoarea fortificațiilor de pe Frontul din Moldova executate de Armata a II-a după bătăliile din vara anului 1917 avem o apreciere chiar a șefului Marelui Cartier General român, generalul Constantin Prezan. Într-o Notă datată 6 octombrie 1917 trimisă Inspectoratului General al Geniului - structură din cadrul M.C.G. - care coordona din punct de vedere tehnic lucrările de fortificație, generalul Prezan aprecia că: „*Pozițiile de întăriri sunt foarte bine*

³² *Ibidem*, f. 192.

³³ *Ibidem*, f. 193.

³⁴ *Ibidem*, f. 195 și *passim*.

orientate și se prezintă în prea bune condițiuni în cazul când, atacul inamic se va produce pe frontul cuprins între Valea Cașinului și a Siretului". Cu toate acestea, observa și o situație periculoasă în care toate pozițiile puteau „fi însă pe rând, sau chiar dintr-odată întoarse” în cazul în care inamicul ar fi declanșat o ofensivă pe frontul cuprins între Valea Slănicului și a Cașinului. În consecință, șeful M.C.G. ordona executarea unor lucrări suplimentare în zonele respective ³⁵.

Pe data de 26 noiembrie / 9 decembrie 1917 Convenția de armistițiu încheiată între armatele ruse și române, pe de o parte, și armatele germane, austro - ungare, bulgare și turce pe de altă parte – document semnat în Casa Apostoleanu din Focșani - cuprindea și mențiuni referitoare la lucrările de fortificații. Astfel, la punctul 7 al Convenției se stipula că: *„Ambele părți se leagă de a nu executa lucrări pregătitoare de ofensivă, precum și nici lucrări în scopul întăririi și dezvoltării pozițiilor. Sunt admise numai lucrările în scopul întreținerii pozițiilor și îmbunătățirii stării materiale a trupelor (aprovizionare, stare sanitară) precum și construcțiile de barăci”* ³⁶. În consecință, volumul lucrărilor de fortificație în intervalul decembrie 1917 – mai 1918 a scăzut simțitor.

De menționat faptul că Marele Cartier General român a respectat termenii Armistițiului, ordonând trupelor să înceteze executarea unor noi poziții pe front, în acest sens, menționăm Instrucțiunile operative nr. 7533 din 21 ianuarie 1918 date prin ordinul generalului Prezan ³⁷.

Valoarea totală a lucrărilor de fortificație executate în Moldova în anul 1917 s-a ridicat la circa 40 de milioane lei. La sacrificiile materiale făcute pentru executarea amenajărilor defensive, enorme au fost și sacrificiile omenești, detașamentele de

³⁵ *Ibidem*, f. 113.

³⁶ A.M.R., fond Armata a II-a (1914 - 1918), dosar nr. 318, f. 120.

³⁷ *Ibidem*, f. 141 verso.

lucru din cadrul sectoarelor de fortificații având peste 12.000 de morți³⁸.

În condițiile semnării Armistițiului cu Puterile Centrale din noiembrie 1917 și încetării operațiunilor militare pe frontul românesc, primele măsuri de dezafectare a aliniamentelor fortificate au fost adoptate de către Marele Cartier General român încă de la începutul anului 1918. Spre exemplu, prin ordinul din 22 februarie 1918 către Armata I-a și a II-a române, Marele Cartier General - Secția Operațiilor dispunea desfacerea rețelilor de sârmă de pe pozițiile din spatele frontului, cu specificația ca ele „*să nu se afle în imediata lui apropiere*”. Materialul obținut trebuia adunat în depozite pe care Inspectoratul General al Geniului urma să le stabilească. Materialul lemnos (parii) urma să fie utilizat pentru nevoile trupei, iar restul cantității rămase să fie depozitat și pus la dispoziția autorităților locale³⁹.

În contextul ieșirii Rusiei din război, România, rămasă singură în fața Puterilor Centrale, a fost constrânsă să încheie Pacea de la Bufta - București în primăvara anului 1918. La scurt timp, din ordinul autorităților militare românești, măsura dezafectării fortificațiilor de campanie a fost generalizată, aplicându-se pe întreg cuprinsul teritoriului național.

Prin „Jurnalul de Miniștri” din 9 aprilie 1918, în urma referatului ministrului de Război, s-a decis clasarea diferitelor construcții și instalații executate de autoritățile militare pe perioada războiului, atât pe front cât și în imediata apropiere a frontului, dar și pe cele izolate aflate în diferite localități. Prin urmare, barăcile, adăposturile, rețelele de sârmă ghimpată, lemnăria etc. aflate în

³⁸ Petre Zaharia, Emanoil Ene, Florea Pavlov, *op. cit.*, p. 266.

³⁹ A.M.R., fond Inspectoratul General al Geniului (1916 - 1941), dosar nr. 16, f. 693.

diverse zone fortificate au fost scoase la vânzare ori puse la dispoziția autorităților locale ⁴⁰.

În mod incontestabil, victoriile obținute de armata română în vara anului 1917 au purtat amprenta modului admirabil în care trupele române s-au comportat în timpul luptelor și profesionalismului de care au dat dovadă ofițerii superiori din Marele Cartier General, comandamentele de armată și mari unități. Pe lângă acești factori decisivi, numeroase surse istorice (documente militare din epocă, lucrări generale, monografice și memorialistice ⁴¹), demonstrează faptul că și fortificațiile de campanie executate în contextul luptelor de la Mărăști, Mărășești și Oituz au contribuit din plin la deznodământul pozitiv al acestora pentru brava oștire română.

⁴⁰ „Monitorul Oastei”, Partea Regulamentară, Nr. 19 din 16 aprilie 1918, p. 176 - 178.

⁴¹ A se consulta în acest sens o lucrare puțin citată în istoriografia militară românească aparținând generalului Scarlat Panaitescu, *Aspecte militare. Efemeride de război (1916 - 1918). Jurnal de operație (1913)*, București, Tipografia „Memorialul Geniului”, 1927.

PARTICIPAREA MILITARILOR DOBROGENI LA BĂTĂLIA DE LA MĂRĂȘEȘTI DIN VARA ANULUI 1917

Costin Scurtu

În Primul Război Mondial militarii românii din Dobrogea aveau să contribuie la îndeplinirea datoriei față de Țară pe toate fronturile unde a luptat armata română. Faptele de armă au fost numeroase, pentru amintirea lor stau mărturie și memoriile participanților la luptele sau a celor care se aflau în legătură cu combatanții pe front. Acestea vin să întregescă momentele dramatice petrecute în vara anului 1917 în bătălia de la Mărășești.

La 9 mai / 11 iunie 1917, au fost emise „Instrucțiunile operative nr. 19”, în care se arăta, că operațiunile ofensive ale armatei române, se vor face în scopul *„completei imobilizări a tuturor forțelor inamice și distrugerii forțelor acestuia care operează pe frontul Focșani - Nămolosa”*. Divizia 9 Infanterie trebuia să acționeze în sectorul Podul Huroaia - Olăneasa. Dobrogenii intrau în zona frontului unde erau aproape 800.000 combatanți în primele poziții și aproape un milion de militari în rezervă, în zonele de etape, în unitățile de pază sau aflate în curs de reorganizare ¹.

Generalul Gheorghe Mihail avea să spună în memoriile sale că pe frontul Armatei 1 române, *„S-a făcut o pregătire de artilerie, zi și noapte, artileria trăgea ca să distrugă rețele de sârmă nemțești, să facă breșele acelea prin care să poată să pătrundă infanteriștii în atac. După patru zile de pregătire de artilerie, s-au verificat prin aviație breșele. Rezultatul zero. S-a mai cerut la Marele Cartier*

¹ Locotenent - colonel Alexandru Ioanițiu, *Războiul României (1916 - 1918)*, vol. II, București, f.a., p. 295 - 296.

General încă 48 de ore pentru a se continua bombardamentul de artilerie... În timpul acestor 48 de ore situația devine alta. Adică nemții atacă în sectorul unde era armata rusească, care despărțea Armata a 2-a română de Armata 1-a română. Acolo au concentrat efortul. De ce? Pentru că începuse în armata rusească destrămarea”². Propaganda austro-ungară și germană a „vegheat” ca veștile rele să fie recepționate în linile rusești³.

Generalul Gheorghe Mihail spunea că „Așa au început acele 10 zile și 10 nopți de transport ale Armatei 1-a, o armată întregă transportată de la Nămolosa la Mărășești. Eram în luna iulie, ziua lungă, noaptea scurtă, marșurile pe zi nu se puteau face din cauza aviației de recunoaștere nemțești. Prin urmare numai noaptea ne mișcam [...] între zece seara și două și jumătate - trei dimineața”⁴.

Între 18-20 / 2-4 iulie, trupele dobrogene au înlocuit unitățile ruse de pe frontul Odaia Preotului Ștefan – Fundeni. Până la 1 / 14 iulie, unitățile dobrogene au executat lucrările genistice în terenul indicat. După ce s-au organizat defensiv, constanțenii au supravegheat sectorul de front încredințat. „Ei! În timpul nopții - spunea generalul Gheorghe Mihail - ne era teamă să nu ne atace nemții. Toți eram dezorientați. Nu cunoșteam terenul, nu știi ce-i înaintea, n-ai legături nici la stânga nici la dreapta, înapoi nici telefon nu aveam [...]. Am avut noroc. N-a mișcat nimic”⁵.

Ofensiva română de la Mărăști a dus la regruparea forțelor inamice. S-a luat decizia de a se muta lovitura principală proiectată la Fundeni - Nămolosa, în zona Focșani, pe direcția generală Adjud, în jurul datei de 24 iulie / 6 august 1917⁶. S-a prevăzut ca acțiunea

² Neculai Moghior, Ion Dănilă, Leonida Moise, *General Gheorghe Mihail, Cuvânt pentru viitorime*, Editura Paideia, București, 2004, p. 39.

³ Glenn E. Torrey, *Armata revoluționară rusă și România, 1917*, București, Editura Militară, 2005, p. 52 - 53.

⁴ Neculai Moghior, Ion Dănilă, Leonida Moise, *op. cit.*, p. 40.

⁵ *Ibidem*, p. 41.

⁶ General Erich Ludendorff, *Amintiri din război*, vol. 1, Editura răspândirii culturii, București, 1919, p. 45.

germană să fie dublată de un atac al Grupului de Armate ale arhiducelui Joseph pe valea Oituzului. Pentru îndeplinirea loviturii principale, inamicul trebuia să treacă Siretul la Băltărețu și să facă un cap de pod în direcția Tecuci, contra trupelor româno-ruse aflate între Prut și Siret. Era atacul Armatei 9 germane în sectorul Mărășești, la vest de Siret ⁷.

În prima etapă, s-au dus lupte pentru ocuparea de poziții avantajoase pe șoseaua și calea ferată Focșani - Adjud, care erau orientate pe direcția sud - nord și constituiau axul de deplasare în Poarta Focșanilor ⁸.

În noaptea de 13 / 26 – 14 / 27 iulie, în timpul desfășurării acțiunii Diviziei 9 Infanterie de înlocuire în dispozitiv a trupelor ruse atacate, inamicul a lovit și Divizia 5 Infanterie. A doua zi, a fost executată o contralovitură în lungul căii ferate Focșani - Mărășești. Trupele române au fost nevoite să revină pe vechile alinamente.

La 18 / 31 iulie, la comanda Armatei 1 române a fost numit generalul Eremia Grigorescu, care a impus prin faptele de arme ale diviziilor românești din subordine, deviza: „*Nici pe aici nu se trece!*” ⁹.

Urma etapa hotărâtoare a bătăliei de la Mărășești.

Divizia dobrogeană în ziua de 23 iulie / 5 august avea unitățile sale dispuse în zona localităților: Bucești, Blăjniu de Jos, Vultureni, Diecheni unde desfășurau activitățile pregătitoare în vederea executării unei noi deplasări ¹⁰.

A doua zi, la 24 iulie / 6 august, situația frontului avea să ia o întorsătură radicală prin ofensiva declanșată de Armata 9 germană pe

⁷ Colonel Ion Cupșa, *Armata română în campaniile din anii 1916 - 1917*, București, Editura Militară, 1967, p. 232.

⁸ Darea de seamă a Armatei 1 române. A.M.R., fond M.C.G., Secția operații, dosar nr. 17 / 4 a/ 1917, f. 244.

⁹ Colonel Ion Cupșa, *op. cit.*, p. 242.

¹⁰ Jipa Rotaru, Leonida Moise, Ion Giurcă, Costin Scurtu, *Divizia 9 „Mărășești”. 120 de ani de la înființare (1879 - 1999)*, București, Editura Punct, 1999, p. 66.

direcția Focșani, Mărășești, Adj. La acel moment, Divizia 9 germană se găsea în stânga râului, în raionul Drăgănești, Dărăști, Borcea Nouă. „*Cele 865 de tunuri germane, de toate calibrele, printre care și multe guri de foc de 210 și 300 mm, au început să-și verse necruțătoarea urgie de foc asupra poziției ocupate de vecina diviziei dobrogene, Divizia 34 rusă. Apoi, alte vijelii de bombe se năpustiseră și asupra trupelor române de pe malul stâng al Siretului. „Hora” morții începuse!*”¹¹. S-au folosit și gazele toxice, bombardamentul a durat opt ore. Rușii au înregistrat distrugerii importante în sistemul de fortificații inamic, dar au avut și ei pierderi de oameni și materiale.

La ora 7.30, în dimineața zilei de 24 iulie / 6 august, cele trei divizii din prima linie ale Corpului 1 rezervă german au declanșat ofensiva în fâșia Diviziei 34 Infanterie rusă (pe Putna, de la Bilești până la șoseaua Focșani, Mărășești). Înainte de a se însera, toate cele trei linii ale apărării ruse fuseseră abandonate, iar germanii au produs o breșă în linia frontului, pe o lățime de zece kilometri. S-a apelat la ajutorul Armatei 1 române, adunate la est de Siret¹². Acum pericolul ca inamicul să ocupe podurile peste Siret, fapt pentru care s-a dat ordin Diviziei 9 Infanterie să rămână la nord de Siret, între Băltărețu și Movilenii de Sus și să nu permită realizarea capului de pod inamic peste Siret¹³.

Feldmareșalul August von Mackensen a mutat, din nou, direcția de efort a ofensivei trupelor sale, respective a Corpului 1 Rezervă german, care avea în subordine și Corpul Alpin german, mai la vest de Siret, în sectorul Doaga, pe linia de cale ferată cu direcția spre Mărășești¹⁴.

¹¹ Ion Gh. Pană, *op. cit.*, p. 55.

¹² A.M.R., fond M.C.G., dosar generalul Grigorescu, general Constantin Prezan către Armata 1 română, la 7 august 1917; Glenn E. Torrey, *op. cit.*, p. 60.

¹³ A.M.R., fond Corpul 6 Armată, dosar nr. 2 / 1917, f. 34.

¹⁴ Colonel Laurențiu Bârzotescu, *Contribuția la istoria războiului nostru. Ofensiva germano-austriacă la nord de Focșani, iulie - august 1917 (după lucrările și documentele germane)*, f. a., p. 791 - 793.

La 25 iulie / 7 august, ora 8.20, după ce a dezlănțuit un violent bombardament în zona Moara Albă și satul Doaga, trupele germane au trecut la atac pe valea Putna Seacă. Pierderile mari înregistrate de Divizia 5 Infanterie au determinat trecerea trupelor dobrogene peste podul de la Cosmești, pentru a interzice accesul german către acest pod, dar și pentru a reface frontul la dreapta Diviziei 5-a Infanterie ¹⁵.

Comandantul diviziei dobrogene, generalul Constantin Scărișoreanu, a ordonat la 26 iulie / 8 august, ca trupele din subordine să ocupe aliniamentul de apărare la dreapta Siretului, pe malul de nord al Șușiței Seci, înlocuind trupele rusești ale Diviziei 34 Infanterie, care au abandonat sectorul, pentru că aveau pierderi serioase și au rămas fără rezerve. Au fost introduse în eșalonul întâi trupele Brigăzii 17 Infanterie cu Regimentele 34 și 36 Infanterie, în rezervă fiind dispus Regimentul 9 VÂNĂTORI ¹⁶.

Ziua de 27 iulie / 9 august, a început aparent calmă pentru militarii dobrogeni. Dispozitivul de apărare al Diviziei 9 se întindea pe pantele de nord ale văii Șușița Seacă, între șoseaua Mărășești - Focșani și marginea de vest a pădurii Călini, având în linie batalioanele 2 și 3 din Regimentul 34 Infanterie și Batalionul 1 din Regimentul 36 Infanterie ¹⁷. În rezerva Regimentului 34 Infanterie se afla Batalionul 1 în zona cantonului 45 de pe calea ferată Mărășești - Focșani și Batalionul 3 / Regimentul 36 Infanterie ¹⁸, instalat la

¹⁵ Divizia 5 Infanterie a pierdut 44 de ofițeri și 2147 trupă morți, răniți și dispăruți. Vezi Generalul G.A. Dabija, *Armata română în războiul mondial, (1916 - 1918)*, vol. IV, București, 1936, p. 393.

¹⁶ S-a apreciat că Brigada 18 Infanterie cu Regimentele 35 și 40 Infanterie, situată la distanță mare de zona acțiunilor, putea interveni în luptă de abia în ziua următoare. Apud *Divizia 9 „Mărășești”*, p. 67.

¹⁷ Vezi pe larg, Costin Scurtu, Remus Macovei, *Regimentul 34 Infanterie de la Constanța la Kandahar*, Constanța, Editura Companiei Naționale Administrația Porturilor Maritime SA Constanța, 2007.

¹⁸ Jipa Rotaru, Leonida Moise, Spiridon Huchiu, *Sacrificii pentru țară. Regimentul 36 Infanterie „Vasile Lupu”. 90 de ani de la înființare, 1909 – 1999*, Editura Europolis, Constanța, 1999.

încrucișarea căii ferate Mărășești - Tecuci cu un drum de care, aflat la 500 m nord - vest de km 335 ¹⁹.

La ora 13, artileria grea germană a dezlănțuit un foc violent pe marginea de sud a Mărășeștilor și asupra pădurii de la Cosmești. Către orele 18, toate gurile de foc de toate calibrele loveau Diviziile 9 și 5 Infanterie române și 34 ruse. Bateriile românești și rusești au răspuns cu aceeași intensitate. „Spectacolul este înfiorător și măreț [...]. Toată poziția e jalonată de fumul proiectilelor de toate calibrele ce se sparg în liniile noastre și inamice. Șrapnele, obuze, brizante și asfixiante cu fumurile lor albe, negre și portocalii, jalonează linia de bătaie până la calea ferată Focșani - Mărășești și mai departe până la Crucea de Jos, sub Panciu” ²⁰. La orele 18.30, artileria inamică și-a lungit tirul.

Infanteriștii Diviziilor 89, 76 și 216 germane au trecut la atac. Ei au lovit stânga Diviziei 34 ruse, apoi frontul Diviziilor 9 și 5 Infanterie române. Toate încercările inamice s-au oprit în fața rezistenței românilor ²¹. În noaptea de 25 - 26 iulie / 7 - 8 august a fost trimisă pe front Divizia 71 Infanterie rusă, din rezerva Armatei 4 ruse, pentru a înlocui Divizia 34 Infanterie rusă, care părăsise opoziția, lăsând descoperit tot flancul drept al forțelor române ²². În aceeași noapte, Divizia 9 Infanterie a intrat în dispozitivul aflat în zona Mărășești, Cosmeștii din Vale, acoperind golul lăsat de retragerea Diviziei 34 Infanterie ruse ²³. Atunci când Diviziile 5 și 9 Infanterie române au ocupat o bună parte din frontul deținut de ruși, germanii au luat, din nou, decizia de a-și deplasa ofensiva lor către vest, pentru a

¹⁹ Ion Gh. Pană, *În Coloana eroilor dobrogeni. Divizia „Mărășești”*, București, Editura Militară, 1974, p. 56 - 57.

²⁰ Locotenent - colonel Ștefan Paraschivescu, *La porțile Moldovei, Jurnal de război*, Brăila, f. a., p. 66.

²¹ Acțiunea inamică a fost declanșată în același timp cu ofensiva Grupului Gerok în sectorul Oituz, ținta imediată fiind încercuirea Armatei 1 române.

²² A.M.R., fond M.C.G. Secția operații, dosar nr. 805 / 1917, f. 225 - 227.

²³ *România în anii primului război mondial*, volumul 1, București, Editura Militară, 1987, p. 231 - 232.

ataca Diviziile 13 și 71 Infanterie ale rușilor, deoarece se considera că acestea sunt mai vulnerabile²⁴.

Un element surpriză pentru dobrogeni a fost începerea retragerii Diviziei 71 Infanterie rusă de pe pozițiile de luptă. Față de situația creată, comandantul Regimentului 34 Infanterie a ordonat executarea unui contraatac pentru recucerirea pozițiilor pierdute de ruși. Două companii, comandate de locotenentii Panaitescu și Purice, din Batalionul 1 Infanterie, comandat de căpitanul Ștefan Ștefănescu, au atacat puternic, antrenând și trupele ruse în acțiunea de cucerire a pozițiilor pierdute de acestea. Românii au intrat în prima tranșee inamică și au făcut 62 de prizonieri, dintre care unul avea grad de ofițer²⁵.

Într-o situație critică a ajuns Batalionul 2 Infanterie, comandat de maiorul Gheorghe Mihail, care cu mari jertfe, a respins atacurile inamicului. Comandantul batalionului își amintește, că: „... *Flancurile batalionului meu încep a fi învăluite [...] Gata, gata batalionul să fie încercuit. Dacă mă retrăgeam, s-ar fi făcut un gol prin care ar fi pătruns nemții, iar tot frontul nostru ar fi întors. „Nici un pas înapoi!” ordon. În timpul ăsta, comandantul diviziei vede situația și pregătește un contraatac. [...] Acest contraatac a fost așa de formidabil, încât a dat peste cap pe nemți și m-a salvat pe mine*”²⁶.

La stânga, în același timp cu companiile comandate de căpitanul Ștefan Ștefănescu, a trecut la ofensivă și Batalionul 3 din Regimentul 34 Infanterie, comandat de maiorul Gheorghiu. Acest atac a determinat inamicul să se retragă de pe pozițiile ocupate, iar Batalionul 2 Infanterie, depresurat, s-a aruncat în atac reușind și el să respingă inamicul din sectorul său până dincolo de tranșeele din care

²⁴ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României (1916 - 1919)*, volumul II, București 1922, p. 514.

²⁵ A.M.R., Jurnal de operații al Diviziei 9 Infanterie, f. 133.

²⁶ Neculai Moghior, Ion Dănilă, Leonida Moise, *op. cit.*, p. 42.

plecase. În timpul acestor lupte, căpitanul Ștefan Ștefănescu a căzut eroic la datorie, fiind citat prin Ordin de Zi pe armată ²⁷.

Fapte de eroism au scris plutonierul Gheoghe Stanciu, sergenții Mihai Șerbănescu, Florea Bucur, Tudor Dobrescu din Batalionul 3 / Regimentul 34 Infanterie, care au rezistat atacului inamic, după care în fruntea oamenilor lor au pornit la contraatac, ajungând până în liniile adversarului, de unde au capturat 60 de prizonieri și o mitralieră ²⁸.

Până la ora 21.30, ripostele ofensive au alternat de-o parte și alta, dar de fiecare dată atacurile inamice au fost respinse. Curând au intrat în luptă și rezervele germane. Încercările inamice au continuat până după ora două în noapte. Trupele române, bine susținute de artilerie, care a executat trageri de flanc, grupate pentru a spori eficiența loviturilor, au oprit ofensiva Corpurilor 1 și 18 germane ²⁹.

Inamicul, deși stăpân pe poziția inițială, dar fără un sprijin și un câmp organizat, era foarte prudent în înaintare sa datorită rezistența române. În fața tranșeei, dușmanul a fost oprit cu focuri, cu desăvârșire. Comandantul Brigăzii a 9-a Infanterie îl cheamă pe locotenentul Eftimie Vasile, adjunctul Regimentului 32 Infanterie „Mircea”, și-i dă Compania a 5-a din Regimentul 40 Infanterie „Călugăreni”, pentru a umple golul dintre Regimentul 7 Infanterie care lupta de-a lungul șoselei în stânga podului peste Sușița Seacă și rămășițele Regimentului „Mircea” din tranșeea cap de pod. Apoi, locotenenții Eftimie Vasile și Nicolescu Romulus au primit însărcinarea de la brigadă să conducă pe poziție Regimentul 40 Infanterie și de a face legătura cu Regimentele 32 Infanterie și 3 Vânători din satul Doaga ³⁰.

²⁷ Mărăști, Mărășești, Oituz. *Documente militare*, București, 1977, p. 231- 232.

²⁸ Ion Gh. Pană, *op. cit.*, p. 62.

²⁹ Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 519 - 523.

³⁰ Eugen Stănescu, Iulia Stănescu, Mircea Cosma, *Regimentul 32 Mircea. Jurnal de operațiuni 15 august 1916 - 31 decembrie 1917*, Ploiești, Editura Printeuro, 2002, p. 245.

După poziționarea celor 8 baterii de artilerie grea și a încă altora 9 baterii de același calibru, aduse pe malul stâng al Siretului în noaptea de 26 - 27 iulie / 8 - 9 august, s-a luat decizia amânării contraofensive române, pentru ziua de 28 iulie / 10 august, în scopul de a realize instalarea artilerie grele în poziții cât mai bune și pentru a da un răgaz de refacere trupelor greu încercate în zilele anterioare³¹.

Primele care au trecut la atac au fost trupele germane, la 27 iulie / 9 august, care au lovit aripă stângă a Diviziei 9 Infanterie, unde acționa Regimentul 36 Infanterie „Vasile Lupu”, și în fâșia Diviziei 5 Infanterie, unde lupta Regimentul 7 Infanterie „Prahova”. Au avut loc atacuri și contraatacuri înverșunate de ambele părți. Inamicul nu a reușit să rupă frontul la joncțiunea între cele două divizii românești³². „În sectorul râurilor Putna și Siret, până la Nămolosa - se sublinia în Comunicatul oficial al Marelui Cartier General român, din seara zilei de 27 iulie/9 august - lupta a luat caracterul unei mari bătălii, care a continuat cu înverșunare în tot cursul zilei și al nopții, desfășurându-se în favoarea noastră”³³.

„În ziua aceasta de 27 iulie - data este pe stil vechi, spunea generalul Gheorghe Mihail - un comandant de batalion care venea la contraatac, a murit. Al doilea comandant de batalion, rănit. Teafăr, din trei comandanți de batalion, rămân numai eu deși eram în linia întâi. Din comandanții mei de companie, unul mort și celălalt rănit. Mai aveam în rezervă încă un comandant de companie, căpitan, și comandantul companiei de mitraliere, iar din ofițerii subalterni, locotenenți și sublocotenenți cu duiumul morți, trei sferturi din ei. Această acțiune a durat până către 10 seara. E zi lungă în 27 iulie până când, pe tot câmpul de luptă, se așterne liniștea”³⁴.

³¹ General G.A. Dabija, *op. cit.*, p. 429.

³² A.M.R., Jurnal de operații al Diviziei 9 Infanterie, f. 133.

³³ *Monitorul Oficial*, nr. 102 din 30 iulie / 12 august 1917, p. 1043.

³⁴ Neculai Moghior, Ion Dănilă, Leonida Moise, *op. cit.*, p. 43.

Pierderile diviziei dobrogene au fost foarte mari. Această divizie a suferit pierderi cifrate la 6.451 de oameni ³⁵. Regimentul 34 Infanterie a pierdut 35 ofițeri (8 morți și 27 răniți), 309 sergenți și soldați morți și 1242 răniți. Datorită acestor pierderi, din resturile regimentului constănțean nu s-a putut reorganiza decât un singur batalion, pus sub comanda maiorului Gheorghe Mihail, care a ocupat o poziție de-a lungul șoselei Băltărețu - Panciu, continuând să reziste atacurilor inamice ³⁶.

Ordinul venit de la Marele Cartier General român insista, în hotărârea sa, ca în ziua de 28 iulie / 10 august, „*să se atace pentru a recuceri terenul pierdut până în linia Doaga, Străjescu, Bizighești, inclusiv*” ³⁷. Comandamentul român a hotărât, în acord cu comandamentul Armatei 4 ruse, că începând în după-amiaza zilei de 28 iulie, orele 17.00, să declanșeze contralovitura ce se pregătise încă din ziua de 26 iulie / 8 august 1917.

În aceste momente de acalmie până la începerea contraatacului româno-rus, maiorul, de atunci, Gheorghe Mihail, după orele 10 seara, inspectând batalionul din subordine, sublinia pregătirile care se făceau aici: „*Atunci încep bucătăriile de campanie să pentru hrană, [e] îmborsătată muniția, sanitarii cu brancardele ridicau răniții - noaptea se fac operațiile acestea [...]. Nimic nu seamăna cu ceea ce făceam noi pe hârtie. Uite, astea sunt situațiile pe front. Dar nu mișcau, nu luptau, nici români, nici nemți. Ce făceau și unii și alții? Luau cadavrele și le puneau unele peste altele ca să facă un zid de separație între români și nemți. Ce făceau românii, făceau și nemții. Ce făceau nemții făceau și românii [...]. În sfârșit asta era situația*” ³⁸.

³⁵ Glenn E. Torrey, *General Henry Berthelot and România. Memoires et correspondance 1916 - 1919*, New York, 1987, Berthelot către Louise, 16 august 1917; General G.A. Dabija, *op. cit.*, p. 465; Glenn E. Torrey, *Armata revoluționară rusă și România, 1917*, p. 63.

³⁶ Ion Gh. Pană, *op. cit.*, p. 64.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Neculai Moghior, Ion Dănilă, Leonida Moise, *op. cit.*, p. 43 - 44.

În cronică înclăștărilor de la Mărășești ziua de 28 iulie /10 august a fost o zi sângeroasă. Cu începere de la orele 14.00, subunitățile de artilerie română și rusă și-au intensificat tragerile asupra pozițiilor inamice, atingând punctul culminat către orele 17.00, când infanteria Diviziilor 5 și 9 române au pornit la atac, și o dată cu ea și cele al intrândului, realizat de inamic de-a lungul căii ferate și loselei Mărășești, Focșani ³⁹.

În Fabrica de parchet din Mărășești a fost organizat punctul sanitar al regimentului. „*La sfârșitul acestor două zile de luptă de la Mărășești, Regimentul 34 Infanterie, care avea 3.000 de oameni, cu care am venit pe front, iese din luptă cu 200 de oameni. Niște pierderi groaznice a avut regimentul acolo*” ⁴⁰.

Pentru menținerea poziției atinse de regimentul constănțean în valea Șușița Seacă a intervenit un batalion din Regimentul 40 Infanterie. Dar inamicul a contraatacat în forță. Atunci au sărit în ajutor și ce a mai rămas din Regimentul 36 Infanterie. Dar rândurile dobrogenilor se răreau mult. Atunci a intrat în vâltoarea luptei și Regimentul 9 Vânători. Avea să cadă la datorie comandantul Batalionului 2 Vânători, maiorul Arthur Vârtejescu. Generalul C. Scărișoreanu a raportat dificultățile și pierderile grele cu care se confruntă unitățile sale, dar generalul Eremia Grigorescu a ordonat „să se înainteze numai decăt”. La căderea nopții „resturile” Regimentelor 34 și 40 Infanterie dobrogene au reușit să organizeze o poziție de apărare pe un front de 1.500 m ⁴¹.

Contralovitura inițiată de Comandamentul frontului românesc și-a atins doar parțial obiectivele. Inamicul a înregistrat numeroase pierderi. Dar și partea română a avut un mare preț de plătit. Divizia dobrogeană mai avea în compunerea sa Regimentul 35 Infanterie,

³⁹ Locotenent Ioanițiu, *op. cit.*, p. 327 - 328.

⁴⁰ Maiorul Gheorghe Mihail a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a și Legiunea de Onoare, în grad de cavaler. Ostașii brancardieri, pentru faptele lor umanitare, au fost decorați cu „Virtutea Militară”, clasa a II-a. Apud Ion Gh. Pană, *op. cit.* p. 67.

⁴¹ Divizia 9 „Mărășești”... , p. 69.

capabil de a participa la acțiunile ofensive, care se aflase în rezerva Corpului 6 armată, staționat la Cosmești Deal ⁴².

În seara zilei de 28 iulie / 10 august, generalul Eremia Grigorescu a dat ordinul telefonic către comandantul Diviziei a 9-a, la ora 19.30, căruia îi răspundea la cererea diviziei dobrogeane în defensivă, că nu se aprobă, și ordonă continuarea acțiunilor diviziei pe front, pentru a „*împiedica înaintarea aripei drepte a frontului pentru atingerea obiectivului. Duceți centrele de greutate pe linia Doaga Veche, Jugostru, Șușița Seacă, astfel compromiteți operația în curs pentru care vă face direct răspunzători*” ⁴³. Cu toate completările de la efectivele formațiunilor de marș, precum și înlocuirea unor batalioane, atacurile date de trupele române nu au avut succes.

Mai mult, inamicul a contraatacat, la 29 iulie / 11 august, cu aripa dreaptă a Corpului 18 rezervă german (aproape inactive până atunci) și căuta să lovească în plin flancul drept al Diviziei 9 Infanterie, iar Corpul 1 Rezervă german urma să lovească Divizia 5 Infanterie ⁴⁴. După o scurtă împotrivire, Divizia 71 Infanterie rusă, aflată în poziție imediat la vest de șoseaua și calea ferată Focșani, Mărășești, a început să se retragă în mase compacte, lăsând descoperită aripa dreaptă a Diviziei 9 Infanterie române ⁴⁵.

Prin breșă largă creată în frontul trupelor ruse (circa 4 - 5 km), Corpul 1 Rezervă german al generalului Kurt von Morgen (Diviziile 216 Infanterie, 76 Rezervă și 89 Infanterie germană), au atacat gara și

⁴² *România în anii primului război mondial*, p. 239.

⁴³ *Diviza 9 „Mărășești”* ..., p. 69 -70.

⁴⁴ General G.A. Dabija, *op. cit.*, pp. 452- 454.

⁴⁵ Din cauza pierderii autorității, comandanții ruși își periclitau capacitatea de comandă sub presiunea inamică, determinând retragerea trupe ruse când era atacată. În ultimele zile din luna iulie, stil vechi, germanii au organizat o ofensivă împotriva Diviziilor 13, 71 și ce mai a rămas din 34 Infanterie ruse. Generalul Șerbacev a recunoscut că „*românii trebuie să-și asume singuri efortul principal al operațiilor ulterioare*”. O singura divizie românească avea să le înlocuiască pe cele trei ale rușilor. A.M.R., fond M.C.G., dosar general Grigorescu. Șerbacev către Grigorescu, 13 august 1917; Vezi, *Mărăști, Mărășești, Oituz*, p. 243. Glenn E. Torrey, *op. cit.*, p. 63 - 64.

satul Mărășești. Efortul principal inamic era îndreptat spre joncțiunea dintre Armata 1 română și Armata 4 rusă (la vest de șoseaua Focșani - Mărășești). Prin înaintarea lor , forțele germane realizaseră o pătrundere sub forma unui unghi drept, amenințând spatele Diviziei 9 Infanterie române.

Divizia dobrogeană a fost nevoită să reziste cu propriile forțe trupelor inamice superioare numeric. Generalul C. Scărișoreanu a repliat aripa dreaptă a diviziei, realizând prin aceasta un nou aliniament de apărare pe direcția sud - nord. În marginea localității Mărășești, de la gară până la Siret, fusese realizată o linie de tranșee cu o dezvoltare de front de 3,5 km, protejată cu rețele de sârmă ⁴⁶.

Luptătorii Regimentului 40 Infanterie „Călugăreni” au apărut chiar prin lupta la baionetă, gara Mărășești ⁴⁷. Iar subunitățile Regimentului 35 Infanterie „Matei Basarab” au ocupat poziții la nord de linia ferată Mărășești, Tecuci, pe aliniamentul pădurea Călin - Fabrica de zahăr. Au intervenit și trupele Regimentului 9 Vânători. Colonelul Gheorghe Rasoviceanu a dat un ordin scurt: „Al 9-lea aici moare!” Și ordinul a fost executat.

Către seară, Divizia 13 Infanterie română, care își trecuse deja toate trupele pe dreapta Siretului, a ajuns la flancul drept al Regimentului 9 Vânători reușind să restabilească legătura cu trupele ruse din Divizia 71 Infanterie. Criza de ordin tactic a bătăliei de la Mărășești trecuse.

În luptele din perioada 25 - 29 iulie / 1 - 11 august, divizia dobrogeană a pierdut estimativ 143 ofițeri, 6.308 trupă, 10 tunuri, 30 mitraliere și 105 puști mitraliere ⁴⁸. În seara aceleași zile de vară, Divizia a 9-a Infanterie a trecut din subordinea Corpului 6 Armată în organica Corpului 5 Armată, comandat de generalul Ion Istrati ⁴⁹.

⁴⁶ *România în anii primului război mondial*, p. 241 - 242.

⁴⁷ Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 535, 537.

⁴⁸ *Divizia 9 „Mărășești”*..., p. 70.

⁴⁹ În aceeași perioadă, încercarea Grupului Gerok la Oituz de a pătrunde spre Târgu Ocna nu a avut succes. Ostașii Armatei 2-a au respins toate atacurile inamice.

La 30 iulie / 12 august 1917, Armata 1 română a ordonat suspendarea acțiunilor ofensive și luarea tuturor măsurilor pentru apărarea pozițiilor ocupate. După ultimele trei zile de lupte ale diviziei dobrogene, apreciind valoarea militarului român și îndeosebi a calităților celor din Divizia 9 Infanterie, generalul Pershing, comandantul forțelor americane din Europa, spunea: „*trei zile întregi o divizie românească - Divizia 9 Infanterie, n.n. - a rezistat atacurilor date de trei divizii germane care aveau ordin să treacă cu orice preț. Prizonierii Corpului alpin au mărturisit că de la Verdun n-au mai văzut o luptă atât de crâncenă. Divizia 12 bavareză a fost distrusă, rămânând numai cu 2000 de oameni*”⁵⁰.

În zilele următoare, până la 6 / 19 august, pe frontul Diviziei 9 Infanterie nu au mai fost acțiuni importante. Divizia 5 Infanterie a fost înlocuită cu Divizia 14 Infanterie, care s-a legat cu Divizia a 9-a română la nord de pădurea Călini. Dobrogenii au trecut la activitatea de consolidare genistică a poziției, au refăcut tranșeele, adăposturile, rețelele de sârmă, au construit noi locașe pentru pozițiile de tragere ale artileriei etc.⁵¹.

S-a hotărât înlocuirea trupelor ruse de pe flancul drept al Armatei 1 române, începând chiar din noaptea 31 iulie - 1 august / 13 - 14 august⁵². În seara zilei de 3 / 16 august, în spatele diviziei dobrogene, sosise Divizia 15 Infanterie română, care a cantonat la Pădureni, pentru a se pregăti de schimbarea liniilor de apărare.

Inamicul își reorganizează dispozitivul de atac și a introdus noi mari unități în luptă. Pentru ofensivă, Armata 9 germană a fost

⁵⁰ Ion Gh. Pană, *op. cit.*, p. 73.

⁵¹ Generalul Scarlat Panaitescu nota: „*Sâmbătă 5/18 august 1917. Iași. N-aud vorbindu-se decât de evacuare. Autoritățile civile și militare pare că-s prinse de panică. În presa rusă zilnic se publică articole defavorabile guvernului, ca și la Odesa, reședința proiectată a Marelui Cartier General, rușii ne sunt foarte ostili*”. Generalul Scarlat Panaitescu, *Aspecte militare. Efemeride de războiu (1916 - 1918). Jurnal de operație (1913)*, Volumul al II-lea, București, Tipografia „Geniului”, p. 87.

⁵² A.M.R., fond M.C.G. Secția operații, dosar nr. 805 / 1917, f. 4.

întărită cu trupe aduse de pe Frontul francez (Corpul Alpin german, care a sosit pe 6 august) și italian. Generalul von Eben a hotărât ca lovitura principală să fie dată de Corpul 1 german, compus din șase divizii, în timp ce în stânga sa, Corpul 18 Rezervă german, alcătuit din 3 divizii, trebuia să fixeze trupele Antantei din fața sa. Dreapta Armatei a 9-a era asigurată de Grupul Râmnic, format din două divizii. Rezerva era formată dintr-o divizie germană, una austro-ungară și Corpul Alpin, care a ajuns în zonă de abia în prima zi a bătăliei. Forțele germane în sectorul de ofensivă erau 102 batalioane de Infanterie, 10 escadorane de cavalerie, 24 companii pionieri, 2 auto-mitraliere, 1135 mitraliere, 356 aruncătoare de mine, 223 tunuri de câmp, 122 tunuri și obuziere grele.

În zona de atac a Armatei a 9-a germane se afla Armata 4 rusă, care mai avea în contact cu inamicul doar două corpuri. La dreapta, Corpul 8 rus (3 divizii), iar la stânga era Corpul 7 rus (două divizii). Rezerva era formată dintr-o divizie de infanterie și una de cavalerie. Acestea totalizau 84 batalioane de infanterie, 52 escadroane de cavalerie, 280 tunuri de câmp și 36 tunuri grele.

Grosul forțelor Armatei 1 română se afla în zona Tecuci, unde se pregătea să treacă la vest de Siret, pentru a prelua sectorul de front de la trupele ruse Comandamentul german a fost nevoit să mute efortul de străpungere a pozițiilor românești și mai la vest, adică în zona de acțiune a Corpului 18 Rezervă german, stabilind și o acțiune ofensivă a Corpului 18 Rezervă german, stabilind și a acțiune ofensivă austro-ungară la Oituz, cu scopul de a fixa diviziile de la dreapta Armatei 2 române.

La 6 / 19 august 1917, Divizia 9 Infanterie, după 11 zile dramatice de lupte, continua să se afle pe linia Mărășeștilor, într-un dispozitiv care nu era diferit de data de 27 iulie / 9 august. Ca efective divizia dobrogeană număra aproximativ 4.500 de luptători și era susținută de 16 baterii, dintre care 14 erau românești și 2 rusești, aflate în poziție de tragere dispuse în pădurea Lunca Grecilor, cât și la sud-est și vest de această pădure. Dintre cele 55 de tunuri românești, 14 erau însă decalibrate din cauza numeroaselor trageri pe care le

executase până atunci ⁵³. În fața ei se aflau Divizia 12 bavareză, Divizia 76 germană, iar înapoia lor se afla în rezervă de Corp de Armată, Divizia 89 Infanterie ⁵⁴.

După pregătirea de artilerie, Corpul 1 Armată german a trecut la ofensivă în linie cu două divizii de infanterie, dispuse în sectorul apărat de două regimente dobrogene, 9 Vânători și 40 Infanterie. Regimentul 40 Infanterie „Călugăreni” avea patru companii de pușcași și una de mitraliere pe un front de 5 km, pe aliniamentul situat în fața clădirilor Fabricii de parchete, la liziera de sud a Mărășeștilor, până în valea Siretului, la confluența cu viroaga Șușița Seacă. În eșalonul doi al Diviziei a 9-a, la marginea de sud-est a localității Mărășești se găsea, gata pentru a intra în luptă, Regimentul 34 Infanterie.

Cu tot focul intens al mitralierelor și artileriei româno-ruse, inamici au reușit, în ciuda pierderilor mari înregistrate, să se apropie de prima tranșee dobrogeană. Aici s-a dat o luptă corp la corp. Inamicul a reușit să pătrundă în prima poziție de apărare, datorită superiorității numerice. Unitățile române s-au retras pe poziția a doua de apărare, amenajată genistic din timp ⁵⁵, situată pe un aliniament care trecea prin fața gării Mărășești și pe marginea de sud a orașului. Luptele au devenit și mai înverșunate. Inamicul făcea eforturi să ocupe gara și să pătrundă în localitatea Mărășești, dar fără succes.

⁵³ Ion Gh. Pană, *op. cit.*, p. 74 - 75.

⁵⁴ Divizia 89 Infanterie germană a început încă din timpul nopții 5 spre 6 / 18 spre 19) august să execute acțiunea de apropiere de primele linii românești.

⁵⁵ Generalul Scarlat Panaitescu nota la 27 iulie / 9 august 1917, la Iași, că: „Trupele de geniu trec acum la o altă întrebuintare, pe scară destul de largă; distrucțiunile, fortificațiunile, baracamentele și aprovizionarea de materiale necesare ofensivei. Lucru curios însă, instrcția este foarte puțin prețuită la noi ca pârgă de însemnătate a operațiilor”. (General Scarlat Panaitescu, *op. cit.*, p. 84).

Mitralierele instalate în clădirile gării și focul puternic al artileriei au pus un baraj de netrecut în calea atacatorilor ⁵⁶.

Fiind situația dată, unitățile germane au atacat de la vest spre est pădurea Răzoare, îndreptându-și efortul principal asupra Diviziei 13 Infanterie, comandată de generalul Ion Popescu, vecina din dreapta diviziei dobrogene, aici adversarii au reușit să spargă frontul la aripa dreaptă și să amenințe satul Mărășești cu învăluirea pe la nord, cu scopul de a cădea în spatele Diviziilor 9, 13 și 14 Infanterie române, care se aflau dispuse în partea de sud a localității. Astfel, mult râvnita trecere de la Cosmești, Băltărețu ar fi intrat în stăpânirea inamicului.

Compania de mitraliere a Batalionului 1 din Regimentul 51 Infanterie, comandată de căpitanul Grigore Ignat, aflată în centru dispozitivului la Cota 100, unde pătrunsese inamicul, a căzut la datorie, și a reușit să dea timpul necesar regroupării forțelor române pentru a închide spărtura făcută.

În seara zilei de 6 / 19 august, la orele 18.30, trupele dobrogene ale diviziei se găseau pe aliniamentul: gara de pe calea ferată Mărășești, Panciu, marginea de sud-vest a localității, până la confluența Siretului cu Valea Șușița Seacă. S-a desfășurat un contraatac fulgerător al românilor, sprijinit de artileria a trei divizii și Grupul 2 Aeronautic, care a produs dezorganizarea dușmanului. Mărășeștii au rămas în mâinile românilor. Succesul Armatei 1 române, la 6 / 19 august, de a interzice pătrunderea la nord la Mărășești și est de Siret, a fost, cum a spus generalul Eremia Grigorescu, „*mormântul ofensivei germane pe frontul românesc*”. Acest eșec inamic avea să ducă în curând la oprirea acțiunilor ofensive ale inamicului pe întregul front din Moldova ⁵⁷.

Ziua de 9 august înregistrează un nou vârf al violenței atacurilor germane. Asaltul a început la ora 19.00, după o puternică pregătire de artilerie, care a provocat pagube importante Diviziei 9, a cărei soldați nu reușiseră să sape decât gropi individuale, deoarece

⁵⁶ Colonel Ion Cupșa, *op. cit.*, p. 248.

⁵⁷ A.M.R., fond Corpul 5 Armata, dosar nr. 61 / 1917, f. 263.

pământul era foarte tare. Germanii au suferit iarăși pierderi mari datorate grupării de artilerie româno-ruse situată pe malul estic al Siretului și care lovea exact în flancul atacului.

Totuși, prima linie a infanteriei române a fost ruptă în mai multe puncte, dar intervenția rezervelor i-a respins după lupte foarte violente. Regimentul 34 constănțean, care a avut de înfruntat Divizia 12 Bavareză, a rezistat la trei asalturi consecutive. Steagul unității a fost ulterior decorat cu Ordinul „*Mihai Viteazul*” clasa a III-a pentru faptele din acea zi. Dar pierderile sale au fost însă foarte grele: 35 de ofițeri și 1551 soldați. Regimentul 36 a pierdut 36 de ofițeri și 954 soldați.

Divizia 9 Infanterie a înregistrat pierderi la ofițeri 4 morți și 15 răniți, iar la trupă a pierdut 115 morți, 346 răniți și 881 dispăruți, în total pierderile umane au fost de 19 ofițeri și 1342 trupă ⁵⁸. În noaptea de 7 – 8 / 20 - 21 august, divizia dobrogeană, care luptase fără o zi de repaus de la începutul bătăliei și care suferise cele mai mari pierderi, a fost scoasă din linia întâi, fiind înlocuită cu Divizia 15 Infanterie. După ce a ieșit de pe front, Divizia 9-a română a fost trecută în refacere și s-a început reorganizarea ei în zona comunelor Domnești, Pufești, Ciorani. Dar se atrăgea atenție comandantului Diviziei a 9-a, că Armata I română „*nedispunând de alte trupe în rezerva generală pe dreapta Siretului, Divizia 9, deși în refacere, trebuie să fie gata în orice moment a interveni în luptă*”. Marea unitate dobrogeană a fost regrupată, ulterior, în zona satului Călimănești ⁵⁹.

La 10 august, a venit rândul trupelor Antantei să treacă la ofensivă. La ora 17.00, infanteria aliată pornește la asalt, după o lungă pregătire de artilerie. Divizia 9 Infanterie a pătruns în prima linie germană, dar datorită pierderilor a fost silită să se regrupeze. Întărită cu un regiment din Divizia 13, a reluat atacul, dar din nou fără succes. Divizia 5 Infanterie și un regiment al Diviziei 14 au reușit și să pătrundă în pozițiile germane, dar nu au putut păstra cuceririle.

⁵⁸ General G.A. Dabija, *op. cit.*, p. 571 - 577.

⁵⁹ Ion Gh. Pană, *op. cit.*, p. 82.

Pentru ziua următoare, generalul Christescu a decis să impună o țință limitată pentru ofensiva Corpului 6: aliniamentul Doaga – Valea Șușiței. Armata 4 rusă hotărâse să rămână în defensivă. Germanii au atacat, la ora 16.00, în sectorul armatei ruse, după o pregătire de artilerie de trei ore și au silit din nou trupele ruse să se retragă. La 16.30 Divizia 9 Infanterie a plecat la atac, fără să știe situația din sectorul vecin, rus. Retrăgându-se rușii, flancul a rămas descoperit. Comandantul diviziei a trimis un batalion pentru a prelungi linia.

Germanii au înaintat spre Mărășești, situația devenind foarte periculoasă. Regimentul 9 Vânători care constituia rezerva diviziei a fost adus în grabă și s-a instalat în fabrica de la nord de oraș, reușind să oprească trupele germane ce amenințau să încercuiască Divizia 9 Infanterie. Legătura cu trupele ruse a fost refăcută de un regiment din Divizia 13 Infanterie din rezerva Corpului 6. Divizia 5 Infanterie a atacat în zona Doaga, dar Regimentele 7 și 8 Dorobanți nu au reușit să pătrundă în sat. În aceeași zi, generalul de divizie Eremia Grigorescu a fost numit comandant al Armatei 1 române⁶⁰.

Perioada 7 / 20 – 15 / 28 august a fost folosită de ambele tabere beligerante, pentru îmbunătățirea propriilor alinamente de apărare, refacerea efectivelor, regruparea de unități și aprovizionarea cu materiale de tot felul, reorganizarea dispozitivului de luptă⁶¹. S-au executat atacuri locale cu subunități, batalioane sau companii, pentru îmbunătățirea aliniamentelor pe care le dețineau, s-au efectuat incursiuni sau acțiuni de cercetare, dueluri de artilerie. Divizia dobrogeană, scoasă de pe frontul de la Mărășești, la 9 / 23 august,

⁶⁰ În urma acestui eșec, generalul Ragoza a dorit să retragă frontul român-rus la nord de Mărășești. Planul a fost abandonat la insistențele generalului Eremia Grigorescu. Generalul de Corp de Armată Constantin Prezan, șeful Marelui Cartier General, a hotărât să înlocuiască Corpul 7 rus cu Corpul 5 român (Diviziile 10 și 13 Infanterie), iar Corpul 8 rus să treacă sub conducerea Armatei 1 române. Comandamentul Armatei 4 ruse a fost retras la Bacău și urma să primească o nouă misiune.

⁶¹ A.M.R., fond Armata 1, dosar nr. 136 / 1917, f. 20 - 32.

pentru refacere, după câteva zile, cât să primească completările în trupă, se afla din nou în prima linie, la Muncelu.

În zilele care au urmat, bătălia a continuat, încheindu-se cu victoria noastră în cea mai mare angajare militară de pe Frontul român al Primului Război Mondial.

Generalul Gheorghe Mihail, după război, aflându-se la Focșani, a revăzut locurile încărcate de dramatismul războiului din anul 1917. *„Se pusese acolo, pe șosea, o tablă mare unde scria «Regimentul 34 Infanterie a luptat aici...» și nu mai există, dar pe care eu o am în fotografie. Era o tablă de metal și pe ea, imprimate faptele de vitejie ale Regimentului 34 Infanterie, pusă acolo la o încrucișare de drumuri chiar pe locurile unde luptasem noi”*⁶².

⁶² Neculai Moghior, Ion Dănilă, Leonida Moise, *op. cit.*, p. 45.

ALEGERILE PARLAMENTARE DIN NOIEMBRIE 1919 ÎN JUDEȚUL PUTNA.

Ramona Miron

România își conturase, după dramaticul și eroicul Război de Întregire a Neamului, pe harta politică a Europei postbelice, hotarele ei firești, istorice.

De la Nistru până la Tisa, de la Carpați până la Dunăre și Marea cea Mare, românii întrezăreau și sperau într-un alt viitor al țării.

În noul context geografic, administrativ, social și economic, rezultat din desăvârșirea unității naționale, pentru trasarea conturului politic al țării, alegerile parlamentare au devenit iminente și de o stringentă actualitate și necesitate.

Ca atare, încă de la începutul anului, în toate județele țării s-a declanșat procesul specific și definitoriu pentru viața politică a României Mari – noile alegeri parlamentare.

Pentru cel mai încercat județ al țării, Ținut al Jertfei și al Biruinței (1917 - 1918), Putna, pregătirea și desfășurarea alegerilor se prefigurau dificile, presupunând eforturi materiale și umane deosebite.

Pentru reflectarea lor istoriografică, arhivele vrâncene păstrează mărturii ale căror valoare documentară reclamă supunerea lor sub conul de lumină al cercetării și tiparului.

La 28 februarie 1919, Ministerul de Interne a transmis Prefecturii Județului Putna Telegrama nr. 1.339, prin care se aducea la cunoștință faptul că „*prin Înalt Decret Nr. 777 din 18 februarie publicat în Monitorul Oficial 261 din 19 a.c. s-a mandatat data alegerilor generale pentru deputați și senatori în zilele de 15, 16, 17,*

20, 21 și 22 mai 1919, iar noile adunări legiuitoare sunt convocate în sesiunea ordinară pentru ziua de 15 iunie 1919”¹.

Însă, la 4 mai 1919, din partea aceluiași minister erau comunicate noile date pentru alegerile parlamentare și anume 28, 29 și 30 iulie 1919 pentru Adunarea Deputaților și 2, 3 și 4 august 1919 pentru Senat, sesiunea ordinară urmând să aibă loc în ziua de 18 august 1919².

Pregătirile pentru primele alegeri parlamentare din România Mare erau în toi.

Astfel, la 28 mai 1919 Tribunalul Putna a solicitat Prefecturii să-i transmită, neîntârziat, cifra populației din fiecare comună, deoarece „în lipsă de liste electorale neputându-se cunoaște numărul exact ai alegătorilor pentru a se preda numărul corespunzător de certificate primăriilor respective și având în vedere că predarea acestor certificate urmează să se facă pe baza cifrei populației din fiecare comună”³.

Prin Decretul Regal nr. 2.067 din 2 iunie 1919 a fost modificat articolul 61 al Legii Electorale „în scopul de a se ușura procedura votărei pentru alegători care să voteze o listă întreagă de candidați. Ei vor putea aplica pe lista aleasă o ștampilă cu mențiunea <Votat> lăsând neatinse celelalte liste, această modificare interesează mai cu seamă pe neștiutorii de carte; sistemul votărei prin ștergere rămâne neatins atât pentru alegătorii care doresc a vota candidați individuali, cât și pentru alegătorii care voesc a vota în parte două sau mai multe liste, orice alegător avea facultatea de a utiliza din aceste două mijloace de votare”⁴. Totodată, se mai menționa că pentru a se evita fraudele, ștampilele trebuiau să fie confecționate de

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vrancea (în continuare se va cita: S. J. A. N. Vn.), fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 2 / 1919, f. 2.

² *Ibidem*, f. 16.

³ *Ibidem*, f. 21.

⁴ *Ibidem*, f. 30.

către birourile electorale centrale în număr suficient pentru fiecare secție de vot.

Fiind nevoie de un delegat din partea Prefecturii care să ridice de la Tribunal certificatele de alegători destinate comunelor urbane și rurale din județul Putna, a fost numit M. T. Damian, registrator la Prefectura Județului Putna ⁵.

La începutul lunii iunie 1919, Prefectura a transmis Ministerului de Interne că listele electorale nu erau definitivate în județ *„din cauza lipsei de locuințe în satele din apropierea frontului, populația abia acum se înapoiază din refugiu. Apoi zilnic sosesc din captivități locuitori foști prizonieri. Imediat ce avem statistica alegătorilor comunicăm rezultatul”* ⁶.

Adresa nr. 580 a Tribunalului Putna din 10 iunie 1919 înștiința Prefectura că au fost predate delegaților 46.827 de certificate de alegători pentru Adunarea Deputaților și 23.403 pentru Senat, care urmau să fie distribuite administrațiilor de plasă, organelor de poliție comunale și diriginților oficiilor poștale din județ ⁷. În total au fost predate 70.230 de certificate de alegători, care au fost repartizate în 81 de localități din județul Putna ⁸.

La 9 iulie 1919, Prefectura Județului Putna a comunicat administratorilor de plase noile instrucțiuni primite de la București referitoare la organizarea alegerilor parlamentare. Astfel, în cazul în care un cetățean pierdea certificatul de alegător, acesta putea solicita un duplicat de la primăria comunei respective, toate duplicatele urmând să fie trecute pe liste separate, întocmite în patru exemplare ⁹.

Circulara nr. 4.753 din 12 iulie 1919 a Ministerului de Interne aducea la cunoștința autorităților putnene că alegerile parlamentare

⁵ *Ibidem*, f. 38 - 39.

⁶ *Ibidem*, f. 40.

⁷ *Ibidem*, f. 49.

⁸ *Ibidem*, f. 61 verso.

⁹ *Ibidem*, f. 74.

programate în intervalul iulie - august 1919 erau iarăși decalate pentru luna septembrie:

„Vă aducem la cunoștință că prin Înaltul Decret Nr. 2.903 din 8 Iulie 1919 publicat în Monitorul Oficial cu Nr. 66 din 9 Iulie 1919 corpul electoral pentru Adunarea Deputaților și pentru Senat în teritoriu vechiu al regatului în Basarabia, Bucovina, Transilvania, Banat și ținuturile din Ungaria cari s-au unit la regat și se găsesc de fapt sub suveranitatea statului român a fost convocat în zilele de 15, 17, 20 și 21 septembrie. Timpul pentru efectuarea lucrurilor pregătitoare alegerilor fiind foarte scurt numai două luni, aveți datoria de a proceda imediat la desăvârșirea acestor lucruri potrivit instrucțiunilor noastre anterioare. În primul rând aveți datoria de a termina listele electorale și distribuirea certificatelor de alegători. În articolul 23 din Înaltul Decret Lege Nr. 1.040 din 4 Martie 1919, prevăzându-se că listele electorale trebuiesc să fie încheiate și afișate în cel mult patruzeci zile libere înainte de data alegerii pentru care au fost întocmite. Veți face ca atât primele liste, precum și listele suplimentare întocmite potrivit Circularei noastre Nr. 48.789 din 20 iunie 1919 să fie acum contopite într-o singură listă generală și completată cu toți cetățenii cari întrunesc condițiunile de a fi alegători și cari vor fi fost admiși. Aceste liste vor trebui să fie afișate cel mult în ziua de 5 August pentru Adunarea Deputaților și 18 August pentru Senat. De la aceste date s-ar scurge termenul de înscriere individuale și contestațiile prevăzute la art. 23 din Înaltul Decret Nr. 1.049 din 4 Martie 1919. Astfel, înscrierile individuale și contestațiile vor fi făcute publice pentru Adunarea Deputaților cel mai târziu până la 16 august inclusiv și pentru Senat până la 21 august inclusiv. Judecata acestor înscrieri și contestații se va face conform art. 23 suscitată până cel mai târziu în 5 (cinci) zile libere înainte de data alegerilor adică până la 9 Septembrie inclusiv (...) Data alegerilor nemaiputând suferi nici o amânare, veți înțelege greaua răspundere ce vă luați în cazul când nu veți executa conștiincios dispozițiunile și instrucțiunile noastre privitoare la pregătirea alegerilor. În același timp veți îngriji ca toate aceste secții și subsecții

200

să aibă prezindarea asigurată și personalul ajutor necesar, precum și întreg materialul de care aveți nevoie, precum: gherete, urne, ștampile și hârtie necesară publicațiunilor și buletinelor de vot, În acest scop veți încunoștiința atât Ministerul de Justiție cât și Ministerul de Interne de materialele de care aveți nevoie, de cele ce posedăți, de cele ce vă puteți procura în localitate și ceea ce este necesar să vi se trimită fără întârziere de la Ministerul de Justiție. Trebuesc să luați astfel toate măsurile ca alegerile să nu sufere nici o împedecare fie din lipsă de personal, fie din lipsă de material. În această privință vă ținem personal răspunzător. În fine veți încunoștiința telegrafic ambele ministere dacă aveți posibilitatea să imprimați buletinele de vot în localitate, pentru că în caz contrar să putem lua din timp măsurile necesare pentru asigurarea imprimării buletinelor la tipografiile din capitală sau la imprimarea statului. Ambele corpuri legiuitoare constituante au fost convocate pentru ziua de 6 Octombrie”¹⁰.

La 18 iulie 1919, Ministerul de Interne a comunicat Prefecturii Județului Putna despre erorile constatate de către președinții birourilor electorale centrale cu ocazia verificării listelor electorale. S-a remarcat faptul că primarii, funcționarii comunali și cei aparținând Poliției „au comis însemnate erori de natură a atinge compunerea legală a corpului electoral ceea ce denotă că nu se cunosc principiile legii. Astfel s-au alcătuit liste în care s-au trecut, pentru alegerea deputaților, numai locuitorii până la 40 de ani; iar la senat, cei cu o vârstă mai mare de 40 de ani, fără a se trece însă în listele pentru cameră și cetățenii cari au dreptul să voteze la senat”¹¹.

Având în vedere că toți funcționarii implicați în procesul electoral aveau sarcina de a oferi explicații cetățenilor asupra modului exercitării dreptului de vot, care, cu noua lege, a devenit obligatoriu și se sancționa penal în cazul neprezentării și pentru ca alegerile să se desfășoare în bune condiții, Ministerul de Interne a hotărât ca

¹⁰ Ibidem, f. 76 - 80.

¹¹ Ibidem, f. 86.

președinții birourilor electorale centrale, precum și cei ai secțiilor și subsecțiilor de votare să organizeze în circumscripțiile respective conferințe cu primarii și funcționarii comunali în cadrul cărora să se prezinte principalele aspecte ale Legii electorale, întocmirea listelor, modul de votare etc. De asemenea, era specificat foarte clar că scopul acestor conferințe îl constituiau discuțiile obiective referitoare la aplicarea Legii electorale și nicidecum nu trebuiau să degenereze în propagandă electorală ¹².

Ministerul Justiției în colaborare cu Ministerul Industriei și Comerțului au convenit ca în cazul în care în unele județe nu se puteau realiza gheretele, urnele și mesele necesare secțiilor și subsecțiilor de votare, acestea să se confecționeze fie în Capitală, fie în alte regiuni din țară. Aceste produse urmau a fi, apoi, distribuite pe județe potrivit listelor existente la Ministerul Industriei și Comerțului. Conform articolului nr. 49 al Legii electorale, cu construirea obiectelor sus - menționate erau însărcinate primăriile *„care vor trebui să le aibă și în pază spre a le pune la dispozițiunea președinților birourilor centrale electorale, în înțelegere cu care să se ia măsuri pentru instalarea lor în secțiile de votare, cel mai târziu în preajma alegerilor”* ¹³. La 1 august 1919, Ministerul Justiției informa că au fost expediate către județul Putna două vagoane cu 165 de gherete necesare desfășurării alegerilor parlamentare ¹⁴.

La 4 august 1919, autoritățile putnene au primit dispozițiile Ministerului de Justiție referitoare la organizarea alegerilor. Astfel, buletinele de vot neputând fi tipărite la București din lipsă de timp, *„veți face tot posibilul a se tipări într-un oraș apropiat dacă în localitate nu aveți tipografie”* ¹⁵. Referitor la gheretele și mesele de votare, acestea urmau să fie distribuite de către biroul electoral central tuturor secțiilor și subsecțiilor de votare din județ. De asemenea,

¹² *Ibidem*, f. 86 verso.

¹³ *Ibidem*, f. 93.

¹⁴ *Ibidem*, f. 96.

¹⁵ *Ibidem*, f. 97.

trebuiau expediate din timp cerneală pentru ștampilele de vot, tuș și hârtie pentru tipărirea publicațiilor și pentru nevoile propagandei electorale. Ștampilele cu mențiunea *VOTAT* „*se vor procura numai de Ministerul Justiției care a și contactat confecționarea lor, prin urmare autoritățile comunale nu vor face comenzi de ștampile cum însă Ministerul Justiției este informat că unii librari ar fi făcut comenzi mari de asemenea ștampile la gravori din capitală*”¹⁶.

Conform articolului 49 din Legea electorală, fiecare local de votare trebuia să fie cât mai încăpător pentru a cuprinde un număr cât mai mare de gherete (minim 11 pe fiecare secție), în comunele rurale secțiile puteau fi amplasate în incinta judecătoriei, primăriei etc., iar articolul 57 prevedea că alegerile vor debuta la 8 dimineața cel târziu și se vor încheia la orele 20, cu posibilitatea prelungirii până la orele 22, dacă existau mulți votanți. „*O altă chestiune de care vă rog să vă interesați este aceea a iluminatului localurilor de vot. Vă rog dar ca în înțelegere, pentru capitala județului cu d-l primar respectiv, iar pentru comunele din județ cu d-l prefect, să luați măsuri ca birourile secțiunilor și ale subsecțiunilor de votare să fie prevăzute cu lămpile necesare așa încât în sală și în fiecare gheretă să fie lumină suficientă pentru ca alegătorii să-și poată exercita dreptul de vot*”¹⁷ se menționa într-o Circulară a Ministerului de Justiție către Prefectura Județului Putna. La 5 septembrie 1919, Tribunalul Putna a comunicat Prefecturii respectarea dispozițiilor menționate anterior, avându-se în vedere că vor fi amenajate secții de votare în Odobești, Găgești, Panciu, Movilița, Adjud Nou, Coțofănești, Sascut, Orbani, Suraia, Vultur, Vidra, Câmpuri și Năruja¹⁸.

Prin Înaltul Decret Regal nr. 3.539 din 19 august 1919 publicat în Monitorul Oficial nr. 99 / 21 august 1919 corpul electoral pentru Adunarea Deputaților și Senat era convocat în zilele de 5, 6, 7, 10 și 11 octombrie 1919 „*alegerile urmând a avea neapărat loc,*

¹⁶ *Ibidem*, f. 98.

¹⁷ *Ibidem*, f. 109.

¹⁸ *Ibidem*, f. 133.

aceasta fiind ultima lor amânare”¹⁹. În aceste condiții listele electorale trebuiau să fie afișate până pe 25 august 1919 pentru deputați și 30 august 1919 pentru senatori, iar înscrierile individuale și contestațiile puteau fi făcute până cel târziu 6 septembrie, respectiv 9 septembrie 1919 pentru cele două camere²⁰.

Datorită numeroaselor schimbări survenite în privința datei alegerilor, multe comune de pe raza județului Putna se confruntau cu lipsa certificatelor pentru alegători. Spre exemplu Primăria comunei Spulber avea nevoie de certificate deoarece „*parte din cele ce i s-au dat întrebuișându-se, au rămas anulate din cauza preschimbării listelor electorale. Totodată mai facem cunoscut că acest lucru s-a întâmplat mai la toate comunele din această plasă [Vrancea] așa că au lipsă de imprimate*”²¹.

Funcționarea mecanismului democratic stabilit prin Constituție s-a dovedit a fi extrem de complexă și de dificilă. În primul rând, deoarece și după 1918 s-a menținut vechea practică, instituită de Carol I, ca regele să numească guvernul, după care dizolvarea corpurilor legiuitoare și organizarea de noi alegeri parlamentare. În acest fel, se inversau raporturile dintre puterea executivă și cea legislativă, astfel că nu guvernul era expresia parlamentului, ci invers, executivul era cel care făcea legislativul, perioada interbelică fiind caracterizată de o mare instabilitate guvernamentală²².

Guvernul Ion I. C. Brătianu (12 decembrie 1918 - 27 septembrie 1919) * a fost cel dintâi guvern al României din care

¹⁹ *Ibidem*, f. 110.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, f. 119.

²² Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918 - 1948)*, Editura Paideia, București, 1999, p. 107.

* **Ion I. C. Brătianu** (1864 - 1927). Inginer specialist în construcția de căi ferate (1889) și inginer la Căile Ferate Române în serviciul condus de Anghel Saligny (1889 - 1895). Membru al Partidului Național Liberal și deputat (1895). Ministrul Lucrărilor Publice (31 martie 1897 - 30 martie 1899; 204

făceau parte reprezentanții tuturor provinciilor istorice românești, iar politica externă a fost dominată de problema semnării tratatelor de pace. După ce a iscălit tratatul cu Germania (28 iunie 1919), fără a-l citi în întregime, Ion I. C. Brătianu a refuzat să fie tratat în aceeași manieră în privința tratatului cu Austria. În aceste condiții, Brătianu a părăsit Conferința de Pace la 2 iulie 1919, revenind în țară. Presat de notele ultimative ale Consiliului Suprem Aliat pentru a semna acest tratat, Ion I. C. Brătianu și-a prezentat demisia la 12 septembrie 1919²³.

Tot atunci, ministrul de Interne, George G. Mârzescu * a transmis, în regim extraurgent, Prefecturii Județului Putna, Circulara nr. 4.304 în care era prezentată demisia cabinetului Ion I. C. Brătianu:

14 februarie 1901 – 18 iulie 1902). Ministrul Afacerilor Străine în mai multe rânduri: 9 ianuarie 1902 – 12 decembrie 1904; ad – interim 9 ianuarie – 18 iulie 1902; ad – interim 27 decembrie 1908 – 4 martie 1909; ad – interim 4 martie – 1 noiembrie 1909; ad – interim 8 – 11 decembrie 1916; 29 noiembrie 1918 – 12 septembrie 1919; ad – interim 21 iunie – 6 iulie 1927. Ministru de Interne: 12 martie 1907 – 27 decembrie 1908; 27 decembrie 1908 – 4 martie 1909; 4 martie – 15 decembrie 1909; 6 februarie – 28 decembrie 1910; 30 octombrie 1923 – 27 martie 1926. Președintele Consiliului de Miniștri: 27 decembrie 1908 – 4 martie 1909; 4 martie 1909 – 28 decembrie 1910; 4 ianuarie 1914 – 11 decembrie 1916; 29 noiembrie 1918 – 12 septembrie 1919; 19 ianuarie 1922 – 27 martie 1926; 21 iunie – 24 noiembrie 1927. Desemnat președintele Partidului Național Liberal la 11 ianuarie 1909. Ministru de Război: 4 ianuarie 1914 – 15 august 1916; 19 ianuarie – 25 martie 1922. Președintele delegației române la Conferința de Pace de la Paris din 1919. Membru de onoare al Academiei Române (7 iunie 1923). (Ion Mamina, Ioan Scurtu, Guverne și guvernanți (1916 - 1938), Editura Silex, București, 1996, p. 143 - 144).

²³ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 2 / 1919, f. 115.

* **George G. Mârzescu** (1877 - 1926). Fiul lui George Mârzescu, cunoscut fruntaș al Partidului Național Liberal. În 1896 a fost numit șef de cabinet la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii, condus de tatăl său. Membru al Partidului Național Liberal (din 1901). Deputat și subprefect al județului Iași (1907). La începutul Războiului de Întregire a fost ales primar al Iașilor. Ministru Agriculturii și Domeniilor (11 decembrie 1916 – 26 ianuarie 1918). Ministru de Interne (29 noiembrie 1918 - 12 septembrie 1919). Ministrul

„Astăzi 12 Septembrie D-l. Ion I. C. Brătianu a remis M. S. Regelui demisiunea cabinetului, iată cuprinsul demisiunii:

După victoria aliaților Majestatea Voastră a binevoit a mă însărcina cu formarea ministerului și a mă numi prim delegat al României la Conferința de pace. Am primit de acord cu colegii mei această înaltă și grea misiune, rugând pe Majestatea Voastră să binevoiască a aproba ca să n-o îndeplinesc decât pe temeiul tratatului de alianță ce semnasem la 1916, Consiliul Suprem al Marilor Puteri care a înlocuit conferința de pace a Statelor aliate n-a ținut seama de acest tratat și a hotărât să impună României condiții pe cari să nu le poată primi deoarece sunt incapabile cu demnitatea, Neatârhnarea și interesele sale politice și economice. Aceasta este Convingerea unanimă a membrilor guvernului atât a celor din vechiul regat cât și a celor ce reprezintă tote ținuturile unite, tratatul nostru de alianță fiind astfel nesocotit, am onoare a ruga pe Majestatea Voastră să binevoiască a primi demisiunea ministerului”²⁴.

După o lungă criză politică, la 27 septembrie 1919 s-a constituit guvernul de militari și tehnicieni prezidat de generalul Arthur Văitoianu, a cărui principală misiune era aceea de a organiza primele alegeri generale parlamentare pe baza votului universal din istoria României și, totodată, cele dintâi la care participau românii din întreg spațiul în care ei alcătuiau majoritatea populației²⁵.

Astfel, la 27 septembrie 1919 Prefectura Județului Putna era informată, printr-o Circulară primită de la Ministerul de Interne, despre formarea noului guvern: „M. S. Regele (...) prin Înalt Decret Nr. 4.226 și 4.227 din 27 Septembrie crt. a aprobat constituirea

Muncii și Ocrotirii Sociale (19 ianuarie – 26 aprilie 1922; 26 aprilie 1922 – 30 octombrie 1923). Ministrul Justiției (30 octombrie 1923 – 27 martie 1926). [Ion Mamina, Ioan Scurtu, op. cit., p. 205 – 206].

²⁴ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 2 / 1919, f. 122 - 123.

²⁵ Ion Mamina, Ioan Scurtu, op. cit., p. 32.

*noului guvern din Dl. general de corp de armată Ar. Văitoianu *, președinte al consiliului de miniștri, ministru de interne și ad-interim la Ministerul Afacerilor Externe, general de divizie Al. I. Lupescu, ministru al Cultelor și Instrucțiunii, general de divizie Ion Popovici, ministru al Agriculturii și Domeniilor, general de brigadă Ion Popescu, ministru de Industrie și Comerț și ad-interim al Ministerului de Finance, general de brigadă Șt. Mihail ministru Lucrări Publice, general de brigadă Ion Rășcanu, ministru de Resboi, Em. Miclescu, consilier la Înalta Curte de Casație, ministru de Justiție, I. Inculeț, Dl. Daniel Ciugureanu, Dl. I. Nistor, Dl. Al. Vaida Voevod, Vasile Goldiș și Șt. C. Pop Ministru fără portofoliu”²⁶.*

Prin Înaltul Decret nr. 4.230 din 2 octombrie 1919 publicat în Monitorul Oficial nr. 134 / 3 octombrie 1919 s-a hotărât convocarea corpului electoral în zilele de 2, 3, și 4 noiembrie 1919 pentru Adunarea Deputaților și 7 - 8 noiembrie 1919 pentru Senat. Data limită pentru depunerea candidaturilor era 17 octombrie 1919 pentru deputați și 22 octombrie 1919 pentru senatori. Noile adunări constituante urmau a se întruni la București pe 20 noiembrie 1919²⁷.

* **Arthur Văitoianu** (1864 - 1956). General de brigadă (1914) și profesor la Școala Superioară de Război. Comandantul Diviziei 10 Infanterie în campania anului 1916. În calitate de general de divizie, a comandat Corpurile 2 Armată (ianuarie 1917), 4 Armată (14 august 1917) și Armata a 2-a (6 decembrie 1917 – 14 iunie 1918). General de corp de armată (24 ianuarie 1918). Inspector general de Armată (14 iunie 1918). Guvernator al Basarabiei (13 iunie 1918). Ministru de Interne: 24 octombrie - 29 noiembrie 1918; 27 septembrie – 28 noiembrie 1919; 19 ianuarie 1922 – 30 octombrie 1923. Ad – interim la Ministerul Justiției în perioada 24 – 28 octombrie 1918. Ministru de Război între 29 noiembrie 1918 și 12 septembrie 1919. Președintele Consiliului de Miniștri între 27 septembrie și 28 noiembrie 1919. Ad-interim la Ministerul Afacerilor Străine în intervalul 27 septembrie – 15 octombrie 1919. Ministrul Comunicațiilor (30 octombrie 1923 – 27 martie 1926). Ministru Secretar de Stat (10 februarie – 30 martie 1938). Consilier regal (30 martie 1938). Membru marcant al Partidului Național Liberal. Deputat (din 1919), senator. (Ibidem, p. 252 - 253).

²⁶ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 2 / 1919, f. 167.

²⁷ *Ibidem*, f. 172 - 173.

„La 2 noiembrie 1919 încep alegerile pentru Constituantă: ele vor da prilej țării să-și manifeste pentru prima oară voința după principiile noului sistem electoral, stabilit prin decretul - lege Nr. 3.402 din 14 Noembrie 1918. Ideile fundamentale pe cari se întemeiază acest sistem sunt: votul obștesc, obligator, direct, egal secret și reprezentarea proporțională.

Prin adoptarea votului obștesc se recunoaște dreptul de vot ori și cărui cetățean al țării, fără deosebire de avere, certificate de studii sau funcțiuni; cu alte cuvinte, sufragiul sau votul universal se sprijinește pe ideea că votul - exprimarea voinței alegătorului - este de drept natural, adică toți cetățenii au drept deopotrivă să ia parte la guvernământ, prin trimiterea reprezentanților lor în Parlament.

Cu acest sistem se chiamă la viața politică un număr mai mare de cetățeni, cari până aci nu luau parte la vot fie din cauză că nu se întruneau condițiunile de avere și știința de carte, ce se cereau de vechea lege electorală pentru a fi alegători; fie că votau indirect, prin delegații colegiului al III - lea de Cameră; fie că nu votau deloc, deși aveau dreptul.

Pentru ca acest drept de vot, însă, să poată fi manifestat, conform conștiinței alegătorului, trebuiesc luate toate garanțiile pentru liberul lui exercițiu.

Dacă pregătirea alegătorului, pentru noul sistem de votare, este o datorie a sa, libera manifestare a voinței sale constituie o îndatorire nu numai pentru toate organele judecătorești și administrative însărcinate cu aplicarea decretului - lege electoral, dar și pentru diferite organizațiuni politice cu prilejul campaniei electorale.

De altă parte, decretul - lege Nr. 4.229 din 2 Octomvrie 1919 (publicat în Monitorul Oficial Nr. 135 din 4 Octomvrie 1919), prin art. III, stabilește că, până la terminarea operațiunilor electorale, se acordă libertatea întrunirilor, sub rezerva păzirii bunei rândueli, că va fi reprimată, conform legii stării de asediu, orice tulburare prin orice mijloace aduse ordinei publice, fiind considerate ca uneltiri împotriva liniștei și siguranței Statului, atacurile rostite în întruniri

208

publice contra Coroanei, contra formei actuale de guvernământ, contra armatei, contra Puterilor aliate, precum și invitarea la revoltă sau contra ordinii legale.

De aici decurg obligațiuni atât pentru cetățeanul alegător cu prilejul manifestării voinței sale în exercitarea dreptului de vot, cât și pentru organele judecătorești și administrative de a veghea fiecare, în limitele drepturilor și atribuțiunilor ce are, la respectarea tuturor dispozițiunilor legii, relativ la bunul mers al operațiunilor electorale, la menținerea ordinii și siguranței publice și la asigurarea libertății în alegeri.

Alegătorii nu trebuie însă să piardă din vedere că dacă legea le acordă dreptul de vot și le garantează exercițiul lui, tot ea a prevăzut și sancțiuni pentru toate acele fapte cari ar constitui neregularități sau orice alte acte de natură a atrage violarea secretului votului și împiedicarea operațiunilor electorale (...). De asemenea, funcționarii administrativi, polițienești, judecătorești, comunali și județeni și orice altă persoană investită cu vreuna din atribuțiunile puterii publice vor fi supuși pedepselor prevăzute de decretul - lege electoral, în cazul când vor neglija sau nu-și vor îndeplini vreuna din îndatoririle sau serviciile ce le sunt impuse de lege.

(...) Întreaga acțiune electorală trebuie să fie condusă numai de organizațiunile politice, iar funcționarilor săi administrativi, polițienești, județenești și comunali le pune în vedere [Ministerul de Interne] că, în afară de exercițiul dreptului de vot, de care vor uza fără a căuta să-și impue convingerile, să se mărginească strict în cadrul atribuțiunilor ce au dela lege, să asigure libera exercitare a drepturilor cetățenești și să lase libertate partidelor și organizațiilor politice spre a-și putea face propaganda electorală, bineînțeles în limitele permise prin înaltul decret regal Nr. 4.229 / 919 sus citat”²⁸.

Acestea reprezentau normele după care urmau a se desfășura alegerile parlamentare din noiembrie 1919, norme prezentate într-un

²⁸ *Ibidem*, f. 191 - 192.

Ordin Circular emis de către președintele Consiliului de Miniștri și ministrul de Interne, generalul de Corp de Armată Arthur Văitoianu, adresat prefecturilor de județe și primarilor orașelor de reședință din Vechiul Regat și Basarabia.

Conform datelor oferite de Biroul Electoral Central, circumscripția electorală a județului Putna, cu 82 de comune urbane și rurale, era împărțită în opt secțiuni de votare corespunzătoare numărului judecătoriilor de ocol din județ și șapte subsecțiuni. În această circumscripție erau aleși șase deputați și doi senatori.

În secțiunea și subsecțiunea de votare aparținând Judecătoriei Ocolului Urban Focșani, care funcționau în cadrul Școlilor Primare de Fete Nr. 1 și Nr. 2 din străzile Sublocotenent Botescu, nr. 6, respectiv Calea Cuza Vodă, nr. 38, votau locuitorii din cuprinsul orașului Focșani.

În secțiunea de votare a Judecătoriei Ocolului Rural Odobești, care funcționa în Odobești, în localul Școlii Primare de Fete, votau alegătorii din Odobești, Câmpincanca, Mera, Jariștea, Vărsătura, Părești, iar în subsecțiunea Judecătoriei Ocolului Rural Odobești, stabilită în comuna Găgești, în localul școlii primare, votau locuitorii din Găgești, Bolotești, Bătinești, Țifești și Făurei.

Secțiunea de votare aferentă Judecătoriei Ocolului Rural Panciu își desfășura activitatea în cadrul școlii primare din Panciu, aici fiind invitați să-și exprime votul locuitorii din Panciu, Crucea de Sus, Crucea de Jos, Străoane de Sus, Străoane de Jos și Mărășești. În cadrul subsecțiunii de votare aparținând Judecătoriei aceleiași Ocol, stabilită în școala primară din Movilița, votau cetățenii din Movilița, Diochești, Mănăstioara, Fitionești, Pădurni și Păunești.

Secțiunea de votare a Judecătoriei Ocolului Rural Adjdu Nou funcționa în localul școlii primare din Adjdu Nou, aici urmând să voteze oamenii din Adjdu Nou, Pufești, Adjdu Vechi, Domnești, Burcioaia și Urechești. Subsecțiunea Judecătoriei Ocolului Rural Adjdu Nou era amplasată în cadrul școlii primare din Coțofănești, acesteia fiindu-i arondați cei din Coțofănești, Ruginești, Cornățelu, Bâlca, Borșani, Anghelești și Copcești.

Secțiunea de votare a Judecătoriei Ocolului Rural Sascut funcționa în localul școlii primare din Târg - Sascut, aici putând să-și exercite votul cei din Sascut, Berești, Mândrișca și Pănțești, iar subsecțiunea Judecătoriei Ocolului Rural Sascut, din cadrul școlii primare din Orbeni, era destinată alegătorilor din Orbeni, Valea Seacă, Parava, Cucova, Scurta și Drăgușeni.

Secțiunea de votare depinzând de Judecătoria Ocolului Rural Suraia funcționa în comuna Suraia, în localul Judecătoriei de Ocol. La această secțiune votau locuitorii din Suraia, Jorăști, Mircești, Bilicști și Ciușlea. Subsecțiunea Judecătoriei Ocolului Rural Suraia era amplasată în localul Primăriei Vultur, aici votând alegătorii din Vultur, Călienii, Nămolosa, Răstoaca și Nănești.

Secțiunea de votare a Judecătoriei Ocolului Rural Vidra funcționa în localul Judecătoriei de Ocol Vidra. La această secțiune votau cei din Valea Sării, Colacu, Găuri, Tichiriș, Vidra, Clipicești și Irești. Subsecțiunea-i corespunzătoare se găsea în cadrul Primăriei din Câmpuri și era destinată locuitorilor din Soveja, Vizantea, Răcoasa, Câmpuri.

Secțiunea de votare a Judecătoriei Ocolului Rural Năruja funcționa în localul Judecătoriei de Ocol, aici fiind arondați cetățenii din Năruja, Nistorești, Nereju, Hărăstrău, Negrilești, Paltin, Spulber, Poiana, Bârsești, Păulești, Tulnici, Spinești, Văsui și Reghiu ²⁹.

Alegerile se apropiau, iar autoritățile putnene se preocupau, în continuare, de pregătirea acestora. Listele de alegători erau întocmite și afișate în toate comunele din județ, certificatele de alegător erau aproape toate distribuite, gheretele se primiseră și erau în curs de instalare, la fel urnele și mesele. Conform Procesului - Verbal din 19 septembrie 1919, Biroul Electoral Central i-a predat delegatului Prefecturii Județului Putna, Gh. Diaconescu, un număr de 143 gherete, 143 mese, 24 urne și 24 lacăte ³⁰.

²⁹ *Ibidem*, f. 194 - 195.

³⁰ *Ibidem*, f. 289.

Față de sosirea timpurie a frigului, Ministerul de Interne a dat instrucțiuni clare. Astfel, toate secțiunile și subsecțiunile de votare trebuiau să fie încălzite atât pe timpul zilei, dar și al nopții, când ofițerul și grefierul, însărcinați cu paza, erau obligați să doarmă în localurile de votare. Procurarea lemnului necesare se făcea în contul Ministerului de Justiție ³¹.

De asemenea, Ministerul de Interne a hotărât că certificatele de alegător cu datele 5, 6, 7, 10 și 11 octombrie 1919 rămăneau valabile pentru alegerile din noiembrie. Tot de la București se atrăgea atenția Prefecturii Județului Putna că unele liste electorale conțineau erori fie de nume, fie de domiciliu. În acest caz, din cauza timpului insuficient, nu se mai făceau rectificări, alegătorii prezentându-se cu certificatele așa cum li s-au eliberat, dar prezentând orice act (o carte veche de alegător, certificat de naștere, certificat de studii, abonament la C. F. R.) cu care să facă dovada că ei sunt cei în drept a vota cu acel certificat ³².

Direcțiunea Administrației Generale, Biroul Mobilizărei, prin Adresa nr. 74.541 / 21 octombrie 1919 aducea la cunoștința Prefecturii Județului Putna dispozițiile date de Marele Cartier General referitoare la magistrații și funcționarii din sfera juridică mobilizați, cu sarcini pentru bunul mers al alegerilor. Aceștia urmau să fie demobilizați în intervalul 1-15 noiembrie 1919, în tot acest timp „*ei vor fi scăzuți de la drepturi de la Corpurile și serviciile la care se află mobilizați, urmând ca în acest interval Ministerul Justiției să-i repună în retribuițiunile lor lunare. Pentru cei mai sus citați să poată fi la timp în reședințele în care sunt birourile electorale unde vor funcționa, s-a dat ordin să fie lăsați liberi de Corpuri și servicii, cu începere de la 20 - 25 octombrie, socotit după depărtarea unde se găsesc*” ³³.

La 17 octombrie 1919, Ministerul de Interne a cerut Prefecturii Județului Putna să transmită situația candidaturilor depuse

³¹ *Ibidem*, f. 226.

³² *Ibidem*, f. 230.

³³ *Ibidem*, f. 203.

pentru acest județ, până pe 21 octombrie 1919 pentru Camera Deputaților și 26 octombrie 1919 pentru Senat, notându-se în dreptul ficcării partidul, gruparea sau nuanța politică pentru care candidează ³⁴.

Astfel, pentru Cameră au fost depuse următoarele candidaturi, grupate pe liste:

Lista nr. 1: Jean P. Naum, Dimitrie Prodan, Constantin Arghiropol, Ghiță Teodoru, Vasile Vlădoianu, conservatori independenți.

Lista nr. 2: Ioan P. Rădulescu - Râmnic *, Paraschiv Bogdan Chiriță, Ioan Ciocârlan, Vasile Iftimescu, Nicolae Răilcanu, Constantin Pricop, naționaliști, democrați, țărâniști.

Lista nr. 3: Toma I. Georgescu, independent.

Lista nr. 4: Alexandru Pătrușescu, Popescu Panaite, Alexandru Dunărcanu, Ioan Tatu, Dimitriu Constantin, Ioan Popa, socialiști.

Lista nr. 5: Ștefan Graur *, Nicolae Păcuraru, Ioan Gh. Teodoru, Vasile Șerban, Vasile C. Antonescu, preotul Petrache, Ion Dragomirescu, liberali disidenți.

³⁴ *Ibidem*, f. 202.

* **Ioan P. Rădulescu** – **Râmnic**, profesor de limba franceză la Liceul „Unirea” din Focșani, politician. Născut la 30 ianuarie 1879, la Budești, județul Râmnicu – Sărat. Licențiat al Facultății de Litere, secția Filologie modernă din cadrul Universității Iași. A participat la Primul Război Mondial cu gradul de căpitan, apoi maior, comandând o companie și, ulterior, un batalion, distingându-se în luptele pentru apărarea trecătorilor Carpaților. Decorat cu „Coroana României”, în grad de ofițer. Lider (1918) al Organizației Județene Putna a Partidului Naționalist – Democrat (Horia Dumitrecu, Gheorghe Miron, Ionuț Iliescu, *Viața politică în Vrancea între anii 1880 – 1948*, Editura Pallas, Focșani, 2009, p. 304 - 305).

* **Ștefan Graur** (1867 - 1930). A urmat Seminarele de Teologie din Roman și Socola din Iași, după care și-a completat studiile liceale la Institutele Unite din fosta capitală moldavă. Licențiat la Iași, în Istorie, Litere și Filozofie. Diplomat al Școlii de Înalte Studii – Secția Istorie din Paris. Licențiat în Drept la Paris. Profesor la Tulcea și Focșani. Avocat. Primar al Focșanilor (16 martie 1914 – 26 decembrie 1917). Deputat în Parlamentul României (1907 – 1911, 1926 – 1927, 1931). Senator național - țărânist (1928 – 1930,

Lista nr. 6: Simion Mehedinți, Rudolf Gheorghiu, Vasile Țiroiu *, Ion D. Neagu - Vrancea, Constantin Langa, preotul Ioan Bălănescu, conservatori progresiști.

1932 - 1933). Președinte al Senatului (1932). În 1889 publică, la Paris, „*La Roumanie et le Tzarisme*”, iar în 1915, la Focșani, „*Idealul nostru național*” (Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *Vocație și destin. 600 fișe - portret pentru un tablou spiritual - istoric al județului Vrancea*, Editura Terra, Focșani, 2000, p. 154; Maria Dumitrescu, Horia Dumitrescu, *Primarii din Focșani între anii 1862 - 1937 în Cronica Vrancei*, vol. III, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2002, p. 220).

* **Vasile Țiroiu** (1890 - 1876). Magistrat, deputat și prefect, memorialist. A urmat cursurile liceale la Liceul Internat „*Costache Negruzzi*” din Iași (1901 - 1909). Absolvent al Facultății de Drept din cadrul Universității București, audiind însă și cursurile de istorie - geografie ale Facultății de Litere. A făcut campania din Bulgaria în 1913, după care a intrat în magistratură, ca ajutor de judecător la Moinești între 1914 -1916, în acest ultim an publicând la Editura „*Socec*” din București lucrarea „*Bătrânii*”. A luptat ca ofițer de front în Războiul de Reîntregire a Neamului, fiind demobilizat în martie 1918. Prețuirea de care s-a bucurat în timpul studenției din partea lui Simion Mehedinți îi oferă șansa de a-i fi șef de cabinet la Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor (5 martie - 24 octombrie 1918) în guvernul lui Alexandru Marghiloman. În 1920 renunță la magistratură și se stabilește definitiv la Boloteștii părinților săi ca simplu agricultor și viticultor. A activat ca primar al comunei Bolotești (1926 - 1929), însă, fără salariu. Vicepreședinte al Camerei Agricole Putna (1923 - 1936). Administrator al Casei de Credit a Agriculturii (1929 - 1933). Prefect al județului Putna (1934 - 1937). Președinte al Federației Naționale a Cooperativelor Viticole și Pomicole din România (1937 - 1947). Deputat de Putna (1945 - 1947). Președinte al Casei de Depuneri și Consemnațiuni București (1947). Din 1949 a fost evacuat din locuința de la Bolotești, fiind nevoit să-și ducă restul zilelor la sora sa din București. A lucrat ca „*mic funcționar*” la o întreprindere de construcții din Capitală până în 1957, când se pensionează. Autor al lucrării „*Istoricul podgoriei putnene*”, al monografiei „*Satul Boloteștii Putnei - din trecut și până astăzi*”, rămasă, însă, la stadiul de manuscris. La îndemnul soților Florica și Iulian Albu a scris lucrarea „*Amintiri - Cum am colaborat cu profesorul Simion Mehedinți*”, publicată de Asociația Personalului Didactic Focșani în 1995, prin grija profesorului Costică Neagu (Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, 214

Lista nr. 7: N. D. Chirculescu, Anton M. Alaci, Vasile Stănescu - Putna, Gheorghe Dimitrescu, Constantin T. Tatovici, Ioan Neagu - Țifești, liberali ³⁵.

Cât privește situația candidaturilor pentru Senat, aceasta se prezenta astfel:

Lista nr. 1: Irimia Șt. Pană, liberal disident.

Lista nr. 2: Simion Mehedinți, Gheorghe Tomulescu, conservatori progresiști.

Lista nr. 3: preotul Ioan Nedelcu, Aristide Vârgolici, naționaliști democrați.

Lista nr. 4: Alexandru Constantinescu, N. N. Săveanu, liberali ³⁶.

Campania electorală pentru alegerile parlamentare a fost una intensă, presărată și cu momente tensionate, fapt reflectat în numeroasele plângeri înaintate autorităților.

La 26 octombrie 1919, Simion Mehedinți a înaintat Regelui o telegramă prezentată, inițial, la Sascut: „*Perceptorii și alte organe administrative împrăstie prin sate foi neiscălite în care subsemnatul și alți candidați ai opoziției sunt clefeți în chipul cel mai vulgar. Cu durere constatăm că cele dintâiu alegeri din România Mare sunt pătate de o părtinire care aruncă întreaga țară în brațele anarhiei. Rog pe Majestatea Voastră să asigure protecția legilor tuturor celor care văd în politică o jertfă, nu un izvor de foloase personale*” ³⁷.

La 3 octombrie 1919, Primăria Panciu a transmis Ministerului de Interne telegrama semnată de Ștefan Graur, Toma Georgescu, Dimitrie Prodan, Jean P. Naum și alții, care prezentau următoarea situație:

op. cit., p. 295 – 296; vezi și Horia Dumitrescu, *Vasile Țiroiu și Savel Rădulescu. Corespondență în Cronica Vrancei*, vol. III, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2002, p. 306 - 315).

³⁵ *Ibidem*, f. 201.

³⁶ *Ibidem*, f. 222.

³⁷ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 2 / 1919, f. 245.

„Alegerile care se fac din ordinul Dv., cu toate garanțiile de libertate fângăduite și cu toată scrisoarea Majestății Sale Regelui, nu sunt decât o simplă parodie. Toți funcționarii publici operează în zona de votare, amenințând și terorizând alegătorii, cari nu vor vota lista candidaților fostului regim, candidați ce se prezintă ca oameni ai guvernului. În circumscripția Panciu și Movilița, primarii și ceilalți funcționari publici au fost numiți delegați la birourile electorale. Ei au primit și distribuit manifeste de ale candidaților făcând propagandă electorală pentru dâșii. În Panciu și Cristea Alaci, fratele fostului prefect Alaci, astăzi candidat, face presiuni chiar în sala de vot, fapt constatat de însuși D-l Căpitan Crăciunescu, comandantul de pază al localului de votare.

Sunt alegătorii bătuți chiar de santinelele de pază. Alegătorii din comunele Străoane de Sus și de Jos, fiind aduși pe căprării de administrație, au fost închiși în localul școlii, iar nouă candidaților opoziției ni s-a interzis orice contact cu dâșii.

În asemenea condițiuni, alegerile nefiind decât o simplă farsă, căci ar fi pe cât de dureros tot atât și de ridicol dacă am continua a ne opune mijloacelor ce se întrebuițează pentru falsificarea lor protestând la birou în contra sistemului ce se practică, am declarat că renunțăm la orice luptă electorală”³⁸.

La Mărășești, primarul a adunat lumea în localul Primăriei, unde a citit manifestele Partidului Liberal, sfătuind oamenii să voteze lista lui N. D. Chirculescu. Alexandru Vasiliu i-a reproșat că ceea ce face e nelegal, drept pentru care primarul i-a replicat că, din ordinul administratorului de plasă, îi va rupe oasele.

La Vidra, șeful de post, din ordinul învățătorului Corneliu, l-a arestat pe numitul Dumitru Mândriță, care făcea propagandă contra listei liberale, N. D. Chirculescu amenințându-l că-i va face dosar de furt.

³⁸ Ibidem, f. 311 - 311 verso.

La Focșani, președintele Comisiei Interimare, Iorgu Poenaru *, a ordonat ca afișele și manifestele liberalului N. D. Chirculescu să fie împărțite de către funcționarii Primăriei și ai percepției din casă în casă.

La Pufești, primarul a convocat oamenii pentru adunarea liberală din 25 octombrie 1919.

La Sascut, administratorii de plase alături de revizorul școlar Iftimescu „*au făcut cea mai grozavă propagandă împărțind manifeste și amenințând că de nu vor veni vor avea de îndurat toată urgia guvernului*”³⁹.

La nivel național, alegerile parlamentare din noiembrie 1919 au consemnat importante mutații în sistemul partidelor politice din România: partidele conservatoare au fost împinse spre periferia vieții politice, liberalii - deși au beneficiat de sprijinul aparatului de Stat - nu au putut câștiga alegerile; un succes important a obținut Partidul Țărănesc înființat în urmă cu mai puțin de un an (decembrie 1918); partidele din teritoriile recent unite (Partidul Național Român din Transilvania, Partidul Țărănesc din Basarabia și Partidul Democrat al Unirii din Bucovina) au câștigat în mod detașat mandatele din aceste provincii⁴⁰.

Prefectura Județului Putna a comunicat Ministerului de Interne că „*în ziua de 2 Noiembrie alegerile s-au desfășurat în liniște, păstrându-se ordinea, libertatea votului fiind asigurată. La Focșani din 1.600 au votat 910. Astăzi cea mai mare parte din cei absenți la vot au reclamat că din eroare nu s-au prezentat la birouri cerând să li*

* **Iorgu Poenaru.** Primar al Focșanilor (29 aprilie 1901 – 22 decembrie 1904; 1 octombrie 1907 – 5 ianuarie 1911). Președinte al Comisiei Interimare (19 februarie – 28 aprilie 1901; 28 ianuarie 1919 – 1 februarie 1920; 29 ianuarie 1922 – 19 aprilie 1926). (Maria Dumitrescu, Horia Dumitrescu, *op. cit.*, p. 225).

³⁹ *Ibidem*, f. 362 -363.

⁴⁰ Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 32 - 33.

se permită votarea acum”⁴¹. Aceași stare de spirit a dominat și alegerile din 8 noiembrie 1919, nota Prefectura⁴².

Conform datelor înaintate de Prefectură către Ministerul de Interne, rezultatele alegerilor parlamentare din județul Putna au fost următoarele:

Adunarea Deputaților

Alegători înscriși - 28.740

Votați - 20.231

Voturi nule - 5.364

Proclamați aleși:

Ioan P. Rădulescu - Râmnic, naționalist - democrat - 6.014 voturi

Paraschiv Bogdan Chiriță *, naționalist - democrat - 5.915 voturi

Ioan Ciocârlan, țărănist - 5.858 voturi

N. D. Chirculescu, liberal - 4.761 voturi

Vasile Stănescu - Putna, liberal - 4.532 voturi

Simion Mehedinți *, conservator progresist - 2.568 voturi⁴³.

⁴¹ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 2 / 1919, f. 299.

⁴² *Ibidem*, f. 319.

* **Paraschiv Bogdan Chiriță** (1880 - 1969). Om politic, avocat, administrator al vieții culturale focșănene. Studii gimnaziale și liceale la Focșani. Licențiat în Drept (1910). Deputat (1921 - 1923). Între anii 1914 - 1944 s-a implicat în tot ceea ce a însemnat viață culturală în Focșani: Liga Culturală, înființarea Bibliotecii Publice, a unor ansambluri și societăți culturale (coruri, dansuri populare, teatru de amatori), ridicarea de busturi și monumente (Petre Liciu, Borna de Hotar), conferințe publice etc. (Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 77; Gheorghe Miron, *Paraschiv Bogdan Chiriță (1880 - 1969)* în *Cronica Vrancei*, vol. VIII, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2008, p. 308 - 319).

* **Simion Mehedinți** (1868 - 1962). Geograf, etnograf, pedagog, filosof al culturii, om politic, prozator. Licențiat în Litere și Filozofie (1892). După terminarea facultății, a primit o bursă din partea Societății Române de Geografie pentru studierea Geografiei în străinătate. A studiat la Paris, Berlin și Leipzig. Doctor în Geografie (1899). Profesor de geografie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității București (1900). Autor al numeroaselor

218

Senat

Alegători înscriși - 14.178

Votați - 12.573

Voturi nule - 1.844

Proclamați aleși:

Preotul Ioan Nedelcu, țărănist - 7.712 voturi

Aristide Vărgolici, naționalist - 7.639 voturi

N.N. Săveanu *, liberal - 4.555 voturi

Alexandru Constantinescu, liberal - 4.176 voturi

Simion Mehedinți, conservator progresist - 2.040 voturi

Gheorghe Tomulescu, conservator progresist - 2.031 voturi

Irimia Șt. Pană, liberal disident - 711 voturi ⁴⁴.

Parlamentul era convocat pentru 21 noiembrie 1919, lucrările ținându-se la Ateneul Român, deoarece sala Camerei Deputaților din Dealul Mitropoliei era ncîncăpătoare pentru cei peste 700 de deputați și senatori ⁴⁵. La 10 noiembrie 1919, prefectul general al Capitalei a cerut Prefecturii Județului Putna să facă cunoscut „*tuturor senatorilor și deputaților că la sosire la București cei ce nu au camere reținute la*

manuale de geografie pentru toate clasele (1901 - 1937). Director al „*Convorbirilor literare*” (1907 - 1924). Membru corespondent (1908) și membru titular al Academiei Române (1915). Ministru al Instrucțiunii Publice (5 martie - 24 octombrie 1918). A publicat lucrări de interes general - cultural („*Poporul*”, „*Cuvinte către studenți*”, „*Primăvara literară*”), numeroase studii, „*Terra. Introducere în geografie ca știință*” (1930) - biblia științifică a geografiei românești, iar în 1946 și-a tipărit memoriile sub titlul „*Premise și concluzii la Terra*”. (Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 190 - 191).

⁴³ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 2 / 1919, f. 307.

* **N. N. Săveanu** (1866 - 1952). Deputat (1898, 1922), prefect (1901, 1904, 1907, 1908). Secretar general al Ministerului de Interne (12 martie 1907 - 27 decembrie 1908). Ministrul Sănătății și Ocrotirii Sociale (3 noiembrie 1923 - 29 martie 1926). Președinte al Camerei Deputaților între 30 iulie 1927 - 10 noiembrie 1928 și 10 februarie 1934 - 19 noiembrie 1937. A decedat în București, la vârsta de 86 de ani.

⁴⁴ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 2 / 1919, f. 316.

⁴⁵ Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *op. cit.*, p. 121.

hoteluri se vor adresa comisarului gării de nord unde se află tablou de toate camerele reținute în acest scop cu începere de la 18 noiembrie; alegerea camerelor va fi făcută de însași D-nii senatori și deputați”⁴⁶.

Printre aleșii putneni care aveau nevoie de cazare în București se numărau deputații N. D. Chirculescu, Vasile Stănescu - Putna, Ioan P. Rădulescu - Râmnic, Paraschiv Bogdan Chiriță și Ioan Ciocârlan, în timp ce senatorii Alexandru Constantinescu, N. N. Săveanu și deputatul Simion Mehedinți, locuiau în Capitală și nu aveau nevoie de rezervare la hotel⁴⁷.

Luni, 17 noiembrie 1919, a plecat din Iași „*un tren special cu Domnii parlamentari*”⁴⁸, destinația finală fiind București.

Cu prilejul deschiderii lucrărilor noului Parlament, Prefectura Județului Putna a transmis președintelui Consiliului de Miniștri următoarele:

„Cu ocaziunea solemnității de astăzi a deschiderii celui dintâi parlament al României Mari înfăptuită prin înțelepciunea M. S. Regelui și vitejia ostașilor noștri, demni urmași ai legionarilor romani, cu această înălțătoare zi istorică de care se leagă cu atâta demnitate numele D-voastră.

Vă rog în numele reprezentanților autorităților civile și militare reunite astăzi și al cetățenilor putneni să primiți expresiunea sentimentelor noastre de admirație și înaltă stimă ce vă păstrăm.

Visul secular al unor generații de martiri și al unei Români libere s-a împlinit.

Trăiască generalul Văitoianu, primul - ministru al României Mari”⁴⁹.

Alegerile parlamentare din noiembrie 1919 nu au dat un câștigător, dar sentimentul general se îndrepta spre noile partide.

⁴⁶ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 2 / 1919, f. 314.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 305.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 368.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 369.

Pentru formarea unei majorități parlamentare au început negocieri între Partidul Național Român, Partidul Democrat al Unirii din Bucovina, Partidul Țărănesc din Basarabia, Partidul Țărănesc (din vechiul Regat) și Partidul Naționalist - Democrat.

La 25 noiembrie 1919 a luat ființă Blocul parlamentar. Au fost aleși în funcțiile de președinte al Adunării Deputaților Alexandru Vaida - Voevod (28 noiembrie – 1 decembrie 1919) ⁵⁰, membru al Partidului Național și în cea de președinte al Senatului, Paul Bujor (28 noiembrie 1919 – 26 martie 1920) ⁵¹, membru al Partidului Țărănesc.

Cabinetul Arthur Văitoianu și-a depus mandatul la 28 noiembrie 1919, succedându-i noul guvern condus de Alexandru Vaida - Voevod (1 decembrie 1919 - 13 martie 1920) ⁵².

Următoarele alegeri parlamentare din România s-au desfășurat în luna mai 1920.

Percepuți de alegători drept personalități cu un contur moral, intelectual și profesional adânc imprimat în mentalul colectiv statuat pe vizibila dorință și voință de a sluji obștea, aleșii putneni în Parlamentul României Mari n-au înșelat câtuși de puțin așteptările lor.

Fiecare dintre ei se vor regăsi în dezbaterile Parlamentului, prin intervenții, propuneri legislative și acțiuni obștești nemijlocite în rândul oamenilor politici, pentru care interesul național și, implicit, al județului reprezentat, au constituit suportul și mobilul întregii lor activități parlamentare.

Retrospectiv, alegerile parlamentare din județul Putna, din 1919, s-au înserat firesc și organic procesului politic național al timpului, ca parte integrantă a perspectivei dezvoltării României în perioada interbelică.

⁵⁰ Dinu C. Giurescu (coord.), *Istoria României în date*, Ediția a III-a revăzută și adăugită, Editura Enciclopedică, București, 2010, p. 964.

⁵¹ *Ibidem*, p. 965.

⁵² Stelian Neagoe, *Istoria Guvernelor României de la începuturi - 1859 - până în zilele noastre - 1995*, Editura Machiavelli, București, 1995, p. 82 - 84.

VIZITELE PRINCIPELUI MOȘTENITOR CAROL LA FOCȘANI

Horia Dumitrescu

La 29 decembrie 1892 / 10 ianuarie 1893, principele moștenitor Ferdinand se căsătorește la Sigmaringen cu Maria Alexandra Victoria, fiica lui Alfred Ernest Albert, duce de Edinburgh și Saxa - Coburg - Gotha (cel de-al doilea fiu al reginei Victoria a Angliei) și a Mariei Alexandrova, mare ducesă a Rusiei, unica fiică a țarului Alexandru al II-lea.

Pentru tânăra familie s-a construit, între anii 1893 - 1895, Palatul Cotroceni din București, după planurile arhitectului francez Paul Gottereau, pe locul vechilor case domnești ¹. De asemenea, pentru moștenitorul tronului s-a ridicat Castelul Foișor la Sinaia, a cărui destinație inițială a fost de cabană de vânătoare a regelui Carol I. Mai târziu a fost ridicat și Castelul Pelișor ².

Cuplul princiar a avut șase copii (trei băieți și trei fete), dintre care, primul a primit numele bunicului său Carol. Viitorul prinț moștenitor și rege al României s-a născut la 3 / 15 octombrie 1893. Regele Carol I avea o adevărată slăbiciune pentru nepotul său despre

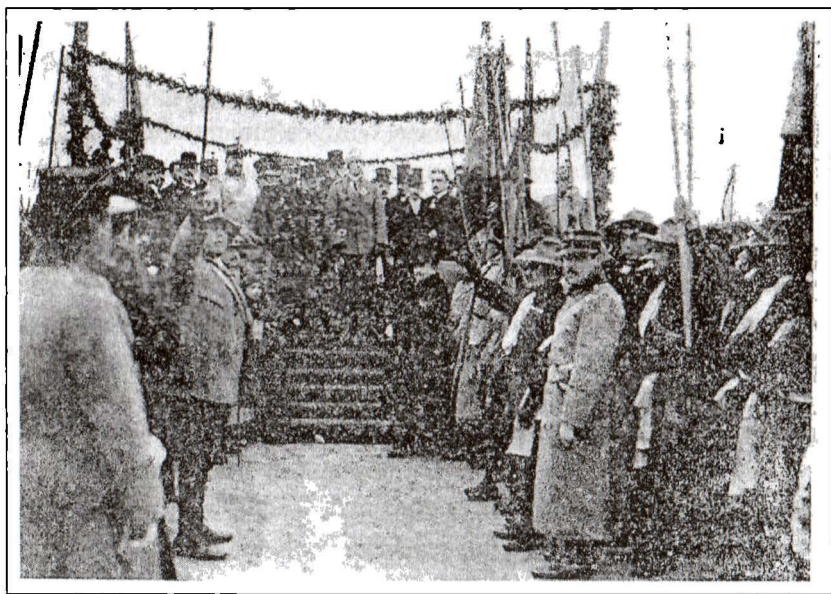
¹ Mai târziu, arhitectul Grigore Cerchez a refăcut și partea dinspre nord a palatului, în stil românesc, cu două foișoare, din care unul imită celebrul foișor al lui Dionisie de la Hurezi (Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, Editura Academiei R. P. R., București, 1961, p. 50).

² Castelul Pelișor a fost ridicat între 1899 – 1902 de către arhitectul ceh Karel Liman și decorat de artistul vienez Bernhard Ludwig. Din anul 1903 a devenit reședința de vară a principilor moștenitori.

care spunea că este „un adevărat român, deoarece înjură și împrumută bani”³.

Orașul de pe Milcov a avut onoarea să fie vizitat în mai multe rânduri de domnitorul / regele Carol și principesa / regina Elisabeta, dar și de principele moștenitor Ferdinand. În anii Primului Război Mondial, principele moștenitor Carol a ajuns și el în urbea noastră.

Pentru prima dată, principele Carol a vizitat orașul Focșani în ziua de 25 ianuarie 1915, cu ocazia solemnității depunerii jurământului cercetașilor din Cohorta Focșani, Legiunea „Elena Doamna”.

³ Apud Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866 - 1947)*, vol. I, *Carol I*, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 174.

Cercetășia a luat ființă în Anglia „ca o încercare fericită de a împlini, din afară de școală, lacunele tot mai vădite ale învățământului oficial”⁴. În vara anului 1907, generalul Lord Robert Baden - Powell (1857 - 1941) a organizat primul „campament cercetășesc” pe insula Brownsea (districtul Dorset) și un an mai târziu a publicat la Londra cartea sa fundamentală „Scouting for Boys”. În România, primele cete de cercetași au apărut aproape simultan, în 1913, la București, Sinaia, Brașov și Blaj. La Sinaia, primii cercetași între care erau și principii regali Carol și Nicolae (ultimul născut la 15 august 1903), au avut binecuvântarea regelui Carol I. Un an mai târziu, s-a constituit legal Asociația Cercetașilor României, prin care s-a consacrat denumirea de cercetaș pentru boy - scout - éclaireur, recomandată de principele Carol încă din 1912 și care figurează în fruntea primei cărți românești închinată noii metode: „Cercetașii (The Boy - Scouts) de profesor Gabriel Giurgea (noiembrie 1913)”⁵.

În septembrie 1914, principele Carol a devenit comandant al Marii Legiuni, calitate în care, în cursul anului școlar 1914 - 1915 a mers „de-a lungul și de-a latul României, pentru organizarea cohortelor cercetășești în toate regiunile țării, mulțumind sprijinitorilor, dând instrucțiuni și sfaturi comandanților, instructorilor, cercetașilor, având pentru fiecare un cuvânt bun, un indemn nobil, un gest delicat”⁶. Cu acest prilej, principele moștenitor Carol a ajuns și în orașul de pe Milcov.

Primarul Ștefan Graur⁷ a invitat toți consilierii comunali „Măine 25 curent, la orele 12, sosind în orașul nostru, Alteța Sa Regală Prințul Carol, moștenitorul Tronului României, cu onoare vă

⁴ *Enciclopedia României*, vol. I, Statul, Imprimeria Națională, București, 1938, p. 483.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 484.

⁷ **Ștefan Graur**. Primar al Focșanilor între 16 martie 1914 - 26 decembrie 1917 (Maria Dumitrescu, Horia Dumitrescu, *Primarii din Focșani între anii 1862 - 1937*, în *Cronica Vrancei*, vol. III, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2002, p. 220).

rugăm, să binevoiți, a participa și D-Voastră la primirea ce i se va face în sala de recepție a Primăriei, la ora 12 ½, în ținuta de gală”⁸.

Pentru primirea viitorului rege al României, Primăria Orașului Focșani a tipărit un *Afiș* prin care făcea un apel către locuitorii urbei să iasă în număr mare în întâmpinarea sa și, în același timp, făcea cunoscut programul solemnității :

„Iubiți Cetățeni,

*Măine, Duminică, 25 corent, la orele 12, din zi, sosește în orașul nostru: A. S. R. **Principele Carol**, moștenitorul Tronului României, pentru inaugurarea legiunei Cercetașilor „ELENA DOAMNA”, Cohorta Focșani.*

Cetățeni,

Ziua de mâine, fiind cea d’întăi, când Prințul nostru de Coroană pune piciorul pe pământul Orașului „Unirei”, facem un călduros apel către Dv. toți, spre a - Îi veni întru întâmpinare, înconjurându-L cu toată iubirea și entuziasmul, cu tot respectul și neșarmuritul devotament cuvenite Viitorului Rege al Românilor.

Cetățeni Focșăneni,

*Venind întru întâmpinarea augustului nostru Principe, care să străduiește, prin muncă fără preget, a forma pe Cetățenii României Viitoare, mâine, din toate piepturile să isbucnească strigătul: **Trăiască Principele Carol moștenitorul iubit al Tronului**, către care se îndreaptă toate speranțele noastre viitoare și mândria noastră de neam.*

Iată și programul Solemnității legământului Cercetașilor din Cohorta Focșani, legiunea „Elena Doamna”.

P R O G R A M U L:

I. Primirea la gară a A. S. R. Principele Moștenitor de către D-l Prefect al Județului și de către D-nii ofițeri.

II. Prezentările la Palatul comunal de către D-l Primar.

III. Plecarea pe jos la locul Legământului.

⁸ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vrancea (în continuare se va cita: S. J. A. N. Vn.), fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 93 / 1915, f. 1 - 2.

IV. Solemnitatea Legământului:

- a) Slujba preoșilor.*
- b) Citirea Legei Cercetașilor de A. S. R.*
- c) Citirea formulei Legământului.*
- d) Alocuțiunea A. S. R. către Cercetași.*
- e) Alocuțiunea D-lui Prefect.*
- f) Imnul Cercetașilor.*
- g) Defilarea.*

Primar, ȘTEFAN GRAUR

No. 440

1915 Ianuarie 24

Focșani - Tip. „Putna”⁹.

Primăria Focșani a asigurat și pavoazarea orașului, precum și construirea estradei din fața Bisericii „Sfântul Ioan”, așa cum reiese din Referatul nr. 52 / 28 ianuarie 1915, semnat de către șeful Serviciului Technic al Primăriei, arhitectul G. Vasiliu:

„Domnule Primar,

Am onoare a vă înainta D-voastră cu aceasta un borderou cu 4 acte justificative în valoare de 470,85 cheltueli făcute cu venirea în Focșani a A. S. R. Principele Carol, pentru decorarea cu steaguri trei colori pe tot parcursul de la gară până la Palatul Municipal și a Palatului Municipal, unde s'a cumpărat și 63 metri preș de cocos pentru scări și vestibul, cum și pentru facerea unei estrade în fața bisericii Sf. Ioan unde s'a depus jurământul cercetașilor, lucrări ce s'au executat conform ordinul[ui] D-voastre verbal de aprobare”¹⁰.

Cele patru facturi reprezentau plata a 63 m preș cocos, în valoare de 378 lei, de la Marile Magazine Vartan Missir Fii & Comp. (cu sucursale la Craiova, Galați, Râmnicu - Sărat și Buzău), lemnăria de brad (52,25 lei) de la Depozitul de Cherestea Dacu G. Gheorghiu, sfoara, cuiele și sârma (26,60 lei) de la Magazinul cu Fiererie și

⁹ *Ibidem*, f. 3.

¹⁰ *Ibidem*, f. 6.

Pluguri M. N. Grobnic și cusutul a 56 steaguri trei colori de 3 m fiecare (14 lei) de către Haim Solomon ¹¹.

Pictorul N. N. Romano se adresa primarului la 4 februarie 1915:

„Domnule Primar,

Am distinsa onoare, a depune cele două tablouri comandate de Onor Primăria care represintă, unul Unirea Principatelor (Emblema orașului) și altul un „cercetaș”, rugându-vă să binevoiți a dispune achitarea sumei de 98 lei” ¹².

La 25 martie, Al. Rădulescu solicita primarului să aprobe achitarea sumei de 120 lei pentru o altă comandă:

„Domnule Primar,

Conform comenței făcută de D-voastră am executat un album și legătura unui vol. Istoricul Orașului Focșani, care se vor preda A. S. R. Principelui Carol moștenitorul tronului, rugându-vă să binevoiți a dispune să mi-se achite costul lor, de lei una sută două zeci (120)” ¹³.

În ziua de 8 august 1915, Al. Rădulescu - proprietarul Legătoriei de cărți situată pe strada Piața Libertății, nr. 18 -, scria din nou primarului:

„Domnule Primar

Conform comenței Dvoastră, am executat și predat onor Primărie, un Vol. din Istoricul Orașului Focșani, legat în pele peste tot, aurit pe foi și copertă, care se va înainta A. S. R. Principelui Carol, rugându-vă, cu onoare, a dispoza, să mi-se achite suma de lei 40 (patru zeci)” ¹⁴.

Ioan Romanoai, registrator - arhivar al Primăriei Focșani, prin Referatul din 21 aprilie 1915, solicita primarului să dispună ordonanțarea sumei de 20 lei:

¹¹ *Ibidem*, f. 8 - 12.

¹² *Ibidem*, f. 13.

¹³ *Ibidem*, f. 15.

¹⁴ *Ibidem*, f. 21.

„Domnule Primar,

După comanda făcută de Domnia - Voastră Dl. Koroschetz, a predat două fotografii, care reprezintă pe A. S. R. Principele Carol, la solemnitatea inaugurării legiunei cercetașilor „Elena Doamna” cohorta Focșani, în ziua de 25 Ianuarie anul curent.

Rugându-vă, să binevoiți a dispune ordonanțarea sumei de lei 20 costul fotografiilor, pe numele dlui Koroschetz”¹⁵.

Cu prilejul primei vizite la Focșani, principele moștenitor Carol a fost găzduit și ospătat de generalul dr. Ioan Macridescu, prefectul județului¹⁶.

Inspectarea trupelor din Garnizoana Focșani a constituit mobilul celei de a doua vizite a principelui moștenitor Carol în Focșani.

La 20 noiembrie 1920, colonelul Ion Negulescu¹⁷ primea din partea Garnizoanei Focșani Adresa nr. 2.419 prin care era informat că:

„Am onoare a vă face cunoscut că în curând A. S. R. Principele Carol va face inspecția trupelor din Garnizoană, și cu această ocazie va vizita și orașul.

Domnul General Comandant al Garnizoanei vă roagă să binevoiți a dispune ca orașul la data când se va anunța sosirea A. S. R. să fie prevăzut cu drapele tricolori.

Cum însă cu ocazia diferitelor serbări naționale s'a constatat atât de comandament cât și de Dvoastră că drapelele lipsesc de la ușile negustorilor de pe străzile principale ale orașului iar pușinele ce se arborează nu corespund cu culorile și formatul drapelului

¹⁵ Ibidem, f. 16.

¹⁶ I. M. Dimitrescu, *Însemnări cu privire la orașul Focșani*. Cu o prefață de G. G. Longinescu Profesor Universitar, Tipărit cu prilejul congresului Ligii Culturale, dela Focșani din 28 și 29 Iunie 1931, Extras din Revista „Natura”, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, I. E. Torouțiu, București, 1931, p. 67.

¹⁷ **Colonelul Ion Negulescu**. Președinte al Comisiei Interimare a Orașului Focșani între 1 aprilie - 2 decembrie 1920 (Maria Dumitrescu, Horia Dumitrescu, *op. cit.* vol. III, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2002, p. 220).

românesc. Cu onoare vă rugăm să bine voiți a dispune ca în mod obligator pân la o dată cât mai apropiată să fie obligați toți comercianții de pe strada Mare a Unirei și I. C. Brăteanu să-și facă drapele naționale după forma și mărimea ce Dvs. Veți hotărî, pentru ca pe viitor dacă acești negustori care au dovedit până acum lipsă de sentimente patriotice să li se oblige ași le reaminti prin drapelul ce le va filfii la ușa magazinului.

De asemenea Vă rugăm a pune în vedere ca și Dnii Ingineri ai Județului și Comunei să concure la pavoasarea orașului prin măsurile ce li se impune de regulamentele Tehnic pentru ca astfel să se poată da orașului aspectul de sărbătoare ce trebuie să-l aibă atunci când viitorul Rege al Țarei Românești, Va onora Garnizoana cu prezența sa.

Măsurile ce Dv. veți bine voi a le lua Vă rugăm a le comunica și acestui Comandament pentru a le coordona cu ale noastre și a da rezultatul urmărit”¹⁸.

În ziua următoare, Primăria Focșani, prin Adresa nr. 6.837, solicita polițaiului orașului ca prin agenții săi să pună în vedere locuitorilor domiciliati pe străzile principale să-și confecționeze drapele naționale:

„Garnizoana Focșani ne face cunoscut prin adresa N. 2.419 că în curând A. S. R. Principele Carol va face inspecția trupelor din garnizoană și cu aciaastă ocaziune va vizita și orașul.

Avem onoare a vă ruga ca prin agenții Dvs. polițienești să puneți în vederea tuturor locuitorilor domiciliati pe străzile principale, ca să-și confecționeze drapele naționale regulamentare, iar cei care au prea uzate, că nu se mai disting culorile să-și facă altele. Cei cari vor contraveni acestor dispozițiuni vor fi amendați”¹⁹.

Poliția Focșani a solicitat primarului (Adresa nr. 17.189 / 22 noiembrie 1920) să îi precizeze după care text de lege putea să amendeze pe cei care nu se conformau confecționării drapelurilor:

¹⁸ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 88 / 1920, f. 21.

¹⁹ Ibidem, f. 22.

„Domnule Președinte

Răspunzând adresei Dvs. N. 6.837 din 21 Noembrie a. c. am onoare a vă comunica că în vederea sosirii A. S. R. Principele Carol, vom stăruî către populațiune spre a se conforma dispozițiunilor luate.

Vă rugăm însă să ne arătați după care tectst de lege să cerem amendarea celor care nu se vor conforma în privința confecționării drapelelor, precum și care este forma zisă regulamentară în adresa Dvoastră mai sus menționată”²⁰.

Răspunsul Primăriei Focșani nu s-a lăsat așteptat (Adresa nr. 6.880 / 24 noiembrie 1920):

„Răspuns

În referire la adresa din N° 17.189, avem onoare a vă răspunde că stăruința către populațiune, ne dă asigurarea că se va face treabă.

În ce privește forma zisa reglementară a drapelelor cred că este știință de toți Români”²¹.

Trasând pe harta istorică a orașului Focșani un arc peste timp, cu marcarea momentelor în care regii României și Familia Regală și-au purtat pașii pe bulevardele Orașului Unirii, surprindem un adevăr exprimat printr-o idee generală și generoasă deopotrivă, pentru simbolistica acestor meleguri în istoria națională.

Carol I vizita orașul la sfârșit de secol XIX și, apoi, la început de secol XX, prevestind parcă momentul înfăptuirii României Mari, Ferdinand I Întregitorul omagia Eroii și pământul mustind de sânge al Vrancei – Ținut al Jertfei și al Biruinței în anii Războiului de Întregire a Neamului. Adăugând și vizitele principelui Carol la Focșani și apoi, în anii 1940 – 1944, ale regelui Mihai I în aceste locuri de îngemănare a provinciilor istorice românești restabilim legătura, ca fapt și idee, de simbolistică istorică, definită prin Regalitate – Vrancea – Focșani – România.

²⁰ *Ibidem*, f. 23.

²¹ *Ibidem*, f. 23 verso.

FAMILIA LUI DUILIU ZAMFIRESCU ÎN „ÎNSEMĂRILE” LUI I. M. DIMITRESCU

Ramona Miron

Obârșia rămâne, pentru ființa umană, de oricând și oriunde, acel atât de misterios, prin simțământ trăit, izvor de trainică legătură dintre ins și locul nașterii, înnodată și reînnodată prin întoarceri și reîntoarceri la el, la trecutul său, la oamenii săi de seamă.

Și, când reîntoarcerea o face un împătimit, asemenea lui I. M. Dimitrescu *, adevărit prin faptă și scris, amintirea devine, pentru prezent și viitor, o mărturie, un document.

Reîntâlnirea, pe unele nevăzute ale gândului devenite imagini de viață și istorie ale Focșanilor de altădată, cu referire

* I. M. Dimitrescu (1882 - 1972). Fiu de negustor, publicist, memorialist. Absolvent al Liceului „Unirea” din Focșani, secretar și apoi director al Prefecturii Județului Putna. A activat în cadrul Secției Focșani a Ligii Culturale, alături de poezii Alexandru Călinescu, Pavel Nedelcu și Virgil Huzum, fiind totodată prieten cu Nicolae Iorga, Gheorghe Gh. Longinescu, Ioan Alexandru Bassarabescu, Leca Morariu. Membru al Societății Scriitorilor Români (din 1938). Citat de George Călinescu în „Istoria literaturii române de la origini până în prezent” (1941) pentru o evocare a lui Duiliu Zamfirescu în „Universul literar” din 19 iulie 1933. Autor al lucrărilor „Însemnări cu privire la orașul Focșani”, „În fața Măgurei”, „Oameni de la oraș”, „Prin Țara Vrancei”. S-a stins din viață la vârsta de 90 de ani, neîmpăcat cu soarta care l-a obligat să suporte la bătrânețe o mizerie cumplită, având de îngrijit, mai bine de un sfert de veac, și un fiu care avea picioarele amputate. (Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *Vocație și destin. 600 fișe - portret pentru un tablou spiritual - istoric al județului Vrancea*, Editura Terra, Focșani, 2000, p. 110 - 111; Virgil Paragină, *Contribuții vrâncene la cultura națională*, Editura Porto - Franco, Galați, 1995, p. 95 - 96).

nemijlocită la scriitorul și diplomatul Duiliu Zamfirescu, a căpătat, prin scurgerea timpului, o asemenea semnificație și, ca atare, o redăm întocmai, așa cum a așternut-o pe hârtie I. M. Dimitrescu:

„Am avut prilejul să-l cunosc înainte să fi citit un rând din opera lui, de a fi știut ce înseamnă în literatură. L-am cunoscut în orașul lui, ca și al meu, de care se leagă atâtea amintiri din viața poetului, unde a copilărit, unde a trăit atâta vreme, de unde a luat pe mulți eroi din romanele sale, unde a avut multe legături, simpatie pentru mulți concetățeni și mai ales pentru părinți și pentru nenumărații membri ai familiei, distinși intelectuali, oameni de cultură cu aplicațiuni artistice.

*Surorile, mai ales - Ecaterina și Marcella, cea dintâi pianistă remarcabilă pe cât era de talentată, cealaltă la vioară și bine cunoscute în lumea muzicală a vremii*¹.

În casele acestor[a] își dădeau întâlnire pe lângă oameni de muzică, dar și scriitori ca Delavrancea, Vlahuță*, Pătrașcu, Th. Șerbănescu*, Carol Scrob*, Ion Mincu* și alții.*

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vrancea (în continuare se va cita: S. J. A. N. Vn.), fond I. M. Dimitrescu, dosar nr. 80, f. 46.

* **Barbu Ștefănescu Delavrancea** (1858 - 1918). Scriitor, om politic, avocat. Profesor și conferențiar la Ateneul Român. Membru al Partidului Liberal (1888), deputat de Prahova (1894), primar al Bucureștilor (1899 - 1901), vicepreședinte al Camerei Deputaților, ministru al Lucrărilor Publice (1910 - 1912), ministru ad-interim la Culte și Instrucțiune Publică (1911), ministru al Industriei și Comerțului (1917). Membru corespondent (1908), membru titular (1912) și vicepreședinte al Academiei Române (1918). A optat pentru semnătura „*De la Vrancea*” în 1884, iar în 1891 pentru cea de „*Delavrancea*”. Culmea creației sale este considerată trilogia istorică „*Apus de soare*” - 1909, „*Viforul*” și „*Luceafăru*” - 1910. (Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române. 1866 - 1996. Mic dicționar*, Fundația Academică „*Petre Andrei*”, Editura A 92, Iași, 1996, p. 102; *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, Editura Academiei R.S.R., București, 1979, p. 263 - 268).

* **Alexandru Vlahuță** (1858 - 1919). Poet, profesor, ziarist, referent literar la Casa Școalelor. Și-a făcut debutul în literatură prin poeziile publicate în „*Convorbiri literare*” (1881). A publicat primul volum de nuvele în 1886 și

un an mai târziu cel dintâi volum de poezii. Până la 1900, opera sa a stat sub influența eminesciană, drept mărturie stând nuvelele - „Icoane șterse” (1893), „În vâltoare” (1896), „Clipe de liniște” (1899), „Din durerile lumii”, „File rupte”, poeziile - „Iubire” (1896), ediția nouă a colecției de versuri din 1887, romanul „Dan” (1894). În partea a doua a activității sale literare se desemnează o tendință educativă, autorul urmărind să facă cunoscute frumusețile patriei - „România pitorească” (1901), trecutul neamului românesc - „Din trecutul nostru” (1908) și manifestările artei - „Pictorul Grigorescu” (1910). Prin ultimele sale volume - „La gura sobei” (1911) a căutat să insuflă tineretului încrederea în forțele lui, iubirea pentru frumos, adevăr și bine. A întemeiat, alături de dr. Urechia, „Vieața” (1893), de George Coșbuc, „Semănătorul” (1900), de Brătescu - Voinești, ziarul „Dacia” (1918) și revista „Lamura” (1919). (Dicționarul Enciclopedic Ilustrat „Cartea Românească”. Partea I Dicționarul Limbii Române din trecut și de astăzi de I. Aurel Candrea, Profesor la Facultatea de Litere din București, Partea II Dicționarul Istoric și Geografic Universal de Gh. Adamescu, Profesor, Membru Corespondent al Academiei Române, Editura „Cartea Românească”, București, 1931, p. 1.936;)

* **Teodor Șerbănescu** (1837 - 1901). Ofițer, scriitor, membru corespondent al Academiei Române (1894). Primele poezii le-a publicat în „Albina Pindului” (1868), apoi a devenit colaborator statornic al „Convorbirilor literare” (timp de 30 de ani). Titu Maiorescu l-a citat între reprezentanții „Direcției nouă”. Poeziile sale au fost adunate și publicate într-un volum de Tr. Djuvara (1902). [*Ibidem*, p. 1.892].

* **Carol Scrob** (1856 - 1913). Ofițer, autor de romane; în 1889 a publicat volumul de poezii „Poezii complete”. [*Ibidem*, p. 1.864].

* **Ioan Mincu** (1852 - 1912), cel mai de seamă arhitect român din secolul XX. Provenit dintr-o familie înzestrată cu aptitudini artistice spre muzică, literatură și pictură. Este fiul Mariei (fiica Văței Sârboaică, o văduvă frumoasă și cu talent la pictură, refugiată din Macedonia în Țările Române în timpul Eteriei, stabilită la Focșani) și a lui Pavel Mincu (negustor și proprietar în orașul de pe Milcov). Ioan Mincu a avut doi frați - **Ștefan Mincu** (a urmat cursurile Școlii de Belle Arte, elev al pictorului Gheorghe Tattarescu, profesor de desen și caligrafie la Gimnaziul din Focșani, ulterior Liceul „Unirea”, încă de la înființarea acestuia, în 1866), **Nicu Mincu** și patru surori - **Ecaterina** (sau Tinculița, s-a căsătorit cu moșierul Petrică Constantinescu, modelul viu al boierului Dinu Murguleț din „Viața la țară” a lui Duiliu Zamfirescu), **Sultana** (cunoscătoare de limbi străine, cu înclinații spre muzică și literatură, mama lui Duiliu Zamfirescu), **Anica** și **Șița**. A absolvit cursurile primare și Liceul „Unirea” din Focșani, Școala de

Voi însemna mai jos, fără să fac o descriere cronologică a diverselor momente și întâmplări, când am avut prilejul să fiu sub o formă oare care în preajma poetului.

Într-o vacanță din copilărie, treceam prin fața unei cofetării din oraș, la care s-a oprit un docar vopsit în galben, cu doi cai albi frumoși conduși de un vizetean voinic îmbrăcat într-o livrea luxoasă.

Din vehicol a coborât și a intrat în cofetărie un bărbat înalt, impunător îmbrăcat într-o manta albă, de pânză, încălțat cu ghețe galbene, cu jambiere ² lungi până la genunchi, încheiate cu șireturi.

Îmi închipuiam că e un oare care proprietar de pământuri, venit de la moșie să se îndestuleze cu bunătățile, de care duceau jind atâția oameni săraci.

Ingenieri de Poduri și Șosele din București cu „*Medalia de Aur*” (1875). Între 1877 – 1882 a studiat la École des Beaux Arts din Paris, Secția Arhitectură, iar la absolvire, Societatea Internațională de Arhitectură din Paris i-a acordat Premiul I și „*Medalia de Aur*”, facilitându-i, astfel, o călătorie de studii în Spania, Italia, Grecia și Turcia. Inginer de poduri și Șosele al județului Putna (1875 - 1876), a contribuit la înființarea Școlii de Arhitectură a Societății Arhitecților Români (1892 - 1897). Profesor la Atelierul de proiecte din cadrul Școlii Naționale de Arhitectură și apoi al Școlii Superioare de Arhitectură din București (1898 - 1912). Președinte al Societății Arhitecților Români (1903 - 1912), deputat (1895 - 1899), membru al juriului de selectare a proiectului Teatrului „*Maier Gheorghe Pastia*” din Focșani. Ca arhitect a desfășurat o bogată activitate, fiind de menționat fosta „*Casă Lahovary*” din București (1886), „*Bufetul de la Șoseaua Kiseleff*” (1889 - 1892), „*Școala Centrală de Fete*” din Capitală (1890), „*Vila Robescu de la Sinaia*” (1897), „*Casa Monteoru*” (1887 - 1888), restaurarea „*Bisericii Stavropoleos*” din București (1904 - 1910), cavourile din „*Cimitirul Belu*” (1900 - 1904), decorațiile interioare ale „*Palatului de Justiție*” din București (1890 - 1895), cavoul lui Dumitru Simionescu – Râmniceanu din „*Cimitirul Sudic*” și „*Casa administratorului*” din „*Cimitirul Nordic*”, Focșani. A publicat cronici de specialitate în „*Literatura și arta română*” și poezii în „*Convorbiri literare*”. Mai mare cu șase - șapte ani decât nepotul său Duiliu Zamfirescu, Ioan Mincu i-a fost acestuia bun prieten și sfătuitor. (Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 194 - 195).

² *Ibidem*, f. 47.

*Un coleg de liceu mi-a atras atenția că acesta este poetul și romancierul **Duiliu Zamfirescu** *, care a publicat multe poezii și romane în Biblioteca pentru toți.*

M-am oprit și când a ieșit din cofetărie, l-am privit cu mai mult interes și am fost fericit că văzusem și eu pe cineva care făcea poezii ca Vasile Alecsandri, acesta fiind, pe-atunci, cam singurul poet, pe care-l cunoșteam din scris.

*Colegul m-a dus acasă la el, unde mi-a citit câteva poezii din opera lui **Duiliu** ³.*

*Cu mult mai târziu, într-o vară, la aceiași cofetărie l-am văzut în compania pictorului Nicolae Grigorescu *, a lui Valhuță, a lui*

* **Duiliu Zamfirescu** (1858 - 1922). Poet, prozator, dramaturg, publicist, om politic, diplomat. Fiul cel mare al soților Sultana (sora arhitectului Ioan Mincu) și Lascăr Zamfirescu (om cu studii, care cunoștea patru limbi străine). A urmat cursurile primare și gimnaziale la Focșani, după care și-a continuat studiile liceale și universitare la București, unde a obținut licența în Drept (1880). Supleant de ocol la Hârșova (1880), procuror la Târgoviște, avocat în Baroul Focșani (1881), redactor la „*România literară*” (1882). Atașat de Legație pe lângă Ministerul Afacerilor Străine (1885), secretar de Legație la Roma, Atena și Bruxelles (1888 - 1906), membru corespondent (1898) și membru activ al Academiei Române (1908). Membru în Comisia Europeană a Dunării (1909). A activat în Liga Poporului a generalului Alexandru Averescu (1918). Vicepreședinte al Academiei Române (8 octombrie 1918 - 11 iunie 1919). Senator de Vrancea și ministru de Externe în guvernul lui Alexandru Averescu (13 martie - 13 iunie 1920), ultima funcție părăsind-o pentru cea de președinte al Camerei Deputaților (30 iunie 1920 - 22 ianuarie 1922). A publicat primele versuri în „*Ghimpele*” și „*Războiul*”, dar adevăratul debut l-a avut în 1880, cu o poemă în „*Literatorul*” condus de Alexandru Macedonski. În anii următori au apărut volumele de poezie și proză „*Fără titlu. Poeme și nuvele*” (1883), „*În fața vieții*” (1884), „*Alte orizonturi*” (1894), „*Imnuri păgâne*” (1897), „*Poezii nouă*” (1899), „*Novele*” (1888), „*Novele romane*” (1896), precum și cele mai bune cărți din „*Ciclul Comăneștilor*”: „*Viața la țară*”, „*Tănase Scatiu*” și „*În război*” (1895 - 1897). După 1900 au văzut lumina tiparului volumele „*Îndreptări*”, „*Ana*” și „*Lydda*”. Duiliu Zamfirescu a cultivat și teatrul de idei - „*Poezia Depărtării*” sau comedia - „*O amică, Voichița*”. (*Ibidem*, p. 314 - 316).

³ S. J. A. N. Vn., fond personal I. M. Dimitrescu, dosar nr. 80, f. 48.

Delavrancea și a Cellei Delavrancea *. Aceștia din urmă veniseră la oraș de la casa lui Vlahuță de la Dragosloveni...

A trecut multă vreme după aceea, poetul dispăruse cu totul din târgul nostru, trăind în străinătate ca diplomat, reprezentant al țării, acolo, la Roma.

Mai târziu Duiliu Zamfirescu revenise în țară.

Se anunțase că într-o zi va ține o conferință la teatru. Ora expunerii sale trecuse. Teatrul era tixit de lume, dar vorbitorul întârziase. În sfârșit cortina se ridică. Masa de unde trebuia să vorbească ⁴ era împodobită cu scoarțe și flori, complectând interiorul unui elegant salonaș aranjat de admiratoarele lui.

În fundul scenei se arată, călcând rar, marșial un domn înalt, distins, îmbrăcat în haine de țesătură albă de mătasă. În mână purta

* **Nicolae Grigorescu** (1838 - 1907). Pictor, membru onorific al Academiei Române (1899). și-a început ucenicia ca zugrav de biserici. A realizat picturile Mănăstirii „Agapia”. A studiat la Paris, unde a și expus lucrări la salonul oficial (1861). În timpul Războiului pentru Independență a însoțit armata română, realizând o serie de tablouri care au devenit cunoscute la nivel național datorită numeroaselor reproduceri: „*Convoiul de prizonieri*”, „*Domnitorul Carol*”, „*Sentinela*”, „*Lupta de la Smârdan*” etc. În anii din urmă, s-a consacrat, mai ales, vieții de la țară, privind-o sub unghiul special al pitorescului și al seninătății. (*Dicționarul Enciclopedic Ilustrat „Cartea Românească”*..., p. 1.671).

* **Cella Delavrancea** (1887 - 1991). Fiica cea mare a lui Barbu Ștefănescu Delavrancea (1858 - 1918) și a Mariei Lupașcu (1862 - 1938). În afară de ea, cuplul a mai avut încă trei fete: **Margareta** (1888 - 1937), alintată „*Bebe*” – profesoară, licențiată în Litere și Filozofie, **Niculina** (Pica), pictoriță, căsătorită cu doctorul Raul Dona și **Henrieta** (1894 - 1987) sau Riri, cum i se mai spunea, una din primele femei – arhitect din România, căsătorită în 1918 cu ofițerul francez Emile Gibory. Licențiată în Filozofie și Matematică, profesoară de liceu, admirabilă pianistă, Cella Delavrancea a fost primul artist din istoria culturii române care a participat la sărbătorirea propriului centenar (al doilea a fost sculptorul Ion Irimescu, sărbătorit de Academia Română în 2003). Caragiale o dezmiarda „*Aghiuță*”, iar Vlahuță „*Ciobănașul*”. (Horia Dumitrescu, *Alexandru Vlahuță și Dragoslovenii*, Editura Pallas, Focșani, 2011, p. 162).

⁴ S. J. A. N. Vn., fond personal I. M. Dimitrescu, dosar nr. 80, f. 49.

mănuși de piele creme. A salutat solemn, în dreapta, în stânga, pe cei mai intimi din teatru. Și-a scos apoi tacticos mănușele și alături de ceasul de aur le-a așezat pe masă. C-o batistă de olandă fină și-a șters ochilarii. C-un ceremonial miticulos și-a băgat batista în buzunarul hainei, a ridicat ochii spre galerie, a studiat puțin sala, schimbând câteva priviri cu membrii familiei și cunoștințele din primele loji. Tăcere adâncă, după care, c-un ton puțin afectat, rosti apăsător cuvintele ⁵: „Doamnelor, Domnilor...”. Ce a spus nu interesează acum...

După primul război mondial, Duiliu Zamfirescu intră în politică, devenind șeful partidului averescan din localitate. Deși noua îndeletnicire socială îl obligă să se amestece în vâltoare[a] mulțimei electorale, el s-a menținut distant, autoritar, rece, vorbind tot de una de la înălțimea olimpică, în care s-a complăcut tot de una. Și ca unii poeți, care nu păstrează raporturi strânse cu societatea, fu deseori în eroare și atras în curse neplăcute de pehlivanii politici de ieri. În această întreprindere, care se chiamă politica de-atunci, Duiliu Zamfirescu a încercat multe dezamăgiri, iar ușurința cu care masele își alegeau idolii și simpatiile l-au dezgustat până la revoltă ⁶.

Într-o alegere parțială fu onorat cu aproape unanimitatea sufragiilor, ca după abia un an, la alte alegeri, să fie aproape izgonit de la secțiile de votare, obținând un număr ridicol de voturi. Aceasta l-a vindecat de politică...

În vremea când încă era șef de partid, s-au întâmplat cele ce urmează și care ne arată omul.

La via de la Faraoane venise în vizită prefectul județului, fostul său profesor de matematică, pe care l-a oprit la masă. Potrivit datinei din podgorii, printre alte mâncări autentic românești s-a servit și pastramă cu mămăligușă rece ⁷.

⁵ Ibidem, f. 50.

⁶ Ibidem, f. 51.

⁷ Ibidem, f. 52.

Profesorul, fiu din popor și om dintr-o bucată, care rămăsese la datinele strămoșești, mânca de zor și ce mânca îi pria de minune.

Era însă sâcâit de faptul că „feciorul” care servea masa purta frac și mănuși albe. A răbdut prefectul, cât a răbdut, dar când paharul s-a umplut vârf, a dat drumul indignării, spunând:

-Coane Duiliu ești om foarte simpatic, mi-ai fost elev, îmi ești drag, așa cum numai noi profesorii ne iubim elevii. Rogu-te fă bine și dă poruncă băietanului ista să-și lepede mănușele că mi se pune pastrama de-a curmezișul. Să știți că mor în seara asta din pricina lui și o să m-aveți pe conștiință, păcatele mele!

*Conu Duiliu a făcut mare haz de apucăturile înapoiate ale fostului profesor*⁸.

Protocolul a rămas protocol, pe care ținea să-l officieze și în împrejurări ca acelea, când se găsea la cramă, unde lumea bea must, mănâncă pastramă, cum spune cântecul „Leliță Ioană”.

Că Duiliu Zamfirescu rămăsese un iremedia[bi]l visător, un izolat de realitățile vieții uneori măcar, ne-o dovedește următoarea întâmplare.

Salariații publici din localitate avuseseră o întrunire de protestare împotriva scumpirii peste măsură a traiului, cerând majorarea salariilor, care nu mai acopereau nevoile zilnice. Printre alte hotărâri luate în adunarea aceea, s-a desemnat și o delegație compusă dintr-un profesor, un învățător⁹ și un funcționar administrativ în persoana subsemnatului, să înfățișăm un memoriu lui Duiliu Zamfirescu, care era președintele Adunării Deputaților. Ne-am dus la el acasă și i-am arătat care-i motivul vizitei ce-i facem. Cam tulburat ne-a răspuns:

-Domnii mei, n-aveți dreptate. Să se termine cu cerșetoria asta. Statul este enorm de strâmtorat. Nu poate plăti mai mult. Sunt, cred, cam exagerate cererile ce faceți, în cât chiar dacă ar trebui să vă susțin, ca mandatar al Dvoastră, n-aș face-o din

⁸ Ibidem, f. 53.

⁹ Ibidem, f. 54.

convingere. Cumpătare, economie, ăsta-i mesagiul ce-l trimit salariaților publici. Tovarășii mei din delegație, care făceau și politică cu Duiliu Zamfirescu, s-au mulțumit să spună câteva vorbe, hotărând să plecăm¹⁰.

Eu, am cerut îngăduința să spun câteva vorbe, ceia ce Duiliu Zamfirescu a aprobat.

-Vă rog respectuos, să nu vă supărați dacă vă pun întrebarea, chiar mai multe întrebări.

-Dumneavoastră cunoașteți în amănunt, sau cât de cât, cum sunt plătiți funcționarii?

-Știu și sunt convins, destul de convenabil.

-Îmi permiteți să vă cer lămuriri și să dau și câteva pilde?

-Desigur.

-Vă rog, Dvoastră, sunteți și podgorean. Cu cât plătiți ziua de muncă oamenilor de la vie?

-Domnul meu, destul de scump.

-Mă iertați, cam cât?

-De la 100 la 120 lei pe zi și mâncare.

-Va să zică muncitorului manual, din nenorocire cu nevoi de viață mai limitate¹¹. Aflați onorate Domnule Președinte și Excelență că un profesor cu patru gradații, aproape de sfârșitul carierii, cel mai bine plătit dintre noi trei aflați de față, de abia își primește salariul fantastic de 800 lei lunar.

-Asta nu se poate!

-Întrebați, vă rog, pe celalt membru din delegație, dacă are mai mult de 600 lei lunar, ca învățător, revizor școlar, iar șeful de birou administrativ al prefecturii, abia 450 lei tot pe 30 de zile. Vă rog să consimiți că primind aceste salarii de mizerie, viața pentru noi e o problemă grea.

-Iată, vă declar, că n-am știut aceste lucruri.

¹⁰ Ibidem, f. 55.

¹¹ Ibidem, f. 56.

*Ne-a reținut și am stat mai mult de vorbă la o cafea*¹².

Realitatea în care-l știusem, îl făcuse să se coboare din lumea zeilor, să se umanizeze, să stea de vorbă. De la inimă în inimă, în chip firesc, ca muritorii de rând. În această postură Duiliu Zamfirescu era fermecător. Ne-a spus între altele că viața, mulțimea anilor, i-au șubrezit sănătatea, răpindu-i multe plăceri...I-a mai rămas una, puțința de a se hrăni bine și cu orice, după pofta inimei, dar că din pricina unor metehne trupești, doctorii („ce diavoli!”) îl opresc de la anumite alimente.

*„Întâmplă-se, orice s-o întâmpla, voi mânca mai departe ce mi s-o năzări, aceasta fiind singura plăcere, pe care mi-o pot satisface nestingherit de vreun beteșug fiziologic. M-ați înțeles? Voi mânca, chiar dacă mâine mi se vor deschide porțile tartarului!”*¹³.

*Cea din urmă dată, când l-am văzut și auzit pe Duiliu Zamfirescu a fost în ziua de 6 / 19 octombrie 1921, la Liceul „Unirea” și când a vorbit la inaugurarea plăcii de pomenirea foștilor elevi căzuți în război. Duiliu Zamfirescu părea mai frumos, mai tânăr, mai impunător ca ori când. În chip firesc, atrăgător, vioi, impresionant a povestit despre Eroii din războiul Neatârării. Cum l-a cunoscut pe Șonțu, pe Cracalia, pe Botescu și pe alții căzuți la asaltul Griviței. A mulțumit cerului că i-a fost dat să participe la această sărbătoare închinată Eroilor din altă generație*¹⁴.

„Aș fi foarte fericit și las ca testament sufletesc celor de azi, ca o dată și-o dată pe această placă să se scrie numele meu”.

*Abia putu să rostească ultimele vorbe și l-a podidit lacrimile...Era o prevestire”*¹⁵.

* *

*

¹² Ibidem, f. 57.

¹³ Ibidem, f. 58.

¹⁴ Ibidem, f. 59.

¹⁵ Ibidem, f. 60.

„Era mai ales bărbat frumos. La comemorarea celor 10 ani de la moartea poetului, Marin Simionescu - Râmniceanu, delegatul Academiei Române, spunea: Duiliu Zamfirescu ajungea să facă un început de bine în jurul său prin simpla frumusețe a făpturii sale, iar scriitorul Brătescu - Voinexți *, la moartea aceluiași poet, spunea că societatea românească se despodobește prin moartea lui Duiliu Zamfirescu.

Când apărea pe străzile Focșanilor, Duiliu Zamfirescu impresiona lumea prin frumusețea și măreția persoanei sale ¹⁶.

Pe vremea de care vorbim, fusese ales membru la Academia Română, unde avusese cunoscuta harță în privința poporanismului în literatură, era ministru plenipotențiar, secretar general al Ministerului de Externe, membru în Comisia Dunăreană, membru în Comisia de lectură a Teatrului Național.

În literatură zămislise ultimele creații literare, piesa de teatru „Poezia Depărtării”, despre care, sub semnătura „Duiuze”, scria, la 29 Ianuarie 1913, în București, surorii sale Marcella Zamfirescu:

* **Ion Al. Brătescu – Voinexți** (1868 - 1946), scriitor. A urmat cursurile liceale și universitare la București, absolvind Facultatea de Drept. Judecător, mai întâi la București, apoi la Ploiești, Pitești, Craiova și Târgoviște, unde s-a stabilit definitiv în 1896. Deputat (1907 - 1940), secretar general al Camerei Deputaților (1914 - 1940). Membru corespondent (25 mai 1909), membru titular (10 octombrie 1918) și vicepreședinte al Academiei Române (11 iunie 1919 – 8 iunie 1922; 6 iunie 1923 – 12 iunie 1926). A desfășurat o intensă activitate publicistică. A fondat, împreună cu Alexandru Vlahuță, ziarul „Dacia”. A condus revista „Lamura”. A colaborat la diverse publicații ale timpului, printre care „Convorbiri literare”, în paginile căreia a și debutat (1892), fiind și unul dintre membrii colegiului de conducere al acestei reviste (1893). Operă: „Nuvele și schițe” (1903), „În lumea dreptății” (1906), „Întunerice și lumină” (1912), „Niculăiță Minciună” (1922), „Rătăcire” (1923), „Neamul Udreștilor” (1924), „În slujba păcii” (1925), „Firimituri” (1929), „Cu undița” (1933), „Din pragul apusului” (1935), „Puiul”, „Privighetoarea”, „Moartea lui Castor”. Din anii Primului Război Mondial datează piesa „Sorana”, scrisă împreună cu Adolf de Hertz, reprezentată în stagiunea 1915 / 1916. (Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 56).

¹⁶ S. J. A. N. Vn., fond personal I. M. Dimitrescu, dosar nr. 80, f. 34.

„Dragă Maricica,

Aseară, luni, piesa mea a avut un succes adevărat, cu un public în delir și cu aclamațiuni pentru autor”.

*Sâmbăta și duminica era la Focșani în familie sau la viile de la Faraoane ori de la Odobești, pe la bănci pentru noi împrumuturi sau pentru aranjarea celor vechi*¹⁷.

Viile nu-i mai dădeau sensibilitatea așteptată. Vinul nu se prea căuta. Avea trei copii la studii. Cel mai mare, scriitorul de astăzi, Alexandru, în străinătate. Și să facă față nevoilor vieții, deschisese un depozit de vinuri în București, în spatele Teatrului Național.

Altă scrisoare, mai târziu trimisă din București surorii sale Marcella la Focșani, se desprinde aceeași distincție aristocratică a lui Duiliu Zamfirescu preocupat de formă, dar și de existența unui suflet duios, iubitor față de ai săi, stăpânit și de grija existenței, care apăsa cu aceeași greutate și pe răsfățații muzelor, de talia poetului nostru.

În vremea aceasta Duiliu Zamfirescu făcuse multe comunicări la Academie, în special despre frumusețea limbii noastre și unele din aceste conferințe le-a ținut și la teatrul din Focșani, care era tixit de lume când vorbea el.

*În timpul campaniei din 1913, pe chestia unor abuzuri făcute de armată, a avut în tren o convorbire cu colonelul Stratilescu, din Marele Stat Major, care a deferit cazul primului ministru Titu Maiorescu*¹⁸.

Acesta fără să cerceteze cazul a luat măsura severă să-l destituie din diplomație pe Duiliu Zamfirescu, care a suferit mult din această pricină. Mai târziu, cu mare greutate, după ample deslușiri a revenit asupra măsurii luate cam pripit. Relațiile de veche prietenie dintre cei doi oameni s-au rupt pentru totdeauna.

Din povestirile Marcellei Zamfirescu, sora poetului, am aflat că chiar în copilărie s-a arătat ca frate iubitor față de surori, pentru

¹⁷ Ibidem, f. 35.

¹⁸ Ibidem, f. 37.

care avea atențiuni delicate și când era elev în cursul superior de liceu din București, la vacanțe, din banii economisiți din ce-i trimetea familia aducea daruri surorilor și fraților la Focșani.

*A fugit de contactul cu strada*¹⁹.

De frică, când era mic, se juca în curte doar cu fratele lui Alexandru * (care a fost mai târziu ofițer superior de artilerie), foarte rar cu unii prieteni.

Am aflat tot de la sora sa următorul episod din copilăria lui Duiliu Zamfirescu. Locuiau pe atunci într-o casă din fața bisericii Donie. Curtea bisericii nu era împrejmuită cu gard, ca astăzi. Un maidan plin de tot felul de gunoaie. Părintele Ion, parohul bisericii, plictisit de potcapul slinos și învechit pe care-l purtase multă vreme, l-a arucat la gunoi. Duiliu Zamfirescu și cu fratele lui l-au luat de acolo, i-au făcut niște găuri și cu o sfoară l-au așezat în capul unui câine din curte. Când schelălăia, dând cu labele să scape de găleata cu care-l împovărase băieții năzdrăvani și cari leșinaseră de răs²⁰.

Doamna Zamfirescu a strigat la ei indignată de nelegiuirea feciorilor, care batjocoreau lucrurile sfinte.

În timp a intrat pe poartă fratele ei Ștefan Mincu, profesor de desen la liceu:

¹⁹ Ibidem, f. 38.

* Alexandru Zamfirescu a fost cel de-al doilea copil al Sultanei și al lui Lascăr Zamfirescu. Matematician talentat. A făcut studii militare strălucite la Fontainebleau. Era un tânăr chipeș, impunător în impecabila uniformă de ofițer cu epoleți auriți, având o privire luminoasă, distinsă, uneori ușor distrată. A ajuns până la gradul de colonel, demisionând, apoi, din armată din cauza unor conflicte cu superiorii. Cânta la flaut și era un mare cunoscător în ale muzicii, ca și rudele sale din partea mamei. Se spune că la Nisa ar fi oprit orchestra în plin concert pentru că nu executase corect o frază din „Simfonia a V-a” de Beethoven. I se mai zicea „Bâță” din cauza unui tic nervos. (Al. Săndulescu, *Pe urmele lui Duiliu Zamfirescu*, Editura Sport - Turism, București, 1989, p. 23).

²⁰ S. J. A. N. Vn., fond personal I. M. Dimitrescu, dosar nr. 80, f. 39.

- Fănică dragă, i-a privește ce au făcut blestemații de Alexandru și Duiliu. Te rog ia măsuri să înceteze această batjocură, c-o vedea părintele Ion și se supără pe noi și se duce buhul că nu știu să dau bună creștere acestor blestemați de copii.

Fănică văzînd scena, cum era fîresc, a început să rîdă cu lacrimi, alături de băieți.

-Dragă Fănică, adaugă mama, ai ajuns în mintea copiilor...om nesperios ce ești...²¹.

Despre următorul episod pe care-l povestesc mai jos s-a petrecut în vremea alegerilor parlamentare care se pregăteau după anul 1919. Primele alegeri cari s-au făcut pe tot cuprinsul statului nou românesc, după primul război mondial.

Duiliu Zamfirescu era primul candidat al partidului averescan din localitate și în scop electoral scotea și o gazetă. La prefectură se instituise un fel de cenzură, destul de îngăduitoare ca să nu impieteze asupra libertății de propagandă. Pe dedesubt se lucra după obiceiul pămîntului, abuzurile guvernamentale de tot felul²².

Fusesem însărcinat cu cenzura.

Duiliu Zamfirescu scrisese articolul de fond dintr-un număr de gazetă într-o formă literară impecabilă, cu argumente obiective, urbane, care m-au impresionat și pe care le-am recitat. În cuprinsul prozei elegante, figura cuvîntul „gloabă” nepotrivit cu totalitatea articolului. Creionul cenzurii a căzut greu peste cuvîntul neașteptat și când a apărut gazeta, articolul era fără acest cuvînt, rămânînd spațiul gol.

Duiliu Zamfirescu, indignat, a venit la prefect să-i ceară socoteală de cenzurarea articolului cu pricina²³.

-Domnule Duiliu, eu n-am vreme să mă ocup și de cenzură, am un funcționar destul de obiectiv, care se ocupă cu această

²¹ Ibidem, f. 40.

²² Ibidem, f. 41.

²³ Ibidem, f. 42.

chestiune. Să-l chem și să vedem de ce a suprimat acest cuvânt, care în orice caz nu-i subversiv.

Chemat în cabinet, prefectul a prins a mă întreba de ce am cenzurat cuvântul respectiv, în discuție intrând și Duiliu Zamfirescu.

-Excelență (așa dorea să i se spună) a fost o cenzură din punct de vedere, hai să spunem estetic. Era prea frumos articolul D-voastră, ca în cadrul lui să se găsească și acest cuvânt nepotrivit, inelegant.

-Tinere ai dreptate. Îți mulțumesc.

Mi-a întins mâna, a plecat²⁴.

După aceea, ne-am întâlnit de multe ori, când era în calitate de proprietar de vie, cerea de la prefectură permise de port armă, pentru chelarii săi.

Mă ofeream să dau să i se facă cererea la mașina de scris...Refuza. Îmi cerea doar hârtie și cu scrisul, caligrafia lui îngrijită își redacta și făcea petiția...

Către sfârșitul vieții s-a legat și mai strâns de orașul copilăriei.

Locuia la sora lui Ecaterina Remer, soția farmacistului cu acest nume, ambii muzicanți, doamna în special mare pianistă.

Locuința unde se află astăzi Arhivele Statului din Str. Plevnei, era pe atunci lăcaș de reuniuni literare și de muzică aleasă, parteneri surorile lui Duiliu și farmacistul Remer²⁵.

În ziua de 6 iulie 1922, însoțit de delegații Academiei, ai parlamentului, ai ministerului de externe, ai Societății Scriitorilor și de marea mulțime de concetățeni, trupul neînsușlețit a lui Duiliu Zamfirescu fu dus la locul de veci.

Din cimitirul sudic, să doarmă de-a pururea lângă tatăl, lângă fiul său Lascăr, mort tânăr într-un duel nenorocit. Megieși de eternitate, pe Tincuța, personaj din romanul „Viața la țară” și pe scriitorul concetățean, blândul Ioan Ciocârlan. Mormântul lui

²⁴ Ibidem, f. 43.

²⁵ Ibidem, f. 44.

neîngrijit astăzi nu ne amintește despre distincțiunea, eleganța și frumusețea făpturii lui Duiliu Zamfirescu, iubitul nostru concetățean.

17 august 1959”²⁶.

²⁶ S. J. A. N. Vn., fond personal I. M. Dimitrescu, dosar nr. 80, f. 45.
246

Surorile lui Duiliu Zamfirescu

Familia Lascăr și Sultana Zamfirescu a avut opt copii, dintre care au trăit doar șapte: Duiliu, Alexandru, Ecaterina, Marcela, Elena, Constantin * și Zoe.

„Familia lui Duiliu Zamfirescu a reprezentat în orașul nostru ceva din noblețea firilor alese.

Surorile, în special, cu înclinații artistice cum toată familia se caracterizase prin însușiri de aristocrație intelectuală și sufletească.

Mama lor, sora arhitectului artist Ion Mincu „le îndrumase spre ramura deprinderilor muzicale la pian, la vioară, pe cât le învățase omenia”, să fie modeste și bune gospodine, lucrul de mână și altele.

Cea mai mare dintre fete Ecaterina „devenită mai târziu Ecaterina Remer, a fost o virtuoză pianistă și a participat la promovarea primilor începuturi de activitate muzicală din oraș, sub conducerea lui Lucio Vecchi. Ecaterina ca și celelalte trei surori făcea parte și din societățile ²⁷ de bine facere, ocrotire socială, Crucea roșie etc. Celelalte surori urmară și cursuri universitare și-au fost profesoare și făceau parte din grupul de femei admiratoarele fratelui poet.

Copiii Simionescu - Râmnicănu rămânând fără mamă, unii foarte mici. Este vorba de „Tincuța” din romanele lui Duiliu Zamfirescu. Orfanii, deși foarte bogați, au crescut în ambianța familiei Zamfirescu. Surorile lui Duiliu, fiind unele prietene cu orfanele Râmnicănu, altele ocrotitoare și îndrumătoare lor. În cercul lor de educare aleasă, de literatură, de muzică a trăit în Focșani societatea lor aleasă, care ne-a dat și pe scriitorul, publicistul și academicianul Marin Simionescu - Râmnicănu ” ²⁸.

* **Constantin (Didea) Zamfirescu.** Doctor în chimie la Roma. De studiile sale s-a ocupat, în mod special, Duiliu Zamfirescu. (*Ibidem*).

²⁷ *Ibidem*, dosar nr. 78, f. 89.

²⁸ *Ibidem*, f. 90.

Despre **Marin Simionescu - Râmniceanu** *, I. M. Dimitrescu nota: „*Fiul sufletesc a lui Duiliu Zamfirescu, feciorul Elenei Simionescu - Râmniceanu, doamnă distinsă, amabilă, delicată, pianistă neîntrecută, personajul gingaș din romanele lui Duiliu Zamfirescu, „Tincuța”, care s-a stins de tânăra din pricina dezamăgirii, mai ales, ce i-o dăduse viața cu traiul insuportabil cu bărbatul ei, cunoscut în romane ca „Tănase Scatiu”.*

La moartea Linei, cum îi spunea familia, Duiliu Zamfirescu scria din Roma tatălui său la Focșani, în ziua de 12 Iunie 1888: „Săraca Lina! Mult a mai trăit singură și fără noroc în lumea asta. Eri am avut un fel de înștiințare nervoasă, care c-o seară mai înainte m-a făcut să plâng. De câteva zile mă simțeam urmărit de nemulțumire și de urât ²⁹ și mă luptam, alergam la grădină, la comedie, spre a nu mă lăsa să mă birue această formă obositoare de nostalgie - până în sfârșit, cu o seară înainte de a primi scrisoarea d-tale m-a prins și ca un copil orfan m-am supus împrejurărilor și am plâns. Sunt în lume mai multe lacrimi ascunse de cât ne închipuim...

Vă rog să-mi trimiteți un portret bun al ei ca să-l păstrez eu și ca să văd dacă n-oi putea găsi vre un graveur de camee mai efin, care să i-l sape în onyx”.

Marin Simionescu - Râmniceanu, după cât se vede, a rămas orfan de mamă la 4 - 5 ani și cum era vecin cu familia Duiliu Zamfirescu, am aflat că el, ca și surorile lui: una măritată mai

* **Marin Simionescu - Râmniceanu** (1883 - 1964). Estetician, critic de artă, scriitor. Fiul lui Dumitru Simionescu - Râmniceanu și al Elenei, născută Mincu (sora arhitectului Ioan Mincu). A urmat studii de estetică și filosofie la Universitatea Charlottenburg din Berlin. Colaborator al revistei „*Luceafăru*” (1905). Editează „*Propilee artistice*” (1913). Membru corespondent al Academiei Române (1919 - 1948). A publicat împreună cu Vasile Pârvan și Dimitrie Gusti „*Istoria Artei (teoretică și practică)*” (în 1920). A elaborat o amplă lucrare de politologie și filosofie politică „*Libertate*”, din care nu a publicat decât două cărți, celelalte trei însumând 11 caiete de manuscris. Sub semnătura sa a apărut și o impresionantă „*Estetică*” de peste 1 250 de pagini. (Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 264 - 265).

²⁹ S. J. A. N. Vn., fond peronal I. M. Dimitrescu, dosar nr. 74, f. 67.

târziu cu scriitorul George Diamdi [Diamandy], ceal[al]tă cu ministrul plenipotențiar, focșănean, ctitorul mai nou al bisericii St. Neculai Vechi, Mihai Picleanu, au crescut în această familie”³⁰.

Revenind la surorile lui Duiliu Zamfirescu, „**Marcella Zamfirescu**, dintre surori era confidenta și prietena cea mai bună a poetului. Cu ea a purtat corespondență din străinătate sau din București, când era secretarul general al ministerului de externe.

I se adresa lui Duiliu cu numele „Duize” și cu acest nume poetul își semna corespondența trimisă surorii Marcella, căreia îi împărtășea nenumăratele plăceri, neplăceri ale vieții și succesele lui literare și de carieră diplomatică.

Sora lui, Marcella cânta la vioară cu talent și când ajunsese bătrână, fiind lipsită aproape de existență, lucra la împletituri pentru alții să câștige agonisita vieții, așa cum o învățase să lucreze în copilărie mama lor prevăzătoare pentru viitorul copiilor³¹.

Marcella Zamfirescu și cu fiica ei domnișoara Marieta Slăvescu mi-au arătat unele scrisori de ale lui Duiliu și mi-au dat multe informațiuni despre fratele și unchiul neuitat și admirat de ele.

Zoe, altă soră, licențiată în litere, distinsă, făptură gingașă, devenită doamna Zoe general Nicu Vasiliu, am cunoscut-o mai bine, când era presidenta Crucei Roșii, focșăneană. Doamnă de extrem bun simț, modestie și frumoase manieri. Îmi vorbea în chip firesc, fără ascunziș, despre obârșiea lor de mici negustori, care n-aveau nimic comun cu bazileii Bizanțului, din care pretindea Duiliu Zamfirescu că și-ar trage firul vieții. Dar tot Zoe Vasiliu mi-a vorbit de-un ascendent, Doctorul Lascăr, venit din Bizanț, care a avut³² legături cu Focșanii și un frate al acestuia a trecut în Rusia ajungând general în armata țarului, poate tocmai datorită obârșiei lui împărătești.

Deci Duiliu Zamfirescu n-a făcut această afirmație la întâmplare ori din orgoliu personal.

³⁰ Ibidem, f. 68.

³¹ Ibidem, dosar nr. 78, f. 91.

³² Ibidem, f. 92.

Domnișoara Elena Zamfirescu, cea de a patra soră, pe lângă însușirile caracteristice familiei, era și bună gospodină în ramura agricolă și de viticultură. Multă vreme a administrat viea de la Faraoane la început a lui Duiliu și apoi a lui Alecsandru Duiliu Zamfirescu, ministrul nostru la Roma atunci, scriitorul de mai târziu.

Până târziu, în vremea din urmă, când dispăruse din uz anumite găтели feminine, Elena le-a păstrat și apărea astfel ³³ în societatea, care se îmbrăca în alt chip, în cât Elena Zamfirescu părea vizibil demodată.

La bătrânețe, fără existență, a fost ajutată de academie, ca soră a fostului academician Duiliu Zamfirescu și într-o zi când bătrâna Domnișoară Elena Zamfirescu a închis ochii s-a dus din viață și ultima soră a marelui literat și focșănean ³⁴.

Formal și prin conținut chiar, însemnările lui I. M. Dimitrescu ni se înfățișează drept un amalgam de amintiri, întâmplări, clipe, informații biografice, de istoriografie literară, legate de personalitatea și omul Duiliu Zamfirescu.

Prin atitudine și gama de simțăminte care răzbat dincolo de cuvinte, însemnările, care merg spre un adevăr resimțit permanent în mentalul colectiv focșănean: continua prețuire și admirație față de un fiu al orașului, al cărui nume i-a însoțit și-i va însoți istoria.

Argumente în sprijin rămân străzile, școlile, instituțiile culturale, asociațiile și ceneclurile literare care poartă numele „Duiliu Zamfirescu”, simpozioanele și manifestările literar - științifice organizate cu o statornică ritmicitate anuală, studiile și articolele răspândite în paginile ziarelor și revistelor focșănene, cărora, cu fireasca și obligatoria modestie, li se adaugă și rândurile de mai sus.

³³ *Ibidem*, f. 93.

³⁴ *Ibidem*, f. 94.

Surorile lui Duiliu Zamfirescu.
De la stânga la dreapta:
Elena Zamfirescu, Marcela Slăvescu,
Ecaterina Remer, Zoe Vasiliu

anului 1916, ceruse să nu fie reformat și să lupte ca aruncător de grenade „*ca să nu lase țara fără serviciul singurului braț care-i rămăsese teafăr. El a murit la postul de mare cinste, pildă mișcătoare de înțelegere a datoriei către țară, dincolo de marginele fixate și de legile firii și de ale oamenilor*”⁵. Bătălia din zona Varnița - Muncelu a fost pornită de către armata germană în speranța că va recâștiga pozițiile pierdute în înfrângerea de la Mărășești și Oituz, dar speranța lor „*s'a prăbușit însă în asalturile zadarnice de pe dealul Porcului și bătălia și-a schimbat aspectul. Germanii au trebuit să se țină în defensivă, pentru a rezista asalturilor pe cari Românii, trecuți la ofensivă, le-au dat pe platoul Muncelului*”⁶.

Astfel, armata germană și-a încheiat operațiunile războinice pe frontul din Moldova, rămânând doar „*cu amintirea unei iluzii și a unei decepții. Iar pe hartă, o linie foarte arcuită arată urma unei rupe de front...în care diviziile românești erau orânduite ca un cerc de fier în jurul berbecului ce lovise și spărsese zidul frontului apărât de ruși*”⁷, având ca și românii pierderi de vieți omenești.

Recunoștința eternă a românilor pentru acei ostași care au înfruntat cu sfidare moartea, care prin jertfa lor au făcut stavilă de

La 1 noiembrie 1911 a fost recrutat în Regimentul de Infanterie „*Matei Basarab*” - Dobrogea, apoi în Regimentul 2 Grăniceri cu care participă la luptele Primului Război Mondial. În luptele grele ce s-au purtat în campania anului 1916 (august-decembrie 1916), la Predeal, pe Valea Oltului, în Munții Vrancei, soldatul grănicer Constantin Mușat din Regimentul 2 Grăniceri, era mereu în fruntea celor care ieșeau din tranșee la atac. La 16 decembrie 1916, în timpul grelelor lupte de lângă Soveja, o schijă îl lovește sfărtecându-i brațul stâng care i-a fost amputat din umăr la spitalul din Iași. În august 1917, după 8 luni de la pierderea brațului, se găsea din nou cu Regimentul 2 Grăniceri pe frontul Oituzului, angajat în bătălia de la «*Porțile Moldovei*». În dimineața zilei de 13 august 1917, în timpul asaltului Coșnei, a fost ucis în momentul aruncării unei grenade. (Const. Kirijescu, *op. cit.*, p. 618 – 619).

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 667.

⁷ *Ibidem*, p. 668.

netrecut în fața armatelor germane, unii dintre ei servind chiar de dincolo de moarte, s-a materializat în ridicarea unui mausoleu în care toți acești eroi și-au găsit locul cuvenit.

Inițiativa a avut-o Comitetul Central al Societății „*Mormintele Eroilor căzuți în război*” care dorea să construiască „*un Mausoleu de onoare cu osuarium în parcul Hotelului dela Soveja și a cărui valoare va fi între 2.500.000 și 3.000.000 lei formând o podoabă nu numai pentru Soveja ci și pentru Județul Putna și un punct de pelerinaj unde vor fi depuse rămășițele tuturor Eroilor căzuți pentru întregirea neamului și în acea regiune. Comitetul Central vă roagă prin mine ca să bine voiți a ne ceda porțiunea de teren din dreptul șoselei spre Lepșa și la drum având 40 / 50 m*”⁸. Adresa trimisă Prefecturii Putna purta data de 20 februarie 1922, ceea ce dovedește că încă din acel an se dorea adunarea tuturor osemintelor celor căzuți în luptele de pe Valea Șușiței în criptele unui mausoleu.

Prefectul răspunde Societății „*Mormintele Eroilor*” și Inspectoratului Regiunii a II-a că a primit cu plăcere propunerea făcută de a se ridica un mausoleu pe teritoriul din jurul hotelului din Soveja, comunicând că „*în baza prezentei adrese însă Comitetul Central poate face construcția și utiliza terenul necesar de 40 / 50 metri în orice parte a proprietății*”⁹. Având aviz favorabil pentru terenul necesar construcției, Societății și implicit Comitetului Central al acesteia le reveneau sarcina de a strânge fondurile bănești necesare înălțării mausoleului. În acest sens Societatea a organizat o loterie așa cum reiese dintr-o Adresă primită de Prefectura Putna la 12 aprilie 1922, din partea Ministerului de Interne, în care se aducea la cunoștința acesteia că „*Pentru ridicarea unui lăcaș de vecinică odihnă vitejilor cari și-au dat viața, smălțând cu oasele lor munții, văile și codrii din Vrancea, un comitet de inițiativă a hotărât facerea unei*

⁸ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vrancea (în continuare se va cita S. J. A. N. Vn.), fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 108 / 1922, f. 25.

⁹ *Ibidem*, f. 26.

loterii, din al cărui produs să se ridice un Mausoleu la Soveja, județul Putna, unde să se adune osemintele vitejilor.

Această loterie fiind aprobată de Minister, avem onoare a vă ruga să permiteți vânzarea biletelor ce se vor emite în curând și să dați tot concursul D-vs la cererea delegaților zisului Comitet”¹⁰.

Pentru plasarea biletelor de loterie s-a apelat atât la concursul Prefecturii¹¹ cât și la cel al Primăriei Focșani¹², cărora Ministerul de Interne le-a trimis adrese însoțite de rugămintea de a sprijini acțiunea inițiată de Societatea „*Mormintele Eroilor*”.

La rândul ei, Prefectura a difuzat apelul la preturile și primăriile din subordinea ei cu scopul de a primi de la acestea sprijin pentru vânzarea biletelor de loterie în localitățile județului, așa cum reiese din Adresa din 12 aprilie 1922 primită de administratorul Plasei Vrancea prin care i se solicita „*să permită vânzarea biletelor ce se vor emite în curând și să dați tot concursul Dvs. la cererea delegaților zisului comitet*”¹³.

În data de 2 iunie 1922, Ministerul de Interne, în vederea realizării acestui obiectiv, a înaintat Prefecturii Putna o nouă Adresă ce poartă semnătura ministrului Arthur Văitoianu *, în care se dădeau

¹⁰ *Ibidem*, dosar nr. 64 / 1922, f. 42.

¹¹ *Ibidem*, dosar nr. 6 / 1922, f. 10.

¹² S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 83 / 1922, f. 21.

¹³ Idem, fond Pretura Plasei Vrancea, dosar nr. 6 / 1922, f. 10.

* **Arthur Văitoianu** (14 aprilie 1864 - 17 iunie 1956, București). S-a născut la Ismail. A fost fiul germanului Weithoffer, fost șef de stație telegrafică (la Adjud și apoi la Ismail) în timpul lui Alexandru Ioan Cuza. Absolvent al Școlii Militare (1884) și al Școlii de Artilerie și Geniu (1886) din București. Sublocotenent (1 aprilie 1885), locotenent (1 februarie 1888), căpitan (8 aprilie 1892), maior (8 aprilie 1898), locotenent - colonel (10 mai 1904), colonel (7 aprilie 1909), general de brigadă (1 aprilie 1914), general de divizie (1917), general de corp de armată (24 ianuarie 1918). Profesor la Școala Superioară de Război. În timpul Războiului de Întregire a Neamului a comandat Divizia 10 Infanterie în Campania anului 1916, Corpul 2 Armată (10 ianuarie 1917), Corpul 4 Armată (4 august 1917), distingându-se în bătăliile de la Mărăști și Oituz, apoi Armata a II-a (6 decembrie 1917 - 14 iunie 1918). Inspector general de armată (14 iunie 1918) și guvernator al

256

detalii privind costurile biletelor de loterie și suma totală ce era necesară construcției: „...pentru strângerea fondurilor Ministerul de Interne, a autorizat o loterie cu premii în valoare de 2.500.000. Biletele acestei loterii costă 2 lei unul, iar câștigurile se plătesc imediat. Pentru atingerea acestui frumos scop, noi credem că întreaga suflare românească trebuie să contribuie cu obolul ei, întru cinstirea celor cari și-au vărsat sângele, pentru a-i pregăti o viață mai bună și demnă de viitor.

Ca atare, vă rugăm D-le Prefect să dați în limitele posibilității, tot concursul Dvs. Comitetului loteriei Soveja, spre a putea plasa biletele sale din timp, astfel ca opera ce și-a propus a face să fie cu un moment mai devreme înfăptuită”¹⁴.

De răspândirea biletelor de loterie prin țară s-a ocupat directorul ziarului „Curentul Artelor” așa cum se desprinde informația din Telegrama Ministerului de Interne către prefectul județului: „...vă rugăm să dați același concurs D-lui N. Iamasescu directorul Ziarului Corentul Artelor însărcinat de comitetul Soveja cu plasarea biletelor prin țară”¹⁵.

La apelul Ministerului de Interne de a se sprijini loteria Soveja au răspuns favorabil unele cercuri și comitete din țară. Printre acestea se numără comitetele și cercurile dobrogene care au avut în atenția lor strângerea de fonduri în vederea ridicării unor monumente în diferite localități din țară, printre care și Soveja. Astfel „...se sprijină, prin

Basarabiei (13 iunie 1918). Ministru de Interne (24 octombrie - 29 noiembrie 1918, 27 septembrie - 28 noiembrie 1919, 19 ianuarie 1922 - 30 octombrie 1923). Ministru de Război (29 noiembrie 1918 - 12 septembrie 1919). Președinte al Consiliului de Miniștri (27 septembrie - 28 noiembrie). Ministrul Comunicațiilor (30 octombrie 1923 - 27 martie 1926). Ministru secretar de Stat (10 februarie - 30 martie 1938) și consilier regal (30 martie 1938). Arestat și internat în anul 1948. S-a stins din viață la 17 iunie 1956. (General Ion Rașcu, *Jurnalul meu din timpul Războiului pentru Întregirea Neamului*, Ediție îngrijită, prefață și note de Dumitru Huțanu, Editura Pallas, Focșani, 2011, nota nr. 28, p. 65).

¹⁴ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 64 / 1922, f. 87.

¹⁵ *Ibidem*, f. 99.

contribuții bănești înălțarea mausoleului eroilor Primului Război Mondial care au luptat pe Valea Putnei, edificat în comuna Soveja din același județ”¹⁶.

La 7 iulie 1923, Comitetul de inițiativă pentru Mausoleul Eroilor necunoscuți „Soveja” adresa prefectului rugămintea de a organiza o manifestare de amploare pentru punerea pietrei fundamentale a mausoleului:

„Domnule Prefect,

Comitetul de inițiativă pentru ridicarea Mausoleului de la Soveja, în urma dorinței exprimate de Dl. General Văitoianu Ministru de Interne a hotărât ca întrunirea din zilele cuprinse între 22 - 28 iulie a.c. să pună piatra fundamentală la acest Mausoleu.

În vederea aceasta și cum cred că Prefectura dorește să dea o extindere mai mare acestei solemnități, cu onoare vă încunoștințez despre aceasta și vă rog a se comunica dispozițiile Domniei Voastre în această privință.

Părerea noastră ar fi ca această solemnitate să se facă la 28 iulie a.c.”¹⁷.

În continuarea Adresei se solicita sprijinul Prefecturii pentru a da o amploare mai mare acestei acțiuni, precum și ajutorul în privința transportului populației care trebuia să participe la solemnitate: „În cazul în care Prefectura socotește nemerit a da o mai mare dezvoltare acestei solemnități, dispozițiile de transport dela Mărășești la Soveja și retur, precum și chestiunea privitoare la masă, va trebui să se facă numai prin Domnia Voastră, iar comitetul de inițiativă să aducă numai pe acei membri dintre membri săi care doresc să ia parte. Îmi permit să adaug că P. S. S. Episcopul de Roman ar trebui să ia parte”¹⁸.

¹⁶ Florica Cruceru, *Monumentele Dobrogei*, în „*Revista Muzeelor și Monumentelor. Monumente istorice și de artă*”, nr. 1, anul L, București, 1981, p. 14.

¹⁷ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 76 / 1923, f. 123.

¹⁸ *Ibidem*, f. 123 și 123 verso.

Pergamentul care trebuia îngropat la temelia edificiului a fost întocmit de către generalul Arthur Văitoianu și în el s-a specificat istoricul, precum și sub care episcop, care guvern, care prefect și care primar s-a pus piatra fundamentală ¹⁹.

Prefectul se conformază și trimite episcopului de Roman o invitație la această manifestare: „*Sâmbătă 29 iulie se pune piatra fundamentală a Mausoleului Soveja în prezența ministrului Văitoianu.*

Rugăm stăruitor viniți și apoi continuați inspecția în Vrancea fiind timpul cel mai favorabil mai târziu lipsind locuitorii de acasă. Rugăm răspundeți imediat” ²⁰. Se revine cu o telegramă în care se anunța Episcopia că data acțiunii s-a stabilit pentru ziua de duminică și nu sâmbătă cum se comunicase în Adresă ²¹.

Din anumite motive, solemnitatea punerii pietrei fundamentale nu s-a putut ține în ziua stabilită, de 29 iulie 1923, ea fiind amânată pentru altă dată. În acest caz invitații au fost anunțați de schimbarea datei, astfel s-au trimis adrese Episcopului Triteanu* al Romanului și colonelului I. Manolcsu cu mențiunea că: „*Din cauze*

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, f. 126.

²¹ *Ibidem*, f. 128.

* **Lucian Triteanu** (din botez Lazăr), episcop. Născut la 15 august 1872, în Feldioara-Războieni, județul Alba - decedat la 6 septembrie 1953, în Roman. Studiază la Liceul din Sibiu, iar examenul de maturitate l-a obținut în anul 1895 la Liceul românesc din Brașov. Institutul Teologic din Sibiu (1895 - 1898). Facultatea de Filosofie a Universității din Budapesta (1898 - 1901). Referent școlar (1901 - 1910), apoi asesor consistorial (consilier) la Arhiepiscopia Sibiului (1910 - 1922), hirotonit diacon și preot în 1910. În această calitate a luptat pentru apărarea școlilor confesionale românești din Arhiepiscopia Sibiului, în fața încercărilor de maghiarizare. În primăvara anului 1922 a fost ales arhiepiscop-vicar al Episcopiei Râmnic - Noului Severin, primind denumirea de „*Craioveanu*”. În anul 1923, sub numele „*Lucian*”, a fost ales Episcop al Romanului. A păstorit până în 1947, când s-a retras. Ca episcop a fost preocupat de probleme gospodărești și culturale. (*Anuarul Eparhiei Romanului 1936*, Institutul de Arte Grafice „Marvan”. S. A. R. -București, p. 34 - 36).

de forță majoră se amână și solemnitatea mausoleului Soveja de la 29 iulie pentru altă dată”²².

Manifestarea a fost amânată până la 27 septembrie 1923 așa cum reiese din Adresa prefectului către Ministrul de Interne, care pe această cale era invitat să ia parte la manifestare, alăturat înaintându-i-se un program: „Domnule Ministru,

*Avem onoare, a vă face cunoscut că pentru Joi 27 septembrie a.c. a fixat a se face solemnitatea punerii pietrei ctitoriale a Mausoleului de la Soveja acest județ, cu serviciu religios oficiat de P. S. S. Episcopul Romanului, și vă rog să bine voiți a onora cu Înalta Dv. prezență această Serbare”*²³.

La 20 septembrie 1923, Prefectura județului a trimis o invitație generală către toate oficialitățile județului prin care erau anunțate că: „Joi 27 septembrie a.c. având loc la Soveja în județul Putna solemnitatea punerii pietrei ctitoriale a Mausoleului eroilor neamului cu serviciu religios oficiat de P. S. S. Episcopul Romanului și asistența D-lui Ministru de Interne vă rugăm să binevoiți a lua parte la această serbare.

Pentru transportul invitaților sunt luate următoarele pozițiuni:

În gara Mărășești toți invitații din diferite direcțiuni sosesc cu trenurile din noaptea de 26 - 27 septembrie unde se așteaptă formarea trenului Societății Tișița.

Trenul Societății Tișița pleacă din Mărășești spre Soveja la ora 4 d. h. În acest tren se îmbarcă invitații. Sosirea la Soveja va fi la ora 10 d. iar slujba religioasă are loc la ora 11 după care urmează dejunul.

*Trenul Societății Tișița așteaptă în gara Mărășești la ora 7 (19)”*²⁴.

²² S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 76 / 1923, f. 125.

²³ *Ibidem*, f. 218.

²⁴ *Ibidem*, f. 212.

Au mai primit invitații de participare la această manifestare comandantul Garnizoanei din Focșani ²⁵ și colonelul Manolescu ²⁶.

La data de 22 septembrie 1923 ²⁷, prefectul primește o telegramă de la secretarul Ministerului de Interne prin care era rugat să-l anunțe și să-l invite pe deputatul Nicolae Chirculescu la inaugurarea monumentului și totodată să-l informeze și despre participarea ministrului la acest eveniment.

Președintele Comisiei Interimare a Primăriei Orașului Odobești „împreună cu câți mai mulți fruntași din comună...” ²⁸ erau rugați să participe la acest eveniment. În adresă se mai făcea precizarea că „*invitații și persoanele oficiale sosesc la Soveja la ora 10 dimineața cu trenul de Tișița, iar ceremonia religioasă are loc pe platoul mausoleului la ora 11 dimineața unde vă rog să vă aflați și Dv. cu delegații comisiei Dv. îmbrăcați în haine de sărbătoare*” ²⁹.

Despre evenimentul programat pentru 27 septembrie 1923 a fost informat și primarul comunei Soveja, care în data de 23 septembrie a primit o Adresă din partea prefectului județului Putna

²⁵ *Ibidem*, f. 215.

²⁶ *Ibidem*, f. 212.

²⁷ *Ibidem*, f. 200.

* **Nicolae D. Chirculescu.** Născut la 20 februarie 1874, la Aricești, în Prahova. S-a consacrat carierei juridice, devenind magistrat în 1904, s-a înscris în Baroul avocaților focșăneni. În 1907 a fost ales Deputat de Putna din partea Partidului Liberal, apoi senator. Între 20 ianuarie - 14 martie 1922 a fost Prefect de Putna. Ministrul Muncii, Cooperăției și Asigurărilor Sociale (3 noiembrie 1923 - 29 martie 1926) în guvernul prezidat de I. I. C. Brătianu (19 ianuarie 1922 - 29 martie 1926). Raportor al Constituției din anul 1923, când a propus un proiect de lege pentru sprijinirea martirilor vrânceni din 1917, care au făcut parte din grupul Chilian. Președintele Monopolului Alcoolului (1932 - 1938). Președintele Casei Centrale a Asigurărilor Sociale (1933 - 1938). A condus Organizația Județeană Putna a Partidului Național Liberal între anii 1919 - 1934. La 9 ianuarie 1944 încetează din viață la Brașov. (Eduard Lambrino, Ionuț Iliescu, Bogdan Constantin, *130 de ani de istorie liberală în Vrancea*, Editura Terra, Focșani, 2010, p. 102).

²⁸ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Urbei Odobești, dosar nr. 13 / 1923, f. 53.

²⁹ *Ibidem*.

în care se spunea că la eveniment vor participa: „*Prea Sfinția sa Episcopul Romanului Lucian Triteanu împreună cu D-l General Văitoianu Ministru de Interne venind cu automobilul. Tot la aceeași oră trebuie să sosească la Gara Soveja venind cu trenul Tișița aproximativ 70 - 80 persoane din Focșani, București și Moldova invitate pentru această solemnitate.*

Pentru primirea acestor persoane și pentru desăvârșirea serbărei veți lua următoarele dispozițiuni: veți face bogate arcuri de verdeață la intrarea în sat, în sat și la capătul șoselei care merge la hotel cerându-se în acest scop concursul D-lor Subinspector silvic Belinschi și șeful de post.

În gară se vor afla pentru transportul din gară la platou a invitaților și muzicei 20 de trăsură și căruțe prin îngrijirea primarului Sovejei.

De către fiecare comună în ce-i privesc se vor lua măsuri pentru îndreptarea șoselelor și a vadurilor pe Șușița pentru a se putea trece cu automobilul sau trăsură.

Sosirea fiind la ora 10 d. se va transporta de la gară la Mausoleu persoanele sosite împreună cu muzica cu 29 de căruțe și trăsură ce vor sosi la gară prin îngrijirea primarului comunei Soveja.

La ora 11 d. va avea loc Te Deumul la monument.

La ora 12 se va servi masa care va fi de două categorii - o masă pentru 70 - 80 persoane servită pe platou unde se va amenaja masa și umbrare, de către D-l Lancevschi restaurantul de la Tișița.

A doua ... se va servi prin îngrijirea Primarului Comunei Soveja la sătenii care vor veni din Vrancea și din alte localități pentru această serbare”³⁰.

S-a avut în vedere și transportul invitaților de la Mărășești la Soveja. În acest sens, prefectul a apelat, printr-o Adresă, din 24 septembrie 1923, la directorul Societății de la Tișița cu rugămintea de a face „...*un tren special al Societății Dvs. care va fi împodobit cu*

³⁰ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Vrancea, dosar nr. 76 / 1923, f. 218.

verdeață”³¹, tren care trebuia să fie gata pregătit pentru ora 4, avându-se în vedere că invitații trebuiau să fie la Soveja la ora 10, când începea ceremonia. De asemenea, directorul Societății trebuia să asigure o gustare la Varnița. Același tren trebuia să preia invitații pentru a-i înapoia la Mărășești.

Pentru buna desfășurare a manifestării s-a întocmit un Program cu desfășurarea ceremoniei pe ore: „Cu trenurile de noapte sosesc din toate direcțiile la Mărășești invitații.

Trenul Societății Tișița format special pentru a transporta invitații sosește în gara Mărășești din timp ca să plece spre Soveja la ora 4 d.

La Fabrica Tișița va fi o oprire și se va lua o mică gustare.

Sosirea la Soveja va fi la ora 10.

De la gara Soveja invitații se vor transporta pe platoul mausoleului cu trăsură și căruțe din localitate.

Serviciul religios are loc la ora 11 după care se va lua dejunul pe platoul hotelului.

Trenul Tișița așteaptă în gara Soveja înapoierea tuturor invitaților cu plecare din Soveja 1 ½ / 13 ½ și cu sosire în gara Focșani Ora 7 (19).

Automobilul Județului va merge direct la Soveja cu Dl. Ministru Văitoianu și P. S. S. Episcopul”³².

Opera arhitectului George Cristinel *, construcția Mausoleului, a cărui piatră fundamentală a fost pusă din inițiativa

³¹ Ibidem, f. 224.

³² Ibidem, f. 217.

* **George Cristinel** - arhitect (s-a născut în București în anul 1891). A proiectat și construit în perioada modernistă interbelică. A realizat proiectul Mausoleului de la Mărășești împreună cu Constantin Pomponiu în anul 1921 și a urmărit lucrările de construcție ale acestuia în cele două etape (1923 - 1924 și 1936 - 1938). A construit Primăria sectorului 1 din București (1927 - 1929). În stilul neoclasic românesc a proiectat și construit: Catedrala Ortodoxă de la Cluj (1920 - 1930); Biserica din Orăștie (1936 - 1945); Casa de Cultură „Ionel Floașiu” din Câmpia Turzii (1942 - 1945). A făcut

Societății „Vădulele de Război” și „Cultul Eroilor” în anul 1923, a durat până în anul 1928 când s-au acoperit nișele cu plăcile de marmură cu numele eroilor și a fost inaugurat în anul 1929.

Într-o Adresă din 4 decembrie 1936, Prefectura Putna raporta că pe teritoriul comunei Soveja se află un Mausoleu în care au fost aşezate osemintele celor căzuți pe aceste locuri în luptele din vara anului 1917³³.

Mausoleul a devenit și un loc de pelerinaj și venerație atât pentru locuitorii comunei și ai județului, cât și pentru cei din alte localități ale țării. Aici se organizau comemorări ale eroilor așa cum s-a întâmplat în anul 1938, cu ocazia celor 22 de ani ce s-au scurs de la bătăliile desfășurate pe Valea Șușitei în anul 1917. Protoieria Vrancei „în unire cu cercurile pastorale: Mărăști, Vidra și Tulnici au organizat comemorarea vitejilor căzuți în lupte prin servicii religioase la mausoleul eroilor din comuna Soveja”³⁴. Prin Fonograma din 12 august 1938, a fost delegat să participe la această comemorare, în numele prefectului județului, prctorul Plasei Vrancea³⁵.

„Arhitecți și constructori, specialiști din București, după o minuțioasă cercetare a satului cu pozițiile lui peisagiste, au dat dovadă în alegerea amplasamentului, și de pricepere și de desăvârșit simț artistic. Înlăturând ideea de a construi mausoleul proiectat în ograda mănăstirii sau în mijlocul satului, la Izvorul lui Bucur sub Răchitașul sau pe Dealul Mănăstirii, ei au hotărât construirea acestui

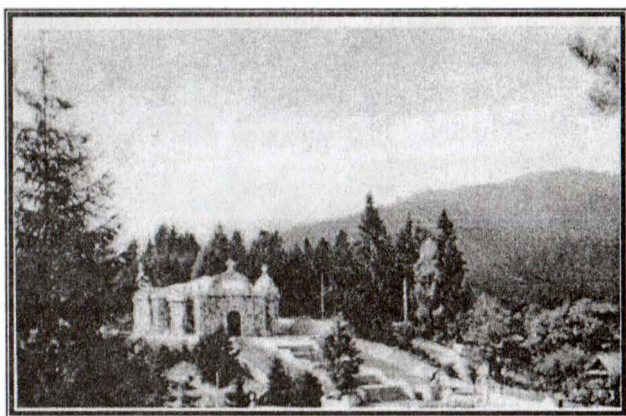
parte din Serviciul Tehnic înființat în anul 1919 pentru realizarea lucrărilor de proiectare și reconstrucție a satului Mărăști distrus în timpul bătăliei din vara anului 1917. (Valeria Bălescu, *Mărăști - o promisiune onorată*, în „*Eroi și morminte*”. Studii și comunicări susținute la Sesiunea anuală a Oficiului Național pentru Cultul Eroilor, vol. II, ediția a II-a, București, 10.12.2008, Editura Alfa M. D. N., București, 2008, p. 34 – 35.

³³ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Vrancea, dosar nr. 12 / 1936, f. 124.

³⁴ Idem, fond Pretoratul Plasei Vrancea, dosar nr. 32 / 1938, f. 147.

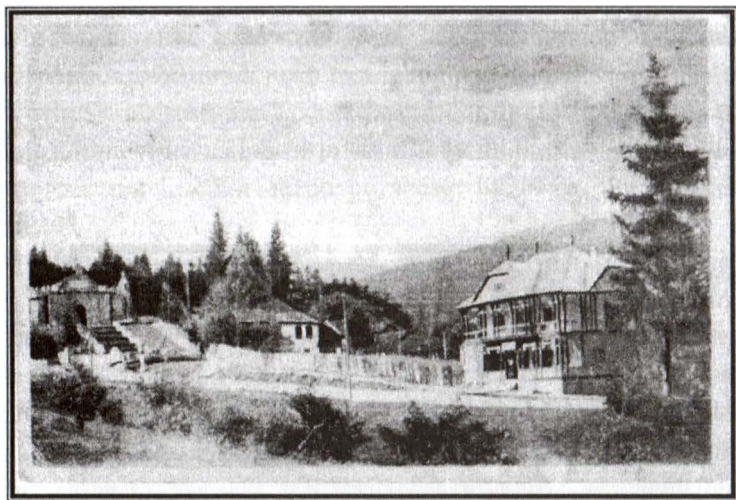
³⁵ S. J. A. N. Vn, fond Prefectura Județului Vrancea, dosar nr. 129 / 1938, f. 261.

monument la intrarea în parcul stațiunii tăind în taluzul începutului de pantă, pe unde exista o cărare. Așa cum se vede și astăzi, mausoleul formează prin arhitectura sa, prin semnificația simbolică a fațadei majestuoase a intrării în stațiune, dându-i un aer de gravitate și măreție”³⁶, nota în monografia sa fostul prefect al județului Putna, Vasile Țiroiu^{*}.

³⁶ Idem, fond personal Vasile Țiroiu, dosar nr. 9, *Monografia satului și stațiunii climaterice Soveja*, f. 86.

^{*} **Vasile I. Țiroiu** (1890 - 1976) s-a născut la Bolotești, județul Vrancea. După școala primară își continuă studiile liceale la Liceul Internat „C. Negruzzi” din Iași (1901 - 1909). Studii universitare în București unde obține licența în Drept. Participă la campania din 1913. Între 1914 - 1916 magistrat la Moinești. Participă la Războiul de Reîntregire a Neamului, fiind demobilizat în martie 1918. Între 5 martie - 24 noiembrie 1918 șef de cabinet la Ministerul Instrucțiunii Publice unde Simion Mehedinți era ministru. În 1920 se stabilește la Bolotești. Între 1923 - 1936 este vicepreședinte la Camera Agricolă Putna. În 1926 și 1929 activează ca primar în comuna Bolotești. 1929 - 1933 este administrator la Casa de Credit a Agriculturii din județul Putna. Între 1934 - 1937 prefect al județului. Între 1945 - 1947 deputat de Putna. În 1947 - președinte al Casei de Depuneri și Consemnațiuni București. Între 1949 - 1957 (când se pensionează) lucrează ca mic funcționar la o firmă de construcții din București. (Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *Vocație și destin. 600 de fișe - portret pentru un tablou spiritual - istoric al județului Vrancea*, Editura Terra, 2000, p. 295 - 296).

Astfel, Mausoleul Eroilor a fost ridicat pe înălțimea aflată la 200 de metri de Cimitirul German.

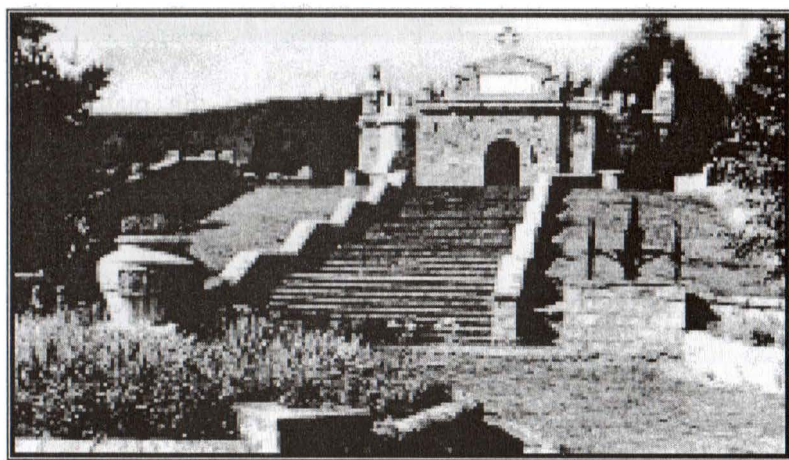
Accesul către intrarea principală se face din șoseaua ce urcă spre stațiunea Soveja, pe un șir de trepte din piatră cu o deschidere amplă. Treptele se desfășoară pe patru terase succesive și pornesc de la un peron semicircular în centrul căruia este amplasat un vas ornamental, de mari dimensiuni. De o parte și alta „două tunuri, trofee din luptele glorioase de la Mărășești străjuiesc fixate pentru totdeauna pe soclurile lor din piatră de Kliva, adusă din muntele Macrădeu din apropiere”³⁷. Despre cele două tunuri se face referire în Adresa primită de către Prefectura Putna, la 31 mai 1935, prin care se cerea „trimiterea unui tabel cu toate tunurile existente ca ornament la <<Monumentele eroilor>> în comunele și orașele aceluia județ”³⁸ la Arsenalul și Depozitul de Armament din Târgoviște. La data de 9 iulie 1935, Prefectura înaintează tabelul respectiv în care se dădeau detalii referitoare la tunurile de la Soveja care erau: „Tunuri de câmp,

³⁷ S. J. A. N. Vn., fond personal Vasile Țiroiu, dosar nr. 9, f. 86.

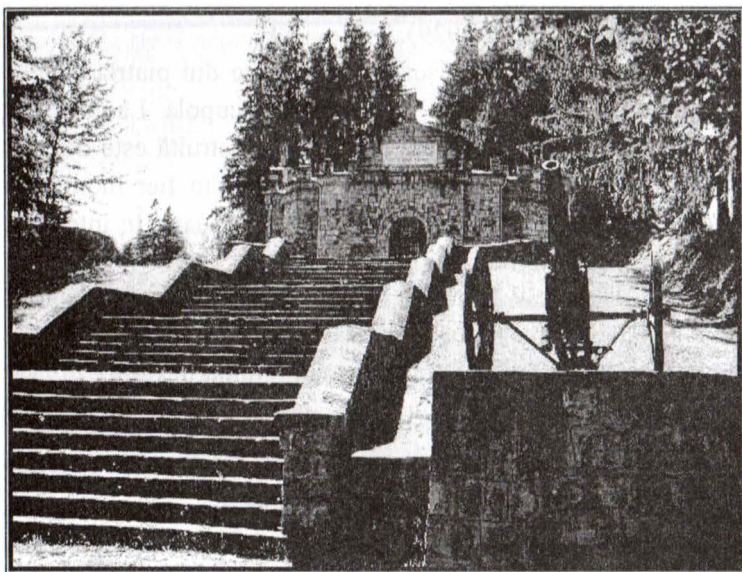
³⁸ Idem, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 100 / 1935, f. 52.

calibru 49 și 62 trimise în anul 1934”³⁹, (câțiva ani mai târziu de la finalizarea construcției - 1929).

Mausoleul se înfățișează ca o cetate din piatră, cu planul în formă de cruce și acoperișul conceput ca o cupolă. La construcția lui s-au folosit piatra și marmura. Suprafața construită este de 550 metri pătrați. Accesul în interior se face prin ușa din fier montată într-un ancadrament din piatră rotunjit la partea superioară. În interior se află criptele în care au fost reînțuși 528 de români, ruși, germani, austrieci și unguri. În fața criptelor s-au montat plăci de marmură pe care s-au inscripționat numele celor înțuși. Osuarul adăpostește osemintele a 1. 612 ostași neidentificați. Numărul militarilor germani comemorați este de 279, înțuși în anul 1917.

³⁹ *Ibidem*, f. 55.

Deasupra intrării se înalță un fronton din piatră a cărui inscripție săpată în marmură ne amintește că: *„Aici odihnesc ostașii căzuți pe aceste plaiuri în războiul 1916 - 1919”*.

Pe frontonul de pe latura estică, înălțat de o cruce din piatră, pe care s-a montat o placă albă de marmură citim inscripția:

*„Ostași ce-ați căzut pentru țară,
Viteji ai credinței, soldați
Ori unde'n morminte voi stați
Vă fie țărâna ușoară!”*

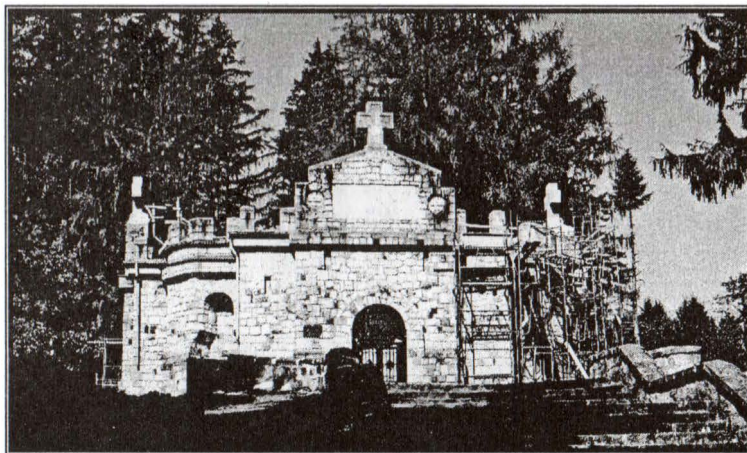
Pe latura vestică, tot pe o placă de marmură amplasată pe fronton, pe care s-au săpat versurile:

*„Cei ce căzut-au pentru țară
Pe lanul câmpului bogat
Jertfind o' ntreagă primăvară
Nu au murit ci-au înviat!”*

Zona de protecție este înconjurată de un zid construit din piatră de râu. Incinta adăpostește și clădirea muzeului în care au fost expuse mărturii ale anilor de glorie ale armatei române (documente originale, fotografii cu aspecte din luptele purtate pe aceste locuri, hărți, arme din Primul Război Mondial, brevete și medalii primite de ostașii români pentru faptele de eroism de care au dat dovadă în timpul bătăliilor din vara anului 1917). Clădirea Muzeului a avut de suferit în urma unui incendiu din anul 1936, ceea ce a necesitat lucrări de reparații.

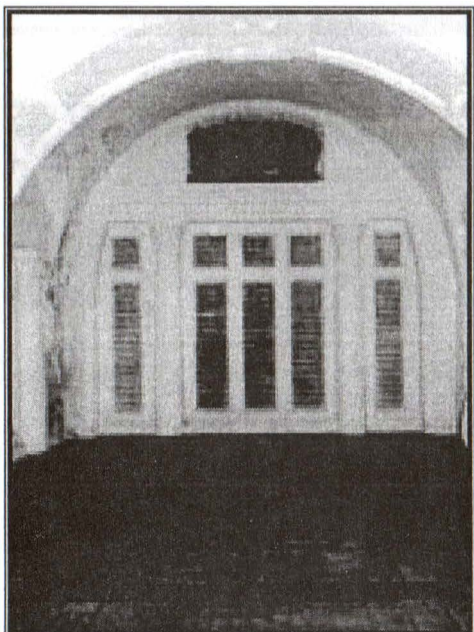
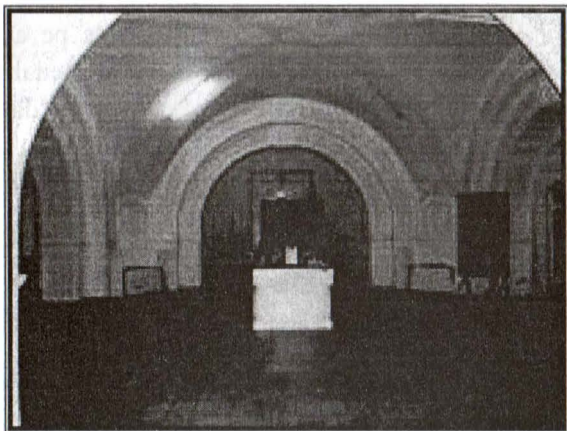
Monumentul a intrat în ample lucrări de reparații în cadrul Proiectului „*Drumul de glorie al armatei române în Primul Război Mondial*” (finanțat cu fonduri europene), prin care s-a urmărit restaurarea, consolidarea, reabilitarea și introducerea într-un circuit turistic a Mausoleelor de la Focșani, Mărășești, Mărăști și Soveja.

În anul 2012 s-au finalizat lucrările de restaurare la clădirea Muzeului, continuând cele ale Mausoleului.

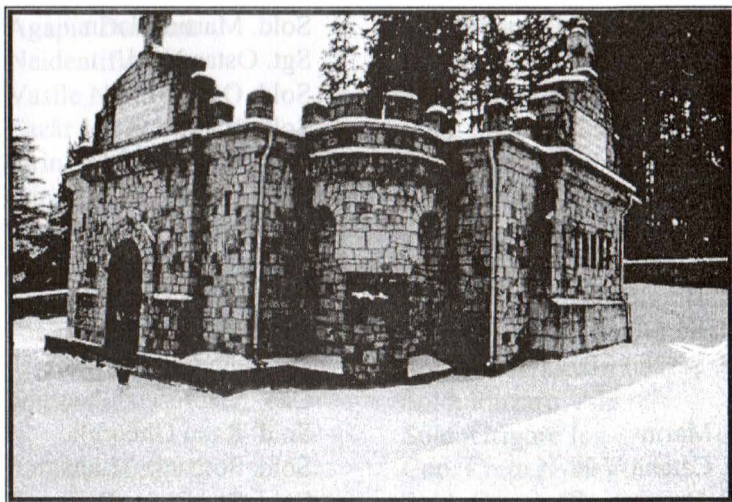
Mausoleul și Muzeul din Soveja, „*Aceste două așezăminte îi dau un prestigiu , îi dau măreție și deșteaptă în sufletele fiecărui*

vizitator al Sovejei, un sentiment de serioasă și profundă înălțare morală”⁴⁰.

⁴⁰S. J. A. N. Vn., fond personal Vasile Țiroiu, dosar nr. 9, f. 88.
270

Detaliu de interior cu plăcile de marmură

ANEXA**Lista cu numele eroilor români înscriși pe plăcile de marmură**

Sgt. Gheorghe Gligore	Sold. Zaharia Gh.
Sgt. Ganea Radu	Sold. Gheorghe P.
Slt. Lupescu Gheorghe	Sub.-lt. Nicola Petre
Cap. Vasilescu Pandele	Lt. Ștefan Ion
Sold. Kartz Marcu	Plut. Mihai N-lac
Sold. Teodor Mihai	Sgt. Ene Anghel
Sold. Zaharia Gheorghe	Sold. Scarlat Tâna
Sold. Luca Ion	Sgt. Instr. Neidentificat
Sold. Chisara Vlad	Sold. Dan Tudor
Sold. Militaru Vasile	
Sold. Niculescu Dumitru	Lt. Ionescu C-tin
Sold. Batju Dumitru	Sgt. Olteanu Ion
Sold. Papajuc Vasile	Cap. Popescu Gheorghe
Sold. Petrea Ion	Sold. Păuțaș Radu
Sold. Petru Dumitru	Sold. Dica V-le
Sold. Nohanian Ion	Sold. Dragustin D-ru
Sold. Pușchiu Ion	Sold. Șerban Tănase
Sold. Hotinceanu Pompiliu	Sold. Martin Marin
Sold. Constantin Florea	Sgt. Ostaș Neid.
Sold. Doroteia Șerban	Sold. Oprișan Ion
Sold. Dînceanu Nicolae	Sold. Badiu Ion
Sold. Ricea N-lac	Sold. Palade V-le
Sold. Dumitrache N-lac	
Sold. Niculae Grigore	Slt. Bălan Nicolae
Sold. Cojocaru N. A.	Lt. Negru Iordache
Sold. Draglea Pand.	Sold. Pala Gheorghe
Sold. Ferăstău Ion	Sold. Plescăcină Nicolae
Sold. Șerban Marin	Sgt. Gheorghe Grigore
	Cap. Nicorescu Gheorghe
Plut. Marin	Sold. Racu Gheorghe
Cap. Catană V-le	Sold. Sofronie Mihai
Sold. Dragomir Șt.	Sold. Stancu Ion
Sold. Antofi V-le	Sold. Galler Constantin
Sold. Macovei N-lac	

Sold. Guran Petre
 Sold. Constantin Alex.
 Sold. Crisnian Ion
 Lt. Onciu Ion
 Elev Plut. Neagu Ion
 Elev Plut. Bălan Vasile
 Sgt. Bobea Petre
 Plut. Maj. Chiriță
 Sub-lt. Neidentificat
 Sub-lt. Dumitrescu D.
 Sold. Bribore Filip
 Sold. Bistricioară N-lae
 Sold. Cojocaru L.
 Sold. Stoica Ion
 Sold. Parac Ivan
 Sold. Gheorghe
 Cpt. Preoteasa Gheorghe

Sold. Dobre Mihai
 Sold. Suman Ion
 Sold. Agapie Dumitru
 Sold. Neidentificat
 Sold. Vasile N-lae
 Sold. Lazăr Ion
 Sgt. Marin
 Sgt. Smion Ion
 Cap. Marin Alex.
 Sold. Bezna N-lae
 Sold. Brânză N-lae
 Sold. Amărioarei
 Plut. Neidentificat
 Sold. Gurgu Gh.

Sold. Lătărețu Ilie
 Sold. Zamfir D-tru
 Sold. Boda D-tru
 Sold. Stănculescu Petru

Sold. Măcelaru Ștefan
 Sold. Tudor
 Sold. Mladiu Tudor
 Sold. Florea Ion
 Sold. Dragoș Avram
 Sold. Dobrc D-tru
 Sold. Vodă Ion
 Sold. Chipere Ion

Sold. Bezman Mihai
 Sold. Istrate N-lae
 Sgt. Crăciun Gh.
 Sold. Oprea Alexandru
 Sold. Ciobanu Ștefan
 Sold. Stachiță Petre
 Sold. Barbu Petre
 Sold. Pîrvulescu Ion
 Ostaș Neident.
 Ostaș Neident.
 Ostaș Neident.
 Ostaș Neident.
 Lt. Ofițer
 Sold. Stoica Sava
 Sold. Spînu N-lae
 Sold. Duca C-tin
 Sold. Rotaru D-tru
 Sold. Macolea Ion
 Sold. Sava Mirozil
 Sold. Simion Nicolau
 Sold. Stoica Ion
 Sold. Radu Iordan
 Sold. Pînzaru V-le
 Sold. Grigore Ion
 Cop. Crețu N-lae
 Sold. Castan Gh.
 Sold. Arguit Gh.
 Sold. Druică Ștef.

Sold. Balica Zilimon
Sold. Drugă N-lae
Sold. Tătaru Toma
Sold. Bubiță Alex.
Sold. Nica Ion
Sold. Boilă V-le
Sold. Dunăreanu Preda
Sold. Tudor V-le
Sold. Sandu N-lae
Sold. Bordianu Tudor
Sold. Biroiu Marin
Sold. Bucată Ion
Sold. Turcu N-lae
Sold. Pogon Jianu
Sold. Dragomiria Pop

Sold. Iacob Ion
Sold. Soica Stan
Sgt. Ionescu Gh.
Sold. Dragomir D-tru
Sold. Manea Pant.
Sold. Tudor C-tin
Sold. Nomeibici Mihai
Sold. Stănescu Gheorghe
Ost. Neidentificat
Ost. Neidentificat
Sold. Cerlin C-tin
Sold. Ionescu Petre
Sold. Neda Ioan
Ost. Neident.
Sold. Cristea Ilie

Sold. Văduva Petre
Sold. Dultescu Marin
Sold. Armeanu Pahone
Sold. Cazacu Mihai
Sold. Durnea Ion

Sold. Pasiuca D-tru
Ostaș Ncident.
Ostaș Ncident.
Sold. Seliade D-tru
Sold. Gheorghe V-le
Sold. Lăcătuș Cristi
Sold. Cristi Enache
Sold. Vasile C-tin
Sold. Hincea N-lae
Sold. Mihail Iordache
Sold. Zoița Ion

Sold. Corcoi Petre
Sold. Paraschiv Ion
Sold. Bordoleanu N-lae
Sold. Butoi Filip
Sold. Mirică Gh.
Sold. Hatineste Rob.
Sold. Roșu Radu
Sanit. Neagu Gh.
Cap. Căluganu Ștefan
Sold. Ioniță Gh.
Cap. Panrici Aralambie
Sold. Cojocaru Alexandru
Sold. Ivan Costică
Sold. Preda D-tru
Sold. Tigănescu Marin

Cap. Ionescu N-lae
Sold. Cristea Anton
Sold. Manea Găină
Sold. Cojocaru Marin
Sold. Luță D-tru
Sold. Antocan V-le
Sold. Tăbăcaru Iordache
Sold. Scarlat Gh.
Sold. Turcă Iorgu

Sold. Birou Roman
Sold. Crișan Ștefan
Sold. Arpacliu Toader
Sold. Rotaru Marin
Sold. Măciucă Gh.
Sold. Popescu Tănase
Sold. Roată N-lae
Sold. Bulgaru N-lae
Sold. Săvoiu V-le
Sold. Ilie V-le

Sold. Talasman Ion
Sold. Mazilu N-lae
Sold. Rotaru V-le
Sold. Silvestru Ion
Cap. Bucovineanu Gh.
Sold. Gușta Ion
Sold. Florescu D-tru
Sold. Bohnozu Iosef
Sold. Zlota Andrei
Sold. Stubă Gh.

Sold. Chimiris N-lae
Sold. Blănaru V-le
Sold. Liciu N-lae
Sold. Enea Matei
Sold. Jerbea Ion
Sold. Zogorogiu Tache
Sold. Damian C-tin
Sold. Chirițoiu Gh.
Sold. Maștei N-lae
Sold. Mantarău Anton
Sold. Zaficu Alex.
Sold. Fotta C-tin
Sold. Mihai Vasile
Sold. Ciurucu Ion
Sold. Nicolaescu N-lae
Sgt. Ioniță Ion
Sold. Petrea Gh.
Sold. Bărbulescu
Sold. Vasile B.
Sold. Stan Stan

Lista cu numele militarilor germani comemorați la Mausoleul Soveja, înhumați în anul 1917

Ldst. Hane Witsch A
Ulan Gavril Owitz B
Drag. Kolbinger Karl
Ulan Chloupek Anton
Drag. Martin Georg
Lost Szucs Lajos
Lost Serepl Ludowic
Drag. Horazek Wenze
Drag. Schonfeis Ern
Korp Kinzel Enrich
Utfz Kenpen Franz
Lost Gershow Richar

Musk Giesen Herman
Musk Friederch B.
Drag. Mironeskul K.
Ulan Listwan Ludwig
Ulan Muron Franz
Ulan Hrudko
Drag. Breka Iohann
Drag. Hermanek F.
Musk Bussas Walter
Musk Bischler Ianos
Ujj Ferenz
Ujj Nuvoris Antal

Ujj Tumbosz Mat.	Musk Kirch Iosef
Ujj Wagensamler I.	Musk Mitzkat Emil
Ujj Paul Sandor	Musk Trucknus Michel
Ujj Naghazi I.	Musk Gies Rudolf
Ltm. Fak Eduard	Musk Mierbach Christ
Utfz. Pauland Max.	Musk Klein IV Karel
Res. Peplinski St.	Musk Gross Iosef
Utfz. Baumann Beran	Musk Ganter Alf
Utfz. (Auhn) Kuhn Beno	Musk Gleisenberg R.
Utfz. Skodda Gustav	Utfz. Samor Wilh
Lt. Meschein M.	Artz. Stutz Gustav
Musk Schoningher M.	Musk Simpson Ernst
Lost Wittenbrink W.	Musk Linnemann G.
Res Betting Hein	Musk Laurrohh W.
Hus Zsigmond Orban	Utfz. West Franz
Hus Berestezi Istv.	Gren. Engels Wilh
Drag. Richter Gust.	Gefr. Thies Herm
Ulan Greus Gabriel	Musk Rieger Iosef
Utfz Kronovski Karl	Utfz. Iesckonek P.
Krlrg Heldig Ion	Gren. Grubner Franz
Gren. Henne Erich	Gren. Gohi Teodor
Musk Gabrys B.	MuskSchetter He.
Gren. Bosche Otto	Lost Schroder II O.
Gefr.Ab.Esch Paul	Lost Maas Louis
Musk. Paulus Karl	Gefr. Fucks Hein
Musk Premm Franz	Ldst. Rother Rob.
Musk Dejewski F.	Wehrm Boese Ferd.
Musk Eichorn Otto	Utfz. Dusel Max
Musk Schutz Karl	Wehrm. Peters Otto
Musk Heinsat Iosef	Ueist. Gustav
Musk Feuer Gostav	Musk Idensee Wal
Gren. Karetschmann W.	Sold. Fooch Hein
Gren. Nikel Iosef	Lost Herman Iuli
Musk Bertrami. Wiln.	Gefr. Wenoler Her.
Musk Schmidt Rud	Utfz. Feist Gustav
Gefr. Papritz Heren	Utfz. Blek Robert
Gren. Demke Franz	Utfz. Onorduic

Drag. Stohlasi Franz
 Ulah Szyoan St.
 Drag. Konkai Iosef
 Ulan Siwak Anton
 Ulan Kossiak St.
 Ulan Paniow St.
 Ulan Las Adolf
 Ulan Kalka Stanis
 Ulan Killian Ion
 Musk Venker Iohann
 Ofz. Albers Hermann
 Ulan Malik Ion
 Ulan Ianusz Stavis
 Musk Haakert Vilh.
 Musk Rojilan Ivan
 Musk Schojna Georg
 Musk Tschebotar St.
 Musk Skobjila Nic.
 Ulan Maczuga Nic.
 Musk Loffler Paul
 Musk Areuz Adolf
 Musk Brocner Iohans
 Gepr. Herker Andreas
 Inf. Hera Leop.
 Musk Turnter Kuki
 Korp. Gambhotto Fra.
 Gefr. Detter Alois
 Ulan Koziol Awdr.
 Ulan Pos August
 Ulan Heier Georg
 Sold. Denes Iosef
 Musk Gatz Reinhold
 Lost. Temns Vonivintz
 Kan Hrykoff
 Lost. Czizka Pal
 Sold. Schelier Edwin
 Sold. Girorch Franz

Cfr. Augustin Hein
 Uftz. Brakemwier
 Lost. Friesicke Aug.
 Lost. Kovacz Mihaly
 Lost. Ledanzic L.
 Musk Patrzee Lud.
 Cetr. Lehrinc Hein
 Musk Hilbusek Ios.
 Musk Thies Hein
 Lost. Carstens Nik.
 Wehrm. Sengstock Max.
 Musk Scheibler F.
 Musk Radamacher K.
 Pion. Gorhe G.
 Ces. Reutenaur G.
 Ltn. Prinz Willy
 Musk Corsmeyer A.
 Musk Theimann Emil
 Uftz Goertz Hein
 Jab. Schwehn Karl
 Musk Herold Arno
 Feldwlt. Koshehl Aug.
 Kan. Kaiser Hans
 Uftz. Rembacz Bob.
 Uftz. Sabo
 Honw. Szigmond Uri
 Sold. Binzig
 Musk Blac Franz
 Cpr. Dahms Willy
 Sold. Rudolf Petru
 Sold. Skirauth Rud
 Ober. Iohann
 Ober. Schuler Iohann
 Ober. Messen Niels
 Ober. Urani Gabor
 Ober. Beneckefried
 Gefr. Wlistefeld A.

Gcfr. Frackmann Fr.
Inf. Wladislowkania
Inf. Tokarezik
Musk Anlaup Wilh.
Musk Lange
Hus. Kopp Franz
Kan. Schiler Hans
Kan. Gladan Iohann
Kan. Kotvomann
Mus Binczic Alois
Gren. End Iohann
Gren. Petrik Herm
Musk Rigel R.
Gren. Grotewschen G.
Gren. Wattenberg F.
Gren. Osvaldo Otto
Gren. Kielis Emil
Gren. Grieshemmer F.
Gren. Sutter Alfred
Gren. Szocs Hein
Musk Lance III Wilh.
Musk Herter Tried
Musk Ludmann Heintr.
Musk Ostwald Otto
Musk Weigelt Karl
Schutze Winkler P.
Schutze Weiden F.
Musk Kohling N.
Ostaş neidentificat
Ostaş neidentificat
Jog. Nierle Robert
Gren. Leiber Franz
Utfz. Schroder W.
Gren. Albat Wilh.
Musk Gentes Arthur
Musk Wegmann Wilh.
Schutze Rettig Emil

Musk Bohrs Wilh.
Musk Laamann Th.
Musk Gehrt Franz
Musk Henseler Ion
Musk Wurthle Anton
Musk Schutze Finkelstein F.
Res. Haumann Franz
Gefr. Schiler Th.
Uftz. Koch Paul
Lost. Grethe Wilh.
Lost. Webwr Karl
Lost. Klein Sorgef
Musk Siggers Adolf
Utfz. Schneder Ion
Musk Wenske Max
Musk Bode Kall
Musk Scholle Walter
Musk Frankowiak Vinz
Schutze Mischke Max.
Musk Jarisch Enrst
Musk Kroker Franz
Uzf. Laabs Max
Musk Kessler Ch.
Musk Stryk Heintr.
Gefr. Jaedke Karl
Musk Nopgween I.
Musk Herker Iosef
Gefr. Kersten Hugo
Musk Milkert Franz
Musk Hast Karl
Musk Siegel Iohan
Musk Frankel Paul
Musk Fronlich Karl
Musk Meyer Paul
Musk Apel Enrst
Schutze Vincent I.
Lost. Schalkal Wies G.

Musk Gross Anton
Musk Walter III Paul
Must Helmers Hein
Musk Beycr Ernst
Musk Ketzler Willi
Musk Grosser Albert
Musk Saupe Fried
Musk Keller Konst.
Ltn. Vogt Karl
Musk Kern Hermann
Feldv. Lt. Langeluddikee
Utfz. Rehmers Th.
Musk Meyer Hein
Gefr. Luschk Franz
Musk Hofmann Herm.
Musk Schimidt Wilh.
Utfz. Gothe otto
Kan. WojnardWicz
Lost. Bella Hands
Lost. Czimar Andr.
Lost. Mersch St.
Lost. Dedlof H.
Sold. Fojebecku Cernof
Sold. Gojewski Simion
Lt. Bruckner Paul
Gefr. Kraft Gottlieb
Sold. Chlmpik Gustav
Musk Kidlat Enrst
Lost. Mathes Fried
Utfz. Niewald Erich
Musk Blave Iosef
Musk Schumacher Ebe
Lost. Mai Ioh. Kaspar

CORESPONDENȚA PARTICULARĂ - DOCUMENT ȘI SURSĂ DE INFORMAȚIE

Dumitru Huțanu

Dacă arhivele, cu multitudinea și diversitatea materialelor documentare, valorile de patrimoniu național și local, imagistica originală oferă cercetării trecutului posibilitatea reflectării, situării, evaluării faptului, evenimentului, momentului ori epocii cât mai aproape de adevăr și obiectivitate, desigur în consonanță cu profesionalismul și deontologia specialistului ca atare, corespondența particulară, prin specificitatea sa, readuce spațiul restrâns al individului în contextul general al unui anume timp istoric, regăsind omul rezonant la problematica lui și, ca atare, implicat în acțiune.

Scrisoarea particulară, ca mărturie, își multiplică conținutul și semnificația în deplină interdependență cu personalitatea, cu structura-i morală, etică, intelectuală, cu apartenența-i socială și civică, cu viziunea-i proprie asupra mersului societății, asupra vieții în general.

Conștientizându-și menirea, crezul și locul în comunitate, acționând și dăruindu-se spațiului geografic și uman căruia îi aparține, expeditorul capătă, pe drept cuvânt, atributele personalității.

Ineditul surprinde prin încărcătura emoțională care-i conferă cuvântului sinceritate. Datul uman ori istoric, deși cunoscut, consemnat și recunoscut ca atare, capătă un plus de substanță umană, de luminozitate temporală.

În scrisoarea cu statut de document predomină omul - personalitate, cu contur adânc imprimat în timpul real, în spațiul și comunitatea locală sau națională. El se numește în aceste câteva mărturii disperate, păstrate în patrimoniul muzeal, redade tiparului:

G. G. Longinescu, Dimitrie Voinov, I. M. Dimitrescu, Ioan Romanoai, Vasile Țiroiu, Jean Stoenescu - Dunăre, Aurel Sava, Bogdan Paraschiv Chiriță.

Încercând să-i convingă pe cei ce nu acordau importanța cuvenită „*hârtiilor vechi*” – documente, înscrisuri comerciale, acte de proprietate, corespondența particulară etc., Nicolae Iorga scria: „*Nu e om al cărui scris să nu fie interesant, pentru persoana lui ori pentru vremea care-i aparține. Răvașul familiar ori amical, cu aparentele lui nimicuri, poate să fie adesea de mai mare preț decât actele în care-și face rapoartele ori își dă poruncile oficialitatea unui timp*”¹.

Scrisoarea personală capătă atingerea sufletului uman pentru că „*Din ce a fost mai adânc în ei știm așa de puțin încât înfățișarea ce le-o dăm după cunoștințe așa de sărace e ca aceea a unui dagherotip veșted de la începuturile artei fotografice.*

Nu se înțelege câtă viață, cu grija, suferința și pușina ei bucurie, se găsește în aceste rânduri a căror scrisoare [în sens de scriere – n. n.] se îngălbenește cu vremea.

*Sunt acolo cântece de nemulțumire și sfâșietoare strigăte de durere. Bietele suflete se mărturisesc ce au avut mai intim și mai sfânt. Uneori atâta simțire adevărată se ridică până la înălțimea unei literaturi...”*².

Integrală ori fragment, fiecare scrisoare răspândește simțăminte, pe de o parte perceptibile și evaluate ca atare de cercetătorul de istorie și, pe de altă parte, lesne de înțeles pentru cititorul obișnuit, oferă date și imagini ce întregesc personalitatea apartenență, prin activitate sau origine, spațiului vrâncean. Toate copleșesc prin respectul reciproc al corespondenților, prin prețuirea, admirația, atașamentul acestora față de loc și oameni.

¹ Nicolae Iorga, *Ce e o hârtie veche*, în *Sfaturi pe întunerec. Conferințe la Radio*, Fundația pentru Literatură și Artă « Regele Carol II », București, 1936, p. 159 – 161.

² *Ibidem*

Spre sfârșit de secol XIX și început de XX, traiectoria familiei Longinescu în mentalul colectiv focșănean și vrâncean stârnise admirație, mândrie, venerație. Setea de carte și acceptarea învățaturii ca unică și nobilă posibilitate de împlinire umană, socială, intelectuală; depășirea prin asumare și confruntare permanentă cu greutățile vieții: dragostea, armonia și respectul ce guverneau viața familiei, adâncă legătură cu obârșia, predominând Neamul și Țara, reunite, au făcut din Longinești modele de viață ³.

Arucând un arc peste timp, acum familia Longinescu ni se înfățișează ca o veridică îngemănare a realului cu legenda.

La 2 august 1931, cel mai mare dintre frații cărturari, juristul Ștefan G. Longinescu, profesor universitar și academician, trecea în lumea umbrelor. Alături de familia îndoliată, focșănenii i-au adus un pios și emoționant omagiu ⁴.

Poposind la Vizantea, locul de binemeritată tihnă trupească și spirituală a profesorului, vară de vară, aproape trei decenii, I. M. Dimitrescu ⁵ pășea în camera-i rezervată, stăpânit de o firească și de înțeles emoție: „*La masă era fotografia lui d-l Fani, lângă care era așezat un buchet de liliac, pus într-o ulcică, omagiu de pioasă amintire pentru acela care atâta vreme trăise acolo*”, îi scria, la 2 iunie 1932, lui G. G. Longinescu. Și continua: „*Spunea Lelea Varvara [stăpâna casei – n. n.] că nu se mai nasc pe lume astfel de oameni*.”

³ Vezi detalii Horia Dumitrescu, *Ruxandra Longinescu (1843 – 1925)*, în *Cronica Vrancei*, vol. VIII, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2008, p. 149 – 158; Maria Dumitrescu, Horia Dumitrescu, *Nicolae Longinescu (1873 – 1935)*, în *Cronica Vrancei*, vol. III, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2002, p. 202 – 214.

⁴ Constantin G. Rarincescu, *Prof. Șt. G. Longinescu*; Neculai Iordache, *În amintirea profesorului Ștefan Longinescu*, în *Natura. Revistă pentru răspândirea științei*, No. 5, 15 mai 1932, Anul douăzeci și unu, București, p. 15 - 18.

⁵ Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *Vocație și destin. 600 fișe – portret pentru un tablou spiritual – istoric al județului Vrancea*, Editura Terra, Focșani, 2000, p. 110 – 111.

Mi-a cerut deslușire despre Dl Ghiță [G. G. Longinescu – n. n.], a cărui fotografie era în perete și tot în perete, lângă icoană, era biletul vestitor al trecerii dintre cei vii a d-lui Fani.

Am stat câțva timp pe pridvorul casei, unde se odihnise de atâtea ori iubitul Dumneavoastră frate, am admirat frumusețile dealurilor și ale pădurilor din față, de o rară frumusețe. Din când în când, cucii brăzdau văzduhul cu viersul lor bisilabic, copiii se strânseseră pe la porți erau dintre acei pe care de atâtea ori îi mângâiasse domnul Fani, le dăduse daruri, lăudându-le cuminenia”⁶.

Zece zile mai târziu, răspunzând epistolei primită de la București, I. M. Dimitrescu îi comunica lui G. G. Longinescu impresiile și ecoul articolelor publicate în ziarul „*Neamul Românesc*” despre Ștefan G. Longinescu în rândul vrâncenilor, despre acțiunile întreprinse pentru strângerea fondurilor necesare ridicării unei troițe la mormântul familiei din Cimitirul Nordic.

Susținerea unor conferințe cu plată despre viața și opera celui dispărut, organizarea unui spectacol cu muzică de operă sunt, pentru cercetătorul de azi, informații inedite sau întregesc tematic pagini de istorie culturală focșăneană. O redăm întocmai:

„Focșani, 12 iunie 1932

Prea stimate Domnule Profesor,

Răspund acum frumoasei și plină de duioșie scrisori din 7 iunie a.c. Cu ce amănunțime vorbiți despre atâtea amintiri din Vizantea de acum 30 de ani, care s-au dus odată cu atâtea oameni de atunci.

De mai multe ori am citit prea frumoasa dumneavoastră scrisoare și de atâtea ori genele s-au umezit de binefăcătoarele

⁶ Arhiva Muzeului Vrancei (în continuare se va cita: A. M. Vn.), fond Familia Longinescu, inv. nr. 24.187.

lacrimi ce ți le dă sentimentele stăruite în sufletul acelora care citeșc rândurile matală.

Atâția învățători și oameni de la țară mi-au vorbit cu admirație despre articolele din Neamul Românesc pentru profesor, care merg de-a dreptul la inimă, căci din inimă sunt smulse .

Să trăiești mulți ani, prea stimate Domnule Profesor și să scrii mereu știință pentru Neamul Românesc.

D-l Hamel ⁷ cred că v-a scris despre chestia grilajului, după cum mi-a făgăduit.

Răducu ⁸ mulțumește și salută pe d-l Profesor pentru urările ce-i face la primul majorat și îndemnurile pentru 4 + 7 + 3 [ani – n. n.] sau câți ar mai fi.

Și acum, câteva cuvinte despre Starostia Putnii de inginerul Jean – Stoenescu Dunăre ⁹, care ne-a lăsat un eveniment de o covârșitoare emoție. O persoană care lasă imense regrete în sufletele tuturor putnenilor și focșănenilor.

Domnule Profesor, nu sunt vorbe goale ce spun zilnic tot felul de oameni despre iubitul lor prefect, cum n-a mai fost altul.

În seara de Înălțarea Domnului, funcționarii prefecturii, cu fostul primar, domnul Fănuță ¹⁰, cu secretarul Romanoae ¹¹, căpitan Lupescu ¹² și alții, l-au sărbătorit, am plâns la plecarea dumnealui și de îngrijorarea vremurilor întunecoase care vin. Ferește, Doamne,

⁷ Frederich Hamel, arhitectul orașului Focșani.

⁸ Fiul lui I. M. Dimitrescu.

⁹ Cezar Cherciu, *Focșani – O istorie în date și mărturii (sec. XVI – 1950)*, Editura Andrew, Focșani, 2010, p. 415 – 416; G. G. Longinescu, *Un prefect perfect*, Extras din Revista *Natura*, Institutul de arte grafice „Bucovina”, I. E. Torouțiu, București, f. a., p. 2.

¹⁰ Ștefan Dimitriu; vezi Maria Dumitrescu, Horia Dumitrescu, *Primarii din Focșani între anii 1862 – 1937*, în *Cronica Vrancei*, vol. III..., p. 220.

¹¹ Ionuț Iliescu, *Ioan Romanoai (1885 – 1978)*, în *Cronica Vrancei*, vol. III..., p. 365 – 374.

¹² D. Lupescu, comandantul Legiunii de Jandarmi Putna (Vezi Cezar Cherciu, *op. cit.*, p. 412).

România de rău. De acum, sucursala de la Putna, și-a pierdut pe șeful ei iubit, un om mai puțin în Focșani.

Aseară a fost la Teatrul Mare „Gh. Pastia” concertul dedicat de sora mea ¹³. Focșănenii au răspuns onorabil. Tot timpul a domnit mare însuflețire în sală. Cântăreața a fost răsplătită din belșug cu aplauze și flori. La ieșirea din teatru, Societatea filarmonică locală i-a făcut manifestație, d-l colonel Nadler, președintele și părintele Pascu de la Domneasca ¹⁴, vicepreședinte al Societății, i-am adresat cuvinte de laudă.

Sunt în luptă cu adunarea banilor căci nu mi-au plătit încă toți, căci nu prea sunt bani. În curând voi avea o situație mai clară despre cât am strâns de la conferință și acest concert, pentru decesul domnului Fani. Împreună cu domnul Romanoae și Pavelescu vom încheia actele cuvenite.

Pe lângă scrisoare vă alătur articolul ce s-a scris în Universul, în vederea concertului și fotografia cântăreței și un program. Păcat că d-l Prefect ¹⁵, care a fost patronul acestui concert, din motivele știute, n-a fost de față și tare bucuroși am fi fost dacă era d-l Profesor ¹⁶ cu ai Dsale colaboratori.

Sora mea mulțumește mult Domnului Profesor de cuvintele frumoase ce i-a scris în scrisoarea din 7 iunie.

Sofia mea, cu Răducu și toți ai noștri de pe aici, trimit cele de cuviință domnului Profesor iar subsemnatul îl salută cu tot respectul pe Domnia Sa și pe toți Domnii, Doamnele și Dșoarele de la « prăvălie » ¹⁷ (cuvântul e al Dumneavoastră) și de acasă.

I. M. Dimitrescu” ¹⁸.

¹³ Maria Dimitrescu, solistă la Opera Română din București.

¹⁴ Biserica Domnească „Cuvioasa Paraschiva”, din Piața Moldovei, demolată în anii 1977 – 1978.

¹⁵ Jean - Stoenescu Dunăre.

¹⁶ G. G. Longinescu.

¹⁷ Laboratorul de Chimie al Facultății de Chimie, Universitatea București.

¹⁸ A. M. Vn., fond Familia Longinescu, inv. nr. 24.183.

O scrisoare de un real interes pentru istoria locală, pentru surprinderea unor linii ale portretelor morale și civice, primește G. G. Longinescu de la Jean Stoenescu-Dunărc. Ni se oferă o inedită și emoționantă integrare a județului în istoria națională: „... *acest județ așezat în inima Țării, pentru care el a vibrat, a susținut, a luptat și suferit de toate durerile și nădejtile neamului*”.

Conștientizând că, în anumite privințe, se regăsește pe același palier al atitudinii civice cu G. G. Longinescu, i se destăinuie. În câteva cuvinte, pe cât de simple, pe atât de expresive prin adâncimea lor, își schițează personalitatea: munca și „*micul capital de cunoștințe cucerit prin atâtea trude*” puse în slujba comunității, dintr-o intimă dorință care-i stârnește o meritată mândrie ca „*neprețuita mângâiere dorită de fire - « am fost un om de omenie » - să nu rămână doar vorbe goale*”.

Revelator este și felul în care face din imaginea familiei Longinescu, recepționată și păstrată în timp, un adevăr incontestabil.

„Focșani, 2 Iunie 1932

Mult stimat Domnule Profesor și cu îngăduința mărinimoasă a bunătății mamei, îmi permit, mult iubite cucoane Ghiță,

Vă mulțumesc din suflet de bunătatea cu care Dumneavoastră apreciați eforturile ce am depus în a sluji cererile și nevoile județului Putna, acest județ așezat în inima Țării, pentru care el a vibrat, a susținut, a luptat și suferit de toate durerile și nădejtile neamului, așa precum Dumneavoastră le arătați cu atâta însuflețire în scrisoarea ce mi-ați trimis.

Oricare vor fi în viitor întâmplările care poate m-ar chema, prin încrederea celor mari, ca să pun munca mea și micul capital de cunoștințe cucerit prin atâtea trude, având ca însărcinare să călăuzesc, să îndrumez și să răspândesc pentru binele altora, tot ce este zămislit în sufletul meu de iubitor servil al Țării, o voi face-o, iubite Domnule Profesor, mânat fiind, așa cum am dat probe, de acea lumină încrezătoare în Marele Destin al României, pentru a cărei înălțare nu voi pregeta de a crede mereu, închinându-mă lui Dumnezeu.

Mă voiui hrăni și voiui lua pilde de la tezaurul datinilor moștenite de la bunici, ca, mai apoi, să-mi pot spune că acea neprețuită mângâiere dorită de fire - « am fost un om de omenie » - a fost pentru mine ceva mai mult decât vorbe deșarte.

Pentru Dumneavoastră, mult iubite Domnule Profesor, păstrez în adâncul sufletului și în culcușurile îngrijite de căminul inimei, o recunoștință a cărei amploare depășește puterea cuvântului.

Sunteți bun, sunteți creștin, sunteți mare învățat al României, iubiți Țara. Sufletul Dumneavoastră, mare și luminat, poartă zilnic flacăra iubirii pentru toți pe care o răspândiți curată și senină zi de zi, semănați ogorul științei, lucrați fără a vă spune că sunteți obosit la clădirea minunată a speranțelor ce aveți în puterea neamului nostru.

Rog pe Dumnezeu, bunul Dumnezeu, să vă țină sănătos și voios, pentru binele Țării și al celor cărora le împrăștiati împărtășania muncii luminate, de a cărei putere dețineți secretul.

Să continuați și Dumnezeu să vă ajute ca să ilustrați mai departe renumele familiei Longinescu din Focșani, unde v-ați născut, ați copilărit și ați primit de la iubiții părinți, Ruxanda și Gheorghe Longinescu, darul nestemat de Mari Români și buni creștini. Dumnezeu să vă ajute !

Vă trimit aici, iubite cocoane Ghiță, modesta conferință de omagiu ce am ținut-o în ziua de 14 mai a. c., la Teatrul Pastia din Focșani, pentru comemorarea ilustrului Dumneavoastră frate, Ștefan Longinescu, acela care va rămâne deapănarea însemnat printre Marii fii ai Țărei, ca învățat printre învățați și distinși printre cei ce poartă distincțiunea de nobleță a caracterului de falnică mândrie. Să ne plecăm cu respect în fața mormântului său, să-l slăvim prin amintiri duioase și Dumnezeu îl va așeza lângă părinții săi, printre cei aleși ai Domnului.

Să trăiți, mult iubite Domnule Profesor.

Vă doresc tot binele și, cu credința în Dumnezeu, să muncim pentru ridicarea neamului.

Rămân al matală devotat și recunoscător,

J. Stoenescu – Dunăre”¹⁹.

După emoționantul moment al sfințirii Troiței, ridicată de Facultatea de Drept din București, cu sprijinul oamenilor de bine ai orașului Focșani la acel moment, în Cimitirul Nordic, la 23 iunie 1934²⁰, s-a petrecut și cuvenitul gest creștinesc al parastasului de șapte ani, săvârșit la 17 iulie 1938, „*sub cupola mănăstirii lui Matei Voievod*” din Soveja.

„*Ne-am rugat lui Dumnezeu - îi scria I. M. Dimitrescu profesorului G. G. Longinescu în aceeași zi - nu să-l ierte, că n-a avut păcate, ci să adâncească în sufletele noastre amintirea despre un om bun, drept, care a iubit oamenii, locurile astea și să-i fie veșnica amintire. Amin*”.

Parastasul, continua el „*L-am împlinit în Soveja, care-i era tot atât de dragă lui Domnu Fani*”, asemenea Vizantei. „*A fost ceva înălțător. Biserica era plină de săteni și vizitatori, dintre care câțiva mi-au semnat aici, alăturat. După Sfânta Liturghie, un sobar de trei cucernici Părinți, Părintele Gh. Popa – Soveja, Părintele Dumbravă – Florești (Putna) și Părintele Bandrabur (Crucea de Sus) au oficiat parastasul. Școlarii din Soveja, sub conducerea d-nei învățătoare Ghimpu, au cântat răspunsurile în chip înălțător*”²¹.

Câteva zile mai târziu, G. G. Longinescu primea încă o scrisoare, însoțită și de o copie după articolul „*Parastas de șapte ani pentru profesorul universitar Ștefan G. Longinescu*”, publicat în ziarul „*Universul*”, din 18 iulie 1938:

„*Focșani, 30 Iulie 1938*

*Mult iubite Coane Ghiță și
Prea stimate Domnule Profesor,*

¹⁹ *Ibidem*, inv. nr. 24.186.

²⁰ *Ibidem*, Album - *La Troița lui Ștefan Longinescu*, inv. nr. 21.236.

²¹ *Ibidem*, fond Familia Longinescu, inv. nr. 24.182.

De ieri m-am înapoiat de la Soveja, plină de mireasma codrilor de brad. Am regretat că trebuie să plec dar ce să fac « serviciu îi serviciu ».

Cred că ați primit o scrisoare ce v-am trimis de acolo, cu semnătura prietenilor care au participat la parastasul Domnului Fani. A fost cu totul impresionant.

Trimit aici, alăturat, darea de seamă publicată în Universul. Am trimis și la Curentul, am aflat că s-a publicat dar n-am putut pune mâna pe numărul acela. Asemenea, au publicat parastasul ziarele: România și Timpul.

Mă gândesc cu plăcere la clipele când veți fi în mijlocul nostru și când vom face parastasul cel mare, la casa Domnului Fani.

De acum nu mai plec din Focșani și stau cu totul la dispoziția Dumneavoastră pentru toate chestiunile în legătură cu această prăznuire. Să ne ajute Dumnezeu să ducem la bun sfârșit cele puse la cale.

Multă sănătate de la toți și de la ai mei. Cele cuvenite simpaticilor Dumneavoastră colaboratori de ambele sexe.

Mata primește salutul meu, încredințarea afecțiunii, admirația și stima nemăsurată ce vă păstrez.

I. M. Dimitrescu”²².

Doar câteva rânduri așternute de Dimitrie Voinov²³ fac din scrisoare un document cu înțelesuri ce se cer deslușite de pe ecranul timpului. Scrisoarea rămâne încă o mărturie a adevărurilor spuse sau scrise de genialul savant român: „Între hârtiile care se aruncă se află uneori și ce trebuie pentru a cunoaște viața unor oameni a căror amintire face parte din tezaurul istoric al neamului nostru”, scria Nicolae Iorga²⁴.

²² Ibidem, inv. nr. 24.181.

²³ Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *op.cit.*, p. 309 – 310.

²⁴ Nicolae Iorga, *op.cit.*, p. 162.

Publicându-le acum „când vine vremea și se prezintă ocazia” împlinim o datorie și „un dar ce se face pentru cunoștința unei societăți” trecute parte din viața neamului, peste care uitarea nu trebuie lăsată a se așterne.

Scrisoarea ne obligă a apela la datul de istorie locală, în consonanță cu biografia celor doi mari oameni de știință români. Ambii cu aceeași obârșie focșăneană, cu aceleași trepte școlare urcate, cu un parcurs de împlinire intelectuală și științifică, în două domenii diferite dar complementare, asemănător, ambii cu o consacrare și recunoaștere națională și europeană, vibrând la nevoile neamului, își regăseau cu mândrie rădăcinile în istoria orașului natal.

Prilejul era cât se poate de firesc: G. G. Longinescu îi trimisese un exemplar al revistei „*Natura*”, în care se publicase lucrarea lui I. M. Dimitrescu, „*Însemnări cu privire la orașul Focșani*”²⁵.

În lucrare apar, alăturate, două fotografii. Prima-l înfățișează pe Nicolae Voinov, tatăl savantului, cu o notă explicativă: „*A făcut parte din rândul tinerilor revoluționari de la 1848 și a fost partizan al Unirii Principatelor. A fost secretar (tachigraf) al Comisiei Centrale de la Focșani, Vicepreședinte al Adunării Deputaților, Senator, ministru de Justiție și, mai presus de toate, mare focșănean. A închis ochii pe veci la 29 mai 1899*”.

A doua era a lui Dimitrie Voinov, cu nota: „*Fiul său, domnul Dimitrie Voinov [s. a.], profesor universitar și membru al Academiei Române, este unul dintre cei mai distinși naturaliști, cunoscuți în lumea întreagă prin lucrările sale științifice și un aprig apărător al maselor nedreptățite*”²⁶.

²⁵ I. M. Dimitrescu, *Însemnări cu privire la orașul Focșani. Cu o prefață de G. G. Longinescu*, Profesor Universitar, Tipărit cu prilejul Congresului Ligii Culturale, dela Focșani din 28 – 29 Iunie 1931, Extras din Revista „*Natura*”, Institutul de Arte Grafice „*Bucovina*”, I. E. Torouțiu, București, 1931.

²⁶ *Ibidem*, p. 29.

Purtând amprenta tulburătoarei modestii, atribut al marilor cărturari, o redăm întocmai, ca expresie a regăsirii comuniunii omului cu istoria, surprinsă în doar câteva rânduri:

„București, 20.III.1931

Iubite coleg,

Îți mulțumesc din toată inima pentru trimiterea separată a ultimului număr a „Naturei”, care cuprinde articolul relativ la Focșani și în care se vorbește de tatăl meu.

Mulțumesc de asemenea și pentru cuvintele prea elogioase relative la mine, dar le prețuiesc foarte mult ca fiind izvorâte din inima unui vechiu prieten.

*Din toată inima, al
Dtale*

D. Voinov”²⁷.

De pe un alt palier de simțire și conștiință al unor focșăneni cu o anume responsabilitate în destinele oamenilor, respirând noblețe sufletească și caracter, vine scrisoarea prefectului Județului Putna, Vasile Țiroiu²⁸, către G. G. Longinescu. Este un apel spre un gest caritabil, adresat profesorului G. G. Longinescu, pentru o fostă elevă eminentă a Liceului de fete din Focșani, „fîca unei văduve cu totul lipsită de mijloace și suferindă”.

Subsumându-și gestul celorlalte obligații revenite ca slujbaş al comunității putnene, Vasile Țiroiu vibrează, ca om și intelectual, la o situație particulară, impresionantă prin dramatismul ei.

²⁷ A. M. Vn., fond Familia Longinescu, inv. nr. 35.900.

²⁸ Acad. Valeriu D. Cotea, *Vasile Țiroiu – Omul de excepție (1896 – 1976)*, în *Cronica Vrancei*, vol. II, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura D. M. Press, Focșani, 2001, p. 331 – 336; Horia Dumitrescu, *Vasile Țiroiu și Savel Rădulescu, Corespondență*, în *Cronica Vrancei*, vol. III..., p. 306; Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 295 – 296.

Prețuiește, admiră și accentuează confruntarea acesteia cu sărăcia, strădania studentei în chimie de a da un sens vieții și o situează, pentru calitățile acesteia umane și intelectuale, în rândul acelor care fac cinste orașului.

O primă și de moment rezolvare o întrevădea în sprijinul profesorului al cărui parcurs spre împlinire, cu toate obstacolele întâmpinate, îl cunoștea atât de îndeaproape. Era o posibilitate care-i putea oferi răgazul să obțină un sprijin mai îndelungat prin ceea ce-i stătea lui cu puțință: aprobarea unei burse din partea Prefecturii Putna:

„Prea Stimată domnule Profesor,

Cunoscându-vă sufletul atât de generos și adâncul spirit de înțelegere și bunătate, îmi permit să recomand atențiunei și bunei Dumneavoastră voinți pe Dra Tomulescu El. [ena], studenta în anul al II-lea la Fizico - Chimie.

E fîca unei văduve cu totul lipsită de mijloace și suferindă.

A fost premiantă de onoare a liceului de fete din Focșani. A ieșit întâia, după câte știu, la examenul de admitere în facultate. E un element superior, care face cinste orașului nostru și care nu merită să fie învinsă în lupta grea pentru existență.

Nu are acum cu ce să plătească taxele, nu are nici posibilitate. E de prisos să argumentez mai mult când mă adresez sufletului cald al profesorului Longinescu.

Fac apel călduros la Dvoastră să-i admiteți scutirea de taxele ce trebuie să plătească sau, în « extremis », să fie amînată cu plata lor pînă în aprilie, când nădăjduiesc că Prefectura Putna îi va acorda o mică bursă.

6/11/1936

*Cu respectuoase omagii,
al Dvoastră
Vasile Țiroiu,
Prefect de Putna”²⁹.*

²⁹ A. M. Vn., fond Familia Longinescu, inv. nr. 24.217.

Corespondența dintre Aurel Sava ³⁰ și Ioan Romanoai oferă cercetării istorice actuale informații și mărturii ale vieții culturale focșănene interbelice și, ceea ce este mai important, date referitoare la viața și activitatea, mai puțin cunoscute, ale omului care și-a făcut din depistarea, transcrierea și publicarea de documente putnene un scop și o datorie. Ambii se regăseau în pasiunea pentru istoria putneană, pentru depistare, adunare și tipărire de acte și înscrisuri medievale și de epocă modernă cuprinzătoare spațiului vrâncean, în respectul și prețuirea reciprocă a gândului și faptei lor în interesul comunității locale.

Sunt informații legate de insistența și reușita lui Ioan Romanoai de a se aproba și obține fonduri pentru constituirea unui corpus de documente privind istoria Focșanilor și a județului de la sfârșitul secolului al XVIII-lea până la jumătatea celui de al XIX-lea, timp în care aceste melcaguri căpătau, prin atitudine și crez uman, prin fapte și evenimente petrecute, simbolistica unității de neam, de limbă, de evoluție istorică pentru întreg spațiul românesc.

Astfel, mai bine de un deceniu, Primăria Focșani a subvenționat căutarea și copierea documentelor locale aflate în Arhivele Statului din Iași și București, realizate de cei mai de seamă arhiviști ai timpului, printre aceștia enumerându-se Gheorghe Ungureanu ³¹ și Traian Ichim. Confirmarea autenticității prin semnătura acestora a permis specialiștilor în domeniu să le acorde statutul de document, înregistrate ca atare atât la Muzeul Vrancei, cât și la Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vrancea, care le dețin.

³⁰ Costică Neagu, *Aurel Tiberiu V. Sava, jurist, istoric, documentarist și arhivist de vocație*, în *Aurel Sava. Documente putnene I Vrancea – Odobești – Câmpuri*, Ediția a II-a, îngrijită de Costică Neagu, cu o prefață de acad. Valeriu Cotea, Editura Terra, Focșani, 2011, p. XI – XXX.

³¹ Dumitru Ivănescu, *Gheorghe Ungureanu*, în *Revista Arhivelor*, vol. XXXVIII, anul LIII, nr. 1, București, 1976, p. 83 – 85.

În aceeași perioadă, Aurel Sava publică, cu eforturi deosebite, colecția de „*Documente putnene*”³², lucrare indispensabilă, de căpătâi pentru istoriografia vrânceană de la cumpăna veacurilor XX și XXI.

Reunite, printr-un efort de evaluare sintetică și cuprinzătoare în semnificații actuale, scrisorile impresionează și prin trăinicia și noblețea sentimentelor reciproce, a legăturilor de suflet și conștiința cu acest spațiu geografic și istoric.

„*Domnule Romanoai,*

Consecvent promisiunii mele, am încredințat d-lui Ichim adresa și Dsa a consimțit să lucreze pentru primăria Focșani. Îți trimit alăturat o adresă în acest sens din partea Dsale.

*Te rog personal foarte mult să dispui ca **imediat** [s. a.] să i se trimită suma de 2.500 de lei ce cere avans pe luna Ianuarie. Dânsul are mare nevoie de acești bani. Pentru executarea lucrărilor corespunzător garantez eu personal, nu numai bănești ci chiar prin lucrări în natură de valoare corespunzătoare.*

Trimiterea urgentă a sumei socotesc că este cel mai bun indemn pentru dl Ichim ca să se apuce de lucru și să-mi dea să aduc înapoi, odată cu mine, ceea ce va fi lucrat pe luna Ianuarie 1929.

Pe dl Ungureanu nu l-am mai găsit aici. Este plecat în familia lui de vreo 4 zile. L-am scris acasă, la Hangu – Ceahlău și l-am indemnât să plece la Focșani.

*Multe salutări,
Aurel Sava*

³² Aurel V. Sava, *Documente putnene*, vol. I, *Vrancea - Odobești - Câmpuri*, Publicate cu un studiu introductiv despre Vrancea de Aurel Sava. Prefață de D. Profesor N. Iorga, Tipografia „*Cartea Putnei*”, Focșani, 1929; *Documente putnene*, vol. II, *Vrancea - Irești - Câmpuri*, Publicate cu un studiu introductiv despre proprietatea colectivă vrânceană de Aurel Sava, Publicată cu ajutorul *Fundației Ferdinand I*, Tipografia Băncii Centrale Cooperative, Chișinău, 1931.

P. S. Adresa d-lui Traian Ichim

Arhivele Statului, Curtea Bisericii Golia, Iași”³³.

Atrăgând atenția asupra importanței „hârtiilor vechi”, Nicolae Iorga scria:

„...moșnenii, răzeșii strâng în traiste ori în saci de piele, ascund prin firide astfel de mărturii ale trecutului, ..., vechi uneori de mai multe veacuri...E o lungă și grea trudă să ajungi până la o comoară pe care nu ai de gând să li-o răpești... O statistică a acestor documente care pot peri în focurile așa de dese prin satele noastre ori se pot distruge de umezeala care dăinuiește în căsuțele așa de rău construite ar trebui făcută cât mai repede, și perfecții, prin organele lor administrative, ca și preoții, învățătorii, s-ar putea însărcina, aceștia din urmă prin influența lor locală, cu această adunare, așa de utilă istoriei”³⁴.

O asemenea trudă a însemnat și pentru Aurel Sava peregrinarea prin satele străvechi a Țării Vrancei și înmănuncherea documentelor într-o tipăritură.

Doar câteva scrisori rămân suficiente pentru a intui și cunoaște câte strădanie și câte eforturi financiare, apeluri la oficialitățile locale au fost necesare pentru publicarea și difuzarea lucrării „Documente putnene”.

Dincolo de informațiile de istorie culturală focșăneană interbelică străbat timpul trăirile celor doi corespondenți, sentimentele încărcate de trăinicia și noblețea unor oameni dăruțiți trecutului acestui tărâm românesc.

*

*

*

³³ A. M. Vn., fond Familia Longinescu, inv. nr. 34.208.

³⁴ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 162.

„Iași 2 Ianuarie 1932

Iubite domnule Romanoai,

Îți urez, încă odată, un an spornic, plin de mulțumiri de tot soiul. Îi urez, de asemenea, Milcoviei noi articole semnate de dumneata.

Vin acum cu următoarea rugămintă. Cel de-al doilea volum de documente a apărut. Imediat după Sfântul Ion îl vei primi. Aș vrea să știu dacă și în ce măsură pot conta de astădată pe concursul primăriei.

Dacă împrejurările financiare sunt neprielnice, nădăjduiesc totuși de la înțelegerea și prietenia lui Fănuță Dimitriu o atitudine asemănătoare aceleia d-lui Antonescu³⁵ și o nădăjduiesc cu atât mai mult cu cât dumneata ești acolo!

Îți trimit alăturat o cerere, căreia te rog să nu-i dai curs decât atunci când vei fi sigur de obținerea unui rezultat pozitiv. Imediat ce vei putea obține cumpărarea a 300 de volume, voi da drumul celui de al treilea volum, care nu este încă: *Focșanii !!!* [s. a.]

Aș vrea să te văd venind iarăși, plin de râvnă, cu materialul nou pentru o nouă lucrare tot așa de interesantă ca aceia pe care ai dat-o la iveală³⁶.

Voi scrie zilele acestea atât d-lor Fănuță Dimitriu, Paraschiv Chiriță³⁷, cât și d-lui Dumitrescu de la Prefectură, ca și lui Jecheanu³⁸.

³⁵ Vasile Antonescu, președintele Camerei de Comerț, Focșani.

³⁶ Ion Romanoai, *Date focșănene asupra hotarului Unirii*, în *Milcovia. Revistă regională de studii*, Anul II, vol. I, 1931, p. 152 – 192.

³⁷ Vezi detalii Gheorghe Miron, *Paraschiv Bogdan Chiriță (1880 – 1969)*, în *Cronica Vrancei*, vol. VIII..., p. 308 – 319; Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 77.

³⁸ xxx, *Neculai Jecheanu, un apostol vrâncean*, Ediția a II-a cu adăugiri. Textele au fost stabilite, selectate, adnotate și comentate de profesorii Vasile 296

Ce mai noutăți pe acolo? Mi-i dor de o raită prin județ, după documente. Poate că la vară voi putea să mai dau o raită.

Te rog comunică-mi numele preotului sau învățătorului mai inimos din Pădureni și eventual din Călimănești. Aș vrea să intru în legătură cu ei, ca să le trimit un chestionar.

Multe salutări prietenilor dragi de acolo. Respectuoase sărutări de mâini doamnei, iar Dta te rog să primești, odată cu cele mai bune urări, salutări și prietenești străngeri de mână.

*Al Dtale
Sava”³⁹.*

*
* *

„6.III.1935

Iubite domnule Romanoai,

Imediat după ce am primit scrisoarea Dtale, am trimis vorbă la Școală să mi-l trimită pe Alecuțu și, încă de sâmbăta după amiază, a fost examinat de Drul Alexandrescu, un foarte bun internist. Nu are nimic, dar absolut nimic. Spre încredințare, îi alăturez și cartea de vizită ce mi-a trimis după ce l-a ascultat pe flăcăul nostru. Prin urmare, liniștiți-vă. Nu e nevoie de nici o deplasare la Chișinău pentru asta, Nu e nevoie de tratament, de raze etc....

Iartă-mă că îți răspund așa de târziu. M-am grăbit cât am crezut că este vorba de o boală serioasă dar după ce am aflat că nu-i nimic, am lăsat să treacă zilele!!

În chestiunea Vizantei nu sunt în măsură să te servesc, lucru pe care ți le-a spus cred Alecu. Ceea ce am e prea puțin. O rugămintă

Gv. Țibrea și Ion Gr. Cherciu, Editura Terra, Focșani, 2012, p. XII – XV;
Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 168.

³⁹ A. M. Vn., fond Personalități vrâncene, inv. nr. 34.207.

identică mi-a făcut și dl Corneliu, căruia te rog să-i comunic, dacă îl vei întâlni, că nu am nimic deosebit în afară de însemnările dosarelor referitoare din Arhiva de la Iași.

Ce mai este cu Milcovia... ? E regretabil că i-au cântat prohodul chiar unii dintre cei ce au făcut tot posibilul s-o creeze. Păcat!!

Eu stau cu trei volume putnene gata de tipărit și nu pot face nimic. Am făcut azi o petiție primarului Odobeștilor, prin care îi cer o sumă de 30.000 lei. Nu știu de se va alege ceva. Te-aș ruga să-i vorbești și prefectului, pe care-l știu președinte al lucrurilor de această natură, să găsească posibilitatea de a înscrie în buget o sumă și în acest scop.

Te rog să-mi scrii câteva rânduri despre Milcovia noastră și despre noutățile focșănene mai interesante.

*Salutări de mâini doamnei
Salutări tuturor cunoscuților,
iar matală de frățiească îmbrățișare,*

Al Dta,

A. Sava”⁴⁰.

*

*

*

„Chișinău, 29 Noembrie 1935

Dragă domnule Romanoai,

Am lipsit din Chișinău mai bine de două săptămâni și mi-i teamă să nu fi fost Dta pe aici, în lipsa noastră, după cum ne anunțase

⁴⁰ Ibidem, inv. nr. 34.205.

Alecuțu. Mă voi interesa la Școala de Viticultură dar, până atunci, mă grăbesc să te supăr cu o mică rugămintă.

Iată despre ce este vorba:

*Am nevoie de 150 de exemplare din vol. I de **Documente Putnene** [s. a.]. În schimbul lor sunt dispus să dau 150 de exemplare din volumul II, din care sunt mult mai puține puse în circulație.*

*Te rog mult să te interesezi, **urgent** [s. a.] la Prefectura județului dacă mai au în depozit ceva din stocul destul de mare ce au cumpărat de la mine. Cum Prefectura nu a cumpărat nici un exemplar din volumul II, cred că nu va fi nici o dificultate ca schimbul să se facă.*

În extremis ar mai fi o soluție. După cum mi se pare, la mata mai sunt o serie de volume nebroșate, fără coperte. Cum eu am tipărit o serie nouă de coperte pentru volumul I, ar urma ca să le broșez și astfel aș putea obține cele 150 de exemplare noi.

Te rog foarte mult să mă servești cât mai prompt, fiindcă am mare nevoie de o informațiune precisă în această privință.

Pe Alecuțu l-am văzut ceva mai rar. Ai putea, când îi scrii, să-i spui să ne viziteze ceva mai des.

Cum stăm cu via ? Dar cu Primăria ? Dar cu monografia Focșanilor ? Știi că eu lucrez pentru la anul o monografie a Chișinăului ? Este cam la repezeală, nu știu ce o să iasă, dar oricum sunt mulțumit că am strâns un material cât se poate de frumos.

Când vii iară pe meleagurile noastre ? Aș fi foarte fericit să stau de vorbă cu mata și să aflu știri despre prietenii de altă dată. Te rog să le transmiți tuturor salutările mele.

*Respectuoase sărutări de mâini doamnei
Matale prietenești îmbrățișări*

Cu tot dragul,

Aurel Sava

P. S. Alăturez o scrisoare pentru dl Dimitrescu și o hârtie pentru Prefectură”⁴¹.

Redăm tiparului și scrisoarea soției lui Aurel Sava către Ioan Romanoaie, cu aceleași reverberații umane subsumate purtătoare de căldura și gingășia unui suflet feminin:

„București 6 Ianuarie 1957

Stimate Domnule Romanoaie,

Mulțumesc din suflet pentru frumoasele Dvs urări și vă rog să primiți Dvs., Doamna, cât și întreaga familie, urările mele cele mai călduroase pentru noul an, cât și Ziua numelui.

Parastasul îl vom face Sâmbătă 16 Februarie, deoarece Dumineca sunt prea grăbiți și obosiți după slujba prea lungă de dimineață.

Îmi spuneți că poate veți veni la pomenirea de acum. Deși prezența Dvs ne-ar bucura, v-ași ruga, de va fi vreme proastă, să nu riscați să vă puneți la încercare sănătatea care vă este destul de șubredă. Oricând veți mai veni la București, vom putea merge la mormânt.

Știu și sunt fericită să vă număr printre oamenii rari, în sufletul căruia amintirea lui va dura cât viața. Ceva din morți nu moare niciodată, iar cei iubiți au o mare biruință asupra morții – aceia de-a fi veșnic pomeniți.

Mulțumesc mult pentru cele promise și vă rog să-mi comunicați ce datorez, ca să expediez prin poștă sau prin persoana ce le va aduce. Rămân îndatorată pentru oboseala ce v-am cauzat.

Salutări distinse

Mia Sava”⁴².

⁴¹ *Ibidem*, inv. nr. 34.206.

⁴² *Ibidem*, inv. nr. 34.208.

Cu nostalgia locului de naștere și al copilăriei, cu regăsirea amănuntului ca mărturie documentară, cu certitudinea semnificației istorice locale și naționale deopotrivă, Ecaterina Luca schițează, din memorie, un crâmpei de imagine focșăneană de la jumătatea secolului al XIX-lea, grefat în jurul unei descrieri aproape miniaturizată a clădirii Vămii din Focșanii Munteni, aflată pe hotarul despărțitor de târg și Principate – „*albia unei gârlițe, picior de Milcov*” – cum atât de plastic și inedit îl personalizează la un moment dat.

*
* *

„Domnule Secretar General al Primăriei Focșani,

Dacă întrebarea, ce s-a pus acum fratelui nostru Melidor Luca, asupra Vămii din Muntenia s-ar fi pus cu zece ani mai înainte, tatăl nostru v-ar fi povestit despre momentul înălțător al Unirei, v-ar fi povestit cum a vorbit Domnitorul Ioan Cuza, când era în garda cetățenească iar despre Vămi v-ar fi putut arăta toate la fața locului. Dar așa, noi, fiii și ficele, câți mai suntem, am adunat amintirile noastre, care de pe unde ne găsim, spre a vă răspunde de departe despre orașul natal și încă mai departe de casa părintească, azi înstrăinată, din vitregia timpurilor care ne-a silit s-o dăm unui evreu, pe suma ridicolă de 7.000 (șapte mii lei) – și aceia plătiți în rate.

Asta s-a petrecut după ce sora noastră cea mare, cu durere pentru imietatea ce se săvârșea, a stăruit mult, când era primar Domnul Vârnav, s-o ia Comuna [Focșani – n. n.], spre a sluji de comemorarea Unirei.

*Domnule Secretar, suntem bătrâni și totuși duioșia vremurilor copilăriei din timpul în care am părăsit casa – unde fiecare trandafir era altoit de mama și fiecare pom domesticit de tata – am citit scrisoarea adresată de domnia voastră tatălui nostru: **Hristache Luca** [s. a.].*

Dânsul a cumpărat casa ce slujise de hotar și Vamă în Muntenia [s. a.] de la un boier din Roman, anume Leca. Vechimea ei poate fi de peste o sută de ani.

Aceasta se vedea după ziduri ce sunt groase ca de Biserică și plafoanele, atât în prăvălie cât și-n casă, în odaia ce dădea în curte – și-n care, pe vremea noastră, se făcuse un perete de geamlâc – era boltă și un drug de fier lega pereții deasupra geamlâcului.

*Acum 50 – 59 de ani, tata a pus de s-a [u] dărâmat trei stâlpi de zid, ce susțineau peretele dinspre **hotarul despărțitor: albia unei gârlițe, picior de Milcov** [s. a.] , care devenise pestilențioasă, chiar și după nume (Cacaina) și despre care spunem frate, că era curățată din când în când de către deținuți.*

Și totuș [i] așa fiind, tatăl nostru și cu vecinul au fost nevoiți a cere voie să astupe șanțul. Apoi acel loc s-a vândut la licitație, tata l-a cumpărat și-a construit o prăvălioară, ce credem că este și azi. Dar și pe asta a fost nevoit tata s-o vândă , încă mai înainte de boltă. Iar tatăl meu, în ce privește asta, precum procesele, zicea: taie poala și fugi. Concurența și reaua vecinătate l-a [u] desgustat pe tata și am plecat din Focșani. Dânsul fusese ultimul negustor creștin în ramura cărăfiei la Munteni.

Spre hotar, la clădirea cea mare, era o fereastră zidită și deasupra ei, credem că se poate vedea și azi, în zid bârna de stejar ce are urmele focului, de când au ars Muntenii, foc ce s-a oprit de acest zid de nădejde.

Fundul clădirei, al curței, este în dreptul Primăriei. Adică, clădirea are două fațade: una pe Strada Mare a Unirii, cealaltă în Strada Sfântul Ioan, spre care au ieșirea grupul de case din lungul curței, învecinat pe atunci cu casele Cucoanei Ușa Clopotăreasa; la dreapta, privind spre Primărie iar la stânga în continuare același loc viran din strada Unirei, până în fața Primăriei, dincolo de care era prăvălia și locuința fotografului Zeitem.

Dacă frații Römer, farmaciști, mai viețuiesc, vor putea da poate prețioase lămuriri.

Ca copii, când vorbeam de casa noastră, îi ziceam « boltă » . În fața boltei noastre era cofetăria Domnului Tănase, Cofetarul – cum îi ziceam noi – adică Vama Moldovei. Iar în dreptul prăvălioarei de pe șanț era, peste încă o prăvălie, o frizerie.

Acum de este, după cum s-a publicat, hotărât a se serba de către Comună, azi, orașul și casa în care întâmplător am deschis ochii și noi, și este un loc istoric, să ne fie iertat că ne-a ademenit năpădindu-se scumpele aduceri aminte.

Dintre cei șase copii, cari ne-am ridicat, sunt fîca mai mică a lui Hristache și Elena Luca. Am învățat clasele primare și cele patru inferioare de liceu în Focșani, pe când era latinistul Caian director și am plecat din casele părintești plângând ca după înmormântarea tuturor bucuriilor copilăriei.

Și acum mă întreb: unde se va pune piatra comemorativă ?

Ceata umbrelor în frunte cu Kogălniceanu, Negri și Cuza, și-a atâtor moși, strămoși și a celor 800.000 eroi ai Unirei Celei Mari să nu ne inspire pentru ceva mai mult ?!

Nu-i nevoie acolo de-o asanare patriotică, răscumpărându-se bolta – vamă și prăvălioara de pe șanț pentru o instituție publică, o bibliotecă luminoasă la care ne-am înscrie să trimitem cărți ?

Când am plecat noi, am lăsat paisprezece încăperi, dintre care numai două, din fundul curții erau zidite de către un frate al meu, în văzul primarului Niculai Săveanu, care a venit s-admire pe meșterul Manole (așa se numește fratele meu) improvizator.

Sunt acum vreo șease toamne, eram întâmplător în Focșani. Și, firește, cel dintâi gând m-a dus acasă. Am vrut să pun umărul, dac-aș fi putut scoate din țâtâni poarta. Da, printre crăpăturile gardului, dogit de soare, am văzut că totul e dublat. Și-am înțeles că: bolta noastră continuă a fi istorică și că ne trebuiesc catapultele romane spre a o relua.

În Strada Mare a Unirei m-opresc și privesc la boltă. Ea a rămas mică de statură, cum și era, dar trainică. La cele două ferestre – pe vremea noastră era o fereastră spre hotar și ușa de fier la stînga – sunt înșirate geamandane. Negustorul v-o fi crezut c-am

nevoie de lucruri de călătorie... Și eu... de-ași fi putut a-și fi răscumpărat scumpetea sufletului meu obidit din clipa aceea.

Dar noi parc-am fost blestemați, ca ultimii creștini ce și-au părăsit Biserica, de-atunci pribegi suntem și casă n-am mai putut avea.

Domnule Secretar General, sfătuiți-vă în consiliu și săvârșiți Domniile Voastre lucrul deplin. Porniți și Dumnezeu vine într-ajutor îndată ce-I invocat din adâncul sufletului.

*Domnișoara
Ecaterina Luca,
Pensionară de școală
secundară
Strada Ocolului 22
Făgădău,
București, 17 / III / 1931”⁴³.*

Prin conținutul și problematica documentară surprinsă, aceste fragmente de corespondență particulară sugerează, cu prisosință, valoarea lor intrinsecă, pe care cercetătorul într-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat are posibilitatea să o surprindă.

Referirea directă la ceva care s-a întâmplat ca atare, necunoscut ori sporadic consemnat, un ceva trecut prin filtrul cunoașterii prezente, sub toate aspectele unui timp devenit istorie, revitalizat prin trăirea celui care se destăinuie într-o scrisoare, vizualizată prin tipărire, confirmă neîndoielnic atribuirea înțelesurilor de noi mărturii, privind locul și rolul personalităților în spiritualitatea vrânceană a secolului trecut.

⁴³ *Ibidem*, inv. nr. 34.197.

MAUSOLEUL DE LA MĂRĂȘEȘTI ÎN ATENȚIA MINISTERULUI APĂRĂRII NAȚIONALE

Luminița Giurgiu

În anul 1919, Înalț Prea Sfinția Sa Mitropolitul Pimen al Moldovei, alături de Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, a creat un comitet, sub președinția Alexandrinei Cantacuzino, pentru strângerea de fonduri în vederea realizării unui mausoleu închinat Eroilor Neamului, la Mărășești.

La 8 octombrie 1919 a fost fixat locul, cu o cruce de fier donată de Mitropolia Moldovei și Sucevei, unde urma să fie construită Biserica Neamului. Vara lui 1924 a marcat începutul reînălțării osemintelor eroilor căzuți la Mărășești, iar la 27 septembrie, în prezența Reginei Maria și a unor înalți demnitari, a avut loc solemnitatea inaugurării criptelor. Mausoleul a fost construit în două etape 1922 - 1924 și 1936 - 1938.

Supunem atenției câteva documente de arhivă ce se regăsesc în fondul creat de Direcția Domenii Militare, care relevă efortul făcut atât de societatea civilă, cât și de Ministerul Apărării Naționale pentru finalizarea monumentului.

Insuficiența fondurilor a determinat oprirea lucrărilor, fapt care a determinat degradarea construcțiilor deja realizate. La începutul anului 1929 deputatul M. Văgăunescu și locuitorii județului Putna ¹ au semnalat starea deplorabilă în care se găsea monumentul.

Ca urmare a acestei sesizări care a „*provocat ecouri în presă*” ², ministrul Apărării Naționale, generalul Henry Cihoski ³, a

¹ Arhivele Militare Române (în continuare se va cita : A.M.R.), fond Microfilme, rola F.II. 6. 1214, cd. 569.

² *Ibidem*, cd. 592.

numit o comisie, formată din generalul Sion - directorul superior al Direcției Domenii Militare, generalul N. Negreanu - directorul superior al Societății „Cultul Eroilor” și Alexandrina Cantacuzino - președinta Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române, pentru a analiza situația semnalată și a propune soluții de remediere a deficiențelor semnalate.

În analiza făcută, comisia arăta că proiectul inițial, care presupunea și construirea unei catedrale a neamului, ar fi costat 40 - 50 000 000 lei. Imposibilitatea strângerii unei asemenea sume a determinat regândirea proiectului, prin consultarea Societății „Cultul Eroilor”, Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române și a lui Nicolae Iorga.

Consultat, mitropolitul Pimen, președintele Societății „Cultul Eroilor”, a apreciat că instituția amintită, care activa sub auspiciile Ministerului Apărării Naționale, era singura indicată pentru finalizarea și întreținerea mausoleului, finanțarea demersului urmând să se realizeze prin contribuții benevole și prin subvenții anuale din bugetul statului. Argumentul său a fost că „*terminarea mausoleului o reclamă demnitatea națională*”⁴.

Regimul juridic al terenului aferent monumentului, donat de familia Negropontes Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române la 14 iulie 1921, era reglementat în baza Legii asupra regimului mormintelor de război. Potrivit actului normativ, toate terenurile ocupate de morminte, cimitire, mausolee și monumente de croi deveneau proprietatea Ministerului Apărării Naționale, prin Direcția Domenii Militare. În felul acesta Societatea „Cultul Eroilor” ar fi putut primi împuternicirile necesare direct de la Ministerul Apărării.

³ **Henry Cihoski** (1871 - 1950, n. Tecuci), general român, inspector de armată (1927), ministru de Război (1928 - 1930); s-a remarcat în timpul Primului Război Mondial în luptele de pe Văile Oltului și Topologului, precum și la Mărăști.

⁴ A.M.R., Fond microfilme, rola F.II. 6. 1214, cd. 610.

În opinia Alexandrinei Cantacuzino lucrările executate până la acea dată se constituiau într-un prim demers de realizare a Bisericii Neamului. Lipsa fondurilor a determinat stoparea lucrărilor și desființarea comitetului de inițiativă. Societatea pe care o reprezenta era de acord cu elaborarea unui nou proiect în valoare de circa 20 000 000 lei. „*Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române nu ar renunța la mândria de fi început și de a continua lucrările mausoleului și dorește ca ele să fie continuate tot prin această societate de către un comitet în care să figureze delegații instituțiilor care vor să colaboreze*”⁵. Societatea ar fi putut să predea monumentul Societății „*Cultul Eroilor*” numai după finalizarea construcției și constituirea unei eforii care să-l administreze.

Al treilea partener de dialog – Societatea „*Cultul Eroilor*” – aprecia că argumentul inițiativei nu justifica dorința Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române de a „*continua lucrările și de a dispune de subvențiile destinate viitoarelor lucrări*”⁶. Dimensiunea națională a demersului necesita asentimentul „*tuturor organelor competente*”⁷.

Profesorul Nicolae Iorga și-a exprimat dezacordul în ceea ce privește construirea Bisericii Neamului la Mărășești „*aceasta constând colosal de mult și fiind în câmp deschis*”⁸. Istoricul opina pentru construirea unei capele în valoare de cel mult 2 000 000 lei.

Informat, Patriarhul Miron Cristea a fost de acord cu propunerile profesorului Nicolae Iorga, propunând Ministerului Apărării să prevadă în bugetul pentru anul 1931 suma de 3 000 000 lei, care să fie remisă Societății „*Cultul Eroilor*” pentru finalizarea lucrărilor la capelă și osuar.

Alocarea prin bugetul Ministerului Apărării a unei sume de bani pentru finalizarea mausoleului de la Mărășești a determinat

⁵ *Ibidem*, cd. 594 - 595.

⁶ *Ibidem*, cd. 595.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

reacția Societății „Mărăști” prin vocea președintelui ei, mareșalul Alexandru Averescu, care remarcă „*înțeleg reducerea în bugete din cauza situației financiare a țării. Nu înțeleg încă deloc deosebirea de tratament între cele două localități în care armata noastră s-a umplut de glorie*”⁹ solicitând intervenția ministrului apărării pentru remedierea situației.

În memoriul nr. 848, datat 19 decembrie 1930, se arată că Societatea „Mărăști” a întâmpinat mari greutăți „*pentru ca să ducă la îndeplinire legământul făcut, chiar pe câmpul de luptă de ostașii care au luat parte la bătălia de la Mărășești, ca să facă pe locul bătăliei un câmp istoric și cripte, în care să se așeze pentru cinstirea în veci acei care au murit la datorie*”¹⁰.

Prin strădania membrilor societății a fost ridicat un nou sat „*cu case în stil românesc [...] din cărămidă presată și temelie din beton. [și] O biserică în pur stil bizantin declarată monument istoric de artă*”¹¹, care a fost sfințită în anul 1929. Tot atunci a fost pusă temelia criptelor unde își vor găsi odihna veșnică cei 40 000 eroi căzuți la Mărăști și în împrejurimi. Ele „*se găsesc ajunse la suprafață constituind un adevărat templu – iar statuile monumentului care va fi pus deasupra criptelor sunt turnate în ghips*”¹², urmând să fie turnate în bronz la București.

Comitetul Diriguitor, sprijinit de președintele de onoare al Societății „Mărăști” a reușit să strângă o bună parte din fonduri prin organizarea de serbări, conferințe sau donații, solicitând sprijinul ministrului apărării pentru a susține în fața Comisiei Bugetare finanțarea demersului de finalizare a construcției „*căci se va ruina tot ce s-a făcut*”¹³. Din Comitetul Diriguitor făceau parte generalul de divizie Rujinski – președinte, membri: ministrul de Finanțe Mihail

⁹ *Ibidem*, cd. 613.

¹⁰ *Ibidem*, cd. 611.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

Popovici, profesorul Pompei, generalii Ioan Popovici, Ioan Rășcanu, Alimănescu, Constandache, Tomoroveanu, Martac, coloneii Gabriel Marinescu și C. Manolescu și locotenent-colonelul Ionescu Munte.

Generalul de divizie Constantin Ștefănescu - Amza ¹⁴ s-a adresat regelui Carol al II-lea ¹⁵, care a aprobat, prin rezoluție, memoriul prezentat, solicitând refacerea proiectului inițial al Mausoleului de la Mărășești ridicat „în primele clipe de entuziasm” ¹⁶, demers pentru care se obținuse avizul Mitropolitului Pimcn al Moldovei, președintele Societății „Cultul Eroilor” și inițiatorul „acestei frumoase idei” ¹⁷, Alexandrinei Cantacuzino președinta comitetului și a arhitectului care a conceput planul inițial. Planurile definitive ale construcției au fost analizate și aprobate de Comisia numită de Ministerul Apărării, compusă din reprezentanții instituției menționate, ai Societății „Cultul Eroilor” și ai Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române, urmând să fie finanțate de la buget cu 3 000 000 lei.

Societatea „Cultul Eroilor” i-a desemnat pe generalii Manolescu și Negreanu și pe colonelul Radu Makarovitsch să facă parte din comitetul însărcinat să finalizeze construcția mausoleului.

Demersul a fost susținut de o analiză făcută la nivelul Direcției Domenii Militare supus analizei Comitetului „Mărășești” în ședința din 12 mai 1931 ¹⁸.

Documentul arăta că pentru construcția mausoleului au fost făcute trei proiecte; primul „grandios” prezentat la concurs, al doilea „o reducere a acestuia ca înălțime și suprafață” și cel care era analizat la momentul dat. La Mărășești se găseau executate, după cel de-al doilea proiect, criptele de la subsol (scheletul de beton, umplutura de cărămizi și rabitz) și acoperișul criptelor (placa de beton) pe care urma

¹⁴ Ministrul Apărării Naționale în perioadele 18 aprilie 1931 - 31 mai 1932 și 6 iunie - 10 august 1932.

¹⁵ A.M.R., Fond microfilme, rola F.II. 6. 1214, cd. 601.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*, cd. 598.

să se spijine motivul celui de-al doilea proiect. *„Dificultatea mare nu a fost în a găsi o soluție, ci mai mult în modalitatea de a introduce acest schelet* ¹⁹ *în construcția existentă fără a strica ceea ce s-a făcut”* ²⁰.

Provocarea a constat în adaptarea noilor planuri la construcțiile de realizat, respectiv construcția capelei și a scărilor de acces, acoperirea soclului cu brazde de iarbă, plantarea de arbuști și realizarea căilor de acces. Costurile estimate pentru acest demers erau de 17 050 000 lei.

Memoriul concluziona *„dacă Comitetul aprobă propunerea, concluziile să fie prezentate într-un proces-verbal, care servind de program să primească ratificarea forurilor conducătoare ale statului spre neschimbare și întocmai executare oricare ar timpul în care s-ar executa”* ²¹.

Mausoleul a fost finalizat și inaugurat la 18 septembrie 1938 în prezența Regelui Carol al II-lea, adăpostind 154 cripte individuale și nouă cripte comune în care se odihnesc 5.073 eroi.

¹⁹ Schelet din beton armat *„capabil a susține greutatea suprastructurii proiectului al treilea”*.

²⁰ A.M.R., Fond microfilme, rola F.II. 6. 1214, cd. 599.

²¹ *Ibidem*, cd. 600.

ASPECTE PRIVIND PREZENȚA TRUPELOR GERMANE ÎN JUDEȚUL PUTNA ÎNTRE ANII 1940 - 1944

Gheorghe Miron

Problematica prezenței trupelor germane în România anilor 1940 - 1944, fie ca Misiune Militară, fie determinată de desfășurarea celui de - Al Doilea Război Mondial pe Frontul de Est al Europei, rămâne, pentru cercetarea istorică, un spațiu larg, cu un orizont informatic, de conturare și evaluare în linii precise și neîndoielnice ale adevărului, bogat în nuanțele de luminozitate și umbre care încă mai stăruie asupra evenimentelor petrecute atunci, la jumătatea secolului al XX-lea.

În ceea ce privește coordonatele lucrării, limitate la aria geografică și umană a unui județ cu puține mărturii arhivistice și documentare, prezența trupelor germane, cu o rezonanță circumscrisă îndeosebi relațiilor interumane și administrative, desenează doar un crâmpiei din imaginea regăsită la scara întregii țări.

Apropierea României de Germania nu a fost făcută de către guvernul Ion Antonescu, ci s-a realizat treptat, în timpul regimului lui Carol al II - lea, accentuându-se în vara anului 1940, când pierderile teritoriale suferite în favoarea Uniunii Sovietice, Bulgariei și Ungariei aveau să pună capăt României Mari și politicii falimentare a Regelui.

Orientarea politicii externe spre Germania a fost receptată cu răceală la Berlin, ceea ce însemna o respingere a regimului carlist ¹.

¹ Victor Martin, *Evoluția negocierilor privind venirea Misiunii Militare Germane în România* în „*Orizont XXI*”. *Revistă de Istorie*, Anul I, Nr. IV, Decembrie 2006, Fundația Valeriu Florin Dobrinescu, Editura Delta Cart Educațional, p. 22.

Desemnarea ca premier a generalului Ion Antonescu la 4 septembrie 1940, nu s-a dovedit o soluție viabilă. Acesta, după ce a fost refuzat de către liderii partidelor istorice și s-a consultat cu liderii legionari și cu Legația Germaniei la București, a acceptat să formeze guvernul, însă a solicitat puteri depline pentru conducerea statului.

Le-a obținut a doua zi, prin Decret semnat de regele Carol al II - lea, care astfel și-a pecetluit destinul. Generalul Antonescu i-a cerut acestuia, în noaptea de 5 - 6 septembrie 1940, să abdice în favoarea fiului său Mihai. În zorii zilei de 6 septembrie 1940, în urma unei scrisori ultimative din partea generalului Antonescu, Regele admite să abdice. În aceeași zi, fiul său a depus jurământul de credință față de Țară și de Neam, redevenind, pentru a doua oară, Mihai I ².

Încă din 5 septembrie 1940, generalul Ion Antonescu a reînnoit cererea regelui Carol al II - lea referitoare la trimiterea unei Misiuni Militare Germane în România, spunându-i ministrului german la București, Wilhem Fabricius, că și-ar dori să aibă o armată română mai mică, dar mai bine pregătită ³.

La 14 septembrie 1940, în urma înțelegerii dintre Conducătorul Statului și Garda de Fier, România avea să fie proclamată, prin Decret Regal, „*Stat Național - Legionar*”, gardiștii ocupând funcții cheie în noul guvern: Horia Sima era vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, Mihail Sturdza, ministru de Externe, iar generalul Constantin Petrovicescu, ministru de Interne ⁴.

Ideea unei Misiuni Militare Germane în România era mai veche, din 28 iunie 1940, ea apărând într-o discuție telefonică dintre Rege și Wilhem Fabricius.

Von Ritgen, purtătorul de cuvânt al Legației Germane la București, a afirmat la 30 iunie 1940, într-o discuție particulară cu

² Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918 - 1948)*, Editura Paideia, București, 1999, p. 384 – 385.

³ Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile româno – germane (1938 - 1944)*, Editura Humanitas, București, 1994, p. 132.

⁴ *Ibidem*, p. 133.

legionarii din guvern, că germanii erau gata să protejeze România în fața unui eventual atac sovietic, dar cererea trebuia formulată de guvernul român. Horia Sima a comunicat Regelui aceste lucruri, iar acesta a formulat dorința de a fi trimisă o Misiune Militară Germană în România.

Cererea a fost reînnoită la 12 iulie 1940, iar patru zile mai târziu, Ion Gigurtu, premierul român, a făcut același lucru. Partea română a solicitat protecția industriei petrolifere și trimiterea unor ofițeri - instructori pentru ridicarea capacității combative a armatei române, promițând, în schimb, dublarea cantităților de petrol exportate în Germania și alte avantaje economice. Cum răspunsul german a fost că atât timp cât România nu și-a rezolvat diferendele teritoriale, chestiunea unei colaborări militare nu poate intra în discuție, aceasta rămânând în suspensie ⁵.

Acum, după ce regele Carol al II - lea abdicase, România își rezolvase chestiunile privind disputele teritoriale cu vecinii săi și generalul Ion Antonescu se arăta deschis unei colaborări militare cu Germania, situația se schimbaseră.

La 14 septembrie 1940, unul dintre generalii de încredere ai lui Hitler, generalul locotenent Kurt von Tippelskirsh, a sosit la București pentru a se informa asupra potențialului armatei române și a lua notă de dorințele românilor, fără însă a fi împuternicit să-și ia vreun angajament. În urma discuțiilor purtate cu generalul Antonescu, Tippelskirsh, în raportul prezentat lui Hitler, a sugerat trimiterea imediată în România a unei divizii motorizate ⁶.

Regulamentul Misiunii Militare Germane a fost elaborat de către O.K.W. și Ministerul de Externe German, la 14 septembrie 1940.

Sarcinile reale ale Misiunii Militare Germane erau considerate strict secrete și nu au fost comunicate românilor:

a) apărarea regiunii petrolifere de atacul unei terțe puteri, ca și de distrugere;

⁵ Victor Martin, *op. cit.*, p. 24.

⁶ Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 134.

b) ridicarea armatei române la un nivel de pregătire care s-o facă aptă de a îndeplini anumite sarcini, conform unui plan strict, orientat după interesele germane;

c) în cazul unui război impus de Rusia Sovietică, pregătirea condițiilor pentru mobilizarea forțelor germane și române de pe teritoriul românesc.

La 30 septembrie 1940, guvernul român a fost informat că Germania va trimite o divizie de tancuri întărită și unități de aviație, primul detașament sosind în România, la 12 octombrie 1940, împreună cu șeful Misiunii Militare Germane pentru armata de uscat, generalul de cavalerie Erik Hansen și cu șeful Misiunii Germane a aerului, generalul locotenent Wilhem Speidel ⁷.

Delegația germană, condusă de generalul Erik Hansen, formată din 44 de persoane, a fost primită în Gara Mogoșoaia de către șeful Marelui Stat Major, Alexandru Ioanițu. Germanilor le-au fost puse la dispoziție o parte a localului Corpului de Gardă, din strada Știrbei Vodă și o anexă a cazărmei Regimentului 6 „*Mihai Viteazul*” ⁸.

Importanța Misiunii Militare Germane avea să fie reliefată mai târziu pe fondul deciziei neinspirate a italienilor de a ataca Grecia, ceea ce a dus la stabilirea unui front italo - grec în Albania și a făcut necesară o intervenție germană prin Ungaria și Bulgaria, iar Hitler a revenit la planurile sale de a soluționa pe calea armelor antagonismele germano – sovietice ⁹.

În fostul județ Putna, la 24 octombrie 1940, prefectul Petre Țocu era înștiințat de către Ministerul Afacerilor Interne că, două zile mai târziu, la 26 octombrie 1940, urmau să sosească în România primele trupe de instrucție motorizate germane.

Fiind cunoscut contrastul dintre rigoarea germană și felul în care erau respectate regulile de circulație la noi și având în vedere numărul mare de autovehicule cu care era dotată armata germană,

⁷ *Ibidem*, p. 136.

⁸ Victor Martin, *op. cit.*, p. 25.

⁹ Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 140.

deplasarea în condiții de siguranță a unităților germane pe șosele nu putăa fi posibilă fără respectarea din partea tuturor participanților la trafic a regulilor de circulație.

Pentru aceasta, prefectul era sfătuit să ia măsuri, împreună cu toate organele administrative și polițienești, ca circulația să se facă pe toate arterele numai pe partea dreaptă, iar vehiculele cu tracțiune animală să fie prevăzute cu felinare pe timpul nopții.

De asemenea, conducătorii căruțelor nu aveau voie să doarmă în timpul mersului, iar circulația pietonilor, în special copii, bicicliști, dar și a turmelor, cirezilor și hergheliilor care erau, de obicei, libere pe șosele, trebuia reglementată ¹⁰.

Intrarea României în sfera de influență germană și sosirea primelor trupe nemțești la noi în țară nu puteau să rămână nesancționate de către cei care aveau simpatii comuniste.

La Focșani, în noaptea de 6 / 7 noiembrie 1940, au fost răspândite pe străzi etichete lipite pe stâlpi cu lozinci împotriva regimului Antonescu și a germanilor: „*Muncitori, țărani, intelectuali! Luptați pentru izgonirea guvernului legionar Antonescu, provocator de război antisovietic!*” sau „*Luptați pentru izgonirea armatelor nemțești, că ea ne distruge prin scumpețe și foamete!*” ¹¹.

Și în rândul militarilor s-a făcut simțită propaganda comunistă, căpitanul în rezervă Vasile Corpaci, din Focșani, arătând că circula între soldați zvonul că militarii germani din Români erau plătiți de către noi, ceea ce era fals, toate cheltuielile fiind suportate de către statul german ¹².

Referitor la aprovizionarea trupelor germane din România, prin Convenția asupra direcțiunilor obligatorii pentru aprovizionarea trupelor germane în România încheiată la 4 decembrie 1940 între Berlin și București, toate cheltuielile legate de întreținerea acestora

¹⁰ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vrancea (în continuare se va cita: S. J. A. N. Vn.), fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 28 / 1940, f. 1.

¹¹ *Ibidem*, dosar nr. 109 / 1940, f. 12.

¹² *Ibidem*, f. 14.

reveneau statului german, în afară de trupele de instrucție, ale căror costuri erau suportate de către statul român.

România se obliga să livreze, contra cost, pentru armata germană, animale pentru tăiere, păsări, mazăre, linte, porumb, orz și ovăz. Conform articolului 1 al Convenției, animalele de tăiere urmau să fie livrate, începând cu ziua de 1 ianuarie 1941, în cote săptămânale, care însă nu puteau depăși 200 de boi și 400 de porci, abia în lunile următoare cota de porci putând fi mărită la 500 de bucăți săptămânal.

Din cota lunară prevăzută mai sus, se puteau fabrica conserve în România, la fabricile indicate de către Intendența Română. De exemplu, fabrica „Deva” putea lucra pentru trupele germane numai după ce termina executarea comenzilor date de armata română. De asemenea, dacă germanii doreau să sacrifice animale pentru fabricarea conservelor până la 31 decembrie 1940, numărul acestora urma să fie scăzut din contingentul general consimțit Germaniei cu începere de la 1 ianuarie 1941¹³.

Trupele germane aveau dreptul să cumpere lunar câte zece mii de găini, găște și rațe, șapte vagoane de linte, 14 vagoane de mazăre și câte 100 de vagoane de porumb, orz și ovăz. Este important de subliniat faptul că toate livrările făcute către armata germană aveau să fie făcute după ce necesarul populației românești avea să fie acoperit.

Până la 1 ianuarie 1941, puteau fi livrate către trupele germane din România următoarele produse: 50 de vagoane de paie presate, 600 de vagoane de lemne de foc, până la 22.000 m.c. de grinzi, 3.000 m.c. de scânduri de 24 mm, trei vagoane de săpun de rufe și 70.000 de litri de rachiu, în prima lună, mai apoi stabilindu-se dacă și în ce cantitate va mai putea fi livrat rachiu.

De asemenea, exista posibilitatea ca după acoperirea pieței interne, Ministerul Coordonării să dea posibilitatea germanilor să cumpere o cantitate mai mare de bere, iar Casa Autonomă a Monopolurilor să stabilească numărul țiğărilor ce puteau fi cumpărate.

¹³ *Ibidem*, dosar nr. 149 / 1940, f. 139.

Toate aceste articole urmau să fie cumpărate și livrate numai prin Intendența armatei române, exceptând mazărea, linte, porumbul, orzul și ovăzul, care trebuiau procurate de către Intendența Germană direct de la Reichsstelle für Getreide¹⁴.

Articolul IV al Convenției întărea interdicția aplicată germanilor în privința aprovizionării de pe piețele românești: „*Rămâne bine stabilită excluderea oricăror aprovizionări de pe piețe din partea militarilor germani. Insistăm asupra acestei stipulațiuni, fără de care, dat fiind numărul important al trupelor germane, se ajunge la o secătuire a pieței și la o răsturnare a nivelului prețurilor. Pentru asigurarea aprovizionării trupelor germane, a căror deplasare nu a fost anunțată din timp, se va lua măsurile corespunzătoare de către garnizoanele române locale (sau Jandarmeria în localitățile unde nu sunt trupe românești), pentru ca aprovizionarea trupelor germane să se facă din depozitele destinate trupelor române sau acolo unde aceasta nu este posibil, de pe piață, până va putea interveni intența română. Numai în mod excepțional și numai pe baza unei prealabile înțelegeri între șefii intenței români și germani, vor putea fi făcute cumpărături de urgență din partea trupelor germane. Intența română va lua toate măsurile pentru a asigura plata promptă a cumpărăturilor făcute pentru trupele germane. Repartiția detaliată săptămânală și lunară a produselor arătate mai sus, se va face de către intența română, următor indicațiunilor date de către intența germană. În această operă de aprovizionare, pentru care s-au luat măsuri ca intența română să fie întărită, delegații intenței germane vor fi bine veniți, pentru a asista pe ofițerii români de intență*”¹⁵.

Articolul V al Convenției stipula faptul că reducerile de taxe care erau aplicate armatei române pentru operațiunile de prelucrare a cerealelor și leguminoaselor erau valabile și pentru trupele germane.

¹⁴ Ibidem, f. 140.

¹⁵ Ibidem, f. 141.

Cerealele care erau introduse în țară din U.R.S.S. pentru trupele germane erau scutite de taxe.

În ceea ce privește cartiruirea militarilor germani, în orașe se plătea o sumă de bani stabilită de către primar împreună cu reprezentantul german, în schimb, la sate, cartiruirea era gratuită ¹⁶.

Au existat produse care nu puteau fi livrate germanilor căci se punea în pericol aprovizionarea populației românești, cum erau următoarele: pâine, cartofi, ulei și unt. Nici lapte nu se putea livra, excepție făcând personalul de la Aviație și bolnavii.

Toate cheltuielile legate de aprovizionarea trupelor germane atât pe Căile Ferate Române cât și pe apă, erau plătite de către Berlin ¹⁷.

O altă problemă legată de prezența trupelor germane pe teritoriul României a fost cea legată de militarii care comiteau infracțiuni, însă acestea trebuiau să fie cuprinse în Dreptul German.

Marele Stat Major Român, în colaborare cu autoritățile germane, a hotărât ca toți soldații din România să se bucure de un regim special, indiferent de ce infracțiuni ar fi comis ei, urmând să fie cercetați de către autoritățile juridice militare germane.

Misiunea Militară Germană din România, în acord cu autoritățile române, a instituit în fiecare garnizoană în care se găseau unități germane o Comenduire de Piață. Pentru supravegherea localităților, comendurile organizau un serviciu de patrulare germane.

În cazul în care un militar german comitea o crimă calificată după Dreptul German, el putea fi reținut provizoriu de către ofițerii de poliție români doar dacă agenții germani lipseau de la fața locului ¹⁸.

Crimele calificate după Dreptul German, erau următoarele: *„Trădarea națiunii prin propagandă mincinoasă; Instigare la opunere față de agenții forței publice și la ultraj; Violență la tumult; Delict silvic grav; Instigator la revoltă; Delict grav de circulație (dispare*

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, f. 142.

¹⁸ *Ibidem*, dosar nr. 28 / 1941, f. 2.

după comitere); Răspândirea de monedă falsă; desfrâu grav cu bărbații; Siluirea la desfrâu; Desfrâu cu copii; Viol; Ademenirea la adulter; Omor cu pemeditare; Rănire gravă; Încăierare gravă; Răpire; Furt grav; Tâlhărie; Dare de foc; Punerea în pericol a transporturilor”¹⁹.

Înștiințarea autorităților germane de către cele române cu privire la infracțiunile comise de vreun soldat german, se făcea astfel: „În București, la Misiunea Germană – localul Școalei Superioare de Război, în garnizoanele de provincie, la comendurile de piață germane sau chiar patrurile germane; în comunele rurale, posturile de jandarmi sau polițiile, raportează telefonic sau telegrafic Legiunii de Jandarmi, care încunoștiințează Comenduirea germană respectivă sau Comandamentul București, după caz”²⁰.

Dacă un soldat german comitea alte infracțiuni decât cele prevăzute în Dreptul German, agenții români trebuiau doar să le stabilească identitatea. Pentru aceasta, fiecare militar german avea în livretul său de soldă o legitimație detașabilă, pe care agenții români o trimiteau autorităților de care depindeau, împreună cu un raport detaliat al faptelor petrecute.

Un ofițer german bănuît că ar fi făcut vreo infracțiune gravă, putea fi reținut de către polițiștii români, chiar dacă era în uniformă, numai dacă refuza să se legitimeze. De asemenea, în clădirile puse la dispoziția germanilor, cercetările urmau să se facă numai de către autoritățile militare germane²¹.

Din păcate, documentele de arhivă nu ne-au permis să stabilim cu exactitate numărul unităților germane și data sosirii lor în județul Putna. Probabil la sfârșitul lunii octombrie sau începutul lunii noiembrie 1940, căci tragicul eveniment din județul Putna din noaptea de 9 / 10 noiembrie 1940, avea să-i afecteze, în egală măsură, atât pe germani, cât și pe români.

¹⁹ *Ibidem*, f. 4.

²⁰ *Ibidem*, f. 3.

²¹ *Ibidem*.

Soldații Regimentului 66 Infanterie german din Focșani au sărit în ajutorul sinistraților, iar comandantul regimentului, colonelul Radt, a prezentat condoleanțe primarului orașului, câteva zile mai târziu.

La 15 noiembrie 1940, colonelul Constantin Faur, primarul orașului Focșani, s-a adresat comandantului Regimentului 66 Infanterie german: *„Răspund îndurerat afectuoaselor Dvs. rânduri, trimise cu prilejul groazniciei nenorociri ce a lovit orașul Focșani. Mulțumesc din tot sufletul: Dvs. personal și tuturor ofițerilor, subofițerilor și trupe din Regimentul 66 Infanterie, atât pentru profundele și simțitele condoleanțe primite, cât și pentru ajutorul efectiv pe care distincții soldați germani l-au dat, la îndemnul ofițerilor și subofițerilor; populației orașului în primul moment al dezastrului”*²².

O săptămână mai târziu, Primăria Orașului Focșani a transmis comandantului Misiunii Germane din Focșani mulțumiri pentru comportamentul soldaților: *„În nenorocirea ce ne-a izbit, ajutorul dat de trupele germane a fost dintre cel mai prețios. Distincții soldați germani, au alergat, la îndemnul ofițerilor lor, fără răgaz, și au întins cu tot riscul, mâna lor de ajutor”*²³.

La sfârșitul lunii decembrie 1940, colonelul Radt a dorit ca trupele germane să ofere, de două ori pe săptămână, în piețele orașului Focșani, câte 100 de prânzuri populației nevoiașе. Considerând că acest fapt ar oferi un aspect neplăcut, căci în loc să beneficieze de ajutoare cei cu adevărat năpăstuiți, primarul orașului Focșani s-a opus, *„pentru motivul că ar veni la hrană paraziții societății și cerșetorii de meserie”*²⁴, propunând, în schimb, ca aceste ajutoare, în bani și natură, să fie puse la dispoziția *„Ajutorului Legionar”*, care, în colaborare cu *„Crucea Roșie”* Germană, luaseră deja măsuri pentru asigurarea hranei populației sărace.

²² S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 67 / 1941, f. 43.

²³ *Ibidem*, f. 44.

²⁴ *Ibidem*, dosar nr. 109 / 1940, f. 12.

Colonelul Radt nu a fost de acord cu cele propuse de către primar, arătând că decizia nu-i aparține și că a fost luată de către autoritățile germane superioare. Cu toate acestea, primarul Focșanilor nu a cedat și a răspuns că „*nu pot admite distribuirea hranei în piețele publice, deoarece în piețe n-ar veni să primească hrana decât acei ce nu vor să muncească și în felul acesta s-ar împieta și opera întreprinsă de Ajutorul Legionar, deoarece acesta are și un caracter educativ. Împărțirea ajutoarelor în piețele publice ar echivala cu o încurajare a lenei și vagabondajului*”²⁵.

Primarul l-a înștiințat și pe prefectul Petre Țocu despre divergențele avute cu colonelul german, „*spre știință și prevenirea oricărei reclamațiuni*”²⁶, iar comandantului Regimentului 66 Infanterie german i-a făcut cunoscută încă o dată poziția sa, la 27 decembrie 1940, într-o scrisoare: „*Mă veți ierta dacă nu pot accepta distribuirea hranei în piețele publice de către trupele germane. Aceasta pentru motivul că în țara noastră mănoasă, România, nu poate duce lipsă de hrană decât acela care nu vrea să muncească, bătrânii și infirmii. Pentru aceștia din urmă, avem azile unde sunt îngrijiți*”²⁷.

La 30 decembrie 1940, Ministerul Afacerilor Interne a cerut autorităților putnene ca, în legătură cu Cercul de Recrutare și garnizoanele locale, la cererea Misiunii Militare Germane, să asigure mobilier, lemne de foc și apă, iar locuitorii, pe timpul cartuirii, să dea soldaților germani, în limita posibilităților, cele necesare pentru dormit. Toate aceste rechiziții se făceau cu plată, conform Ordinului Marelui Stat Major nr. 84.045 / 1940²⁸.

Tot privitor la cantonarea trupelor germane, Corpul 5 Armată român a cerut prefectului ca, pe lângă concursul dat germanilor pentru o bună cartuire, să se evite ocuparea școlilor românești, acestea

²⁵ *Ibidem.*

²⁶ *Ibidem.*

²⁷ *Ibidem*, f. 14.

²⁸ S.J.A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 381 / 1941, f. 2.

trebuind să funcționeze. În schimb, „școlile evreiești pot fi ocupate în totalitate”²⁹.

Un exemplu concludent în acest sens îl avem la Adjud, unde la 15 ianuarie 1941, maiorul R. Knop din Divizia a 6 - a Germană, T. Panghel, pretorul Plasei Troțuș, Ion Buzdugan, șeful Comisariatului de Poliție Adjud și maiorul O. Andreevici, comandantul garnizoanei locale, s-au întrunit pentru cartiruirea unei Companii de Pionieri germane. După ce au cercetat toate clădirile publice din orașul Adjud, aceștia au ajuns la concluzia că „nu există încăperi mai favorabile pentru cuartiruirea trupelor; afară de Sala de Festivități a Comunității israelite, precum și cele două săli ale școalei israelite care, deși prezintă oarecare stricăciuni de la cutremur; totuși s-au luat măsuri să se execute imediat reparațiunile necesare, îngrijindu-se de aceasta comandantul garnizoanei”³⁰. În ceea ce privește cazarea ofițerilor, s-a hotărât ca aceștia să ocupe locuințele cele mai bune din oraș și aflate în apropierea Detașamentului.

La Focșani, germanii au cerut să li se pună la dispoziție trei magazine de la Antrepozitele „Kirmayer”, din Gara Focșani, pentru depozitarea alimentelor trupelor de aici.

La 15 ianuarie 1941, germanii, nemulțumiți de faptul că nu li s-a pus la dispoziție decât o jumătate dintr-o magazie, s-au adresat prefectului, spunând că „deși am făcut intervenții pentru a ni se ceda aceste magazine, până astăzi abia ni s-a dat jumătate din magazia Nr. 1. Luați măsuri să se elibereze și să ni se pună la dispoziție complet magazia Nr. 1, absolut necesară până vineri, 17 ianuarie 1941, cum și celelalte, cu Nr. 2 și 5”³¹.

Prezența trupelor germane în județul Putna implica și antrenamentul acestora, ceea ce putea duce, uneori, la accidente nedorite. Pentru preîntâmpinarea unor astfel de evenimente, primarii comunelor Risipiți, Slobozia Ciorăști și Golești au atenționat

²⁹ *Ibidem*, dosar nr. 114 / 1941, f. 20.

³⁰ *Ibidem*, f. 30.

³¹ *Ibidem*, dosar nr. 23 / 1941, f. 1.

populația din aceste zone că, la 20 martie 1941, artileria germană urma să facă trageri de muniție reală, locuitorii fiind sfătuiți să nu circule în acea zi în afara comunelor³².

În luna aprilie 1941, în județul Putna germanii au ocupat următoarele localuri publice:

- La Focșani, o unitate sanitară cazată la Cercul Subofițerilor, ocupa 13 camere din 10 decembrie 1940.

- Formația Sanitară 04353 ocupa cinci camere din Școala Israelită.

- Serviciul Dentistic Thazu Stazion ocupa trei camere din Leagănul „Dr. Câmpeanu”, din data de 12 februarie 1941.

- La Adjud, o unitate de Pionieri ocupa două camere din Școala Israelită, din 15 martie 1941.

- La Păunești, o parte din Regimentul 93 Infanterie Motorizată ocupa, din 8 aprilie 1941, șapte camere din primărie și școală.

- La Mândrișca, o parte din Unitatea Nr. 17.045 ocupa două camere din școală și primărie, din 8 aprilie 1941.

- La Valea – Seacă, tot Unitatea 17.045 ocupa trei camere din școală, din 8 aprilie 1941.

- La Scurta, aceeași unitate era cazată în patru camere din școală și una din primărie.

- La Orbeni, restul unității ocupase patru camere din școală și două din primărie.

- La Sascut, restul Regimentului 93 Infanterie Motorizată s-a instalat în trei camere din școală, din 8 aprilie 1941³³.

Evident, în aceste localități, soldații au fost cartiruiți în casele particularilor, folosindu-se sistemul de rechiziție cu plată.

La Adjud, Păunești, Ruginești, Copăcești și Burcioaia erau cantonate trupe românești de fortificații, aviație și antiaeriene³⁴.

³² *Ibidem*, dosar nr. 114 / 1940, f. 126.

³³ *Ibidem*, dosar nr. 388 / 1941, f. 58.

³⁴ *Ibidem*, f. 7.

După cum am văzut, de multe ori trupele germane au fost cartiruite în școlile românești, ceea ce a dus și mai mult la perturbarea sistemului educațional, care oricum abia funcționa din cauza cutremurului din anul 1940.

La 21 aprilie 1941, Inspectoratul Școlar Putna i-a transmis prefectului că în zadar ceruse Preturii Trotuș să se evacueze școlile de către soldații germani, iar aceștia să fie mutați în locuințe particulare, rechiziționate.

Inspectorul școlar N. Hagiu arăta că „nici până azi Pretura Trotuș și primăriile respective n-au luat nici o măsură și școlile nu se pot deschide. Școlile nu pot funcționa nici în câte o jumătate de local, fiindcă din cauza dărâmării localurilor și numărului mare de elevi, cursurile se făceau pe jumătăți de zile și număr redus de ore”³⁵.

În urma acestei intervenții, prefectul a ordonat pretorului Plasei Trotuș ca până la 15 mai 1941 să fie rechiziționate clădiri corespunzătoare, precum și locuințe pentru trupele germane, iar școlile să fie destinate doar învățaturii³⁶.

Evident, prezența germanilor în județul Putna, ca și în țară, a dat naștere, inevitabil, la unele fricțiuni și animozități cu populația sau autoritățile locale.

Însă, dacă privim incidentele care au fost caracterizate drept nereguli săvârșite de către aliatul nostru german, acestea ne pot smulge doar un zâmbet amar atunci când le comparăm cu cele făcute câțiva ani mai târziu de către cel sovietic.

Astfel, Ministerul Afacerilor Interne considera că prin faptul că trupele germane făceau cumpărături peste capul Intendenței române, produse de primă necesitate sau care se găseau în cantități reduse, era zdruncinată aprovizionarea populației locale.

Pentru a preîntâmpina acest fapt, la 12 aprilie 1941 a fost emis Ordinul nr. 100.186 A, prin care prefectii trebuiau să dea, discret, dispoziții tuturor industriașilor, meșteșugarilor, comercianților și

³⁵ *Ibidem*, dosar nr. 28 / 1941, f. 54.

³⁶ *Ibidem*, f. 55.

vânzătorilor din târguri de a nu aproviziona pe germani fără aprobarea Intendenței române.

Mai mult, în fiecare localitate în care se aflau trupe germane, cantonate sau în trecere, urma să se constituie o comisie mixtă de control, compusă din comandantul german respectiv, prefectul sau primarul localității și un reprezentant al autorității militare române.

Această comisie trebuia să vegheze la stricta aplicare a convenției privitoare la aprovizionarea trupelor germane. Începând cu data de 14 aprilie 1941 și până la Sărbătoarea Paștelui, militarii germani din România nu aveau voie să cumpere nimic, excepție făcând restaurantele, cafenelele, berăriile și cofetăriile românești. Prefecții erau rugați să ia măsuri pentru evitarea eventualelor conflicte ³⁷.

Cum am mai arătat, o altă nemulțumire din partea românilor a fost faptul că germanii au continuat să ocupe localurile de școală, punând în dificultate procesul de învățământ.

Pentru a evita întreruperea cursurilor și conștienți că germanii nu prea puteau găsi în sate și comune clădiri adecvate nevoilor lor, cei de la Secția a 7 - a a Marelui Stat Major au hotărât ca „*numai jumătate din școlile dintr-o comună să fie puse la dispoziția trupelor germane, iar în rest să funcționeze cursuri*” ³⁸.

De multe ori, acuzațiile aduse trupelor germane se dovedeau neîntemeiate.

Astfel, direcția Școlii Primare Mixte din comuna Orbeni, a reclamat, în aprilie 1941, că trupa germană care cantonase în acea școală luase scânduri de brad din materialul necesar la terminarea anexei și a confecționat din ele mese, scaune și alte obiecte casnice ³⁹.

În urma unei prime anchete, pretorul T. Panghel a aflat că directorul școlii împrumutase germanilor șase scânduri care se aflau în podul clădirii, iar apoi aceștia fără să ceară voie, au mai luat încă opt

³⁷ *Ibidem*, dosar nr. 156 / 1941, f. 206.

³⁸ *Ibidem*, dosar nr. 28 / 1941, f. 69.

³⁹ *Ibidem*, f. 51.

scânduri, din care au făcut un pat comun ⁴⁰. Mai târziu avea să se afle că germanii plătiseră directorului școlii suma de 6.120 lei ⁴¹.

În comuna Scurta, unde școala găzduia o companie motorizată germană, s-a spus că aceștia au provocat stricăciuni atât localului școlii, cât și grădinii. La 5 mai 1941, Inspectoratul Școlar Putna s-a adresat prefectului, cerându-i ca acesta să intervină pentru ca germanii să plătească pagubele produse, *„știut fiind că suntem completamente lipsiți de fonduri pentru repararea localurilor de școală, iar acestea sunt foarte stricate datorită cutremurului. D-le Prefect, dați ordin de a se rechiziționa case particulare pentru armata germană pentru a se putea face cursurile la școală, actualmente cursurile făcându-se la fiecare învățător acasă, deoarece învățământul deja suferă din cauza concentrărilor și a lipsei de localuri”* ⁴².

Și în acest caz, acuzațiile la adresa germanilor s-au dovedit a fi neîntemeiate, nedescoperindu-se nicio stricăciune făcută de aceștia ⁴³.

Evident, câteva mici divergențe dintre autoritățile locale și germani nu au dus la erodarea încrederii reciproce, mai mult, în mentalul colectiv românesc rămânând până astăzi imaginea soldatului german corect, respectuos, care de câte ori avea nevoie de ceva, plătea, dovedind disciplină și corectitudine.

Chiar comuniștii, câțiva ani mai târziu, aveau să recunoască acest lucru: *„Populația, adeseori comentează că Germanii erau foarte manierați, în sensul că dacă vedeau pe cineva că are de mers undeva, îl luau cu mașina și îl duceau la destinație. De asemeni, dacă îl vedeau pe vreun cetățean că avea bagaj la suirea în tren, îl ajutau să urce, iar dacă în vagon era o femeie cu copil în brațe, se scula neamțu și îi făcea loc femeii”* ⁴⁴.

⁴⁰ Ibidem, f. 53.

⁴¹ Ibidem, f. 74.

⁴² Ibidem, f. 71.

⁴³ Ibidem, f. 74.

⁴⁴ S. J. A. N. Vn., fond Comitetul de Partid Județean Putna, dosar nr. 7 / 1945, f. 8.

Sărbătoarea Paștelui din anul 1941 avea să-i dea ocazia maiorului Paul Tomescu, primarul orașului Focșani, ca, în numele cetățenilor, să-i adreseze comandantului trupelor germane câteva cuvinte călduroase: „În numele cetățenilor orașului Focșani, îmi permit a prezenta atât Domniei voastre cât și tuturor ostașilor germani din această garnizoană, ofițeri, subofițeri și soldați, cele mai sincere și călduroase urări de Sfintele Sărbători ale Paștilor. Departate de căminuri și lipsiți de mângâierea celor dragi, vă aducem, în aceste zile mari, glorioși ostași ai Germaniei, căldura sentimentelor noastre de dragoste și de curată prietenie. Odată cu aceste urări, vă rog, Domnule Comandant, să primiți expresiunea sentimentelor mele de bună camaraderie”⁴⁵.

Un alt moment al solidarității între români și germani a fost prilejuit de puternicul incendiu izbucnit în Strada Mare a Unirii, la 2 mai 1941. Atunci, unitățile germane au acționat rapid, alături de pompierii români, pentru localizarea și stingerea incendiului.

La 5 mai 1941, maiorul Paul Tomescu a mulțumit comandantului german din Focșani pentru ajutorul dat și își exprima „admirația pentru graba, priceperea, disciplina și ordinea (vădite semne ale unei alese pregătiri) cu care ostașii germani au înțeles să sară în ajutorul acelor sinistrați. Prezența ostașului german alături de noi în toate împrejurările nenorocite (cutremurul de la 10 noiembrie 1940 și incendiul din urmă) a născut în noi un sentiment de recunoștință”⁴⁶.

La 17 mai 1941, generalul de Escală, Ramiro Enescu, șeful Statului Major al Aerului, l-a înștiințat pe primarul orașului Focșani despre faptul că trupele germane au fost autorizate să folosească aerodromul Focșani – Sud. Cum acest aerodrom necesita unele lucrări, primarul era solicitat să-i sprijine pe germani cu tot ceea ce aveau nevoie⁴⁷.

⁴⁵ Idem, fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 67 / 1941, f. 57.

⁴⁶ Ibidem, f. 62.

⁴⁷ Ibidem, f. 85.

O zi mai târziu, Cercul de Recrutare Putna a cerut primarului să pună la dispoziția unei coloane sanitare germane care cantona în Focșani, șopronul de la grajdurile Primărici, necesar pentru adăpostirea a 50 de cai ⁴⁸.

Cum însă în acel șopron se instalase, fără aprobare, o unitate românească de transmisiuni, primarul s-a declarat de acord cu cererea Cercului de Recrutare, doar dacă acesta dispune evacuarea unității românești de transmisiuni.

La 12 iunie 1941, Primăria Orașului Focșani a pus la dispoziția Comandamentului German, în vederea instalării a două spitale militare, clădirile Liceului Industrial de Fete din Bulevardul P. P. Carp și Școlii nr. 4 ⁴⁹.

În județul Putna, între lunile februarie – mai 1941, armata germană a fost implicată în trei accidente de circulație, în urma cărora o fetiță de șase ani din Adjud a decedat, iar alte două persoane au fost rănite ușor ⁵⁰.

Deschiderea Frontului din Est la 22 iunie 1941 a însemnat, pe de o parte dislocarea trupelor germane de aici pe front și, pe de altă parte, folosirea zonci pentru spitalizarea și refacerea răniților.

Plecarea soldaților români pe front era percepută, de cele mai multe ori, ca o adevărată dramă. Familiile acestora îi conduceau la tren și aici, în gări, se petreceau scene care nu erau potrivite cu acest moment: soțiile și mamele militarilor țipau, blestemau, se trânteau pe jos, smulgându-și părul din cap și boceau. În fața acestor situații dramatice, prefectii au fost rugați să ia măsuri: *„Aceste scene impresionează în rău nu numai publicul, dar scad și moralul celor care pleacă să-și facă datoria și dăm ocazie străinilor să comenteze defavorabil asupra sentimentelor patriotice ale poporului nostru. Militarilor germani le produc uimire asemenea scene degradante. Vă rugăm să luați măsuri ca învățătorii, preoții și autoritățile*

⁴⁸ Ibidem, f. 79.

⁴⁹ Ibidem, f. 95.

⁵⁰ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 28 / 1941, f. 83.

*comunale să facă educația cetățenilor; arătându-le că pleacă la datorie, trebuie să aibă moralul ridicat și că bocetele celor ce rămân acasă ne pun într-o lumină urâtă în fața ostașilor germani”*⁵¹.

La 2 iulie 1941, o unitate germană cazată în barăcile din partea de nord a orașului, lângă Moara „Focșani”, a cerut prefectului ca acesta să intervină pentru asigurarea iluminatului electric⁵².

Prefectul de Putna, Valeriu Ruscescu, l-a însărcinat pe Alfred Cibulschi, electricianul - șef al Uzinei Electrice din Focșani, cu rezolvarea cerinței germanilor. Acesta a exclus, din start, posibilitatea ca barăcile să fie racordate la rețeaua electrică a orașului deoarece ar fi însemnat o sarcină prea mare pentru cablurile subterane. Mai mult, distanța prea mare de la capătul rețelei orașului și până la unitatea germană depășea 500 de metri, iar prelungirea acestuia ar fi însemnat o pierdere foarte mare de curent, ajungându-se la o energie utilă de sub 50 %.

S-a pus problema ca unitatea germană să fie alimentată cu electricitate de la Moara „Focșani”, însă și această soluție nu era viabilă. Motorul de la moară era foarte uzat și nu ar fi putut fi utilizat continuu. Pentru nevoile morii, motorul era folosit numai ziua, iar pe timpul nopții i se făceau revizia și mici reparații. Chiar dacă motorul ar fi fost în perfectă stare, numai pentru producerea de curent electric ar fi fost necesari 14 litri de motorină și un litru de ulei pe oră, ceea ce însemna o cheltuială de 242 lei.

Alfred Cibulschi arăta prefectului că „obligând moara să funcționeze și noaptea pentru iluminat, se degradează și mai mult motorul, ceea ce ar putea avea ca urmare rămânerea orașului fără făină. În afară de aceasta, unitatea germană folosește diferite mașini acționate cu electromotoare de curent trifazat care nu pot fi acționate nici cu energia dela moară și nici cu cea dela oraș, întrucât ambele folosesc curent continuu. Rămâne că singura soluție este ca această

⁵¹ Ibidem, dosar nr. 114 / 1941, f. 335.

⁵² Ibidem, dosar nr. 28 / 1941, f. 87.

unitate germană să-și instaleze un grup electrogen cu generatorul adecvat scopului”⁵³.

Tot în iulie 1941, pe teritoriul județului Putna au avut loc mai multe accidente aviatice în care au fost implicați piloți și soldați germani.

La 5 iulie 1941, un avion german „Junkers” 88 de bombardament, venind de la Bălți ciuruit de gloanțe și obuze, având două motoare avariate, a aterizat forțat pe malul stâng al râului Trotuș, în luna de pe teritoriul comunei Burcioaia. În avion se aflau cinci aviatori germani care au declarat că au fost atacați pe front de trei avioane sovietice. Trei dintre ei au fost răniți și internați provizoriu la spitalul din Adjud⁵⁴.

În ziua de 19 iulie 1941, la ora 18,50, un avion de bombardament german de tip „Junkers” 1.425, cu un echipaj de cinci persoane, a încercat o aterizare forțată pe teritoriul comunei Domnești și a luat foc la contactul cu solul. Întreg echipajul a fost carbonizat. Din examinarea jurnalului de bord s-a constatat că trei dintre aviatori erau răniți, avionul venind de pe front spre bază. Însmormântarea aviatorilor a avut loc la Focșani, în prezența prefectului Valeriu Ruscescu și a tuturor autorităților civile și militare⁵⁵.

Zece zile mai târziu, la Cimitirul German „Sf. Mina” din Focșani au fost însmormântați patru aviatori germani decedați pe aceste meleaguri. Regimentul 10 Dorobanți Putna a participat la funeralii, trimițând un pluton echipat complet⁵⁶.

Mărți, 23 septembrie 1941, un avion german s-a prăbușit lângă comuna Scurta, înregistrându-se patru morți⁵⁷. Era vorba despre un avion tip „Junkers” cu două motoare, ce plecase din Focșani spre Germania având la bord un ofițer, un medic și un observator, care

⁵³ *Ibidem*, f. 88.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 89.

⁵⁵ *Ibidem*, dosar nr. 114 / 1941, f. 341.

⁵⁶ *Ibidem*, f. 356.

⁵⁷ *Ibidem*, dosar nr. 28 / 1941, f. 103.

plecau în concediu. Din cauza unei defecțiuni la un motor, pilotul a vrut să aterizeze forțat într-o poiană de pe teritoriul comunei Scurta, în punctul numit „*Pavel Marin*”. Avionul s-a înclinat la apropierea de pământ și a lovit cu o aripă un deal împădurit și s-a zdrobit de pământ, aruncându-i pe cei patru ocupanți ai aparatului la peste 25 de metri de locul impactului.

La fața locului au venit șeful Secției de Jandarmi Săscut și un ofițer german care, cu acordul autorităților locale, au transportat victimele într-o cameră din Primăria Scurta. A doua zi, germanii au trimis de la Focșani un colonel, un maior, un căpitan și un medic, împreună cu o echipă de zece soldați, pentru transportarea cadavrelor la Focșani, în vederea înhumării ⁵⁸.

În luna iulie 1941, în vederea alinării suferințelor soldaților răniți, români și germani, Așezământul pentru Ocrotirea Fetelor din Focșani, în colaborare cu Nicolae Oprca, directorul Cursului profesional de ucenici și profesor de muzică, a pregătit o serie de șezători patriotice la spitalele din Focșani și Gugești.

Astfel, la 9 iulie 1941, la spitalul german de la Liceul Industrial de Fete din Focșani și a doua zi la spitalul german de la Școala Israelită, soldații au beneficiat de un moment artistic oferit de acest Așezământ. Răniții români de la Liceul de Fete din Focșani și de la spitalul din Gugești au fost vizitați în zilele de 13 și 20 iulie 1941.

Programul artistic prezentat a fost următorul:

- Rugăciune, cor pe trei voci - „*O, bunule părinte !*”
- Declamare - „*Când au înțeles flăcării*”
- Cor pe trei voci - „*Hai la vale*”
- Cor pe trei voci - „*Bravi ostași ai României*”
- Cor pe trei voci - „*Sună buciul de - alarmă*”
- Cor pe trei voci - „*Trageți hora*”
- Cântec de leagăn - „*Hai odor*” ⁵⁹.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 105.

⁵⁹ *Ibidem*, dosar nr. 114 / 1941, f. 510.

În virtutea bunelor relații româno – germane, personalități din Focșani, directori de școli, judecători, avocați, medici, farmaciști, în total 34 de oameni cu familiile lor, au fost invitate de către Comandamentul Aviației Germane din Focșani, la 5 august 1941, la Cercul Militar din strada N. Săveanu, să vizioneze un Jurnal al evenimentelor de pe Frontul de Est și filmul „*Auf Wiedersehen, Franziska*”⁶⁰.

Faptul că autoritățile locale au avut o bună colaborare cu germanii reiese și dintr-un Raport adresat de către maiorul Paul Tomescu, primarul Focșanilor, generalului Ion Antonescu, la 6 august 1941: „*Am onoare a raporta Excelenței Voastre că potrivit dispozițiilor și instrucțiunilor primite de la Autoritatea tutelară, Primăria Focșani a păstrat continuu un strâns și camaraderesc contact cu unitățile germane în trecere sau parcate în raza orașului. Toate cererile Autorităților Militare Germane au găsit o grabnică soluționare și realizare prin concursul neprecupețit al Primăriei. Această activitate a fost răsplătită din punct de vedere moral prin alăturata scrisoare de mulțumire și recunoștință semnată de Domnul General Speidel, pe care respectuos o înaintez în copie Excelenței Voastre*”⁶¹. Din păcate, copia acestei scrisori nu s-a putut păstra.

Dintr-un Raport întocmit la 24 octombrie 1941, la nivelul întregii țări, în decurs de un an, aflăm că trupele germane au săvârșit următoarele abuzuri și nereguli:

„- *Cumpărături făcute direct de pe piață, făcute fără aprobarea autorităților - 27 de cazuri*

- *Pagube aduse imobilelor statului și particularilor, rechiziții fără plată, distrugeri de recolte - 174 de cazuri*

- *Accidente de persoane și vehicule provocate de militarii germani - 288 de cazuri*

- *Nereguli și abuzuri săvârșite de militarii germani la trecerea frontierei - 26 de cazuri*

⁶⁰ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 67 / 1941, f. 7.

⁶¹ *Ibidem*, f. 1.

- *Incidente între militarii germani și români sau între militari germani și populația civilă - 26 de cazuri*"⁶². Adică mai puține incidente decât vor provoca soldații Armatei Roșii într-o singură zi.

Un incident între militarii germani și cei români a avut loc la Focșani, la 6 octombrie 1941. În acea seară, la orele 22, șeful de detașament N. Moisă, de la Poliția Focșani, a fost anunțat de către gardianul public din centrul orașului că în fața Restaurantului „*Vrâncioaia*” era un mare scandal, niște militari germani lovind un ofițer român.

La fața locului, N. Moisă a intervenit pentru aplanarea conflictului, interpunându-se între germani, un civil și un militar român. Înfuriați și încălziți bine de alcool, germanii loveau pe oricine căuta să se apropie de ei, Moisă fiind lovit și el.

Publicul, destul de numeros la acea oră, și-a manifestat ostilitatea față de germanii care loviseră un ofițer român și un agent al Poliției, a vrut să intervină pentru a aplica o corecție fizică germanilor care, aflându-se în inferioritate, au fugit. O parte din public și o patrulă militară română i-au urmărit și în urma câtorva focuri de armă, trase în aer, germanii au fost prinși și duși la Comenduirea Pieței. Sosiți la locul incidentului, un maior german și un locotenent - colonel român au reușit, cu greu, să calmeze spiritele.

În aceeași seară, germanii mai provocaseră un scandal la Restaurantul „*Vlădescu*” din strada I. C. Brătianu. Pentru a preîntâmpina pe viitor astfel de incidente, șeful Poliției a cerut prefectului, colonelul Mihail Papadopol, să „*intervenți la Comandatura Germană din localitate spre a se lua măsurile de ordine, organizând în fiecare seară, pe străzile orașului și mai ales în centru, o patrulă germană, care să colaboreze cu patrula militară română*”⁶³.

⁶² S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 156 / 1941, f. 107.

⁶³ *Ibidem*, dosar nr. 47 / 1941, f. 191.

În anul 1942, la 17 ianuarie, în comuna Sascut se aflau 100 de soldați germani care lucraseră la Șoseaua Națională însă, din cauza timpului nefavorabil, munca a fost întreruptă. Soldații făceau parte din organizația „*Todt*”⁶⁴.

Două luni mai târziu, în martie 1942, la Focșani se aflau 1.000 de soldați germani care erau aprovizionați prin Serviciul Intendenței Române⁶⁵.

În aceeași lună prefectul județului, col. Mihail Papadopol, era informat că *„populația română privește cu aceeași simpatie pe ostașii germani, dar există mereu bănuiala că una din cauzele care au provocat scumpetea ar fi fost expedierea în Germania a articolelor de primă necesitate. Toate acestea (scumpetea, lipsurile, specula și salariile mici) îngrijorează progresiv populația”*⁶⁶.

În aprilie 1942, un Raport Informativ arăta că *„prezența trupelor germane este privită cu voie bună, mai ales că ostașii aliați au o atitudine corectă, civilizată și prevenitoare față de populație. Mici incidente de la om la om au trecut neobservate, mai ales că o siliță comună de o parte și de alta, a autorităților militare și polițienești, pentru înlăturarea unor eventuale fricțiuni care s-au ivit fie pe la chefuri sau din relațiunile dintre ostașii aliați și unele femei ușoare. Toată lumea apreciază rolul covârșitor ce-l au aceste trupe pentru promovarea marilor interese româno – germane cu caracter mai larg european”*⁶⁷.

În comuna Pănțești, unde în 1941 germanii pierduseră într-un incendiu două mașini și mai multe butoaie cu benzină, un an mai târziu resturile acestora se aflau în fața școlii, blocând drumul.

La 9 iunie 1942, Primăria Comunei Pănțești a vândut la licitație, cu suma de 18.000 lei, resturile butoaielor cu benzină, în folosul comunei. În schimb, mașinile rămase de la germani, fiind

⁶⁴ *Ibidem*, dosar nr. 151 / 1942, f. 7.

⁶⁵ *Ibidem*, f. 31.

⁶⁶ *Ibidem*, dosar nr. 152 / 1941, f. 123.

⁶⁷ *Ibidem*, f. 196.

foarte grele și fără cauciucuri, nu au putut fi mutate sau vândute. S-a încercat tăierea lor în bucăți, însă nu s-a reușit, fiind nevoie de aparate speciale, care se găseau la Fabrica de Zahăr Sascut. În urma intervenției prefectului, s-a reușit transportarea acestora la un depozit de materiale feroase ⁶⁸.

La Soveja, unde era cantonată o unitate de transmisiuni germană, în noaptea de 2 spre 3 martie 1943, a avut loc o tragedie cauzată de neglijența unui soldat german. În acea noapte, la orele 23,30, la postul de telegrafie instalat în casa femeii Maria N. Spânu, în imediata apropiere a Postului de Jandarmi Putna, a izbucnit un puternic incendiu, fumul întinzându-se rapid în tot satul Dragosloveni și cătunul Golășei ⁶⁹.

A doua zi, prefectul Panaite N. Pavlu, prim – procurorul de pe lângă Tribunalul Putna și comandantul german au sosit aici pentru investigații. În urma cercetărilor, s-a constatat că *„incendiul s-a produs la ora 11,30 din cauză că un soldat german dela Postul de radio și telegrafie, care ocupa o casă în mijlocul satului Soveja, a întrebuințat benzină ca să aprindă focul în bucătărie. S-a mai dovedit că înainte de incendiu, soldatul german Gribler Anton, care a întrebuințat benzina împreună cu dl. Sublt. de rezervă Coteanu Alex. dela Legiunea de Jandarmi Putna, care se afla de trei zile în localitate pentru anumite cercetări și cu Plot. de jandarmi Lazăr Nicolae șeful Postului Soveja, au luat o gustare la restaurantul Costică Constantinescu, de unde s-au dus să mănânce împreună la Postul de observație german și unde intrând în bucătărie - soldatul german Gribler Anton a aprins focul cu benzină, din butoiașul de 50 de litri, care se găsea acolo. La cercetări, soldatul german a recunoscut faptul, punând în poziție foarte dificilă pe dl. Sublt. de jandarmi Coteanu și Șeful de Post Lazăr, cari continua să ascundă adevărul.*

⁶⁸ *Ibidem*, dosar nr. 28 / 1941, f. 19.

⁶⁹ Ramona Miron, *Refacerea comunei Soveja după incendiul din 2 martie 1943 în Cronica Vrancei*, vol. IX, coordonator : Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2011, p. 273.

Lipsa de loialitate și de curaj a acestora a produs o oarecare nervositate și foarte rea impresiune asupra d-lui Lt. Hanza (german) care asista la anchetă împreună cu agenții dela poliția secretă germană veniți de la București ⁷⁰. Se dovedește că d-l. Sublt. Coteanu care se găsea lângă bidonul de benzină care a luat foc, nu a luat nici o măsură pentru localizarea incendiului împreună cu Șeful de Post s-au mulțumit să salveze averea Postului de Jandarmi vecin cu Postul de Observație german. A mistuit complet din cauza vântului, care bătea cu furie aproximativ 370 de gospodării compuse din 7 - 800 de case, în mai puțin de trei ore. A ars Primăria cu toată arhiva, Postul de jandarmi , școala. Orice intervenție afară de izolarea prin dărâmarea câtorva case ca să se izoleze restul satului, nu ar fi dat rezultate. Toate construcțiile erau din lemn. Sunt 17 morți, 9 femei, 3 fete, 1 bărbat, 4 băieți, din care 2 contuzionați, 10 asfixiați și 5 carbonizați. 40 de răniți, din care 2 asfixiați, 30 grav răniți și 8 ușor răniți. Li s-a dat îngrijire medicală de către Medicul Primar al județului, care a fost adus de subsemnatul [prefectul județului Putna, Panaitc Pavlu], de medicul de circumscripție și de personalul sanitar din localitate și de la Spitalul din Focșani. Nu se cunoaște încă numărul vitelor moarte” ⁷¹.

Refacerea comunei Soveja după acest dezastru a durat câțiva ani și a fost posibilă datorită autorităților de la București și Focșani, dar și cu sprijinul organizațiilor caritabile.

Locuitorii din Soveja au primit din partea generalului german Erik Hansen o donație de 100.000 lei ⁷².

Din păcate, informațiile din arhive referitoare la germani devin tot mai rare. Până în anul 1944, documentele putnene sunt relativ sărace, predominând actele de indisciplină săvârșite de către aceștia.

⁷⁰ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 198 / 1943, f. 8.

⁷¹ *Ibidem*, f. 8 verso.

⁷² *Ibidem*, f. 163.

În luna septembrie 1943, prefectul județului Panaite Pavlu a cerut Ministerului Propagandei Naționale să insereze în Ghidul întocmit pentru armata germană din România următoarele hoteluri și restaurante din județ:

La Focșani, Hotelurile „Princiar” și „Bristol”, Restaurantele „Soare”, „Gogu Mihăilescu”, „Vlădescu”, „Mielul Blând” și Cofetăriile „Vasiliu” și „Soare”.

La Odobești, Hotelul „Regal” și restaurantul cu același nume.

La Soveja, Hotelul Prefecturii și Cazinoul, iar la Vizantea, Stațiunea Balneară ⁷³.

În luna aprilie 1944, în comuna Pădureni, primarul a raportat că unii locuitori își manifestau teama față de trupele germane din cauza unor elemente indisciplinate care, fie în trecere, fie stabilite acolo, făceau tot felul de abuzuri.

Primăria Comunei Pădureni semnala că „*elemente din trupele germane în trecere prin comună, sub amenințarea revolverului și a focurilor trase în aer, au luat de la locuitori alimente, păsări, furaje și alte lucruri. Se pare că în sânul populației noastre își face tot mai mult loc un sentiment de neîncredere în disciplina tradițională a trupelor germane și, implicit, în forța lor combativă*” ⁷⁴.

Pe măsură ce armata germană suferea tot mai multe înfrângeri, cazurile de indisciplină și abuzurile se înmulțeau.

În comuna Berești, la jumătatea lunii aprilie 1944, soldații germani au luat, fără plată, câte 500 kg de porumb, 500 kg de fân și lemne de foc de la locuitorii Toader Grăjdeanu și Gheorghe Constantin, iar de la Ioana Mitu, pe lângă aceleași cantități de porumb și fân, și câte 300 kg de paie și 30 kg de ovăz.

Mai mult, de la locuitorii Gheorghe Constantin, Sandu Corobană și Ion V. Stan au furat, pe timpul nopții, 15 găini.

⁷³ *Ibidem*, dosar nr. 192 / 1943, f. 91.

⁷⁴ *Ibidem*, dosar nr. 22 / 1944, f. 144 verso.

Toate aceste fapte au fost aduse la cunoștința Comandaturii din Adjud, fără niciun rezultat ⁷⁵.

La Păunești, armata germană încartiruită în școlile de aici a distrus materialul didactic și arhivele, iar gardurile școlilor au fost folosite drept lemne de foc ⁷⁶.

La 25 aprilie 1944, maiorul Ștefănescu, comandantul Batalionului 6 Drumuri, a raportat Prefecturii Județului Putna că „zilnic trec fragmente din trupele germane, ducând cu ele vaci și cai de proveniență dubioasă, pe care le oferă spre vânzare diferitelor persoane pe care le întâlnesc în drumul lor. La Doaga și Cozmești și tot drumul spre Adjud, au vândut vaci cu 1.000 - 2.000 lei și cai cu 4.000 - 5.000 lei, fapt ce dovedește că aceste animale provin din furturi ce trebuiesc stăvilite. Vă rugăm să interveniți la Legiunea de Jandarmi pentru a se cere justificarea provenienței acestor vite de la trupele germane. Ca un fapt în această legătură, vă mai sesizez că am avut ocazia să văd ostași germani care însoțeau coloanele de căruțe, furând vite găsite pe câmp și amenințând oamenii cu arma atunci când se opuneau” ⁷⁷.

A doua zi, în comuna Ciușlea, seara, un plutonier german, însoțit de locuitorii Cristache Stoica, F. Pădure și Constantin Sava au plecat la pescuit pe râul Siret, folosind grenade. Din neatenție, plutonierul german a aruncat grenada spre apă prea târziu, aceasta făcând explozie în fața lui, retezându-i capul. Cristache Stoica a fost rănit mortal în abdomen, iar Constantin Stoica, îngrozit de tragedia la care asistase, a dispărut, fiind descoperit trei zile mai târziu spânzurat de un copac în pădurea Porcioia ⁷⁸.

La Adjud, important centru de legătură și comunicații, se aflau foarte mulți soldați germani în retragere. Fără a mai ține cont de autoritățile locale și uitând disciplina lor tradițională, aceștia s-au

⁷⁵ Ibidem, f. 181.

⁷⁶ Ibidem, f. 193.

⁷⁷ Ibidem, dosar nr. 19 / 1944, f. 43.

⁷⁸ Ibidem, f. 214.

cartiruit singuri, ocupând și localul cantinei Grădiniței de copii, spărgând geamurile și stricând mobilierul și vesela. Ca urmare a acestor acte de vandalism, cantina a fost închisă, iar cursurile Grădiniței de copii suspendate⁷⁹.

După lovitura de stat din 23 august 1944 și înlăturarea mareșalului Ion Antonescu, putnenii au fost nevoiți să accepte înlocuirea trupelor germane cu cele sovietice, de ocupație.

La 26 august 1944, Armata Roșie a intrat în Focșani, unde încă se mai dădeau lupte contra rămășițelor unităților germane, dezorganizate.

Din cauza panicii și groazei provocate în rândurile populației civile, cei care nu fugiseră din oraș, s-au ascuns prin beciuri, pentru a fi la adăpost de bombardamentele și focurile de armă ce se trăgeau pe străzi.

În retragere, germanii au provocat importante pagube.

La Boțârlău au distrus o sală de clasă, Primăria, trei vitrine și biroul notarului, daunele depășind suma de 100.000 lei.

Primăria din Nănești a suferit distrugerii de peste 20.000 lei.

Cât privește Fabrica de Cherestea din Nănești inventarul pagubelor era următorul: mobilierul, două căruțe, două autoturisme și un camion au fost distruse; doi cai, doi boi, cinci porci, 140 de găini, 15 saci cu grâu și porumb, cinci saci cu fasole și un vagon de furaje au fost furate; cinci hectare de recoltă, două hectare de nutreț și 30 de vagoane cu cherestea au fost distruse; bijuterii în valoare de 5.000.000 de lei, alte materiale și obiecte valoroase însumând 5.000.000 lei, plus 6.600.000 în numerar au fost furate de către germani. Totalul pagubelor aduse acestei fabrici depășea 30.000.000 lei⁸⁰. Zeci și zeci de locuitori din tot județul au suferit pagube similare.

Deși atât de sporadic, de restrâns cantitativ și informativ, materialul documentelor oferit de arhiva locală permite conturarea unor enunțuri generale, rezultante ale particularității fiecărei mărturii,

⁷⁹ *Ibidem*, dosar nr. 18 / 1944, f. 18.

⁸⁰ *Ibidem*, dosar nr. 37 / 1944, f. 116.

într-o diversitate de aspecte și înțelesuri, în deplină concordanță cu conținutul lor.

Administrativ, prezența trupelor germane în județ, cu obiective și misiuni riguros stipulate și nuanțate până la amănunt, reflectă cu claritate respectul reciproc al părților, strădania împlinirii obligațiilor fără nicio atingere a intereselor și realităților politice, socio - umane și economice ale țării.

La nivelul percepției umane, prezența trupelor germane relevă normalitatea, înțelegerea, respectarea prin recunoscuta etică și morală germană, a relației impusă de mersul evenimentelor.

Diferența de nivel economic și social, de civilizație, de norme, de educație dintre omul german și cel român nu s-a impus orientativ, forțat și apăsător, ci, din contra, ca realitate, ca rezultată a evoluției istorice, a specificului național.

Privite dintr-o altă perspectivă, a dramaticei epoci din istoria națională, impusă de ocupația sovietică și noul regim comunist instaurat prin forța armelor și a conjuncturii politice postbelice, mărturiile vrâncene relevă distorsionarea ideologică a relațiilor româno - germane, a conținutului și formelor lor de exprimare, răstălmăcirea voită a înțelesurilor și adevărului unui timp trăit și asumat de România și de locuitorii ei în marea încercare a unui război mondial.

CALEA FERATĂ TECUCI – FĂUREI. MĂRTURII DOCUMENTARE

Ionuț Iliescu

Una din numeroasele căi ferate care trec pe teritoriul județului Vrancea de astăzi (fost Putna) este și Tecuci - Făurei. Atât documentele de arhivă, cât și presa locală prezintă o serie de informații interesante referitoare la acest subiect, în măsura în care existența liniei aflată în discuție a afectat, într-un fel sau altul, comunitatea vrânceană.

Linia Tecuci – Făurei apare în sursele cercetate încă din 1915, prilej cu care aflăm că la 27 mai același an, Direcțiunea Generală a Căilor Ferate Române, de comun acord cu conducerea Ministerului Lucrărilor Publice a decis reînceperea lucrărilor la terasamentele și podurile de pe linia mai sus - menționată.

Realizarea acestui obiectiv presupunea însă ocuparea prin expropriere a unor terenuri aparținând locuitorilor din comuna Suraia, județul Putna. Ei nu au fost de acord însă cu acest sacrificiu pe care Statul, în numele utilității publice, îi obliga să-l facă, manifestându-se însă într-un mod brutal, violent.

Conform mărturiei inginerului Gheorghe Romașcu, antreprenorul lucrărilor, la 15 iunie 1915, mai mulți surăieni l-au bătut pe unul din subalternii săi direcți, punându-i pe fugă pe ceilalți lucrători. A doua zi, el s-a văzut nevoit să informeze de urgență Direcțiunea Generală C. F. R. *„că întâmpină mari dificultăți în executarea lucrărilor din cauza locuitorilor ... , care vin pe șantier*

bătând și alungând pe lucrători, răsturnând și stricând materialele de cale, pricinuindu-i cu modul acesta mari pagube”¹.

La 29 iunie, Prefectura Județului Putna era, la rândul ei, informată despre această neplăcută stare de lucruri: deși Statul dorea realizarea acestei linii într-un timp cât mai scurt, lucrările au fost sistate. Pentru a fi reluate, se cerea intervenția autoritară a Secției de Jandarmi Suraia, pedepsindu-i pe turbulenți și asigurând integritatea fizică a muncitorilor care lucrau la noua cale ferată. Prefectura avea să intre imediat în acțiune, alertând șeful Secției menționate mai sus și pe administratorul plasei Biliesți².

În zilele următoare, Prefectura Județului Putna s-a grăbit să dea Direcțiunii Generale C. F. R. toate asigurările privitoare la intrarea în normal a situației de la Suraia. Totodată însă, Prefectura ținea să precizeze că surăicnii – oameni îndeobște pașnici – au avut motive întemeiate să recurgă la manifestări violente.

La început se pare, sătenii s-au prezentat la șantier, plângându-se conducerii acestuia de pagubele produse de angajații săi, care distrug cu nepăsare holdele și semănăturile. Nefiind luați în seamă și în disperare de cauză fiind, surăienii au recurs așadar de modalități extreme de acțiune, pentru a nu-și vedea producțiile agricole distruse în totalitate³.

La construirea acestei linii s-au folosit și materialul de cale ferată îngustă (decauville) deținut de inginerul Marin Stroescu. În 1920 acesta a fost despăgubit, primind înapoi materialul de cale ferată cedat în anii anteriori în urma desființării liniei ferate înguste Râmnicu Sărat - Muftiu (Stație de cale ferată din județul Brăila, pe ruta Făurei - Brăila).

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vrancea (în continuare se va cita: S. J. A. N. Vn.), fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 62 / 1915, f. 59 – 59 verso.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, f. 60.

Pentru a-și recupera bunurile, proprietarul a trebuit să ceară, la rândul-i, intervenția jandarmilor, deoarece acestea fuseseră însușite în mod abuziv de către locuitorii comunelor Ungureni, Vulturul, Călienii și Obilești din județele Putna și Râmnicu Sărat ⁴. Prefectura Județului Putna a grăbit soluționarea acestui caz și ca urmare a insistențelor venite din partea Ministerelor Lucrărilor Publice și de Interne, în lunile octombrie și noiembrie ale acestui an ⁵.

Pentru următorii 20 de ani, documentele de arhivă nu mai fac vreo mențiune legată de existența acestei linii.

Din corespondența purtată la finele anului 1945 între Ministerul Comunicațiilor și Lucrărilor Publice și Prefectura Județului Putna, rezultă o serie de date interesante referitoare la linia în discuție. Aflăm astfel că, prin Decretul nr. 58 din 10 martie 1944, lucrările de construire a liniei Făurei – Tecuci au fost declarate de utilitate publică, realizabile în regim de urgență. Aceasta a însemnat, între altele, ocuparea de către organele C. F. R. a suprafeței de 14.997,25 m.p. islaz comunal, aflat în proprietatea comunei Boțârlău din județul Putna.

În noiembrie 1945, Ministerul mai sus - menționat cerea Prefecturii Județului Putna să intervină pe lângă Primăria Comunei Boțârlău „*Spre a se obține avizul pentru trecerea în mod gratuit, în folosul C. F. R.*” ⁶ a islazului respectiv. Avizul era cu atât mai necesar cu cât lucrările la linia Făurei – Tecuci intrau într-o nouă etapă, în vara acestui an lucrându-se la podul peste Putna de la Boțârlău ⁷.

Lucrările aveau să continue și în primăvara anului 1946, cu aceeași lipsă de grijă a lucrătorilor C. F. R. față de proprietățile surăienilor, reeditându-se astfel distrugerea parțială a recoltelor,

⁴ *Ibidem*, dosar nr. 70 / 1920, f. 100.

⁵ *Ibidem*, f. 99.

⁶ *Ibidem*, dosar nr. 30 / 1946, f. 75.

⁷ *Ibidem*, dosar nr. 25 / 1945, f. 31.

semănăturilor și terenurilor, ca în perioada interbelică. De această dată însă, C. F. R. se obliga să ofere celor în drept despăgubirile cuvenite ⁸.

Primăria Comunei Boțârlău avea să întocmească pentru Prefectura Județului Putna avizul mai sus - menționat abia în decembrie 1946, terenul de islaz comunal urmând a fi folosit cu gratuitate de către C. F. R. ⁹. Evenimentul s-a produs însă la începutul anului următor. Tergiversările Primăriei Comunei Boțârlău au cedat doar în fața ordinelor trimise în teritoriu de către Ministerul Lucrărilor Publice și cel al Afacerilor de Interne ¹⁰.

La 8 noiembrie 1948 s-a inaugurat doar o parte a liniei Făurei - Tecuci - și anume Făurei - Suraia - într-un cadru festiv. Din cuvântările ținute cu acest prilej de către reprezentanții organelor C. F. R. și ale administrației locale rezultă că lucrările la această linie, începute în 1944 și intensificate în anii 1945 și 1946, s-au terminat la 7 mai 1947.

Noua linie urma să fie continuată până la Tecuci, pentru ca traseul Iași - București (via Urziceni) să fie scurtat cu aproape 100 km. Până atunci însă, între Făurei și Suraia urma să circule un singur tren mixt, la 24 de ore.

În fața numeroasei asistențe a luat cuvântul primarul comunei Suraia, Manole Bălășoiu, care a subliniat importanța locală și regională a liniei Făurei – Suraia. I-au urmat șeful Stației Suraia și judecătorul G. Zoicescu, ei evidențiind avantajele noului drum de fier realizat ¹¹.

În vederea prelungirii căii ferate Făurei – Suraia până la Tecuci, la 25 iunie 1948, Comisia Interimară a Județului Putna a decis trecerea parcelei nr. 338 din Suraia, proprietatea județului Putna, în deplina folosință a C. F. R. Hotărârea a fost luată ca urmare a Adresei provenite la 14 mai 1948 din partea Direcției Coordonării din cadrul

⁸ *Ibidem*, dosar nr. 30 / 1946, f. 7, 8, 11.

⁹ *Ibidem*, f. 90 - 91.

¹⁰ *Ibidem*, dosar nr. 30 / 1947, f. 3.

¹¹ „Zorile Putnei”, Anul III, nr. 133, vineri, 13 noiembrie 1947, p. 2.

Ministerului Comunicațiilor și a Ordinului emis la 5 iunie același an, de către Direcția Administrației și Finanțelor Locale din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, cu privire la cedarea acelei parcele Căilor Ferate Române, cu gratuitate. Terenul în discuție era trecut în planul și tabela de exproprieri întocmite în vederea realizării liniei Făurei – Tecuci. În fapt, linia nu putea fi realizată dacă nu se traversa drumul județean Focșani – Boțârlău – Suraia. Cedarea acestui teren nu aducea, este drept, vreun prejudiciu intereselor județene, fapt recunoscut de Prefectură ¹². Ulterior s-au mai expropriat în zonă, în același scop și în aceleași condiții, alte 16 parcele. Singura deosebire viza proprietarul acestora: dacă în cazul parcelei nr. 338, proprietar era Prefectura Județului Putna, cele 16 parcele se aflau în proprietatea comunei Suraia ¹³.

Dată în funcțiune la 17 noiembrie 1949 ¹⁴, linia Făurei – Tecuci asigura o legătură mai bună între sudul și sud - estul țării, pe de o parte și Moldova, pe de altă parte, „descongestionându-se linia Buzău – Ploiești – Focșani și dându-se posibilitatea punerii în valoare a regiunilor agricole din nordul Bărăganului și din sudul Moldovei” ¹⁵.

Dorind a fi în asertimentul vrâncenilor interesați de istoria locală, se impune prezentarea unui scurt istoric al liniei Făurei – Tecuci, relucrată până acum doar pe baza surselor arhivistice disponibile și a celor oferite de biblioteci. Acest lucru reclamă însă consultarea obligatorie a unor recente monografii de specialitate, riguroase și sistematice, ele fiind sursele informațiilor prezentate în continuare.

¹² S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 29 / 1948, f. 11 – 11 verso.

¹³ *Ibidem*, f. 13 - 15.

¹⁴ Radu Bellu, *Mică monografie a Căilor Ferate din România*, vol. IV, *Regionalele de cale ferată Galați și Constanța*, Editura Publiferom, București, 1999, p. 362.

¹⁵ Constantin Botez, Dem. Urmă, Ion Saizu, *Epopoea feroviară românească*, Editura Sport - Turism, București, 1977, p. 138.

La art. 6 al Legii nr. 486, publicată în Monitorul Oficial nr. 251 din 23 februarie 1910, se prevedea că linia Făurei – Tecuci - parte integrantă a liniei Urziceni – Făurci – Tecuci este de utilitate publică, lucrările urmând să înceapă în regim de urgență.

Pentru realizarea acestui drum de fier de importanță strategică s-a înființat, în același an, Direcția de Construcție a căii ferate Făurei - Tecuci.

Constructorul – Direcțiunea Generală C. F. R. – avea să realizeze până în 1913, studiile și proiectele acestei căi ferate, prin Direcția Lucrărilor Noi. Obiectivul s-a realizat în exclusivitate din veniturile Statului, care s-a văzut nevoit, în 1914, să recurgă nu doar la propriul buget, ci și la împrumutul intern.

Prima etapă a lucrărilor pentru care s-a apelat și la Brigada de Căi Ferate s-a desfășurat între anii 1913 – 1916. Tot ce s-a realizat în această perioadă avea să fie demontat și transportat în alte zone de către armata germană, în timpul Primului Război Mondial.

Lucrările la această calc ferată au sistat până în 1940, Statul acordând atenție altor trasee.

Ca urmare a Dictatului de la Viena, din vara aceluiași an, drumurile feroviare care făceau legătura cu nordul Transilvaniei au fost întrerupte. În noul context, realizarea căii ferate București – Urziceni – Făurei – Tecuci reprezenta pentru Statul Român un obiectiv de maximă importanță.

Până în vara anului 1942, Divizia a II-a Studii București, Inspecția L. S. I. Buzău și Secția de Construcții L. S. II Făurei, condusă de inginerul Dumitru Iordănescu, realizează studiile și proiectele necesare.

Lucrările propriu-zise începuseră din 1941, efectuându-se până în august 1944. La 23 august 1944 s-a dat în exploatare linia Făurei – Ciorăști (n. n. Ciorăștii Mari), construcțiile din stații fiind realizate în această primă etapă doar din lemn. Linia – cu o lungime de 44 km – trebuia continuată până la Tecuci. Lucrările - avansate, de altfel, stagnau din cauza nerealizării podului de la Suraia, peste Siret.

În perioada 1945 – 1946 s-a lucrat intens la terasamente, locuințe de serviciu și clădiri de călători.

Terminarea podului în 1949 a însemnat inaugurarea liniei Făurei – Tecuci, la 16 octombrie același an, unindu-se segmentele Făurci – pod Suraia cu Tecuci – pod Suraia.

După această dată, linia Făurei – Tecuci – administrată de Regionala C. F. Galați –, a fost în continuu modernizată, realizările din anii 1956, 1957, 1960, 1975 și 1978 fiind hotărâtoare în acest sens (suprastructură, lucrări de artă, material rulant, siguranța circulației, clădiri de călători pentru stații și halte, birouri de mișcare, cabine de acari, instalații de telegraf Morse, posturi telefonice, instalații de asigurare, semnale mecanice).

Lucrări de refacție s-au făcut în anii 1949, 1962 – 1963 și 1971 – 1972. S-au folosit, pe rând, trei tipuri de șine: 45, 49 și 54.

Traficul de călători a înregistrat o evoluție relativ ascendentă: două perechi de trenuri pe zi, în 1950, cinci în anii 1970, 1980 și 1998 și șase – în 1960 și 1990.

Deoarece, realizarea podului de la Suraia, peste Siret, a implicat un efort deosebit de proiectare și execuție, trebuie amintit faptul că, Statul a dorit realizarea lui încă din 1915, lucrările fiind abandonate un an mai târziu, din cauza izbucnirii Primei Conflagrații Mondiale.

Peste aproape trei decenii, în 1944, studiile, planurile, lucrările s-au reluat, constatându-se că albia Siretului s-a deplasat cu aproape jumătate de kilometru spre Făurei (urmașii unor localnici susțin că o asemenea modificare a albiei râului amintit – însemnată și într-un timp relativ scurt – s-a datorat atât inundațiilor, cât și existenței unei mase importante de pietriș, neexploatăată pe atunci în regim de balastieră, care lovea în maluri, distrugându-le sistematic). S-a dorit atunci construirea unui pod mixt – pentru șosea și cale ferată – lung de aproape 500 m.

Din cauza războiului, lucrările se reiau în 1945, intenționându-se realizarea unui pod de lemn, provizoriu. S-a renunțat însă relativ repede și la acest proiect.

La 1 aprilie 1948 s-a deschis Șantierul Special L. S. Suraia care trebuia să realizeze un pod solid, din fier și zidărie (beton), lung de aproape 429 m. Efectivul lucrătorilor a fost de 500 de oameni pe zi, obiectivul fiind inaugurat la 16 octombrie 1949.

Stațiile și haltele vrâncene ale liniei sunt următoarele:

a) Spătaru – haltă inaugurată la 23 august 1944, cu cinci linii de circulație de atunci și până în 1998; arc clădire de călători din ianuarie 1966

b) Ciorăștii Mari – Stație inaugurată la aceeași dată cu patru linii de circulație, în aceeași perioadă, arc clădire de călători din ianuarie 1966

c) Tătăranu – haltă înființată la 16 august 1949, cu două linii, în aceeași perioadă; arc clădire de călători din ianuarie 1966

d) Bordeasca Nouă (denumită într-un timp și Obilești) – Stație inaugurată la 16 octombrie 1949, beneficiind de patru linii, de circulație până în 1998, arc clădire de călători tot din ianuarie 1966

e) Boșârlău – haltă inaugurată la 16 octombrie 1949, tot cu patru linii de circulație și clădire de călători din 1992

f) Suraia – Stație inaugurată la 16 octombrie 1949, tot cu patru linii de circulație; arc clădire de călători inaugurată în ianuarie 1966.

Până în 1949, linia a fost deservită de Depourile Buzău și București, iar de atunci și până în prezent – de Depoul Tecuci. De-abia în anul 1972 locomotivele cu abur au lăsat loc celor de tip Diesel, folosite în continuare pentru transport mixt.

Cu începere din 1980, de acest drum de fier beneficiau două linii industriale, Stația de racordare fiind Suraia. Ele deserveau în anul 1998 doi agenți economici: COMCEREAL S. A. Vrancea și ROMAGREMIN Focșani (unitate profilată pe produse de balastieră). Cele două linii aveau o lungime de 858 respectiv 4.714 m. Tot din 1980, Stația Ciorăștii Mari deservea și linia industrială COMCEREAL S. A. Vrancea, cu o lungime de 817 m.

Pe linia Făurei – Tecuci au circulat mai multe tipuri de locomotive cu aburi, după cum urmează:

- a) Locomotivă cu aburi Seria 50, între 1944 – 1976, pentru transport – marfă
- b) Locomotivă cu aburi Seria 230, între 1943 – 1979, pentru transport de călători
- c) Locomotivă cu aburi seria 324, între 1943 – 1975, pentru transport mixt
- d) Seria 140.200, între 1943 – 1976, pentru transport mixt
- e) Seria 150.000, între 1961 – 1975, pentru transport marfă ¹⁶.

Locomotivelor cu abur Seria 50, fabricate la St. E. G. Viena, în 1877, costau fiecare câte 124.000 lei și au servit și la transport mixt. O asemenea locomotivă avea o lungime de 14, 82 m, o greutate de 34 tone și o viteză maximă de 72 km / h ¹⁷.

Locomotivelor cu abur și tender, Seria 230, au fost construite între 1907 – 1940 de 11 firme germane (din Hanovra, Magdeburg, Berlin, Köln etc.) și două din România (U. D. Reșița și „N. Malaxa” București. Construite în vederea tractării garniturilor de călători și mărfuri pe linii principale și secundare, aceste locomotive aveau o mare mobilitate, întreținându-se destul de ușor și consumând relativ puțin combustibil. Costul unei asemenea locomotive era de 2.250.000 – 2.450.000 mărci germane, respectiv 39,159 dolari.

Locomotivelor de acest tip aveau arderea mixtă – cărbune și păcură.

O astfel de locomotivă avea o lungime de 18,59 m și o greutate de 77 tone. Putea atinge o viteză maximă de 100 km / h ¹⁸.

Construite de M. A. V. Budapesta, între 1909 – 1923, locomotivelor cu abur Seria 324 au fost folosite pe liniile secundare de la noi. Cele trei variante – Compound, Gemeni și Brothon – erau ușor de exploatat și întreținut, intrând în reparații capitale în perioada anilor 1958 – 1960.

¹⁶ Radu Bellu, *op. cit.*, p. 67, 321 – 325, 353 - 354.

¹⁷ Idem, *România. Locomotive cu abur. Steam Locomotives (1854 – 2003)*, Editura Filaret, București, 2003, p. 106.

¹⁸ *Ibidem*, p. 278 - 281.

În anul 1918, ele au intrat în proprietatea Parcului C. F. R., de acestea beneficiind marca majoritate a depourilor din țară. Costând între 97.200 și 104.400 coroane, o astfel de locomotivă avea ardere mixtă - lemn - cărbune, fiind dotată cu sistem de încălzire pentru vagoane și vitezometru.

Locomotivele din această serie aveau lungime de 17,53 m, o greutate de 60,1 tone și viteza maximă de 75 km / h ¹⁹.

Locomotivele din seria 140.200 au fost fabricate între 1920 – 1922 de firmele Florisdorf – Viena, Schneider – Creusot (Franța) și Skoda Plzen (Cehoslovacia).

Achiziționate după 1918, ele serveau pentru transport mixt, arderea fiind mixtă (cărbune și păcură). Aceste locomotive înregistrau rezultate bune în exploatare, consumul fiind relativ redus.

Costând 778.270 franci francezi, ele aveau aceleași dotări tehnice ca în cazurile precedente.

În anul 1920, cu astfel de locomotive a fost dotat și Depoul de locomotive Tecuci. Atingând o viteză maximă de 50 km / h, locomotivele din această serie aveau o lungime de 17,46 m și o greutate de 68 tone ²⁰.

În fine, locomotivele cu abur și tender seria 150.000 au fost fabricate între 1946 – 1960 la U. D. R. Reșița și „N. Malaxa” – ulterior „23 August” – din Capitală, după un model german, căruia i s-au adus îmbunătățiri. La astfel de locomotive arderea era mixtă (cărbune – păcură).

O astfel de locomotivă putea atinge viteza maximă de 80 km / h, având o lungime de 22,24 m și o greutate de 86,85 tone ²¹.

Informațiile furnizate de documentele de arhivă și de publicațiile de specialitate mai vechi sau recente creează astfel un tablou cât se poate de grăitor asupra a ceea ce a însemnat pentru județul Vrancea linia ferată Făurei - Tecuci.

¹⁹ *Ibidem*, p. 311 - 313.

²⁰ *Ibidem*, p. 384 - 386.

²¹ *Ibidem*, p. 416 - 418.

CONTRIBUȚII LA ISTORICUL CĂILOR FERATE DIN SUDUL JUDEȚULUI VRANCEA. PROIECTE ȘI REALIZĂRI (1945 - 1967).

Ionuț Iliescu

Orașul Focșani și județul Putna datorează mult - din punct de vedere instituțional și al dezvoltării economice și urbanistice - lui Ioan Romanoai (1885 - 1978), secretar al Primăriei Orașului Focșani.

Pensionarea - survenită în 1939 - nu l-a împiedicat pe Ioan Romanoai să înainteze forurilor locale și centrale o serie de propuneri și memorii referitoare la dezvoltarea pe cele mai diverse planuri a plaiurilor vrâncene. Ca și în tinerețe, Ioan Romanoai efectua neîntrerupte cercetări pe teren și ample documentări pentru ca cererile sale să fie cât mai convingătoare și argumentele pe care se baza - cât mai solide.

În dese rânduri, el a fost ajutat și susținut de către avocații focșăneni Paraschiv Bogdan Chiriță și Constantin V. Chele.

Mai mult decât atât, ținând cont de priceperea și cunoștințele sale referitoare la nevoile județului Vrancea, autoritățile locale au apelat și după cel de-Al Doilea Război Mondial la Ioan Romanoai. Răspunsul său s-a concretizat - din nou - într-o sumedenie de studii de care au luat cunoștință autoritățile abilitate ¹.

În strânsă legătură cu valorificarea potențialului forestier al Vrancei, încă din 1945, Ioan Romanoai și avocatul Constantin V. Chele în calitate de prefect, propuneau Ministerului Comunicațiilor

¹ Vezi detalii Ionuț Iliescu, *Ioan Romanoai (1885 – 1978)*, în *Cronica Vrancei*, vol. III, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani 2002, p. 365 – 374.

construirea unei linii ferate înguste care să lege orașul Odobești de satul Vulcăneasa (comuna Mcra). Linia - cu un ecartament de 600 mm - urma să fie amplasată de-a lungul Văii Milcovului, pe o distanță de 12 km. În opinia semnatarilor Memoriului, noua linie nu avea să coste prea mult Statul, nefiind necesar decât un pod peste Milcov.

Acest drum de fier avea menirea de a transporta „... *marile exploatări de lemne din Mera, Andreiașu, Reghiu și Broșteni*”².

Nerezolvarea cererii a făcut ca în anul următor cei doi solicitanți să revină cu inițiativa lor, atrăgând atenția că această realizare ar fi însemnat pentru Vrancea o cale de rezolvare a mai multor probleme: folosirea mâinii de lucru disponibile în mod eficient, reducerea șomajului, ridicarea standardului de viață, creșterea puterii de cumpărare a populației³.

În primăvara anului 1947, la insistențele lui Ioan Romanoai, Prefectura Județului Putna avea să înainteze aceluiași Minister un nou Memoriu privitor la problema menționată solicitând efectuarea studiilor de specialitate de către Regia Autonomă C. F. R., prin intermediul Regionalei a II-a C. F. R. Brăila. Ele vizau rentabilitatea liniei, traseul ei și investițiile pe care le presupunea aceasta⁴.

În acel an, Casa Autonomă a Pădurilor Statului exploata masivul „*Mera Schit*”, în suprafață de 7.957 ha, situat în perimetrul Ocolului Silvic Bolotești. Pentru buna desfășurare a activității, s-a realizat o cale ferată îngustă de 13 km. Cu ajutorul acesteia, lemnele puteau fi duse și la depozitul special amenajat în satul Arva.

În vederea intensificării exploatării, încă din 1946 s-a executat terasamentul unei alte linii de cale ferată lungă de 10 km, pe Valea Milcovului, care urma să fie pusă ulterior în funcțiune.

² Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vrancea (în continuare se va cita: S. J. A. N. Vn.), fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 25 / 1945, f. 40 verso.

³ *Ibidem*, dosar nr. 63 / 1946, f. 46 - 47.

⁴ *Ibidem*, dosar nr. 89 / 1947, f. 6.

Alături de cele două linii menționate, cea solicitată – Odobești – Vulcăneasa – avea să contribuie la intensificarea comerțului cu cherestea. Județul Vrancea putea astfel concura pe piața internă și internațională chiar (dată fiind apropierea față de porturile dunărene Brăila și Galați) cu județele Bacău și Neamț. Și prin această linie – care asigura transportul facil către diverse centre de desfacere – se impulsiona dezvoltarea altor ramuri economice ⁵ - pomicultura, de exemplu, putând intra în discuție aici ⁶. În vederea realizării obiectivului propus, existența materialelor de construcție pentru terasamente – lemnul și piatra, din belșug și ușor de procurat, reprezenta un real avantaj. Mâna de lucru urma să fie asigurată de către populația rurală din zonă. Plata se putea face foarte bine și în natură (porumb). În condițiile în care sătenii, pe de o parte, nu aveau unde lucra și, ca urmare, nici cu ce să-și cumpere hrana necesară familiilor lor numeroase iar, pe de altă parte, foametea era în acea perioadă un adevărat flagel, asigurarea hranei reprezenta cel mai binevenit mijloc de plată. Căci nu era aici vorba doar de a răsplăti munca depusă, ci de a salva, practic, vieți omenești.

Se atrăgea atenția Guvernului că din cauza lipsei unor astfel de linii, s-au adus serioase prejudicii economiei naționale, Statul fiind privat de importante venituri deoarece nu-și putea exploata bogățiile.

Totodată se subliniază faptul că investițiile făcute de Regia Autonomă C. F. R. pentru linia dorită se vor amortiza într-un timp relativ scurt, exploatarea intensă a bogățiilor naturale din zonă asigurând un trafic însemnat de materiale și călători. Se preconiza ca această linie să ajungă până la Reghiu sau Andreiașu de Jos, în funcție de decizia organelor C. F. R., criteriul alegerii fiind existența terenului disponibil pentru înființarea stațiilor și clădirilor anexe.

Această linie s-ar fi adăugat – se afirmă în Memoriu – celei înguste, de la Odobești la Reghiu, cerute de Casa Autonomă a

⁵ *Ibidem*, f. 10.

⁶ *Ibidem*, f. 11.

Pădurilor Statului pentru exploatare forestieră. Comanditarul avea, în 1947, toate aprobările necesare, alocarea fondurilor fiind deja făcută.

Prelungirea acestei linii (Odoboești – Reghiu), pe Valea Milcovului, ar fi contribuit la redresarea economică a județului Vrancea. Exploatăndu-se resursele naturale existente, pe baza unui amplu program de investiții, s-ar fi creat multe locuri de muncă, ceea ce ar fi dus la îmbunătățirea situației materiale a localnicilor. La rândul lor, cu rezervele financiare realizate, aceștia ar fi putut repune pe picioare albinăritul, creșterea viermilor de mătase, zootehnia, pomicultura (inclusiv valorificarea industrială a fructelor), reîmpădurirea terenurilor degradate, refacerea poienilor, după cum afirma Ioan Romanoai. În plus, se spera ca existența căii ferate să rentabilizeze atât gospodăriile individuale, cât și cooperativele (agricole și forestiere) ⁷.

În ciuda prezentării și susținerii tuturor acestor argumente, răspunsul primit la 28 mai 1947 de către Prefectura Județului Putna din partea Ministerului Comunicațiilor a fost unul extrem de descurajator: „*Având în vedere situația grea financiară a țării, ... construcția unei linii pe Valea Milcovului nu poate fi deocamdată realizată, întrucât puținele fonduri de care dispune în prezent C. F. R. sunt utilizate la terminarea liniilor începute cu ani în urmă și la refacerea lucrărilor distruse de război*” ⁸.

Obiectivul nu avea să fie însă abandonat de către Stat, ci doar amânat temporar. Astfel, la 23 septembrie 1948, Întreprinderea pentru Exploatarea și Industrializarea Lemnului Buzău anunța Prefectura Județului Putna că în Programul de Investiții al Ministerului Industriei se prevedea construirea liniei ferate înguste Odoboești – Milcovulul. În vederea realizării acestui deziderat, Ministerul alocase deja creditul necesar. Linia urma să fie realizată tocmai de către întreprinderea buzoiană specificată anterior.

⁷ *Ibidem*, f. 12.

⁸ *Ibidem*, f. 17.

Deoarece aceasta dorea să demarceze lucrările pe teren, Prefectura Județului Putna era rugată să ordone autorităților administrative locale să dea tot ajutorul cuvenit, fiind vorba de un obiectiv de interes obștesc.

Conform proiectului, linia urma să treacă pe mai multe proprietăți particulare. Tocmai de aceea, Prefectura Județului Putna trebuia să anunțe locuitorii aflați pe malul stâng al râului Milcov, de la Odobești la gura Milcovelului, să-și strângă recolta din zona rezervată liniei. Apoi ei trebuiau să-și retragă gardurile, permițând unității constructoare să treacă la realizarea efectivă a liniei.

Totodată, întreprinderea buzoiană atrăgea atenția că obiectivul menționat trebuia realizat într-un timp record.

Prefectura a hotărât ca până la apariția Jurnalului Consiliului de Miniștri, referitor la exproprierile care se impuneau, să aprobe începerea lucrărilor pe islazul comunei Broșteni, pentru a nu se întârzia deloc graficul șantierului ⁹.

În luna octombrie a aceluiași an, Ministerul Comunicațiilor a întreprins în Stația C. F. R. Odobești ancheta menită să rezolve problemele legate de stabilirea trascului liniei ¹⁰, trasarea ei și evaluarea foloaselor și inconvenientelor acesteia.

Linia – pe care urma să se transporte materialul lemnos pe Valea Milcovului – trebuia să plece din Gara Odobești, traversând orașul printre vii, ajungând la Andreiașu de Jos după parcurgerea a 14 km (proiect inițial) ¹¹.

Comisia de anchetă locală, întrunită la 25 octombrie 1948, a pus la punct toate detaliile tehnice ale acestei linii. S-a propus acum concesionarea liniei pe 90 de ani și declararea ei de interes local. Având un ecartament de 0,76 m, linia avea de parcurs următorul traseu: de la Stația C. F. R. Odobești, din apropierea cantonului de la axul de ieșire spre Focșani, pe marginea viilor particulare doctor

⁹ *Ibidem*, dosar nr. 29 / 1948, f. 33 – 33 verso.

¹⁰ *Ibidem*, f. 43.

¹¹ *Ibidem*, f. 49.

Irimescu și Nistor – partea stângă a străzii Vasile Roaită – traversarea Bulevardului 23 August – coasta vechiului mal al râului Milcov – traversarea străzii Erou Sergent Ioniță – Bulevardul 30 Decembrie – strada Smârdan, în apropierea podului de fier peste Milcov – Valea Milcovului, pe partea stângă – comuna Andreiașu de Jos. Lungimea definitivă s-a stabilit a fi de 26 km.

Liniile de garaj înguste aveau o lungime preconizată de 1.200 m, cele care deserveau depozitele de la Odobești, Arva și Milcovulul – 600 m, iar cele de încărcare, mobile – 600 m.

În asemenea condiții, lungimea totală a liniilor ce trebuiau construite se mărea de la 26.000 m la 28.400 m.

La 5 noiembrie 1948, Ministerul Comunicațiilor reamintea Prefecturii Județului Putna că în mod obligatoriu pe această linie trebuia să se facă transport mixt (de mărfuri și călători). Trebuia rezolvată – se afirmă în document – și problema exproprierilor, terenurile traversate aparținând locuitorilor din Odobești și din comunele Broșteni, Mera și Andreiașu de Jos. În cele din urmă, Ministerul Comunicațiilor cerea Prefecturii Județului Putna avizul absolut necesar „*pentru soluționarea cât mai urgentă a cererii de concesionare*”¹².

La 12 noiembrie 1948, Serviciul Tehnic al Județului Putna trimitea Prefecturii o Adresă care vorbește de la sine despre importanța drumului de fier aflat în discuție: „*Linia ferată îngustă proiectată de I. P. E. I. L. Buzău ... constituie o strictă necesitate pentru punerea în valoare a pădurilor regiunii. Prin realizarea acestei căi ferate, drumul județean Focșani – Odobești – Mera – Năruja va fi consolidat și apărat de apele Milcovului. Transporturile publice de mărfuri și călători vor ușura schimbul de bunuri între centrul județului și regiunea Vrancei*”¹³.

¹² *Ibidem*, f. 48.

¹³ *Ibidem*, f. 47.

În baza acestor argumente, Serviciul Tehnic al Județului Putna și-a dat avizul favorabil, Prefectura Județului Putna făcând același lucru, la 16 noiembrie 1948 ¹⁴.

În anul 1967, linia ferată forestieră „... care pornește de la Combinatul de Industrializare a Lemnului Gugești, trece pe la Dealul Lung (raion Focșani), continuă pe la Rudari și merge spre Motnău” ¹⁵. avea deja mulți ani de funcționare. În acest an, în luna noiembrie, Ioan Romanoai propunea prelungirea acestei căi ferate, deservind agenții economico - industriali prognozați, precum și viitoarele puncte de exploatare a bogățiilor naturale din zonă.

Patru ani mai târziu, se pare că din această linie mai rămăsese în circulație doar traseul Gugești – Dealul Lung pe Valea Râmnei ¹⁶, restrângându-se, probabil, aria exploatărilor forestiere în această parte a județului Vrancea.

Tot în 1967, pe lângă prelungirea liniei Gugești – Motnău, entuziastul Ioan Romanoai cerea forurilor abilitate și construirea unui alt drum de fier, pe Valea Milcovului, de la Odobești până în comuna buzoiană Necule, prin Nereju ¹⁷.

Dincolo de datele și faptele prezentate în rândurile de față, un lucru se impune de la sine a fi reținut: extinderca rețelei feroviare a Vrancei – atât cât s-a făcut – nu este doar rodul efortului Statului, ci și al inițiativei unor exponenți ai comunității locale. Și poate că fără imboldul gândirii lor, acele proiecte ori nu s-ar fi realizat deloc, ori s-ar fi înfăptuit după mult timp și numai într-o anumită măsură. Cât despre ideile nematerializate încă, nu putem decât să sperăm că readucerea lor în atenția generațiilor actuale vor trezi nu doar curiozitatea, ci și interesul celor implicați în impulsionearea economiei locale.

¹⁴ *Ibidem*, f. 46.

¹⁵ Arhiva Muzeului Vrancei (în continuare se va cita: A. M. Vn.), fond Ioan Romanoai, dosar inv. nr. 22.597, f. 55.

¹⁶ N. Șt. Mihăilescu, V. Macovei, *Valea Putnei. Cu o privire specială asupra Vrancei*, Editura Științifică, București, 1970, p. 183.

¹⁷ A. M. Vn., fond Ioan Romanoai, dosar inv. nr. 22.597, f. 55.

BISERICA „SFÂNTUL DUMITRU” DIN FOCȘANI

Mădălina Stănescu

La sfârșitul Evului Mediu societatea românească, îndeosebi prin dezvoltarea și lărgirea ariei legăturilor comerciale dintre Principate, cu extensie spre nord - estul, centrul și apusul continentului european, a făcut noi și specifici pași spre modernizare, spre apariția unei alte structuri sociale corespunzătoare.

În acest sens, pătura mijlocie, negustorimea, târgoveții cu atribuțiuni administrative - vătafi de plai, căpitani de margine, vameși etc. - capătă trăsăturile incipiente ale noii epoci care se întrezărea la orizontul istoriei, cu un rol mai bine conturat în viața comunităților locale.

Multiplele posibilități materiale permiteau unor reprezentanți ai acesteia satisfacerea unor veleități de ctitori, care le creșteau prestigiul social și aveau ca substrat spiritual, o certă expresie a simțământului lor de solidaritate cu colectivitatea.

Fenomenul s-a dovedit a fi viu, complex și reflectă din plin specificul local, al realității, surprins, ca atare de istoriografia artei românești medievale: „*Primele două decenii ale secolului al XVIII-lea au fost martorele unui efort ctitoricesc, întru nobila și creștineasca faptă a ridicării de noi lăcașe, întâlnindu-se inițiativele mai multor ctitori mari și mici. Chiar și o simplă enumerare este în măsură să pună în lumină zelul și dorința de afirmare a făuritorilor de biserici, notabilă fiind în primul rând < întrecerea > dintre ctitorii focșăneni,*

în orașul de pe Milcov construindu-se numai în anii 1706 - 1716 patru noi lăcașe”¹.

Un Vicol ridică Biserica „Sfântul Dumitru” la finele secolului al XVII-lea, Donie, mare căpitan de margine, Biserica „Adormirea Maicii Domnului - Donie” 1714, Ștefan căpitan de cazaci -, Biserica „Sfântul Nicolae Vechi” 1716, Constantin Tănase - Biserica „Sfântul Nicolae Nou” 1732, Obștea târgoveților din mahalaua Tăbăcari Biserica „Sfântul Nicolae - Tăbăcari” 1746.

Cercetare documentară, arhivistică și bibliografică, referitoare la Biserica „Sfântul Dumitru”, prin numărul și diversitatea mărturiilor, prin conținutul și semnificația socio-economică reflectată, probează incontestabil acest fenomen caracteristic Focșanilor de la sfârșit de Ev Mediu, în a cărei istorie se întrezăreau zorii Epocii Moderne.

Biserica de zid construită de căpitanul Vicol în Focșani este situată pe strada Eroilor nr. 3, fiind cunoscută și sub numele de Biserica „Sfântul Dumitru - Uzină” datorită faptului că se afla în vecinătatea Uzinei Electrice care a fost demolată în anul 1978 când a început sistematizarea orașului. A fost ridicată în partea Focșanilor - Moldovei, în apropierea vechiului hotar ce despărțea cele două orașe: Focșanii - Munteni și Focșanii - Moldovei. Documentele vremii vin să probeze aceste afirmații. Într-o Carte de judecată din anul 1756 a episcopului de Roman „dată pentru locul Vămii din Focșani (erau 5 dughene cari s-au stricat pe vremea Turcilor)” se spune că „acest loc era din jos de locul lui Vicol”² pe care îl primise ca danie pentru ridicarea unui locaș de cult. Într-un document din anul 1689 apare menționată ca primind o danie de loc de la „Toader feciorul lui Vasile

¹ Vasile Drăguț, *Tradițiile ctitoricești la Curbură Carpaților*, în *Actualitate și istorie la Întorsura Carpaților*, Sub îngrijirea Dr. Antonie Plămădeală vol. II, Buzău, 1983, p. 172.

² Dimitrie F. Caian, *Istoricul Orașului Focșani - Serviciu pe timpul domniei de 40 ani de domnie a Majestății Sale Regelui Carol I*, Tipografia Tipăritorii de cărți și Steriotipia Gh. A. Diaconescu, Focșani 1906, des. nr. XXIII, p. 65.

Hobjilă dăruiește”³. Dintr-o altă mențiune documentară, din 1692, aflăm că Vicol primea o nouă donație de la „*Vasile, feciorul Neculcii, cu soția sa Stanca și cu surorile sale, Maria și Catrina, ...un loc din tg. Focșani din spatele casei orândariului, până în apa Milcovului, după casa lui Pavel și din casa Saftii până în ograda popii Mălai, ca să facă o biserică, iar dacă rudele lor nu se vor învoi la această danie, le vor da alt loc în schimb*”⁴.

La 14 februarie 1692, „*Toader Hobjilă dăruiește lui Vicol căpitanul, cu știrea fraților săi Deleanu Alexandru, Floarea Ștefania și Maria, un loc de șapte pași, câte cinci palme pasul, din hotarul nemțenilor, din jos până în hotarul ovreiului orândar Lazăr, pentru pomenirea lui Neiu Hobjilă. Acolo voia să-și facă Vicol căpitanul o mănăstioară. Acest loc fusese cumpărat de Toader de la Tarabă și de la Frâncu*”⁵. La această donație au fost martori „*Manolache Ruset sluger și Ion Stroescu jicnicer, starosti la Putna orășeni Ion Soroceanul, Albul, staroste de ciocli și alții*”⁶.

Dacă în actele mai sus - menționate, cele din anul 1692, se pomenește de faptul că pe locurile primite ca danii căpitanul Vicol voia să ridice o biserică, în actul din 1689 se menționează deja existența acesteia atunci când Toader Hobjilă îi dăruia lui „*Vicol căpitanul locul unde se află biserica Sf. Dimitrie din Focșani*”⁷. Neexistând mărturii documentare certe care să probeze anul construirii lăcașului de cult înainte de 1689, aducem ca argument un alt document emis în anul 1676 prin care „*Necula Verdiș, vinde lui Alexandru Romandi, postelnic, mai multe părți de ocină din Bătiești și anume un pământ în frunte, trei pământuri și 15 pași în siliște cumpărate de la Toader Botul; locul la Balta lui Rață, pământul de 12 pași și pasul de 6 palme domnești din moșia căpitanului Negruțul*

³ *Catalogul documentelor moldovenești din Direcția Arhivelor Centrale*, vol. IV, 1676 – 1700, București, 1970, doc. nr. 1189, p. 323.

⁴ *Ibidem*, doc. nr. 1439, p. 323.

⁵ *Ibidem*, doc. nr. 1445, p. 324.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, doc. nr. 1189, p. 323.

în sus, moșii care sînt ale bisericii Sf. Dimitrie din Focșani, de asemenea un vad de moară cu ispisoc de la Dumitrașcu Cantacuzino vv între Mircești și Movileni, la Zaton, în Sirețel și alt loc în jur, cumpărat de Gheorghe Străzăscul de la Focșani”⁸. Dacă la 1676 se vindeau pămînturi din proprietatea bisericii, ni se pare plauzibilă ipoteza existenței Bisericii „Sfântul Dumitru” la acea dată, probabil ca biserică de lemn, pe locul căreia și pe celelalte primite ca danie căpitanul Vicol a zidit un nou lăcaș câțiva ani mai târziu.

Încă de la începutul existenței sale, biserica a fost înzestrată cu proprietăți, fie dăruite de ctitorul său, fie de alți enoriași, care danii constituie începutul formării unui domeniu bisericesc. Pe lângă donațiile primite la 1692, la proprietățile bisericii se adaugă cea a lui „Ștefan Mustăț, nepotul Dragolii cu vărul său Vădan, și cu Vasile Popotea și Vasile, fiul Neculcii și diaconul Marian [care] dăruiesc căpitanului Vicol și bisericii Sf. Dimitrie un loc în tg. Focșani din sus de piatra călugărilor domnești până în bătrânul lui Hobjilă, din piatra, pe lângă casa orîndarului jidov pînă în apa Milcovului”⁹.

De la ctitorul său, la 4 august 1692, primește ca danie o moșie pe care acesta o cumpără de la Cazan, vîtaful, [care] vinde lui Vicol, fost mare șetrar, partea sa de moșie și a surorii sale Paraschiva din Focșani, din bătrânul lui Grozav, în Stăești, cu obligația să dea nepoților săi moșie în altă parte din locurile ce au de la părinți”¹⁰.

Pe lângă daniile de moșii, biserica a mai primit case și prăvălii așa cum apare menționat în actul lui Toader Hobjilă din 1692, prin care intră în posesia unei dughene „Toți frații Hobjilă mai dăruiesc încă o dugheană al cărei loc de doi pași și jumătate în frunte - pasul de cinci palme - și de șase pași înapoi, îl cumpăraseră de la sora lui Anghelina”¹¹.

⁸ Ibidem, doc. nr. 33, p. 31.

⁹ Ibidem, doc. nr. 1447, p. 325.

¹⁰ Ibidem, doc. nr. 1479, p. 335.

¹¹ Ibidem, doc. nr. 1445, p. 324.

La averea bisericii se adaugă daniile de vii de la Odobești. Acest lucru apare menționat într-un document din 1 septembrie 1695 când „*Savin, fost mare spătar, staroste de Putna judecînd pricina dintre soborul de la m-rea Sf. Dimitrie din Focșani, zidită de Vicol căpitanul și popa Ștefan și Bobul pentru două pogoane și trei hîrte de vie de la Odobești, hotărăște ca mănăstirea să-și stăpânească viile căci sînt dăruite de feciorii popii Ilie pentru cei 10 lei pe care-i cere Bobul de la fii popii Ilie, călugării să fie apărați pentru că nu i-a dovedit cu vreun zapis*”¹². În actul de mai sus se menționează Biserica „*Sfântul Dumitru*” ca avînd statut de mănăstire, iar slujitorii săi drept călugări. Tot la fel este consemnată și în documentul de întăritură emis de cancelaria domnului Moldovei, Antioh Cantemir (ianuarie 1696 - septembrie 1700, martie 1705 – iulie 1707) în prima sa domnie. Prin actul respectiv se întărește întărea „*...călugărilor de la m-rea Sf. Dimitrie din Focșani, zidită de Vicol, mare căpitan, stăpînire peste două pogoane și trei hîrte de vie de la Odobești...*”¹³. De asemenea, s-a stabilit că „*...viile nu se pot lua [mănăstirii] dar călugării să dea lui Toader 10 lei pentru lucrul acestor vii*”¹⁴. Vicol închină ctitoria sa Mănăstirii Agapia așa cum reiese dintr-un document din anul 1697, prin care „*Vicol, mare căpitan, se învoiește cu călugării de la m-rea Agapia, ca m-rea Sf. Dumitru din Focșani, ridicată de el și îngrădită cu chilii, pivnițe case, loc împrejur, moșii și vii în afară, să fie cîrmuită împreună cu m-rea Agapia de un singur egumen și tot venitul ambelor biserici să fie împărțit în părți egale la toate nevoile ce vor avea. El și urmașii lui vor avea dreptul a controla și a lua socoteală, împreună cu soborul lor, la veniturile și cheltuielile ambelor biserici, și dacă egumenul se va dovedi nesilitor va fi înlocuit cu un alt călugăr din soborul acestor biserici*”¹⁵. Martori la întocmirea acestui document au fost „*Sava, mitropolitul Moldovei, Lupul Bogdan,*

¹² *Ibidem*, doc. nr. 1750, p. 388.

¹³ *Ibidem*, doc. nr. 1951, p. 431.

¹⁴ *Ibidem*, doc. nr. 2039, p. 448.

¹⁵ *Ibidem*, doc. nr. 1930, p. 426.

Hatmanu Ilie, mare stolnic și alții”¹⁶. Prin acest act se stabilea un singur administrator pentru cele două mănăstiri, ceea ce în viitor va nemulțumi atât pe orășeni, cât și pe preoți. De multe ori, ivindu-se conflicte și neînțelegeri între aceștia și Mănăstirea Agapia, aceasta din urmă se va plânge Domniei solicitând rezolvarea neînțelegerilor. La rândul lor, domnii se adresează starostilor din teritoriu să preia și să rezolve aceste cereri.

În anul 1709, domeniul Mănăstirii se mărește cu încă două proprietăți, una primită de la Căzan Vătaful „*Adică eu Căzan Vătaful scriu și mărturisesc că acest adevărat zapis al meu precum am dat și dăruit a mea dreaptă ocină și moșie de Stăești, care se cheamă acum Focșani, am dat-o danie la Svânta Mănăstire, ci iaste hramul Svete Dimitrie a Dumni sale a lui Vicol, ce au fost Șatrarș mari, care moșii îmi iaste mie dreaptă ocină dela moșu meu Mane Vornicul din bătrânul Grozav, din jumătăți de bătrân, jumătățiaa, am dat-o sventei mănăstiri pentru sufletul părinților și a nostru, și a surorii mele Paraschiva, să fie pomana în veci; iar cini s'ar scula din ficiorii mei sau a surori mi, să stâci pomana ci am dat eu cu di a mea bună voe, să fie afurisiți și legați de trei sute și opt spră zaci otiți, care au fost la soboru dela Nicheia, și când am dat această danie și pomană svetei mănăstiri am dat și ispisoc și alte drese, ci au fost vechi, și la acest zapis, când s'au făcut s'au tâmplat mulți boiari mari și mici cari mai jos s'au iscălit și pentru credință m'am iscălit și eu, ca să-să crează*”¹⁷, și iar cealaltă de la Chircul negustorul care „...dăruiește bisericii Sf. Dimitrie un loc cumpărat de la ovreiu Lazăr alături de alt loc al bisericii, pe care să sădească pomi sau vie, să nu ridice casă”¹⁸.

Mănăstirea „Sfântul Dumitru” stăpânea și un metoh la gârlele Putnei ale cărui moșii fuseseră împresurate de către răzeșii din

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Dimitrie F. Caian, *op. cit.*, doc. nr. XIX, p. 60 - 61.

¹⁸ *Catalogul documentelor moldovenești din Direcția Arhivelor Centrale*, vol. V, 1701-1720, întocmit de Veronica Vasilescu, Doina Duca - Tinculescu, București, 1974, doc. nr. 897, p. 241.

împrejurimi, mănăstirea neavând nici un folos de pe urma acestora. De aceea, călugării Mănăstirii Agapia se plâng la cancelaria domnului Moldovei, Constantin Nicolae Mavrocordat (mai 1733 - 16 / 27 noiembrie 1735, septembrie 1741- 20 / 31 iulie 1743, februarie 1748 – 20 / 31 august 1749, de faptul că preotul de atunci al Mănăstirii lui Vicol nu dăduse Mănăstirii Agapia veniturile pe care le încasase și le păstrase pentru el. Domnul Constantin Mavrocordat trimitea plângerea spre rezolvare lui Ion Neculce de la „...*Starostia de Putna, să aleagă hotărâle moșii schitului din Focșani închinat M-tirii Agapia din anul 1735 ian 18... Io Costandin Neculai Voevod B.M.G.Z.M. Scriem Domnia mea la credincios boiarul nostru Dumnealui Ștefan S Ruset biv vtori Post: i Iordachi Cavela Starostii de Putna. Vă facem știre, că Domniei mele jeluiră rugătorii noștri Theofan, egumenul și cu tot soborul dela sfânta mănăstire Agapia zicând precum are mănăstirea un schit acolo în târg în Focșani, și este închinat la Mănăstire de un Vicol Căpitanul, și ar ave acel schit moșii date danie de acel Vicol, pe care moșii ziseră călugării cum au și direasă, și mai jeluiră zicând că are mănăstirea și un metoh acolo la gârlele Putnei, și ar ave și acel metoh și moșii, pe cari moșii ziseră, că au și zapise. Șiș fiind și alți răzăși pe acolo le impresură moșia mănăstirei și le stăpânesc tot aceia și mănăstirea nari nici un folos, și călugării se plâng de strâmbătate. De care lucru iată că vă scriu eu; Dv să căutați pentru aceli moșii a schitului și a metohului mănăstirei toate să le cercați, și să chemați pe acei răzăși pe toți față și să stați și să le luați seama foarte cu amănuntul, și cu bună dreptate pe direse ce vor arăta despre imbe părțile, și precum veți afla mai cu dreptate cu oameni buni să hotărâți toate moșile mănăstirii despre alte răzășii și să le stâlpiți cu pietre din semne în semne, ca să nu să impresoare moșile mănăstirei despre nime, și precum li-îți hotărâ și le-ți stâlpi acele moșii a mănăstirii să faceți o mărturie încredințată din semne în semne ca să li se facă și întăritură de la Domnia mea. Iașiș Vleat 7273 (1735) Ghen. 18”¹⁹. După rezolvarea acestei pricini și stabilirea hotarelor*

¹⁹ Dimitrie F.Caian, *op. cit.*, doc. nr. XX, p. 62.

domeniului mănăstiresc, domnul Moldovei putea să emită un act de întăritură pentru proprietățile mănăstirii lui Vicol.

Dintr-un zăpis dat din porunca lui Matei Ghica, domnul Moldovei (iunie 1753 – februarie 1756), prin care se cerea ca Mănăstirea Agapia să stabilească proprietățile Mănăstirii „Sfântul Dimitrie” din Focșani, aflăm că aceasta mai avea și alte proprietăți pe lângă cele din oraș sau Odobești și anume moșiile din gârlele și hotarul Boloteștilor „... mai au și la gârle moșie cumpărături și danii din hotarul Boloteștilor și au poftit să să aleagă moșia atât locul schitului cel are în târg și dugheane, ce sânt pe loc, cât și părțile din Bolotești; și drept aceia iată că vă poruncim viindu-vă cartea Domniei mele să stați să le citiți scrisorile și cetind ce veți găsi întru adevăr, câtă moșie este să o alegeți, și să dați mărturie încredințată și de a fi trebuință și or pofti, să le și stâlpiți locul, cât să vă lămuri a metohului schitu lui Vicol, și părțile din Bolotești, și le vom întări stăpânire și Domnia me după mărturie D-lor Voastre, această scriem. 7262 iunie 6 (1754)”²⁰.

În anul 1761, domnul Moldovei, Ioan Teodor Callimachi (august 1758 – mai 1761) dădea la mâna egumenului Mănăstirii Agapia carte de întăritură asupra moșiei primite ca danie în Focșani de la Căzan²¹, care moșie donată mult mai târziu nu era cuprinsă în actele de proprietate ale mănăstirii. Într-un alt zăpis, din anul 1820, ne apar menționate proprietățile toate mănăstirii din afara orașului, donate sau achiziționate cumpărate, precum și hotarele acestora „Dela Vidra și de la Alexandru Păun de Bodești și dela femeia lui Ioana și de la feciorii lor Vasile și Ioana fata Vidrei din anul (7218) 1711 ce au vândut lui Nectarie egumenul dela biserica lui Vicol Șetraru, care pământuri merg până în hotarul Curtișoarei în gârla hoșului, și deosebit am mai dat și danie un pământ toînt'r'acel hotar, care s'au și bolohănit cu oameni buni. Dela Ignat și Stoica și dela Irescu feciorii lor și Matei Mitir și Gheorghe din ani 7184 (1676), cum au vîndut un

²⁰ Ibidem, doc. nr. XXI, p. 63.

²¹ Ibidem, doc. nr. XXIII, p. 65 - 66.

bătrân întreg ce să numește Olan lui Gheorghe Străjăscul și pol bătrân, ce se chiamă Neniș în sat în Mircești , țarmurile, la vadul morii în Zaton ce le au fost cumpăratură dela Neculae și dela Pătrama fetile Dobrei, nepoții lui Olan, Așîşderea și Ionașco Țoacăș din Focșani au vândut lui Gheorghe Străjăscu apa unui răzor, și până în Putna tij la Mircești din bătrânul lui Ioniș. Tij la Mircești au vândut lui Gheorghe Străjăscul chiia din Sasul și Ion și Stan din Brătulescul. Tij a vândut Bulai tot într'acest hotar. Au vândut Alexandru feciorul lui Dumitrașco păun tij la Mircești un bătrân întreg. Dela Necula Verdiș din anul 7170 (1662) Aprilie 6 cum au vândut postelnicul Alexandru Ramandi a sa dreaptă ocină și moșie ce au avut la Botiești și pământ în frunte, și au vândut trei unul după altul, care pământuri i-au fost și lui cumpăratură dela Solula și dela Măriuța de Botiești – Așîşderea- au vândut 15 pașiaș în siliște, ce au cumpărat de la Toader Băgul tot la Botiești. La balta lui Rațea, însă pământul de 12 pași și pasul de 6 palme, gospod din moșia Capîț Vasile Negruțul în sus până unde să va plini; care moșii, sînt a sfântului Dimitrie din Focșani. Un vad de moară cu ispisoc dela Dumitrașco Cantacuzino Voevod ce este între Mircești și între Movileni la zăton în Sirețel, și un alt loc înprejur cumpărat de Gheorghe Străjăscul, ce l-au cumpărat dela Floarea fata Tilului. Aceste s'au scos de pe zapisle sfântului Dimitrie din Focșani anul 1820 Febr. 21”²². În documentul amintit mai sus se consemnează că Mănăstirea lui Vicol stăpînea și un vad de moară la Mircești pentru care avea ispisoc de la Dumitrașcu Cantacuzino Voevod (noiembrie 1673 - ianuarie 1674, februarie 1674 - noiembrie 1675, aprilie 1684 - mai 1685).

Din documentele enumerate rezultă că domeniul Mănăstirii „Sfântul Dumitru” era format din moșii, vii, locuri de moară, case și prăvălii care aduceau venituri prin arendare cu embatic * și prin

²² Ibidem, doc. nr. XXII, p. 64 -65.

* **embatic** - arendare pe termen lung, arendașul beneficiind de toate drepturile de posesiune.

închirieri. Un zăpis din anul 1775 al „lui Lascăr constantin și Ioan cătră M-rea Agapia, prin care ia cu embatic locul caselor Starostești din Focșani, din poarta M-rei Sf. Dimitrie stâneni 47 în fața uliței și în dos după cum merge gârla hotarului, 12 oca ceară și 20 oca unt de lemn pe an”²³ vine să întărească faptul că mănăstirea dădea cu embatic locul caselor ce aparțineau acesteia.

În anul 1804, „un loc de boltă ...de la M-rea Sf. Dimitrie”²⁴ era stăpânit prin embatic de către un oarecare Lupul Jidovul printr-un zăpis. Dintr-o Carte de judecată²⁵ a Stărostici Putna, din anul 1828, reiese că un loc de casă ce aparținea Mănăstirii „Sfântul Dumitru” fusese dată cu embatic lui Căpitan Stan.

Prețul embaticurilor din Focșani au fost stabilite prin ordinul lui Grigore Alexandru domnul Moldovei (Grigore III Ghica, martie 1764 - ianuarie 1767, februarie 1775 - 1/12 octombrie 1777) din anul 1777 după cum urmează: „dughenele de frunte încep de la vamă din hotar până la pod la Cucue Gheorghe, câte 6 lei pe stânen, cum și dughenele de la mijloc dela Cucue Gheorghe până la pâraul Căcaina bezman 4 lei pe stânen; dughenele de coadă de la Căcaina și până la ocol bezman 2 lei stânenul”²⁶. Că biserica primea anual un venit din închirierea caselor aflate în proprietatea sa, stă mărturie un act din 1842 în care se adeverește că Pitarul Ghiță Dimitriul își plătește „...bezmanul pe casa ce ave pe locul bisericeii Sfântului Dimitrie din Focșani, pe trei ani, adică pe anul 1841, pe anul 1842 și pe anul 1843, pentru care i sau dat această adeverință”.²⁷

De multe ori, între mănăstire și cei care plăteau embaticul se iscau neînțelegeri care trebuiau rezolvate de către starostii județului respectiv. Un exemplu în acest sens îl constituie jalba din 1783 a „egumenului M-rei Precista pentru un loc de casă din Focșani pe

²³ Ibidem, doc. nr. XXIII, p. 66.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Serviciul Național al Arhivelor Naționale Vrancea (în continuare se va cita: S. J. A. N. Vn.), fond Primăria Orașului Focșani, Pachet II, nr. act. 76 b.

*lângă ulița cea Mare în mijlocul târgului. Acest loc a fost făcut han de către Iamandi și lască greci, loc cu bezman”*²⁸. Doi ani mai târziu, adică în 1785, se făcea o cercetare în „*pricina unui loc cu embatic din Focșani dintre M-rea Sf. Dimitrie și Iamandi și Lască greci*”²⁹.

În anul 1820, Dositei Monahul înaintează o jalbă în care se arată că în jurul mănăstirii se aflau locuri de case și dughene date ca danie chiar de ctitorul bisericii, Vicol Șetrarul, iar pe acest „*loc alături de zidirea bisericii s’au făcut o pivniță și o crâșmă de unul Anagnosti (care îl luase cu embatic)*”³⁰. În sprijinul acestei jalbe vine mărturia negustorilor din anul 1823³¹ care recunoșteau că pe locul respectiv, ce fusese dat cu embatic lui Gheorghe Anagnosti, acesta ridicase un han alipit de zidul bisericii și al „*șintirimului*”.

Proasta administrare a bisericii și conflictele dintre biserică și mahalagii (aceștia din urmă construind case și un han pe locurile mănăstirii luate în arendă) au dus la intervenția domnului Moldovei Mihail Grigorie Suțu (septembrie 1819 – februarie 1821) care cerea Stărostiei de Putna „... *ca să restabilească ordinea la M-rea Sf. Dimitrie din Focșani și să aleagă dreptățile acei mănăstiri în pricina ce are cu mahalagii. Domnitorul arată că un Gheorghe Anagnosti a fost episcop bisericii Sf. Dimitrie și că urmașii au făcut acolo multe rele: 1) că iau venitul bisericii, 2) că luând de la archimandritul toate scrisorile ce a avut biserică pe moșii și pe dughene în locul lor au dat niște hârtii șterse și stricate, 3) că au făcut în șintirimul bisericii alături de biserică un han, în ușa bisericii cârciumă, 4) că unii din Mireni și-au făcut casă în ograda bisericii, casele au fost întâiu ale preoților, apoi au pus mâna mireni pe ele ... și au pus acolo un dascăl ce aduce multe neîncuviințate urmări, 6) că părțile de moșie ale bisericii sînt cu totu încălcate altele luate de istov*”³².

²⁸ Dimitrie F. Caian, *op. cit.*, doc. nr. XXIII, p. 66.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*, p. 67.

La 14 septembrie 1819 ³³, stareța Elisabeta a Mănăstirii Agapia îl numește ca vechil al Mănăstirii „Sfântul Dimitrie” pe starețul Schitului Brazi. Această numire îi nemulțumește pe enoriași și atunci intervine chiar Mitropolitul Veniamin care trimite, la 19 ianuarie 1820, o scrisoare către: „Starostia de Putna prin care cere să cerceteze și să sfătuiască pe enoriașii bisericii Sf. Dimitrie să lase biserica în administrația egumenului Dositei de la Brazi, vechilul Mănăstirii Agapia” ³⁴ și să renunțe la cererea lor de a-și administra singuri biserica.

În anul 1827, tot Veniamin Costache, numește ca vechil și epitrop pe Dimitrie „nacealnicul Schitului Brazi”, față de care vechiul intendent Vanghelache Anagnoste se obliga să plătească „bezmen” pentru proprietățile aflate pe domeniul bisericii ³⁵.

Din inventarul bisericii „Sfântul Dumitru”, făcut în anul 1872, aflăm care era averea de care dispunea la acea dată: „De averea aflată în Biss Sfântului Dimitrie din Focșani notându-se obiectele mai josu care le și am în primire de la intrarea mea ca îngrijitor

1. Una biserică de zidu veche care cere reparații imediată cu acoperământul putredu cu desăvîrșire de șindilă ploindu în trînsa

2. una clopotniță în patru tumurugi acoperită cu șindrila veche cu desăvîrșire

3. Un clopotu mare

4. Unu idem de mijlocu

5. Unu idem micu crăpatu

6. Ună tocă de fier

7. Zece felone fiind purtate făcute de poporani

8. Patru Stihare

9. Optu felone vechi și rupte

³³ Adrian Gabor, *Ctitoriile de biserici și mănăstiri ale dregătorilor domnești din județul Vrancea*, în „Glasul Bisericii”, Revista oficială a Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, Anul XLVIII, nr. 6, noiembrie - decembrie 1989, București, p. 82.

³⁴ Dimitrie F. Caian, *op. cit.*, doc. nr. XXIII, p. 67.

³⁵ Adrian Gabor, *op. cit.*, p. 83.

10. *Un stihar Diaconescu cu aorarul seu*
11. *Un idem de stambă vechiu*
12. *Cinci rînduri odăjdii de acoperit sfintele vase*
13. *Patru spre zece perechi Mucavițe*
14. *Două stofe de firu necusute*
15. *Două idem de materie*
16. *Nouă spre zece Epitrafire din care numai zece suntu bune*
17. *Un aer de mușama vechi și ruptu*
18. *Două prosoape și un față de masă*
19. *Două sfeșnice de argintu*
20. *Două idem de alamă”³⁶*
- „ 21. *Un chivotu de argint*
22. *Un păhăruțu de argintu pentru căldură*
23. *Una cruce de argintu*
24. *Un tacîm completu Sf. vase de argintu*
25. *Două zeci și nouă icone mici, unu de hîrtie*
26. *Două Evanghelii ne în brăcate*
27. *Un clopoțel de masă*
28. *Una mușama veche pe Sfânta masă*
29. *Una față albă idem*
30. *Trei pereci paștale din care una de alamă și două argintu*
31. *Una Biderniță*
32. *Una candelă de argintu*
33. *Una pereche muchare*
34. *Una perdea lade cetu roșie*
35. *Trei Icone împărătești îmbrăcate cu argintu și una de lemn cu corona de argintu*
36. *Trei icone de lemn*
37. *Una salbă la Maica D-lu în patru sferturi icosari, două rubele și un Icosaru, toți de aur pe un lanțu de argintu*
38. *Optu candelu de argintu două mari și șase mici*
39. *Două cununii de tinichea*

³⁶ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 25 / 1872, f. 107
370

40. *Una candelă de alamă*
41. *Trei papure din care două stricate*
42. *Trei sfeșnice de alamă mari*
43. *Două idem de lemn poleite*
44. *Una galerie de fier cu Două spre zece lumînari denaintea catapetesmei*³⁷.
- „45. *Un tetrapodu stricat*
46. *Un Iconostasu de fier*
47. *Două strane de pusu cărțile cîntăreșilor*
48. *Două sfeșnice de alamă veci mari mijlocul Bisericei*
49. *Două felinare*
50. *Una leturghie*
51. *Zece Minee*
52. *Un octoihu*
53. *Un ceaslovu*
54. *Una Psaltire*
55. *Două Penticostare*
56. *Una Triodu*
57. *Una cazanie*
58. *Unu Apostol*
59. *Optu cărți grecești*
60. *Un spre zece Icone vechi*
61. *Unu crucifes de lemn mare*
62. *Un policandru de aramă stricat*
63. *Un Serafin cu două lumânări*
64. *Două mese de lemn proaste*
65. *Una ladă de brașovu veche*
66. *Cincizeci strane vechi stricate*
67. *Una strană arhierească*
68. *Trei ... argintu vechi în mai multe bucăți rele*
69. *Una cristelniță de aramă spartă*

³⁷ *Ibidem*, f. 107 verso.

Toate aceste obiecte mai susu arătate se află în primirea mea Îngrijitor Iconomu Ion Morariu”³⁸.

După secularizarea averilor mănăstirești, Biserica „Sfântul Dumitru” și-a pierdut toate proprietățile, așa cum reiese dintr-un document din anul 1879, un act de „vecinică vânzare” în care se menționa că acestea „...au trecut acum la stat ...”³⁹.

La finele secolului al XIX-lea, biserica ajunsese în stare de ruină ceea ce impunea executarea unor reparații așa cum se cerea într-o Adresă înaintată arhitectului orașului în anul 1870 prin care era rugat să întocmească un deviz de reparații: „Biserica cu haramul Sf. Dumitru din acestu orașu reclamandu ori cari reparații. Cu onore vă invită D. Ingineru Arhitectu ca în prezența Dlui Popasian Epitropu acei Biserici prin care vi se prezintă adresa de față precum și în presenta Domn Popescu ...să formați un devizu și un plan de tote reparațiile ce ar ave necesitate biserica zisă, care sălu naintați imediatu Primariu spre a se putea regula,cuvenită lucrării”⁴⁰.

În 1888 se revine cu o nouă Adresă, dar de data aceasta s-a cerut ajutorul Prefecturii Putna pentru a „...îndatora pe Dl. Arhitect al orașului spre a întocmi un deviz de reparațiunile cele mai strict necesare la biserica Sf. Dumitru, care devis îl veți înainta Ministerului spre a se dispune cele de cuviință...”⁴¹. În devizul de reparații se cereau: „1) Reparația cu tablă a învelitoarei turnului socotit ca din nou, 2) reparația din tencuială în interior, pe alocurea și spoiala cu lapte de var preparat cu culoare, 3) a se șterge catapiteasma și a repara pe alocurea din zugrăveală, 4) vopsirea cu culoare de ulei a cafasului dupe monstra ce se va alege, 5) Ase înlocui pardoseala veche de cărămidă care este foarte deteriorată cu pardoseală de dulapi de brad lucrată dupe regulile construcțiunii, 6) repararea

³⁸ Ibidem, f. 108.

³⁹ Ibidem, Pachet III, nr. 109 a.

⁴⁰ Ibidem, dosar nr. 23 / 1870, f. 22.

⁴¹ S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna , dosar nr. 7 / 1888, f. 7.

*trotuarului de la catapiteasmă cu mortar de ciment prin resturile lespezilor de piatră”*⁴².

În anul 1893 se solicita intervenția Primăriei pentru amendarea celor care aruncau tot felul de gunoaie în curtea bisericii din cauză că împrejmuirea stricată nu mai asigură protecție spațiului din jurul acesteia: „*Cu respect aduc la cunoștința Dvoastră că împrejmuirea Bisericii Sf. Dumitru ce este situată în centru orașului în una din stradele principale și în vecinătate cu Ospelul Comunal a ajuns într-o stare deteriorată cu desăvârșire, așa că prin faptul acesta că nu posedă împrejmuire a ajuns și curtea un focar de infecțiune că oricine aruncă felurimi de infecțiuni, atât cât și porci să introduc. - Rog respectuos să bine voiți a dispoza ase lua măsuri de cei în drept ase da în judecată pe contravenți ...*”⁴³.

În 1894, enoriașii cer bani autorităților pentru repararea exteriorului la „*Biserica Parohială Sft. Dumitru, având necesitate de ori care reparațiuni pe din afară: am onore a vă ruga se bine-voiți a dispoza ca serviciul tehnic al comunei, se facă un deviz de costul acelor reparațiuni*”⁴⁴, ajutor pe care nu-l primesc deoarece „*Ca răspuns la adresa Dv. Relativă la nivelarea curtei împrejmuirii și reparării bisericii Sf. Dumitru din acel oraș se semnează are onore a ve face cunoscut că Ministerul nedispunând de fonduri acum nu pote lua nici o măsură, până la Aprilie a.c. ...*”⁴⁵.

Dintr-un document din anul 1900, aflăm că „*Biserica din această parohie neposedând pământurile prevăzute în Ordinul Dvos N. 3.567, subsemnații cu onore ve supunem că nu putem a vă înainta tabloul pretins de Domnul Ministru Cultelor...*”⁴⁶.

În anul 190, Biserica „Sfântul Dumitru” își pierde statutul de biserică parohială iar „...biserica Adormirea Maicii Domnului

⁴² *Ibidem*, f. 14.

⁴³ S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 34 / 1893, f. 91.

⁴⁴ *Ibidem*, dosar nr. 33 / 1894, f. 540.

⁴⁵ *Ibidem*, dosar nr. 34 / 1894, f. 8.

⁴⁶ *Ibidem*, dosar nr. 32 / 1900, f. 22.

(Precista), filială în Parohia Sf. Dumitru din această urbă, e ridicată la rangul de parochială, pe ziua de 1 Maiu anul curent, de când urmează ca biserica parochială Sf. Dumitru să rămână filială...”⁴⁷.

Cu timpul, din lipsa fondurilor necesare reparațiilor, biserica ajunge în stare de ruină, situația fiind consemnată într-un document din anul 1921 în care sunt prezentate „... câteva biserici ajunse în cea mai regretabilă ruină, toate amenințând a cădea ca: Biserica Ovidenia din Strada Ovidenia din Armenime; Sfântul Niculai Nou din Strada Umbrei; Sft. Dumitru din Strada Sft. Dumitru și Biserica Stamatinești, pe acoperământul căruia a crescut chiar arbori...”⁴⁸. Din această cauză locuitorii orașului cer ajutor autorităților ca aceste biserici să fie dăruite „...pentru a se termina odată cu urâtul aspect, ce nu ne face deloc cinste credincioșilor, și în loc de a aștepta ca ele singure să cadă, este mai nimerit ca să fie dăruite. Iar cu banii ce vor rezulta din vinderea materialului să se facă împrejmuirea locurilor, pe cari să se planteze flori și arbori și cu ce va mai prisosi să se repare celelalte biserici, care n-au fonduri...”⁴⁹.

Aflând de aceste cereri, enoriașii bisericii intervin pe lângă autorități să nu dea curs acestei cerințe: „Subscrișii, locuitori proprietari domiciliați în parohia bisericeii cu hramul Sf. Dumitru din strada cu același nume din acest oraș, fiind informați că s-ar fi propus de către onor autoritățile locale ca, din diferite cauze, un număr de biserici - între care ar fi numărată și aceia de mai sus - să fie dăruite adică să se distrugă radical singurile urme ale creștinismului și ale înaintașilor noștri care cu multe și grele sacrificii, ne-au lăsat împreună cu alte moșteniri demne de laudă, clădirile monumentale creștinești de care noi, subscrișii nu au văzut a se construi altele din nou, în cei din urmă 70 – 80 de ani aici !”⁵⁰. În același document se menționa faptul că biserica nu se găsea, la

⁴⁷ Ibidem, dosar nr. 40 / 1901, f. 57.

⁴⁸ Ibidem, dosar nr. 92 / 1921, f. 81.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Ibidem, dosar nr. 92 / 1921, f. 138.

acea vreme, într-o stare foarte precară ce necesita dărmarea ei „... deși s-ar fi dorit acest lucru de multe părți interesate...”⁵¹, ci „...se află în solidă stare atât ca zidărie cât și ca aspect general...cu enoriași destul de mulți la număr care să o întrețină”⁵² și „... cu o sumă relativ modestă această biserică pote fi repusă în demna ei funcție și toți enoriașii ei sunt deciși dacă comuna este lipsită de mijloace să contribuie să se facă imediat cuvenitele îmbunătățiri ce se vor necesare...”⁵³. Răspunsul Comisiei Interimare din cadrul Primăriei orașului nu a întârziat să apară, aceasta decizând „că dacă vor ca Biserica Sft. Dumitru să nu fie desființată să intervină la Prea Sf. Episcopie de Roman și în caz când prea Sf. Sa ar reveni asupra deciziunii luate (să fie dărâmată) suplicanții să asigure atât plata reparației și întreținerii Bisericii cât și plata personalului Bisericesc considerat un preot, 2 cântăreți și un paraclisier depunând suma la Primărie în fie care an mai înainte de începere anului financiar, - făcând pentru aceasta un angajament autentic cu Prea Sf. Sa Episcopul de Roman Primăria neluându-și nici o sarcină sau răspundere”⁵⁴.

Se pare că cererile enoriașilor către Primăria orașului au fost acceptate, Biserica „Sfântul Dumitru” rămânând în picioare, dar, fonduri necesare reparațiilor nu au fost alocate. Zece ani mai târziu lăcașul de cult se afla în aceeași stare de degradare, așa cum rezultă dintr-un act trimis către inginerul orașului în care se cereau reparații de urgență „...dezvelindu-se parte din acoperișul cu tablă al bisericii Sf. Dumitru, cu onore vă invităm a întocmi și înainta de urgență deviz de reparații...”⁵⁵.

Trei ani mai târziu s-a aprobat devizul de reparații pentru renovarea bisericii „... în valoare de 130.000 iar primăria să

⁵¹ Ibidem.

⁵² Ibidem.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Ibidem, dosar nr. 92 / 1921, f. 141.

⁵⁵ Ibidem, dosar nr. 99 / 1931, f. 87.

contribuie cu suma de lei 50.000 în acest scop, care se va achita din bugetul comunei de cheltuieli pe anul 1934 - 1935; rugându-vă să binevoiși a ne prezenta, spre verificare, situația financiară a fondurilor strânse pentru renovarea acelei biserici”⁵⁶.

Pe lângă banii primiți de la Primărie pentru începerea restaurării bisericii, enoriașii adunați într-un comitet, organizează „...o serbare... al cărui rezultat material va servi pentru reparațiunile necesare la bis. Sf. Dumitru de lângă uzina electrică a orașului, unde nu se oficiază slujba din cauza stărei ei de degradare. Având în vedere scopul pentru care se organizează citata serbare și considerând că acest sfânt locaș este lipsit cu totul de fonduri, avem onore a vă ruga, Domnule Ministru, să bine voiți a aproba scutirea de plata taxelor pe spectacole, pentru ziua arătată”⁵⁷.

Deteriorarea Bisericii „Sfântul Ioan”, Catedrala Orașului „unde se fac toate slujbele oficiale” reprezintă un alt argument în vederea reparării Bisericii „Sfântul Dumitru” avându-se în vedere că Biserica „Sfântul Ioan” se va închide pentru reparații, iar Biserica „Sfântul Dumitru” va prelua și sarcinile acesteia „...Biserica catedrală a orașului urmând a intra în reparație, care va dura cel puțin doi ani de zile, slujbele religioase atât de necesare pentru mulțimea credincioșilor care frecventează această biserică, cât și pentru cele oficiale, ar urma să fie mutate la altă biserică. Ori cea mai indicată este biserica Sf. Dumitru care este în imediata apropiere, care însă trebuiește mai întâi reparată și al cărei cost de reparații nu ar fi prea mare. Propun deci, ca mai întâi să se procedeze la repararea completă a bisericii Sf. Dumitru după care să se înceapă și repararea Catedralei Sf. Ioan”⁵⁸. Alături de repararea bisericii se mai cerea și „...necesitatea strictă ce reclamă construirea

⁵⁶ Ibidem, dosar nr. 117 / 1934, f. 196.

⁵⁷ Ibidem, f. 205.

⁵⁸ Ibidem, f. 206.

*împrejmuirii la Biserica Sf. Dumitru întrucât actuala împrejmuire este deteriorată și prezintă un aspect urât...”*⁵⁹.

Abia în 1936, biserica este reparată parțial și este introdus și curent electric, devenind astfel biserica catedrală a orașului, până când Biserica „Sfântul Ioan” se va redeschide.

În anul 1939 se cer fonduri Primăriei pentru repararea exteriorului „...a dispoza a ni se acorda un ajutor bănesc după buna apreciere, ca astfel să putem tencui exteriorul, care este foarte deteriorat și o primejdie în starea în care se află pt. întreg Sf. Locaș...”⁶⁰.

În anul 1942 s-au mai făcut unele reparații, iar între anii 1968 -1969 s-au refăcut tencuielile exterioare.

⁵⁹ *Ibidem*, dosar nr. 117 / 1935, f. 32.

⁶⁰ *Ibidem*, dosar nr. 85/1939, f. 79.

Între 1982 și 1988 biserica intră într-un amplu proces de restaurare. S-a refăcut pictura în frescă, iar la sfințirea din 1988 i s-a adăugat la hram un al doilea sfânt - „*Sfântul Antonie*”.

Biserica „*Sfântul Dumitru*” din Focșani a fost construită pe un plan în formă de cruce, cu sistem constructiv obișnuit pe un soclu - fundația fiind din cărămidă și bolovani, tencuită, iar pereții din zidărie portantă realizată din cărămidă și mortar de var, având grosimea între 0,90 m și 1 m. Meșterii constructori ai edificiului au păstrat tradiția împărțirii clasice a spațiului liturgic în următoarele încăperi: pridvor, pronaos, naos și altar, dispuse pe axa vest - est. Lăcașul are o lungime de 22 m și o lățime de 7,20m.

Pridvorul, amplasat pe latura de vest, are un plan dreptunghiular fiind acoperit de o calotă semisferică ce se sprijină pe zidărie portantă și arce din cărămidă. Pe latura de nord se află o scară în spirală, din lemn, care face legătura cu turla, iar pe cea de sud este iluminat de o fereastră dreptunghiulară, rotunjită la partea superioară. Pridvorul este prevăzut cu cafas din lemn sculptat.

Ușa de acces în incinta lăcașului, amplasată în axul pridvorului pe vest, este din lemn, în două canate, cu dublură din tablă și o arcadă semicirculară la partea superioară.

Accesul în pronaos se face pe sub o arcadă ce se sprijină pe stâlpi adosați din zidărie. Acesta este iluminat de două ferestre, în două canate, rotunjite la partea superioară, montate pe laturile de nord și de sud. Pronaosul, acoperit de o semicalotă sferică, țesută din cărămidă, sprijinită pe arce și zidărie portantă, este despărțit de naos printr-un perete străpuns de o arcadă semicirculară, susținută de doi stâlpi adosați. Naosul este lărgit de cele două abside laterale, poligonale în exterior și circulare în interior, în mijlocul cărora s-au montat ferestre în două canate. Acesta este încoronat de bolta semisferică a Pantocratorului, boltă ce este sprijinită pe arce și zidărie portantă. Naosul este prelungit la partea de est cu absida altarului, legătura fiind asigurată de cele trei deschideri tăiate în catapeteasma de zid ce desparte cele două încăperi. În cele trei deschideri s-au montat ușile împărătești și cele diaconești. Catapeteasma a fost pictată de N. Georgescu între anii 1935 - 1937.

Absida altarului, semieliptică în interior și poligonală în exterior, prezintă în mijlocul peretelui estic o fereastră, pe cea de sud

vestmântarul, cu intrare din altar și proscomidia - o nișă în zidărie. Altarul este acoperit de o semicalotă sferică. Pereții interiori au fost tencuiți și înveliți cu pictură nouă, întrucât pictura veche nu s-a mai păstrat, fiind afectată de către seisme și dese reparații.

Fațadele sunt decorate în stil neoclasic, separate în două părți inegale de un brâu în profil realizat din tencuială. Registrul inferior nu prezintă decorații, cel superior fiind decorat cu ocnițe pătrate. Pe fațada vestică, deasupra ușii de intrare în biserică, sunt amplasate trei nișe decorate cu icoanele de hram, pictate în frescă. Cornișa este realizată din retrageri succesive. În urma restaurărilor, pentru o mai bună rezistență, la fiecare absidă s-au construit câte doi contraforți.

Turla, amplasată pe pridvor, este realizată din lemn și învelită cu tablă, de formă pătrată. Pe cele patru laturi s-au montat ferestre cu grătare din șipci de lemn. Edificiul prezintă un acoperiș de tip șarpantă cu învelitoare de tablă.

Zona de protecție este înconjurată cu gard, numai intrarea se face direct din stradă. Pe latura nordică s-a construit o cameră mortuară.

Înscrisă pe lista monumentelor istorice ale orașului, Biserica „*Sfântul Dumitru*” nu rămâne doar o mărturie a realității socio – economice a timpului, ci și una a artei medievale târzii, specifică păturilor mijlocii, cu trăsături distincte în arhitectura, pictura și sculptura în lemn a monumentului.

Circumscrișă celorlalte ctitorii de secol XVII - XVIII, biserica păstrează expresiile artistice cu caracter autohton, născute din împletirea formelor tradiționale cu influențele apusene, pătrunse printr-un contact direct cu arta și cultura Europei apusene.

Reunite într-un tot, trăsăturile artistice ale monumentului și mărturiile documentare expuse constituie, fără îndoială, una din paginile de istorie focșăneană de peste veacuri care se cerea a fi scrisă, ca necesitate a redării unui crâmpei de timp și devenire în acest spațiu de la întâlnirea provinciilor românești – Moldova și Țara Românească.

„Cine va studia istoria **Vrancei**, va afla despre istoria în mic a acestui popor”.

Nicolae Iorga

„**Vrancea** unde se va fi aflat cândva încă negăsita cetate a Milcoviei, centru episcopal catolic al primului ev mediu - îmi aduc aminte și azi cu melancolie de călătoriile și căutările mele din tinerețe prin acest ținut mirific, în speranța că voi afla ceva mai mult despre misterioasa << civitas >> cu a sa capelă a Fecioarei din veacul al XIII-lea menționată în izvoare -, **Vrancea** unde Cantemireștii și-au clădit mănăstirea cu nume de poveste, de la Mera, este și patria unui arhitect vestit, creator de stil național, Ion Mincu, este locul mecenatului exemplar al maiorului Pastia – dăruitor de ateneu popular și de fastuos teatru focșănean, ridicat în spiritul european de << Art Nouveau >> -, este patria geografului Simion Mehedinți născut în acel admirabil sat de munte numit Soveja”.

Răzvan Theodorescu

„Străvechiul ținut al **Vrancii**, închis ca o cetate între munți și dealuri, lăcaș și simbol al libertății și independenței românești, a fost sortit de nedeslușitele legi ale firii să fie locul unde Românul, odihnit, să-și adune din nou puterile și să se arunce, cu mânia în suflet și cu pumnul oțelit, asupra dușmanului care-i necinstise țara”.

Constantin Kirițescu

„Dacă n-ar fi
câte un colț de țară ca **Vrancea**,
cine ar mai ști cum a fost traiul
bunilor și străbunilor noștri”.

Simion Mehedinți

„A nu cunoaște istoria satului tău e ca și cum nu ți-ai cunoaște părinții”.

Nicolae Iorga

„Într-adevăr **Vrancea** e o altă lume”.

Alexandru Vlahuță

„**Vrancea** este întoarcerea la obârșii; ea înseamnă eterna noastră regăsire – cu furtunosul nostru trecut, cu credințele și religia noastră strămoșească, cu îndeletnicirile, portul, cu tradițiile și datinile străvechi. Ea a reprezentat un adevărat << creuzet al românismului >>, după cum afirma academicianul octogenar Valeriu D. Cotea. Marele om de cultură vrâncean întârea această idee, argumentând: Întocmai ca o inimă care aduce sângele înăuntrul ei pentru a-l trimite apoi în tot organismul, Vrancea a pulsat an de an, veac de veac, vitalitatea care a făcut să crească, lent dar ireversibil, conștiința de sine a națiunii române”.

Ștefan O. Neagu